Rariorum

PLANTARUM

HORTI MEDICI

AMSTELODAMENSIS

DESCRIPTIO

&

ICONES.

HORTI
MEDICI
AMSTELODAMENSIS
Rariorum
PLANTARUM
HISTORIA.

Ex Typographia P. et I. BLAEU. Prostant apud A. van SOMEREN. 1697.





HORTI MEDICI AMSTELODAMENSIS RARIORUM

Tam Orientalis, quàm Occidentalis Indiæ, aliarumque Peregrinarum

PLANTARUM

Magno ſtudio ac labore, ſumptibus Civitatis Amſtelodamenſis, longâ annorum Serie collectarum;

DESCRIPTIO ET ICONES

Ad vivum æri inciſæ.

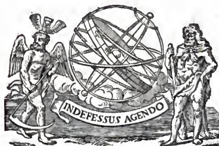
A U C T O R E

JOANNE COMMELINO

Urbis Amſtelodamenſis (dum viveret) Senatore.

OPUS POSTHUMUM,

Latinitate donatum, Notiſque & Obſervationibus Illuſtratum, à FREDERICO RUYSCHIO, M. D. Botanices Profeſſore; &c: & FRANCISCO KIGGELARIO.



AMSTELODAMI,

Apud P. & J. BLAEU, nec non ABRAHAMUM à SOMEREN.

M. DC. XCVII.

BESCHRYVINGE

En Curieuse

AFBEELDINGEN

Van rare vreemde

OOST, WEST-INDISCHE en andere

GEWASSEN

Vertoont in den

AMSTERDAMSCHE

KRUYD-HOF.

Met groote moeyte en arbeid op Stads-Kosten in veele jaren aangewend, en by een versameld door

d'Heer JOHAN COMMELIN,

In sijn leven Raad der Stad Amsterdam.

EN NU

Met Aantekeningen en Byvoegselen verrykt, door d'Heer FREDERIK RUYSCH, Hoog-Leeraar der Kruyd-kunde, Geneesmeester, &c. en FRANÇOIS KIGGELAAR.



T'AMSTERDAM,
By P. en J. BLAEU, en ABRAHAM van SOMEREN,
M. DC. XCVII.

NOBILISSIMIS AMPLISSIMISQUE

VIRIS,

D. NICOLAO WITSEN, J. C.
D. JOHANNI HUDDE,
D. CORNELIO VALKENIER,
D. THEODORO BAS, J. V. D.

Reipublicae Amſtelaedamenſis Conſulibus Graviſſimis,

Has Horti Medici, qui eſt ad Amſtelam, primitias

L. M. Q. D. D.

FRANCISCUS de VROEDE,

&

JOANNES HUYDECOPER a Maarſeveen,

Ejuſdem Horti CURATORES.

AAN DE EDELE, GROOTACHTBAARE

HEEREN,

DE HEEREN

NICOLAAS WITSEN,
JOHANNES HUDDE,
CORNELIS VALKENIER,
DIRK BAS,

Regeerende Burgermeesteren der Stad

AMSTERDAM,

Werden deeze Eerstelingen van de Stads Medicyn-Hof

OPGEDRAGEN

Door Haar Ed. Grootachtb.
Ootmoedige Dienaars

FRANCOIS de VROEDE,

en

JOAN HUYDECOPER van Maarseveen,

Commissarissen van den voorn. Hof.

D. JOANNES COMMELINUS

URBIS AMSTELÆDAMENSIS DUM VIVERET

SENATOR HORTIQUE IBIDEM MEDICI CURATOR



D. JOANNES HUYDECOPER
EQUES TOPARCHA IN MAARSEVEEN &. REIPUB
AMSTELÆDAMENSIS CONSUL ET SENATOR
SOCIETATIS INDIÆ ORIENTALIS PRÆFECTUS
OLIM HORTI HUIUS URBIS MEDICI CURATOR.



PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

QUanta ad universum genus hominum ex Arte Medica redeant commoda, quam uberes fructus; quam magnifice de illâ senserint omnium homines ætatum; & quam late denique se extendat, multis demonstratum ire, hominis foret abutentis & suo & Lectoris otio: siquidem illa neminem fugiunt, nisi qui vel in literis ac historiis omnino hospes fuerit, vel hanc Artem ne a limine quidem salutaverit. Ne jam de Anatomia ceterisque Medicinæ partibus dicamus, vel sola fidem dictis fecerit Botanica. Quis enim, quæso, tot morbis atque infirmitatibus, quibus misera gens mortalium est obnoxia, iisque e causis immane quantum discrepantibus, & effectus tam varios producentibus, haud raro ortis, medicinam reperiat aut adhibeat, nisi hominum pro communi salute excubantium industria tam diversas infinito numero radices, tot ligna, cortices, folia, flores, fructus & semina, pari, qua collegit, cura aleret? Quis illa, quæ diximus, omnia discernat, & ad suos singula usus seligat, nisi idem perfecta omnibusque absoluta numeris, quantum quidem humani fert ingenii imbecillitas, illorum naturæ, proprietatum atque operationum instructus fuerit notitia? Si Anatomia omni semper exculta fuit studio, quod ea plurimum conferre censeretur ad distinguendas accuratius varias morborum species & causas: illa profecto Medicinæ pars, quæ in herbarum plantarumque cultura, & earum viribus indagandis occupatur, non minori jure commendata, summoque in honore semper fuit habita, ut qua nulla videretur via aut tutior aut melior ad sævientis vim morbi frangendam, atque ægrum in pristinam valetudinem restituendum. Quæ sane causa fuit, quod Medicorum principes tanti fecerint hoc studium Botanices, ut nonnulli, incredibili jucundissimæ artis dulcedine ac voluptate capti, ad eam veluti ad Sirenios scopulos adhærescerent, & ut abditas eruerent herbarum vires, ætatem inter experimenta consumerent. Præclari ingeniorum foetus, & scripta cedro digna, cum veterum, tum recentiorum, abunde testantur, quam indefesso labore, cura, studio pro se quisque in id incubuerint, ut nova antiquis inventa addendo, utilissimæ artis pomoeria latius extenderent, atque arbores sererent & suo & alteri profuturas seculo; non contenti eas herbas descripsisse, quæ ante

* pedes

pedes essent, & in omnium oculos incurrerent, ac nihil se egisse putantes, eas delineasse plantas, quas e fœcundo sinu sua cuique proferret terra mater, nisi magno etiam animi ardore in ipsa eniterentur deviorum cacumina montium, herbasque ac plantas in vastis investigarent solitudinibus; imo & illis non oculos modo pascerent, sed ad publicos transferrent hominum usus, quas e regionibus alieno Sole calentibus, ac toto divisis orbe Persis aut Indis in patrias devexisset oras curiosa navigantium industria. Quanquam interim nec illud negandum videtur, idem quod aliæ artes ac scientiæ ad unam omnes, etiam nostram hanc fatum quoque expertam fuisse, & nunc plures, nunc pauciores habuisse cultores atque admiratores, prout vel candidiores artibus ac disciplinis liberalibus fulsere Soles, vel bonis ingeniis & literis infestiora fuere tempora. Quemadmodum autem in aliis eruditionis partibus ingenii atque industriæ palmam ceteris fere gentibus ambiguam fecere, an præripuere, Græci; ita inter omnes Græcarum literarum haud expertes constat, quam ingentes sumptus atque insignem curam iidem impenderint, uti hanc quoque Medicinæ partem, rerumque naturalium cognitionem magis illustrarent atque ulterius promoverent: id quod si vel aliunde parum liqueret, nihilque ex isto nunquam satis deplorando reipublicæ literariæ naufragio, nihil de tot egregiis ingeniorum prisci ævi monumentis injuria temporum nobis fecisset reliquum, præter pauca illa quæ Theophrastus ac Dioscorides de plantis & herbis tradidere; illa tamen sola, uti tam ingentis jacturæ dolorem ac deperditorum desiderium non plane quidem tollere, levare tamen ac solari utcunque possunt, ita fidem quoque & auctoritatem dictis conciliaverint. Quod si rem actam denuo agere, aut in veterum historiam temporum exspatiari animus esset, præter Ægyptios, Arabes, plurimasque gentes alias, quæ hujus etiam disciplinæ studio mirum quantum fuerunt deditæ, possemus complures Reges ac Principes, inque his e profanis Cyrum laudare, Persarum Monarcham potentissimum, gravissimorum intervalla negotiorum imperiique curas otio hoc suavissimo dispungere solitum; possemus e sacris allegare Regum omnium post homines natos longe sapientissimum, herbariæque rei cognitione ad miraculum insuper præditum; possemus nullo negotio plures recensere alios a Botanices studio posterorum memoriæ ac famæ commendatos, quum pleni eorum sint libri, plena exemplorum vetustas. Sed hanc crambem decties recoctam denuo apponere non est operæ, nec nobis animus Lectorem longiori præfatione enecare. Id tamen silentio transeundum non videtur, hoc studium quamvis post eversam Græcorum Monarchiam non ita viguerit, uti rebus olim florentibus in illa omnium scientiarum nutrice Græcia, ab aliis tamen gentibus non plane neglectum fuisse; his quidem se totos ei tradentibus,

illis

illis ſubſecivas tantum horas ſuas hoc veluti παρέργῳ quodam jucundiſſime fallentibus: donec tandem avorum noſtrorum memoria inter Belgas præcipue ſui nacta cultores fuit Botanica, non privatos tantum, ſed etiam viros in Republica principes, quos ad nobiliſſimæ, ſimul & utiliſſimæ, artis accuratius ſtudium ac fines latius proferendos ſuo excitabant exemplo viri de re herbaria optime meriti Carolus Cluſius, & Rembertus Dodonæus; atque in his quidem eos præſertim, quorum illa tempeſtate erat dare operam, ne quid Reſpublica literaria detrimenti caperet; qui quod in rem ſuæ curæ in Batavis commiſſæ Academiæ fore rati, Horto illam Medico, tanquam publico plantarum rariorum receptaculo, ornandam decrevere. Similem in modum Ampliſſimis etiam Amſtelædamenſis Reipublicæ Proceribus viſum fuit Hortum Medicum ad publicos uſus inſtituere, illique abhinc annos haud ita multos in nova urbis regione commodiorem circumſpicere locum, cura ejus demandata Viris & dignitate, & herbarum plantarumque cognitione ac cultura, Nobiliſſimis, D. JOANNI HUYDECOPER, Equiti, Toparchæ in Maarſeveen, &c. Conſuli ac Senatori hujus urbis graviſſimo, nec non Societatis Indiæ Orientalis Præfecto, & D. JOANNI COMMELINO, Senatorii Ordinis, dum viveret, viro ſpectatiſſimo, ſub quorum auſpiciis opus hoc eximium non tantum brevi abſolutum atque ad finem perductum, ſed & hortus plurimis ſpecioſiſſimis rariſſimiſque plantis inſtructus eſt.

*Obſervationes DD. Fred. Ruiſchii & Franc. Kiggelarii aſteriſco minori * ſunt notatæ.*

*Quibus aſteriſcus major * eſt præfixus; ea oculorum aciem effugientia hoc modo microſcopium viſui exhibet.*

AAN DEN
LEEZER.

Ruchteloos zoude het zijn wydloopig op te haalen, wat onwaardeerbaare voordeelen de Geneeskunde aan den Mensche toebrengt; in hoe hooge achtinge dezelve alomme voorheenen wierd gehouden; ende hoe verre deeze kennisse zich uitstrekt; dewijle dit niet kan verborgen zyn aan iemand, welke de geschiedenisse en eerste gronden deezer konste kendt. Schoon men al de Ontleedkunde en andere deelen verbyga, zo kan doch de Kennisse der Gewasschen alleen een voldoende getuige verstrekken; hoe doch zoude men zo veele kwaalen, welke de Menschen onderworpen zyn, zo onderscheiden in oorzaaken en gevolgen, herstellen, ten waare zo veele onderscheidene wortelen, houtten, schorssen, bladeren, bloemen, vruchten en zaaden zorgvuldig wierden aangekweekt ende vergaderdt? Hoe doch zoude men dezelve onderscheiden ende verkiezen zonder grondige kennisse van der zelver aart, eygenschappen, ende werkingen? Wierd de Ontleedkunde altyd met yver voortgezet als een middel, ons voerende tot nader onderscheidinge der Ziektens en derzelver oorzaaken; voorwaar de Kennisse van de Gewasschen ende derzelver krachten wierd met reden ernstig aangepreezen als een middel dienende omme voor de zieken een volkomene ende veilige herstellinge te bevorderen. Dit was de reden dat de grootste Meesters deeze wetenschap zo hoog waardeerden, en zich in die oefeninge zo zeer verlustigden. De geleerde schriften van vroegere en laatere eeuwen getuigen, met hoe onvermoeide vlyt en zorgen veele zich benaerstigden, omme haare ondervindingen verder en verder uit te breiden, en op de Naneeven getrouwelyk voort te planten; beschryvende ende afteikenende niet alleen de Gewasschen welke in haar Vaderland voortkwamen, maar ook die de verre afgelegene gewesten uitleverden. Het blyft echter zeeker, dat deeze Weetenschap, gelyk alle andere, nu meerder, dan minder heeft gebloeit, na dat de toestand der heerschappyen en neigingen der Oppermachten dezelve begonstigden; het is bekend, welke ongemeene kosten en vlyt de Grieken hebben aangewendt, omme dat deel der Genees- en Natuur-kunde, gelyk de andere wetenschappen te vorderen. Aan haar yver en kennisse zal niemand konnen twyfelen, schoon niets van zo veele deftige boeken overbleef dan alleen de schriften van Theophrastus en Dioscorides. Van de Egyptenaaren, Arabiers en andere swygen wy, om niet te verveelen. Dat een reeks van Vorsten de Kruydtkunde koesterden, en oefenden, dat Cyrus zich in de zelve verlustigde, getuigen de Schryvers veelvuldig: hoe ongemeene weetenschap van de Gewasschen de Wyste aller Koningen had, toonen de Heilige Bladeren. Wy merken alleen aan, dat na het verval der Griekssche Mogentheid deeze Kennisse by verscheidene volkeren stuks-gewyze is behandeldt ende verzameldt: en dat onder de eerste Nederlandsche Yveraars met reden Carolus Clusius, en Rembertus Dodonéus werden opgeteikendt. Sedert die tyden hebben zich in Holland niet alleen verscheidene Particulieren benaerstigdt, omme deeze weetenschap te vorderen, maar tot dienst en sieraad der Hooge Schoole wierd door de Voorstanders derzelve ook een Kruydhof gesticht. Insgelyks behaagde het ook de Regeeringe van Amsterdam, in haare Stad tot het gebruyk een bekwaame plaatze aan te rigten, derzelver voorzorge vertrouwende aan den wel-Edelen Heer Joan Huydecoper, Ridder, Heere van Maarseveen, &c. Burger-

germeester en Raad deezer Stede, en Bewinthebber van de Oost-Indische Maatschappy; en den Heer Joan Commelyn, Raad; beide groote Liefhebbers van deeze Konst, Kenners ende ervaarene Planters; door welkers beleid, yver, en gedurige buytenlandsche correspondentien dit deftig werk niet alleen zeer spoedig is voltrokken, maar den Hof gelykelyk wel verzien met veele zeer zeldsaame en voortreffelyke gewasschen.

De Aanmerkingen van de Heeren Fred. Ruisch en Franc. Kiggelaar zyn met een kleyn sterretje * geteykendt.

De zaaken met een grooter sterre * aangeweezen, vertoonen zich op die wyze door het vergroot-glas.



INDEX PLANTARUM

Quæ in hac descriptione continentur.

A.

B.

C.

D.

E.

Evo-



ERRATA.

Præfat. ad lectorem pag. penult. lin. 36. pro *decties*, lege *decies*.
Indic. lin. 14. pro *Capravia* lege *Capraria*.
Fig. 2. *ALCHEA*. l. *ALCEA*.
Pag. 8. l. 5. pro *dubitata* l. *dicata*.
Pag. 17. l. 15. *bilariore* l. *hilariore*.
32. l. 6. dele *ob*.
32. l. 7. *intentiſſime*. l *intenſiſſime*.
33. l. 21. poſt *noſtro* adde *nullos*.
41. l. 1. *OXIIS* l. *OXYS*.
43. l. 1. *OXIIS* l. *OXYS*.
45. l. 35. *quotanvus*. l. *quotannis*.
65. l. 6. *Sexenteſimum*. l. *Sexcenteſimum*.
66. 6. *Duo alii nobis noti, quorum alter*. leg. *dua alia nobis nota, quarum altera*.
Pag. 66. l. 10. *deſcriptus depictus que : Alter*. l. *deſcripta depictaque : Altera*.
Pag 69. l. 13. *fructices* l. *frutices*.
Pag. 91. l. 19. *in mucronem denſe ſtipatis* &c. l. *in mucronem* ~~*ſtipatis*~~ *deſinentia*, *ſentibuſque exiguis, denſe ſtipatis*, &c.
P. 101. l. 7. *ſphærica* l. *ſpharica*.
P. 101. l. 24. *nova qua* l. *novaque*,
P. 130. l. 18. Text. Belg. *Harte-wijſe* l. *Niere-wijſe*.
P. 137. l. 26. *ſaturatione* l. *ſaturatiore*.
P. 137. l. 32. *fuſci* l. *fuſco*.
Fig. 76. *AZADARIGHTA*. l. *AZADIRACHTA*.
P. 153. l. 1. Text. belg. *APPEL-BOOM*. l. *MESPEL-BOOM*.
Pag. 169. l. 8, *Botanologo* l. *Botanophilo*.
Pag. 173. l. 16. *foliis* l. *folia*.
Pag. 175. l. 22. *intentio* l. *intenſio*.
P. 183. l. 10. *dicta*. l. *dicta*.
P. 183. l. 29. *ſimilunamque*. l. *ſemilunamque*.
Pag. 197. l. antepenult, dele *ſimiles*.
P. 194. l. 12. *allegata*. l. *allata*.
P. 204. l. 12. *pluribus* l. *plura*.



RANVNCVLVS ÆTHIOPICVS. *Fig: 1*

C A P. I.

RANUNCULUS ÆTHIOPICUS FOLIIS RIGIDIS, FLORIBUS EX LUTEO VIRESCENTIBUS.



Nno M DC LXXXVII. ex Africæ parte Meridionali, ubi Bonæ Spei Promontorium, nobis transmissa est hæc Planta, curâ & operâ Nobilissimi ac Strenuissimi Viri D. D. Simonis vander Stel, ejusdem loci Gubernatoris dignissimi.

Radices cum investigarem, eas reperi albas, brachiaras, fibrisque capillatas.

Pediculi, quibus innituntur folia, rigidi, erecti, teretes, suprema parte in tres pedicellos longiusculos divisi, septenis dirati sunt foliis; Horum pediculi laterales duobus gaudent foliis, medius verò, qui procerior, tribus ditatus est.

Folia tres digitos transversos longa, duos lata, mucronata, & margine serrata, rigidula, & atro virore prædita.

Caulis rotundus, dimidiatam minimi digiti crassitiem adæquans, durus, rigidus, erectus, spithamam altus, non rarò quoque altior, suprema parte foliolis amictus, & in varios longos ramulos divisus; hi ramuli fastigiantur in minora foliola, ut & pedicellos flores sustinentes.

Flores, è calice quinquepartito emergentes, pentapetali, ex luteo-virescentes, multis staminibus medium occupantibus donati, qui omni ex parte vulgarem Ranunculum referunt.

Floribus succedunt semina nuda, oblonga, in capita, aut racemulos congesta, primò viridia, per maturitatem nigra, quæ exsiccata tenuiora fiunt.

MOORELANDS HANEVOET MET STYVE BLADEREN, EN GEELGROENE BLOEMEN.



N 't Jaar 1687. is ons uit het Zuydelijke gedeelte van Africa, alwaar de Caap de Goede Hoop gelegen is, dese Plante toegesonden, en dat door de goede voorsorge van den wel Edele Gestrengen Heer Simon van der Stel, Gouverneur van deselve plaatse.

Wanneer ik de Wortelen hier van ondersogt, heb ik bevonden, dat deselve wit waren, in zijde scheuten verdeelt, en met vezelen verrijkt.

De voetjens, daar de bladeren op steunen, sijn stijf, rond, regt op staande, welkers uyterste in drien verdeelt wort, te samen seven bladeren besittende, waar van datter op yder op zy staande voetjen twe bladeren, en op de middelste en langste, drie geplaatst zijn.

Dese bladeren sijn drie vingerbreet lang, twe breet, voor spits toelopende, en aan de kanten geschaart, donker groen van verwe, hard en rouw in 't aantasten.

De Bloem-steel is rond, een halve pink dik, hard en stijf, regt op staande, een spanne of meer hoog, wiens opperste met kleene blaatjens beset, en in verscheyde lange takxkens verdeelt word; dese werden aan haar uyt-eynde met kleene bladerkens, en met kleene bloemdragende steeltjens ondersteunt.

De Bloemen, uit een in vyf verdeelde kelkje te voorschijn komende, sijn vyf bladerig, uit den geele groen, versien met veele bloemdraden in haar midden, deselve gelijken in allen deele die van de gemeene Hanevoet.

Na het vergaan der Bloemen, vertonen haar naakt staande en langwerpige Zaden, in trosjens op een gehoopt zynde; dese zyn eerst groen, daar na rijp geworden zynde, worden zy swart, en na het verdrogen veel dunder.

Floret Menſe Majo, extrema demum æſtate ſemen matureſcit.

Quod ad vires; admodum calida eſt Planta, & adeò acris & mordax, ut pro cauſtico remedio inſerviat, cutique impoſita brevi temporis ſpatio excoriationes excitet, Cantharidum ad exemplum, quarum locum ſupplere poteſt.

Hic loci, tempore hyberno fictilibus & hypocauſto conſervanda, frigoris enim non ita patiens eſt, ut in ſolo vulgari ſuperſtes maneat.

Dit gewas bloeit in de Maand van May, en werden desſelfs Zaden in 't uitgaan des Somers rijp.

Aangaande de kragten; 't is ſeer heet, ſcherp en zoo bytend van ſmaak, dat het voor een brandende remedie gebruikt word, en op 't vel van een Menſche gelegt zynde, verwekt het in korten tijt ſoo een rauwigheid of excoriatie, als offer Spaanſe Vliegen op gelegen hadden, in welkers plaatſe het ook gebruikt kan werden.

Des Winters moetmen deſe Plante hier te Lande in een pot in 't Winter-huys bewaren, aangeſien ſy de koude zoo wel niet verdragen kan, dat men ſe in de gemeene gront zoude konnen overbouden.

OBSERVATIONES.

Exhibetur hic ab Authore Nobiliſſimo, & Botanico Excellentiſſimo Johanne Commelino Planta, quæ, an è familia Ranunculorum, an verò Chriſtophorianis ſit annumeranda, ancipites hæſimus.

Flores quidem Ranunculi florum ſunt æmuli, verùm à fine ultimo magis Chriſtophorianis accenſenda: Baccifera enim eſt planta, baccis monoſpermis prædita.

Apud Virum Clariſſimum & Botanicorum Ducem D. P. Hermannum audit Chriſtophoriana Ranunculoides Æthiopica, urens, foliis rigidis, cui & nos libenter ſuffragamur.

Flores, dum tenella adhuc eſſet planta, protulit pentapetalos, ob adoleſcentiam, polypetalos, ita ut non rarò ſedecim & plura petala in ſingulis floribus nobis comparuerint.

Folia, quæ radicibus exeunt, trilobata, pediculis inſident ſpithameis & longioribus, liratis, obſequioſis.

Folia cujuſque lobi bina, terna, quaterna, imo quina, pro ratione ſoli, in quo naſcitur.

Semina (potius Baccæ) matura, & recentia, ſubdulcem ſaporem linguæ primò quidem impertiunt, brevi tamen poſt acriter eam vellicant.

AANTEKENINGEN.

Hier werd ons van den Ed. Heer Johannes Commelin, uitnemend kenner der gewaſſen, een Plante voorgeſtelt, waar aan wy lang getwijffelt hebben, of deſelve onder 't geſlagt van Hanevoet (Ranunculus) *of onder dat van Chriſtoffels-kruid* (Chriſtophoriana) *behoord gerekent te werden.*

De Bloemen gelyken die van Hanevoet niet qualyk, edog als men agtinge geeft op het Zaad of Beſien, ſoo moet men het onder 't geſlagte van Chriſtoffels-kruid ſtellen, want het is een eenzadig Beſie-dragend gewas.

Het wert van den Ed. Heer Profeſſor P. Hermans geheten, Brandend Morelands Hanevoetswyſe Chriſtoffels-kruit met ſtyve bladeren, welke benaminge ons ſeer wel aanſtaat,

Soo lange deſe Plante nog jong en teder was, bragt zy Bloemen voort, die uit vyf bladeren beſtonden, maar ouder geworden zynde, bevinden wy desſelfs Bloemen uit veel bloembladeren te ſamen geſtelt te zyn, en zyn ons deſelve in een getal van ſestien en meer in eene bloem voorgekomen.

De onderſte bladeren, die uit de Wortelen voortkomen, ſijn yder in drie partyen verdeeld, ruſtende op voetjens, die geveurd, tay, en een ſpanne lang, ook wel langer zyn.

Ider verdeelinge deſer Bladeren (Lobi) *beſtaat uit 2, 3, 4, ja vyf partikuliere Bladeren, na dat de aarde, daar 't gewas in groeit, geconditioneert is.*

De rype en verſche Zaden, (of liever de Beziën) gekauwt zynde, geven eerſt een ſoetagtige ſmaak van haar, maar kort daar aan byten ſy de tonge wel ſcherpelyk.

CAP.



ALCHEA CARPINI FOLIO AMERICANA. *Fig: 2.*



C A P. I I.

ALCEA CARPINI FOLIO AMERICANA FRUTESCENS, FLOSCULIS LUTEIS, SEMINE DUPLICI ROSTRO DONATO.

EX radice alba ac fibrosa caulis emergit duos circiter pedes altus, & in varios ramos divisus.

Folia inordinatè dispofita, oblonga, acuminata, margine ferrata, Carpini foliorum æmula, nonnihil tamen molliora, è quorum finubus feu axillis flores emicant pentapetali, inodori, coloris fubflavi, in quorum medio multa ftamina.

Hifce evanidis fuccedunt femina copiofa, orbiculatim difpofita, angulofa, roftris duobus donata.

Semine perfectam maturitatem adeptò, perit utplurimum planta

Cultura haud erit difficilis, modo fufficienti calore foveatur, quò denegatò, perfectionem non attingit.

Plures hujus plantæ fpecies occurrunt, quarum differentia confiftit in foliis, floribus, ut & feminibus, quarum difcretio non eft difficilis.

AMERICAANSCH SIGNAARTS KRUYD, MET BLADEREN VAN HAAG-BEUKEN, GEELE BLOEMEN, en TWEBEKKIGE ZADEN.

DE Steel van dit gewas, uit een witte zazelige wortel voortkomende, fchiet ontrent twe voeten hoog op, fig in veele takken verdeelende.

De bladeren, dewelke geen gezette ordre en komen te obferveren in haar voortkomen, fijn langwerpig, fpits toelopende, aan de kanten gefchaart, en die van de Haag-beuken gelijkende, hoewel wat fagter; uit defe hare oxelen komen vyf bladerige Bloemen te voorfchyn, bleek geel van couleur, en reukloos, uit welkers midden vele bloem-draden voortkomen.

De Bloemen verwelkt zynde, vertonen haar de Zaden, dewelke hoekig, en veel by een in de ronte gerangeert ftaan, yder met twe bekjes verfien zynde.

Na dat het Zaad rijp geworden is, zoo fietmen zelden dit Gewas te overwinteren.

Tot deffelfs oeffeninge of voortteelinge werd alleen vereyft genoegfame warmte, en fonder die en komt het gewas tot geen volmaaktheid.

Ons komen meer foorten van dit Gewas voor, welkers verfchil in Bladeren, Bloemen, en Zaden beftaat, die wel ligt te onderfcheiden zyn.

OBSERVATIONES.

Ifthæc herba fruticofa caulem profert ab imo ad fummum ufque ramofum, pilis obfitum, præfertim verfus imam caulis partem.

Folia ad intervalla longiufcula ut plurimum alternatim pofita, brevioribus pedicellis fulta, atroviridia, manfu mucilaginem remittentia, quibus ad pediculorum exortum ligulæ binæ apponuntur.

Foliorum pedicelli, ut & nervi rarioribus quoque pilis funt prædití

Flores pentapetaloidei, quinis petalis nonnihil cordatis, ochreis, ad ungues junctis, conftant. Stamina multa, brevia, apiculata, pallefcentia, in oblongiufculo & craffiuf-

AANTEKENINGEN.

Dit Heefteragtig gewas brengt een fteel voort, dewelke van onderen af tot boven toe getakt zynde, met hairtjens befet is, voornamentlijk van onderen.

De Bladeren ftaan meerendeels eenfaam, en wat wijt van den anderen, donker groen van couleur, flymerig in 't kaauwen, en aan de grond der voetjens, dewelke vry kort zyn, met twe tongkens befet.

Uit defe voetjens, als mede uit de zenuwen der bladeren, komen yle hairtjens voort.

De Bloem en is niet abfoluyt vyfbladerig, aangefien alle de vyf diep gefnede verdeeldheden desfelfs, aan de nageltjens verenigt zyn, en daarom ook voor Pentapetaloideus, *en niet*

culo

culo ſtylo luteolo naſcuntur, quorum apices coloris ſunt crocei.

Floribus marceſcentibus ſuccedunt ſemina in orbem diſpoſita, calicis ſegmentis tecta, prominente in medio cuſpide.

Seminibus per maturitatem à ſe invicem diſcedentibus, expandit ſeſe calyx, relictô ſtylô nutritivô, quibus ſeminibus calice exemptis bini apparent aſteriſci, quorum unus & major ad ſtyli baſin, alter verò ſub ejus apice ſitum habet.

Geminô ſeminum roſtrô ſubſunt duæ aliæ appendices, roſtra breviora mentientes, inter quæ proceſſus ſatis exiſis, coloris griſei emergit.

voor Pentapetalus *te houden is: de geſeide vyf verdeelt heden des Bloems ſijn eenig ſints hartswijs, okerverwig, en de bloemdraden veelvoudig, kort, bleek geel, verſien met kleene ſaffraanverwige hooftjens: deſe komen voort uit een dikagtige Bloem-ſtyl, die geelagtig van couleur is.*

De Zaden, die de plaatſe der Bloemen innemen, ſijn in de ronte gerangeert, en gedekt van de verdeelde Bloem-kelk: deſe Zaden eindigen te ſamen boven in een ſcherpe punte.

Wanneer de Zaden wegens hare rypigheid van den anderen komen te wyken, ſoo verbreit ſig de Bloem-kelk van een, verlatende alſoo de voetſel toebrengende Bloem-ſtyl, wanneer men als dan de Zaden uit de Bloem-kelk komt te nemen, ſoo vertonen haar twe ſterretjens, waar van d'eene, die de grootſte is, gevonden word aan de grond des Bloem-ſtyls, d'andere onder de toppe van deſelve.

Onder beide de bekxkens der Zaden ſtaan nog twe andere aanhangſelkens, verbeeldende twe bekxkens, die korter zyn als de voorgemelde, tuſſchen dewelke nog een kleen uitſteekſelken voortkomt, veel kleender zynde als de voorgaande, zynde grauw-coulourig.



CAP.



Chrysanthemum Americanum alato caule. *Fig. 3.*



C A P. III.

CHRYSANTHEMUM AMERICANUM CAULE ALATO, FLORE APHYLLO, GLOBOSO, AURANTIO, FOLIIS BACCHARIDIS.

E Radice alba, fibrata, caulis emicat sesquispithamam longus, non raro quoque altior, rubicundus.

Folia atrovirentia, nullis pediculis fulta, caulem amplexantur suis appendicibus foliaceis ceu alis, unde folia dicuntur alata, alternatim quoque posita sunt, tres digitos transversos lata, sex autem longa, margine nonnihil crenata, ad basin angusta, extremo acuminata.

Ramulorum summitatibus insident flores inodori, singulares, globosi, coloris aurantii; quibus evanidis succedunt semina plana, cordiformia.

Æstate floret, qua exeunte semen ad perfectam maturitatem perducitur.

Curassaviæ alumna est, inde ad nos translatum est semen.

Cum curâ nostrâ hyemen sustinuerit, ineunte Vere denuò pullulat.

Quem habeat usum me latet, culturam tamen meretur propter florum amænitatem.

OBSERVATIONES.

Hæc Planta Americana, secundum nostram sententiam, Calendulis est annumeranda, idque non solum propter foliorum dispositionem, quæ eodem ferè ritu cum Calendula nostrate appendicibus suis caules amplexantur, verùm etiam ob petalorum (potius flosculorum marginalium) & feminum analogiam.

Flores non sunt aphylli, sed verò discoidei radiati,

AMERICAANSCHE ORANJE-VERWIGE GANSEBLOEMEN, MET GEVLEUGELDE STEELEN, BOLWYSE, en BLADERLOOSE BLOEMEN.

DE Steel komt voort uit een witte veselige wortel, anderhalve span lang, ook schiet by wel hooger op, en is root van couleur.

De Bladeren zijn donker groen, omvangende de steel met hare gebladerde aanhangsels, gelijk als vleugels, waarom ook de bladeren de name dragen van gevleugelde Bladeren; deselve zijn ses vingeren breet lang, drie breet, sonder voetjens haar aan de steng vast makende, ook een weinigsken geschaart, smal aan haar begin, en spits toelopende.

Aan het uyterste der steelen sitten de Bloemen eensaam, bol-rond, oranje-verwig, en sonder eenige reuk; na dese volgender platte en hartswijse Zaden.

Het bloied in de Zomer, waar na, in 't uitgaan des zomers, de Zaden volkomelijk rijp worden.

Het is oorspronklijk uit het Eyland Curacao, van waar het Zaad tot ons overgebracht is.

Wanneer dit Gewas door goede besorginge 's Winters komt over te blyven, soo schiet het in 't Voorjaar weder uit.

Het gebruyk is my onbekent, echter niet te min so is deselve, om de aangenaamheid des Bloems, de oeffeninge waardig.

AANTEKENINGEN.

Dese Americaansche Plante moet (onses dunkens) gerekent werden onder de Gouts-bloemen, niet alleen wegens de schikkinge der Bladeren, dewelke by na op deselve manier de Steelen omvatten, gelijk die van onse Gouts-bloemen, en dat met hare aanhangsels, maar ook om de overeenkomste der Bloem-Bladeren, (liever rand Bloemskens) en Zaden.

De Bloemen en zijn niet bladerloos; maar bundelwijs by

horum petala marginalia (potius flosculi marginales) sunt plana, exigua, brevia, non frontata, sulcata, è quorum unguibus stylus emergit albidus, extremo bifidus, & cornuum instar reflexus; interiora verò petala (aut flosculi interiores) sunt tubulosa, stellæ modo in quatuor, quinque, & non raro quoque in sex lacinias in extremo partita, è quorum medio stylus exsurgit extremo bisecatus, & in thecula aurei coloris absconditus; Vide sis annexam figuram Asterisco notatam.

Calyx multifidus, nonnihil hirsutus.

Semina non dissimilia seminibus planis Calendulæ Africanæ flore intus albo, foris violaceo, simplici.

een gevoegt (discoidei) *met rontom lopende Bloem-Bladeren* (radiati), *dewelke kleen, plat, kort, gevoort, en niet gevoorhoofd zijn* (frontata) *dat is, niet scherp of puntig aan haar uyterste; uit dese hare Nagelsjens komt een Bloemstyltje voort, 't welk wit, aan 't eynde in tween gescheiden en hoornswyse omgekromt is; de binnenste en bundelwyse Bloembladerkens (of liever de inwendige Bloemskens) zijn buysw yse, en in vier, vijf, ook wel in ses snippelingen aan haar uiteynde gesneden, sterretjens wyse, uit het midden der selver vertoond sig een Bloemstyl, die aan 't eynde ook in twe gespouwen is, deselve verbergt sig in een gout-geel kokertjen, besiet de Fig. met een sterretje aangewesen.*

De Bloem-kelk is in veel deelen verdeeld, en wat ruygachtig.

De Zaden hebben eenige overeenkomste met de platte Zaden van de Africaansche Gouts-bloemen, welkers Bloem-bladeren van binnen wit, van buyten violet-coulеurig, en enkeld zijn.



CAP.



PORTVLACA AMERICANA ERECTA.

Fig 4

CAP. IV.

PORTULACA AMERICANA LATIFOLIA ERECTA, FLORIBUS ALBIS.

Parad. Bat.

INter Portulacæ peregrinæ ſpecies nobis quoque ex America iſthæc eſt transmiſſa, cui radix alba, fibroſa.

Caulis rectus, pedem, non rarò quoque ſesquipedem altus, coloris herbacei, teres, ab imo ad ſummum uſque folioſus, ſplendens, glaber, ſumma parte in ramos diſpeſcitur.

Folia palmum transverſum longa, craſſa, ſuccoſa, hilari virore perfuſa, ex anguſto principio in ſubrotundum apicem dilatata & nonnihil cordata, nervo inſigni donantur.

Sapor aqueus, acido-auſterus cum adſtrictione notabili permixtus.

Rami faſtigiantur in flores niveos, pentapetalos, è quorum umbilico ſtamina emicant varia.

Floribus, qui Menſe Julio perficiuntur, evanidis, ſuccedunt vaſcula ſeminalia ſubrotunda, & mucronata, quæ per maturitatem transverſim, ſeu horizontaliter erupta, copioſum effundunt ſemen, quod calore multo, & ſolo humido indiget, quibus denegatis nullum producit ſemen, & ſic planta fit ſterilis.

Annotina eſt herba, quæ è ſemine prociduo quotannis prolicienda, aut reſeminanda.

Vires dignoſcere ex ſapore haud eſt difficile, uſus autem mihi ignotus.

OBSERVATIONES.

Folia quædam, ortu prima, cordata exiſtunt, cæteris ut plurimum apice rotundo, aut acuminato præditis.

BREET-BLADERIGE, REGT-OPSTAANDE AMERICAANSCHE PORCELEYNE, MET WITTE BLOEMEN.

ONder de vreemde ſoorten van Porceleyne, is ons ook deſe uit America toegeſonden, wiens wortel wit, en zazelig is.

De ſteel, een, ook anderhalve voet hoog opſchietende, is groen, rond, alſints van onderen tot boven toe met bladeren verſien, glat, blinkend, en boven aan in takken verdeeld.

De bladeren, dewelke een handbreet lang, ook dik, ſaprijk, blygroen van verwe, ſmal aan haar grond, en rond, ook wel hartswijs toelopen, zijn verſien van een kloeke zenue.

De ſmaak is wateragtig, met een ampere t'ſamentrekkinge vermengt.

Aan de eynden der takxkens vertoonen haar de Bloemen, dewelke vijfbladerig en wit zijn, hebbende verſcheyde bloem-draden, die uit de navel voortkomen.

Als de Bloemen, dewelke in Julio te voorſchijn komen, verdroogt zijn, komen rondagtige en gepunte zaatbuyskens in hare plaatſen, dewelke rijp geworden zijnde, dwers van den anderen gaan, en veel zaats uitſtorten; Tot voortteelinge heeft dit Zaat groote warmte, en een vogtige grond van noden, en ſonder die en komt het Gewas tot geen perfectie.

Het is een een-jarig Gewas, 't welk alle Jaar van 't gevalle, of geſayde zaad weder aangeteelt moet werden.

De kragten ſijn uit de ſmaak wel af te nemen, maar het gebruyk is my egter onbekent.

AANTEKENINGEN.

Sommige der eerſt voortkomende bladeren, ſijn hartswijs; de reſte meerendeels voor rond, ook wel ſpits toelopend.

Calix binis foliolis herbaceis, anguſtis, acuminatis, conſtat, non ut in noſtrate Portulaca, capſulam feminalem in totum obvolvens, ſed verò minimam tantum ejus partem.

Stamina lactea, dena, plurave, capitulis luteis diditata.

Stylus, rudimento conceptaculi feminalis inſiſtens, niveus, cujus apex tripartitus.

Het Bloem-kelkje beſtaat uit twee kleene groene bladerkens, dewelke ſmal, en ſcherp toelopend zynde, het geheele zaatbuysken niet en omvangen, gelyk men in onſe Inlandſche Porceleyne beſpeurt, maar alleen een kleen gedeelte van deſelve.

Ider Bloem heeft tien, ook wel meer, witte Bloem-draden, dewelke van geele hooftjens aan haar uiterſte verſien zyn.

De Bloem-ſtijl doet ſig op in't midden van het aankomend zaatbuysken, en is deſo wit van couleur, en aan't eynde in drien geſcheiden.



C A P.



PORTVLACA CVRASSAVICA PROCVMBENS

Fig. 5

C A P. V.

PORTULACA CURASSAVICA ANGUSTO, LONGO, LUCIDOQUE FOLIO, PROCUMBENS, FLORIBUS RUBRIS.
Par. Bat. Prod.

EX radicibus fibrosis, albicantibus, ramuli prodeunt nitentes, nonnihil pilosi, foliolis crebris, ab imo ad summum usque amicti, partim erecti, partim humi strati.

Folia oblonga, angusta, succi plena, splendentia, incondita, saturatè viridia, crassa, mucronata, & gustu aquoso subaustero non sine adstrictione, prædita.

Flores, ex cauliculorum cacumine, ut & foliorum alis emicant, singulares, non rarò quoque plures simul juncti, pentapetali, Anagallidis similes, pulchri, atque purpurei, quibus emarcidis, succedunt pericarpia, quæ ad perfectam maturitatem perducta, horizontaliter sponte rumpuntur, semenque effundunt pusillum, subfuscum. Ex semine deciduo ineunte æstate denuò regerminat, & sic propagatur planta isthæc.

Virtute dotata est refrigerante, nostratis Portulacæ virtutibus haud inferior.

Gaudet cum præcedente iisdem natalibus atque culturâ, indigetque foculorum subterraneorum Vaporariis.

Floret Mensibus æstivis.

Audit apud Breynium Prod. 2. *Portulaca Americana procumbens longo lævique*

AMERICAANSCHE PORCELEYNE MET SMALLE, LANGE, BLINKENDE BLADEREN, MET NEDERLEGGENDE RANKXKENS, en RODE BLOEMEN.

DEse Plante heeft witte, veselige, wortelen, en gladde blinkende steelen, dewelke ten deele regt opstaan, ten deele langs de aarde leggen, bezet met eenige hayragtigheid.

De bladeren staan onordentlijk, lang van maaksel, ook smal, voor spits, dik, sappig, blinkende, bruyn-groen van couleur, wateragtig van smaak, met een weynig suerigheid en t'samentrekkinge vermengt.

De Bloemen komen uit de toppen der steeltjens, als mede uit de oxelen der bladeren voort, waar van sommige eensaam sijn in haar voortkomen, andere in tegendeel veelvoudig; en sijn dese vyfbladig, schoon, en purper root van verwe, gelijk die van de Guychel-heyl, (Anagallis) *Na de Bloemen volgen de zaathuyskens, dewelke volkomen rijp geworden zijnde, kimwijs*(Horizontaliter)*en over dwers van selfs opengaan, waar door het zaad, 't welk kleen en bruynagtig zijnde, op d'aarde komt te vallen, en in 't begin des Somers weder uit spruit.*

't Is verkoelend, en niet min kragtig, als onse Porceleyn.

De geboorte plaatze, en cultiveringe van dese, komt overeen met de voorgaande, en moet in glase-kassen, met kaghels versien zynde, uitgebroeit werden.

Het bloeyt in de Somersche maanden.

Breynius heeft dit Gewas in sijn Prod.2. genoemt Portulaca Americana procumbens *folio*

folio glauco, flore purpureo pulchro, Anagallidis.

longo lævique folio glauco, flore purpureo pulchro, Anagallidis, *dat is, kruypende Americaansche Porceleyne met een lang, glad, ligt blaugroen blad, en schoone purpere, Guychel-heyl gelijkende, Bloemen.*

OBSERVATIONES.

Caules quos hinc indè sparsos fundit, admodum fragiles existunt, ramosi & læves.

Florum petala exigua, subrotunda, nonnihil mucronata.

Stamina numerosa, brevia, apicibus luteis instructa

Stylus brevis, purpureus, ad extremum in quatuor partes reflexas divisus.

Flores ut & capsulas seminales ambit lanugo multa, alba, mollis.

Floribus succedunt vascula seminalia rotunda, quorum partem superiorem ambit flos emarcidus, operculi superioris vicem supplens, quô ablatô, verum conceptaculum seminale apparet rotundum, lucidum, Milii Indici aut fructus Lentiscini magnitudine, per maturitatem horizontaliter in duas partes rumpens; è cujus fundo styli emergunt quini nutritivi, cornuum cervinorum instar ramosi, quibus semina pulla, minima, splendentia, cohærent, superficie granulosâ gaudentia.

Folia succosa & amara, mansu mucilaginem remittentia.

An, quantumvis genere, viribus quoque cum Portulaca nostrate conveniat, Affirmare propter amaritudinem, non ausim?

AANTEKENINGEN.

De steeltjens, die dit Gewas hier en daar verspreyt, sijn seer broos, glad, en getakt.

De Bloem-bladeren sijn kleen, en byna rond, uit het midden een puntje voortbrengende.

Ut het midden der Bloemen doen haar veele bloemdraden (stamina) *op; dese sijn kort, en versien van geele topjes aan hare uiteynden.*

De Bloem-stijl (stylus) *is kort, purperagtig van couleur, en aan het uiteynde in vier omgeslage deeltjens verdeeld.*

Rontom de Bloemen, en Zaadhuyskens, vertoond sig veele witte, sagte, Catoenwijse Dons.

Na de Bloemen volgen ronde Zaadhuyskens, welkers uyterste omvangen word van het verdroogde Bloemtje, verstrekkende tot een uytwendig deksel van 't Zaadhuyskens bovenste gedeelte: Dit weg genomen zynde, vertoond sig 't ware Zaadhuyske, rond, blinkend, in groote met het Oost-Indische Giers, of vrugtjens van den Mastic-Boom overeenkomende, 't welk rijp geworden zynde, over dwers in twe deelen sig komt te verdeelen, en komen uit desselfs grond vyf voetsel toebrengende stijltjens, dewelke getakt zyn, op de wyse van Hartehoornen, waar aan de veelvoudige zaatjens vast sitten, dewelke van buyten korrelswijs oneffen, swart, blinkend, en seer kleen zyn.

De Bladeren deses Gewas, sijn saprijk, en gekauwt zynde, bitter en slymerig van smaak.

Hoewel dit Gewas, in opsigte van haar gedagte; met onse Porceleyn overeenkomt, soo en derf ik egter niet versekeren, of het in kragten 't selve gelyk is, en dat wegens de bittere smaak.

CAP.



Fig 6

BLATTARIA CEILANICA.



C A P. VI.

BLATTARIA CEYLANICA FLORE AMPLO, COCCINEO. *Cat. Hort. Med. Amst.*

HÆc Planta Belgicè non inepte vocatur *Mottekruyd van Ceylon*, *met groote Schaarlake-verwige Bloemen.*

Plantis accenſetur bicapſularibus.

Radix ei alba, multis fibris capillata, graveolens.

Caulis angulosus, duos circiter pedes altus, circa imum ramosus.

Folia, ad caules inordinatè diſpoſita, atrovirentia, longa, acuminata, congenerum Blattariarum foliis ſimilia, anguſtiora tamen, breviora, ſerrata, & ad baſin profundè ſecta: Circa foliorum axillas duo utplurimum foliola emergunt.

Singuli Flores, in ſummo caule inter folia prodeuntes, pediculo innituntur longiori, ſuntque pentapetali, inodori, quorum petala ad ungues connata, inter quæ ſtamina quina concoloria emicant.

Ubi vaſcula ſeminalia perianthio tecta incrementum ſumunt & tumeſiunt, decidunt flores.

Vaſculis ſeminalibus per maturitatem dehiſcentibus effunditur ſemen ſubrotundum, fuſcum, cuſpide exiguo prominulo donatum.

Propter florum amænitatem è Blattariarum familia prærogativam tulit iſthæc, quantumvis manibus trita gravem ſpiret odorem.

Prodiit nobis ſemine à Nauclero quodam allato, Anno M DC LXXXV. ſub no-

CEYLONS MOTTEKRUYD, MET GROOTE EN SCHAARLAKE-VERWIGE BLOEMEN.

DIt Gewas en werd niet ongevoeglijk Mottekruyd van Ceylon, met groote Schaarlake-verwige Bloemen, geheten.

Het word geſteld onder die Gewaſſen, welkers Zaadhuyskens dubbelt zijn.

Het heeft een wortel, die wit en ſwaarriekend is, waar uit veele zazelingen voortkomen.

De Bloem-ſteng is hoekig, omtrend twe voeten hoog, en van onderen getakt.

De bladeren ſijn lang, ſpits toelopend, en ſonder ordre aan de ſteelen gehegt, donker groen van couleur, de mede ſoorten van Mottekruyds-bladeren gelijkende, hoewel ſmalder, korter, geſchaart, en aan hare grond diep geſneden: Omtrend de oxelen der bladeren doen haar meeſt twe kleene bladerkens op.

Ider Bloem komt voort uit een lang bloem-ſteeltje, en dat uit het opperſte des ſtengs; deſelve ſijn reukloos, en uit vyf bladeren, die aan de bloem-nageltjens vereenigt zijn, te ſamen geſteld, tuſſchen deſe hebben hare plaatſen vyf bloem-draden, eencouleurig met de Bloem.

Wanneer de Zaadhuyskens, met hare bloem-kokertjens gedekt zijnde, komen te ſwellen en groter te werden, ſoo vallen de Bloemen af.

Deſe Zaadhuyskens, wegens hare rypigheid opengaande, ſoo ſtorten ſy een kleen bruyn rondagtig zaad uit, 't welk een kleen uitpuilend puntjen heeft.

Hoewel deſe Plante ſwaar van reuk is; ſoo iſt evenwel datſe wegens de cierlijkheid harer Bloemen 't voorregt heeft, en onder alle ſoorten van Mottekruyd uitmunt.

Wy hebben het uit Zaad opgekregen, 't welk ons door een ſeker Schipper mede

mine *Campanulæ rubræ Ceylanensis*; Annô proximè insequente terræ commisi, floruitque Mense Junio, & sub initium Octobris semen ad perfectam maturitatem pervenit.

Hæc planta annua est, frigorisque impatientissima, ideoque in cistis vitratis diligenter enutrienda, solò benè stercoratò.

Vires me latent, solummodo in Botanophilorum gratiam, totam, quanta est, hic deliniandam curavi.

gebragt is in 't Jaar 1685. en dat onder de benaminge van Rode Ceylonsche Klokjens: *'t volgende Jaar heb ik het gesayt, en opgekomen zijnde, heeft het gebloeit in de Maand van Juny, en is het Zaad in 't begin van October rijp geworden.*

't Is een eenjarig Gewas, en kan gants geen koude verdragen, weshalven het in glaskassen neerstelijk waargenomen, en in welgemeste aarde uitgebrocit moet werden.

De kragten zijn my onbekend, alleenlijk heb ik tot voldoeninge der liefhebbers, 't selve soo groot, als het gewassen is, laten uittekenen.

OBSERVATIONES.

Tantam habet Analogiam hæc Planta cum Blattaria, ut primâ fronte visa, facillimè imposuerit intuentibus.

Seminibus verò benè perspectis, luce meridianâ clarius constat, Alceis esse accensendam; Quapropter Botanicorum Duci, & plantarum Indagatori Sagacissimo Jacobo Breynio, *Alcea Indica, lucido hastato folio, flore Blattariæ phœniceo*, audit.

AANTEKENINGEN.

Dese Plante heeft soo groot een overeenkomste met het Mottekruyd, dat het in de eerste opslag der oogen, iemand seer ligt komt te bedriegen.

Edog de Zaden wel besien zynde, blykt het middag klaar, dat dit Gewas tot het Signaards-kruit behoort; Weshalven het by den voortreffelyken ondersoeker en kender der Gewassen Jacob Breyne de name draagt van Indiaans Signaards-kruid, met heldere spieswijse Bladeren, en Rood Schaarlakeverwige Mottekruids Bloemen.



CAP.



LINARIA LVSITANICA PROCVMBENS. *Fig. 1*

C A P. VII.

LINARIA LUSITANICA PROCUMBENS, POLYGONI FOLIO, FLORE PALLIDO-CÆRULEO, RICTU LUTEO.

Cat. Hort. Med. Amst.

RAdices fibrosas & tenues demittit, è quibus cauliculi exeunt, qui partim humi procumbunt, partim, ut sese erigant, vicinas plantas arripiunt.

Folia exilia, incondita, glauca, oblonga, mucronata, Polygoni non dissimilia.

Flores pedicellis tenuibus nixi, monopetali difformes, facie florum Linariæ Vulgaris æmuli, subcærulei, rictu luteo præditi.

Hisce succedunt vascula seminalia, in bina loculamenta divisa, in quibus semina minutissima, quibus prolatis interit planta.

Nullius est usus in Medicina, decoris tantum gratiâ in Hortis colitur.

Prodiit nobis solo Lusitanico cum aliis plantis advecto.

PORTUGAALS WILT VLASKRUID MET NEDERLEGGENDE STEELEN, BLEEK-BLAUWE BLOEMEN, en GEELE OPGESPERDE MONDEKENS.

UIt de wortelen dezes Gewas, dewelke dun en zazelig zyn, komen steeltjens voort, die ten deele op 't aardrijk leggen, ende ten deele de naast bystaande gewassen aangrijpen, om haar alsoo op te regten.

De bladeren sijn kleen, en staan sonder ordre, grauw-groen van verwe, langwerpig, puntig, en die van Verkens-gras niet ongelijk.

De Bloemen op dunne steeltjens rustende, sijn eenbladerig mismaakt, die van het gemeene Wilt-vlas gelijk, bleek-blauw van couleur, hebbende een geele opgesperde mond.

Na dese Bloemen komen de Zaadhuyskens te volgen, dewelke in twee deelen open gaan, waar in het Zaad, 't welk seer kleen is, verborgen leyt, en dat rijp geworden zijnde, vergaat de Plante.

'T en heeft geen gebruyk in de Medicijne, maar werd om desselfs cierlijkheid in de Hoven gecultiveert.

Wy hebben dit Gewas opgekregen uit Portugaalsche aarde, waar in eenige Gewassen overgekomen waren.

OBSERVATIONES.

Unicô tantum annô decoravit Hortum Amstelodamensem isthæc herba, eodemque quô floruit & luxuriavit, periit anno.

Cauliculos produxit plurimos, tenues, & ramosos, sesquipedales adeòque foliosos, ut subjectum solum latè opacaret.

AANTEKENINGEN.

Met dit Kruyd is den Amsterdamschen Medicijn-Hof niet langer als maar een Jaar verciert geweest, en is 't selve Jaar, na dat het weelderig gebloeyt had, verdweenen.

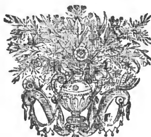
Het bragt seer veel dunne, en getakte steelen voort, anderhalve voet lang zynde, dewelke soo bladerryk waren, dat het ondergelegen aardryk daar door als verduysterd wierd.

Folia quidem crassa, ast fragilissima, glabra, pedicellis minutissimis fulta.

Flores ex herbaceis calicibus quinquepartitis prodeuntes, alternatim & singulares positi, pedicellis semuncialibus innitebantur, horum nonnulli ex alis foliorum emicabant, alii verò non.

Dese Bladeren waren wel dik, edog seer broos, glad, en op seer kleene steeltjens rustende.

De Bloemen, uit groene, en in vyf verdeelde kelkxkens voortkomende, stonden eensaam, op steeltjens die een halve duym lang waren, waar van datter sommige uit de oxelen der bladeren haren oorspronk namen, andere in tegendeel buyten deselve.



C A P.



CONVOLVULUS AMERICANUS PILOSUS, FLORE LUTEO. *Fig. 8.*



C A P. VIII.

CONVOLVULUS AMERICANUS PILOSUS, FLORE LUTEO, UMBONE PURPUREO.

E radice fibroſa caules prodeunt calamum ſcriptorium craſſi, qui ſumma parte in varia teretia, obſequioſa, piloſa, ruſeſcentia ſarmenta, humi ſtrata, divaricantur.

Folia incondita pediculis longiuſculis innixa, cordiformia, circum oras æqualia, acuminata, tres digitos transverſos longa, duas autem lata, dilutè vireſcentia, ſaporis ſubſalſi.

Flores, Menſe Junio ex alis foliorum prodeuntes, pediculis proceris piloſis fulti, monopetali ſunt, nonnihil odori, coloris lutei, umbone pulchrô, purpureô, ante meridiem quidem explicati; rariſſimè verò tempore pomeridiano eos explicatos offendes.

Succedunt vaſcula ſeminalia teretia, quorum unumquodque tribus gaudet ſeminibus, angularibus, per maturitatem fuſcis, quam Menſe Auguſto nanciſcuntur.

Iſthæc planta tenella hiſce oris magno calore enutrienda.

Americæ alumna eſt, unde ſemen ad nos tranſmiſſum Anno M DC XC.

OBSERVATIONES.

Viticulæ tenuiſſimæ, numeroſæ, ex caule digitalis longitudinis prodeuntes, proximis ridicis ſeſe circumvolvunt.

Folia manſu mucilaginem emittentia, alternatim poſita, viticulas veſtientia, pediculis ſemidigitalibus & longioribus, ſulcatis, ipſis viticulis non raro craſſiori-

HAYRIGE AMERICAANSCHE WINDE, MET EEN GEELE BLOEM, en PURPUR-VERWIGE SCHILD.

De Wortel van dit Gewas, zazelagtig zijnde, brengt ſteelen voort, die een ſchrijſpen dik zijn, welkers bovenſte gedeelte in verſcheyde lang-ronde, buygzame, hayrige, en rosagtige rankxkens verdeeld zijnde, langs de aarde verſpreid leggen.

De bladeren ſijn ſonder geſette ordre aan de rankxkens gevoegt, van figure hartswijs, ongeſchaart, puntig, drie vingerbreet lang, en twe breet, ligt groen, eenigſints zoutagtig van ſmaak, ſteunende op langagtige voetjens.

De Bloemen, in de Maand van Juny uit de oxelen der bladeren te voorſchijn komende, ſitten op lange en hayrige voetjens, en ſijn eenbladerig, eenigſints riekende, geel van couleur, uitgeſondert de ſchild, dewelke ſchoon purpur-verwig is, ſy en duuren niet langer als eenen dag, en werden ſeer ſelden bevonden na de middag ontſloten te zijn.

Hier na volgen de Zaadbuyskens, dewelke lang-rond zijn, waar van yder drie zaden in ſig komt te onthouden, dewelke hoekig, en in Auguſto rijp geworden zijnde, bruyn van couleur zijn.

Dit teder Gewas moet in deſe Landen door groote warmte voortgebragt werden.

America is desſelfs natuurlijke groeiplaats, van waar ons het Zaad toegeſtuurt is in 't Jaar 1690.

AANTEKENINGEN.

De rankxkens ſijn veelvoudig en dun, voortkomende uit een moerſteel, dewelke een vinger lang is; klimmende tegens de byſtaande rijſen en takken van Bomen op.

De bladeren, die de ranken bekleden, gekauwt zijnde, geven een ſlymerigheid van haar; deſelve ſteunen op geveurde voetjens, die een halve vinger lang zijn, ook wel langer,

bus innituntur, qui pediculi ut & nervi per folia disseminati, pilis rarioribus obsiti sunt.

Flores calathoidei, non multum absimiles floribus Scammoneæ Syriacæ, ad genicula è foliorum axillis exeuot singulares, bini, & plures in eodem petiolo seu surculo communi, pentanguli, unico petalo constantes, quod antequam sese aperiat ita implicatum est, ut quina videantur petala: Præter dictum pediculum communem duos tresve flores sustinentem, quisque flosculus peculiari oititur petiolo, uncialis longitudinis, communi è quo oritur non raro crassiori.

Staminibus gaudent flores quinis niveis, ad basin purpurascentibus, totidemque apicibus longioribus niveis capitatis: Hæc stamina in floris tubo altè recondita ex umbone infimo oriuntur, nonoullis pilis rarioribus obsita.

Stylus candidus, rudimento capsulæ seminalis subjectæ impactus, capitellô donatur albô, verrucosô.

Capsula seminalis, calice quinquepartito ex parte obducta subrotunda, mucronata, albicans, bivalvis, membranâ intergerinâ instruitur, cujus pars superior in utroque latere rudimentum fornicis format, sub quo seminum apices onnihil conteguntur.

Quælibet capsula, semina continet quatuor, tria, duove, per maturitatem fusca, altera facie angulosa, pilis brevissimis hirta.

Ex seminibus Africanis, ex Guinea allatis nata nobis planta huic similis, sed omni parte mioor, minusque pilosa.

Flos illi quoque campanulatus, obsoletè luteus, & umbone purpurascente prææditus.

Semina ut & illorum conceptacula cum jam descripta planè conveniunt.

In Catalogo Beaumontiano audit hæc *Convolvulus Africanus, sive Guineensis pumilis sagitta foliis flore campanulato obsoletè luteo, fundo purpurascente.* N. D.

en dikte de ranken niet selden overtreffende, bezet met ylstaande hayrtjens, waar mede ook de zennen, die door de bladeren loopen, begaast zijn.

De Bloemen sijn korfs- of klokjens-wijse, en die van de Syrische Scammonea niet seer ongelijk, deselve komen uit de knietjens of oxelen der bladeren te voorschyn, en dat eensaam, somtyds gepaart, ook wel meer by malkanderen, uit een en 't selve gemeene steeltjen; dese Bloemen sijn vyfhoekig, bestaande uit een eenig Bloem-blad, 's welk voor het omsluiten soodanig is gewonwen, dat de Bloem uit vyf Bloem-bladeren schynt gecompo-neert te zyn: behalven de geseyde gemeene Bloem-steel, dewelke 2. 3. Bloemen komt te ondersteunen, soo ist dat yder Bloem nog een bysonder steeltjen heeft, 't welk uit de gemene voortgekomen zynde, somtyds dikker als de gemene selfs, en sijn dese bysondere Bloemsteeltjens een duym lang.

De Bloem-draden sijn wit, uitgesonderd aan haar grond, alwaar sy paersverwig zyn, en sijn dese Bloem-droden vyf in getale, versien van lange witte kopjens: Dese Bloem-draden, in de holte der Bloemen verborgen zynde, nemen haren oorspronk uit het onderste der Bloem-schilden, met eenige hayrtjens versien zynde.

De Bloem-styl is wit, en geseten boven op het beginsel van 't ondergelegene Zaadhuysken, wiens hooftjen wit en vratagtig is..

Het Zaadhuysken ten deelen beset, en omvangen zynde van een vyfbladerig kelkjen is wit, wat rondagtig, puntig, in twe delen opengaande, en versien van een vlies, 't welk het Zaadhuysken in 2. delen komt te scheyden; uit het bovenste van dit vlies komt wederzyts nog een vlieskeN te voorschyn, gelyk als een kleen verwerssel, waar onder de topjens der Zaden gelegen zyn.

Ider Zaadhuysken onthoud in sig 2. 3. 4. Zaden, dewelke rijp geworden zynde bruyn van couleur, aan eene sijde hoekig, en met korte hayrtjens beset zyn.

Wy hebben uit Africaans Zaad, 't welk ons uit Guinee mede gebragt is, een mede soorte van dit Gewas voortgeteelt, edog en alle deelen kleender, en niet soo hayrig.

't Heeft mede een klokwijs Bloemtje, vaalgeel van couleur, met een paersche schild versien.

Dese fijne Zaden, alsmede de Zaadhuyskens komen t'eenemaal over een met de bovengemelde.

Dese is in de Beaumondsche Cataloge geheten Leege Africaansche of Guineese Winde, met bladeren die het scherpe van sommige pijlen gelijken, met geklokte vaalgeele Bloemen, en een purpuragtig schild. *Tot nu toe en is dese niet beschreven.*

CAP.




RICINVS AMERICA NVS STAPHIDISAGRIÆ FOLIO Fig. 9

C A P. IX.

RICINUS AMERICANUS PERENNIS FLORIBUS PURPUREIS STAPHIDISAGRIÆ FOLIIS.

Radice sustinetur albâ, multis fibris capillatâ.

Caudex, ob foliorum defluxorum vestigia, quasi articulatus, in tripedalem & majorem proceritatem adolescit, digiti crassitie, cortice griseo amictus; hujus fastigium, foliis in quinque lacinias admodum profundas divisis, ornatur, magnitudine & facie Viti Virginianæ quinquefoliæ accedentibus, substantiâ autem minus solidis, & hiliariore virore perfusis, pediculis longioribus insidentibus, qui juxta foliorum basin in quinos nervos divaricati, singulas foliorum lacinias transeunt.

Circa caulis fastigium flores prodeunt parvi, pediculis pilosis fulti, quinque petalis rotundis dilutè purpurascentibus, ad ungues verò luteo colore imbutis, pluribusque staminibus tenuibus compositi.

Floribus marcescentibus, succedunt fructus triquetri, oblongi, qui per maturitatem, congenerum more, in tres capsulas sese aperiunt, quàvis unicum seminis granum continente, cortice griseo tectum, forma Ricini minoris.

Semine ex America transmisso enutrita nobis est planta isthæc A°. M DC Lxxxvii. excrevitque in arbusculam jam quadrimam, adeò autem teneram ut ne minimum quidem frigus perferre possit, indigetque in vitreo hypocausto locari, soloque laudabili enutriri.

AMERICAANSCHE WONDERBOOM, MET PURPURE BLOEMEN, en BLADEREN VAN LUYSKRUYD.

De Wortel is zazelrijk en wit.

De stamme schijnt in leden verdeeld te zijn, wegens de teekenen die van de afgevalle bladersteelen nablijven, en groeit tot de hoogte van drie en meer voeten, sijnde een vinger dik, en met een grauwe schorsse omvangen; desselfs toppe is verciert met bladeren die in vyf seer diepe snippelingen gedeelt zijn, van gedaante en groote die van de Virginiaansche vyfvingerige Wijngaart vry wat gelijkende, hoewel sagter van substantie, en blyer groen van verwe, staande op lange voetjens, dewelke aan de grond van't blad in vyf zenuen verdeelt zijnde, in't midden van yder snippelinge doorlopen.

Ontrend de toppe van de Stamme komen de Bloemtjens voort, steunende op hayrige voetjens, uit vijf ronde, en ligt purperagtige Bloem-bladeren, met veele dunne Bloem-draden gecomponeert zijnde; welkers bloem-nagelen, (ungues) *geel couleurig zijn.*

Als de Bloemen vergaan, soo volgen der driekante en langwerpige vrugtjens, dewelke rijp geworden zijnde, in drie huyskens opengaan, gelijk die van hare mede soorten, waar van yder een zaatje in sig onthoud, wiens gedaante overeenkomt met het zaad van de kleene Wonderboom, en is omvangen van een grauwe schorsse.

Dit Gewas is van ons gequeekt uit zaad, 't welk ons overgestuurt is uit America in 't Jaar 1687. *en is nu tot een vierjarig boomtje geworden, soo teder zijnde, dat het de minste koude niet kan verdragen; Het moet in goede aarde, en in een glasekas geset werden, om wel te groeien.*

Hanc eandem esse (ut aliqui perhibent) cum Ricino Novæ Hispaniæ, seu Hucipochotl Huaxacenci Rech. Hist. rerum Nat. Mexic. lib. 3. cap. 26. calculum haud appono, distinctæ enim sunt species, ut patet ex iconibus, ut & descriptionibus utriusque plantæ.

Ut genere, sic quoque viribus convenit cum Ricino vulgari minori.

Dat dit, gelijk sommige voorgeven, deselve Plante zoude wesen, dewelke van Rechius in sijne Histor. Nat. Mex. lib. 3. cap. 26. genaamt word Wonderboom van Nova Hispania, zulks is tegens mijn gevoelen, maar het sijn verscheide soorten, gelijk zulks blykt uit haar beyder figuren, en beschrijvingen.

Gelijk dit Gewas, in opsigte van desselfs geslagte, overeenkomt met de kleene en gemeene Wonderboom, alsoo mede ist datse met deselve in kragten ook niet en verschild.



CAP.



RICINVS AMERICANVS VRENS. *Fig 10*



C A P. X.

RICINUS TITHYMALODES AMERICANUS LACTESCENS & URENS, FLORIBUS ALBIS.
Par. Bat. Prod.

Radix ei alba, ſucco lacteo, acri turgida.

Caudex in ramos diviſus, liratus, duas uncias craſſus, in quinotum pedum proceritatem attollitur, cortice dilutiore virore perfuſo, amictus, & infinitis ſpinulis undique obſeſſus.

Folia incondita, ſpinulis tenuiſſimis, mordacibus, & utentibus itidem obſita, pediculis longioribus fulta, formâ Vitis foliorum ſubæmula, in tres, quatuorve lacinias ditempta, quarum ſingulæ, margine ſerratæ, nervo gaudent ſecundum longitudinem protracto.

Flores Menſe Julio prodeuntes, ſunt hexapetali, colore candido, quorum umbilicum ſtamina occupant varia.

Floribus marceſcentibus ſuccedunt vaſcula ſeminalia tricapſularia, in quibus tria quoque ſemina, Ricini vulgaris ſimilia, aſt minora, exrus coloris cinerei, punctulis coloris ſpadicei permixta; Interior medulla candida, ſapore acri prædita, quo non ſolum tota planta eſt imbuta, verum etiam urit, pungit, doloreque diuturno minacibus ſuis ſpinulis afficit tangentium manus, chirothecis coriaceis quantumvis munitas.

Perennat hæc Planta ſub climate noſtro

AMERICAANSCHE, MELKGEVENDE, BRANDENDE, en WOLFS-MELKSCHE WONDERBOOM, MET WITTE BLOEMEN.

De wortel van deſe Plante is wit, en met een witte, ſcherpe vogt vervuld.

De ſtamme in takken verdeeld, en geveurt, is twe duym dik, vyf voeten hoog, en omvangen met een ligt groene ſchorſſe, die alſints met ontelbare doorntjens beſet is.

De bladeren ſtaan ſonder ordre, en ſijn mede met ſeer dunne ſcherp ſtekende doorntjens verſien, ſteunende op lange voetjens, in gedaante met die van de Wijngaard-bladeren eenigſints overeenkomende, ſijnde in drie ook in vier deelen geſneden, waar van yder, aan de kanten geſchaart zijnde, een zenue heeft, die na de lengte is loopende.

De Bloemen in Julio te voorſchijn komende, ſijn ſesbladerig, wit van couleur, welkers navel beſet is met verſcheyde bloemdraden.

Na de Bloemen volgen drie zaadhuyſige (tricapſularia) *Zaadhuyskens, waar in ook drie zaden geplaatſt worden, dewelke die van de gemeene Wonderboom gelijk, edog kleender, zijn, en van buyten asgrauwverwig, met caſtanie-bruyne vlakjens beſet: de pit deſer Zaden is wit, ſcherp van ſmaak, waar mede deſe gebeele Plante niet alleen begaaft is, maar brand en ſteekt daar en boven in de handen der gene dieſe komen aan te raken, ſchoon deſelve met handſchoenen verſien zijn.*

Onder dit ons kout climaat kan men de-

K du-

duriore, femen maturum & perfectum producens, aſt cautè à frigore præſervanda, utpotè, cui reſiſtere nequit.

Braſiliæ incola eſt, vigens quoque in aliis Americæ inſulis.

ſelve overhouden, en brengt ook rijp zaad voort, edog moetmen deſelve ſorgvuldig voor de koude, dieſe niet verdragen kan, bewaren.

Braſil is de geboorte plaatſe van dit Gewas, ook vind men het wel in andere Americaanſche Eylanden.



C A P.



EVPHORBIVM CEREI EFFIGIE. *Fig. 11*

C A P. XI.

EUPHORBIUM CEREI EFFIGIE, CAULIBUS CRASSIORIBUS, SPINIS VALIDIORIBUS ARMATUM. *Breyn. Prod.* 2.

HAne liberalissimè nobis dono transmisit Nobilissimus & Stren. D. Simon à Beaumond, Nobilissimorum Præpotentium D. Holl. & Westvriesiæ Ordinum Secretarius, qui eam ex Africa, prope Zalé nactus est.

Ex ejus radice, in varios ramos sub terra brachiata, super terram autem globosa, crassa, cortice griseo amicta, caules prodeunt, Opuntiæ instar, aphylli, numerosi, in orbem dispositi, stipati, multanguli, atrovirescentes, sentibus brevibus, acutis, terram spectantibus, ex angulis emergentibus, præditi; Horum rami exteriores ad exortum brachium crassi, sensim attenuantur, & spithamarum duarum longitudinem adæquantes, arcuantur.

Flores ex angulis quoque emergentes pentapetali, ex luteo virescentes, quibus succedunt vascula seminalia triquetra.

Utrum hæc eadem sit quæ à Dodonæo exhibetur, dubitandi ansam dederunt mihi spinæ, quæ in Euphorbio Dod. longiores, numerosiores, surrectioresque visuntur, in nostro verò, quod hic repræsentatur pauciores, minacioresque sunt spinæ, pronæque spectantes & breviores.

Hanc admodum teneram plantam multiplicavi ramis ad radicem abscissis, ilicò terræ siccæ impactis, vaporariisque foculorum subterraneorum impositis: Cavendum autem in amputatione ramorum ne succus lacteus nimis effluat, quò factò brevi perit, itaque ilicò terræ committendi rami, sic sistitur ejus effluxus.

CEREUS GELYKENDE EUPHORBIUM, MET DIKKE STELEN, en KLOEKE DOORNEN.

DEse Plante heeft den Ed. Heer Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, aldereerst bekomen van de Africaansche Kust, ontrent Zalée, en aan den Amsterdamschen Medicijn-Hof, mildelijk vereert.

Uit desselfs Wortel, dewelke onder de aarde in verscheyde dikke zijd-wortel-scheuten verdeeld, en (voor soo veel deselve buyten de aarde uitsteekt,) rond en dik is, omvangen van een grauwe schorsse, komen veele, digt byeen staande, steelen voort, die van de Opuntia gelijkende; deselve zijn in de ronte verspreid, veelhoekig, donker groen van couleur, gewapent met korte, scherpstekende, en nederwaarts gebooge doornen, dewelke uit de hoeken haren oorspronk nemen; De buytenste deser takken aan haar grond een arm dik zijnde, komen allenkxkens te verdunnen, en boogswijs om te krommen, zijnde twee spannen lang.

De Bloemen uit de hoeken mede voortkomende sijn vijfbladerig, groen-geel van couleur, waar na driehoekige Zaadhuyskens komen te volgen.

De doornen deses Gewas doen my twijfelen, of dit 't selve wel is, 't geen Dodonæus beschrijft, aangesien deselve langer, meerder, en regter opstaande zijn, in 't Euphorbium Dod., als wel in dese onse Plante, wiens doornen nederwaarts geboogen, scherpstekend, korter, en minder in getale zyn.

Dese seer tedere Plante heb ik vermenigvuldigt door de takken, dewelke tot aan de grond afgesneden zijnde, aanstonts in drooge aarde in een pot, en soo verders in een broei-bak geset wierden: In 't afsnijden deser takken moetmen sorge dragen dat het melkagtig sap niet te veel uit en kome te lekken, waar door deselve haast souden vergaan; weshalven men deselve takken aanstonds in 't aardrijk moet setten, en soo wort de uytvloeyinge des saps verhindert.

L Præ-

Præterea ne quid mali quoque veteri accedat plantæ, vulneri ab avulsione rami residuo, tantillum siccæ glebæ adhibendum, ut succi effluxus inhibeatur: Hisce ritè à me observatis per quadriennium & in hanc usque diem conservavi.

Viribus convenire cum Euphorbio officinarum ex insigni succi hujus acrimonia, linguam potenter feriente, satis superque colligitur.

OBSERVATIONES.

Ex Zalée Africæ orbe mare Athlanticum spectante, summâ curâ advecta est planta hæc lactea, quæ pro Euphorbio vero veterum, respectu loci natalis viriumque, meritò habenda: Omnes enim Authores & Veteres & Recentiores, unanimiter testantur Euphorbium in Africa gigni, unde Gummi, seu succus concretus Euphorbium quoque officinis dictus, etiam hodie per urbem ante nominatam in Europam transvehitur; mirandum certè quod Nobilissimus D. J. Commelinus, Botanicus Exercitatissimus, & simplicium officinalium Exquisitissimus Indagator in Commentariis suis Hort. Mal. part. 2. cap. 42. Plantam Scadidacalli Malabaribus dictam, pro Euphorbio vero habeat: sibi quoque eodem loco contradicere videtur, quando ibidem Africam Euphorbii patriam ipse agnoscit, modumque Gummi istud colligendi Malabaribus incognitum, lacteumque Scadidacalli succum Medicis illic tantum in usu esse, ait; deceptus verò videtur author frustulis Euphorbii exsiccati, è Barbaria allatis, & inter Gummi inventis; Plantæ enim succulentiores aliam planè induunt formam, simul ac arescunt; præterea certissimè constat plantam hanc & forma & angulorum numero sæpissimè variare, illud enim experti sumus, quod plus semel quoque nobis è locis arenosis & desertis Africæ, Zalée vicinis, allatæ sint & juniores & annosiores Plantæ, formâ longè discrepantes; Imò & ipsa eadem hæc Planta hic depicta cum Gummi, seu Euphorbii frustulis adhærentibus nobis inde transmissâ: Refragari equidem noluimus etiam alibi terrarum Plantas inveniri Euphorbium stillantes, præter Africæ partem illam jam sæpius nominatam: Guineam enim duas species producere certè scimus, quæ etiam aliquando nobis inde transmissæ, Altera cum Scadidacalli Hort. Mal. satis conveniente, altera verò foliosa & in justæ magnitudinis arborem excrescente, cujus sobolem hodie alit instructissimus Hortus Beaumontianus.

Flores hujus Plantæ, inter spinas emergentes pediculo calyculato latiusculo caryophillum aromaticum quadantenus mentienti insident, suntque pentapetali dilutè flavi, staminibus quibusdam ditati, styloque longiori nutritivo, cui adnascitur capsula seminalis triquetra, Tithymalaceis conformis, pendula, tria continens semina rotunda, grisea, nucleo albo referta.

Daar en boven, op dat d'oude gequetste Plante niets quaats en zoude overkomen, sal men de wonde met wat drooge aarde bestrojen, opdat het uytdruypen van 't sap verhindert mogt werden: Dit alles van my in agtinge genomen zijnde, heb ik dese planten vier jaar lang, en tot nog toe bewaart.

Dat de kragten hier van overeenkomen met die van de gemeene Euphorbium, diemen dagelijks gebruikt, geeft de smaak, die vry scherp is, genoegsaam te kennen.

AANTEKENINGEN.

Uyt de stad van Zalée, gelegen in Africa, by de Athlantische Zee, is dese melk gevende Plante, met seer groote moeiten mede gebracht, de welke met regt gehouden word voor den oprechten Euphorbium der Ouden, en dat se wel ten opsichte van desselfs geboorte plaats, als van wegen hare krachten: want alle Autheuren, soo wel de Oude als Jonge getuygen eenpaariglyk dat den Euphorbium in Africa groeit, waar van desselfs Gomme, of gedroogde Sap, 't welk in de Apotheken ook de name van Euphorbium is dragende, nog hedendaags uyt die boven gemelde Stad in Europa gevoerd word; 't is voorwaar te verwonderen, dat den Ed. Heer Johannes Commelin, die een seer wel geoeffend Botanist en naukeurig Onderzoeker der Simplicia geweest is, in syne aanteekeningen over den Hortus Mal. in 't 2. deel van 't 42. cap. de Scadidacalli der Malabaren voor den oprechten Euphorbium der Ouden voorstelt; ook schynt hy sig selven op die selve plaats tegen te spreken, om dat hy aldaar bekent, dat Africa de geboorte plaats van den Euphorbium te houden is; en dat de maniere van de Gomme te versamelen aan de Malabaren onbekend is; als mede dat het Sap van de Scadidacalli daar alleen by de Medicyn-meesters in gebruyk is; Edog 't schynd den Autheur geabuseert te zijn, wegens de drooge stukken van 't Gewas van den Euphorbium uyt Barbaryen onder de Gomme mede gebracht en gevonden zynde; want de Sap-ryke Gewassen gedroogt zynde, krygen een geheele andre gedaante; daar-en-boven soo consteert het, dat dat Gewas van forme, en in getal van hoeken dikwils komt te varieren, want wy hebben ondervonden, dat ons meer als eenmaal uyt Zandige en Woeste plaatsen van Africa digt by Zalée gelegen, gesonden zyn, soo jonge als oude Planten, die van forme veel van den anderen verscheelden; ja selfs is ons ook dese afgetekende Plant met stukjens van de Gomme daar aan vast sittende overgesonden; wy en willen evenwel niet tegenspreken dat ook in andere plaatsen van de Wereld sodanige Gewassen gevonden werden, daar den Gom Euphorbium uyt komt te druppelen, buyten dat meer gemelde gedeelte van Africa, want wy zyn versekert dat Guinea ook twee soorten van Euphorbium voortbrengt, die ons ook wel daar van daan overgestuurt zyn, waar van d'ene met de Scadidacalli van den Hort. Mal. genoegsaam is overeenkomende, d'andere in tegendeel is gebladert, en groeit tot de hoogte van een matelyken Boom, waar van den Beaumondschen Hof, die van seer veel rare Gewassen rykelyk versien is, nog een jonge Plante besit.

De Bloemen deses Gewaschs, tusschen de Doornen voortkomende, sitten op een breetachtig, en gekelkt (calyculato) *steeltjen, 't geen eenigsints een kruyd-nagel is verbeeldende, en zyn dese Bloemen vyf-bladerig, ligt geel van couleur, versien met eenige Bloem-draden, als mede van een lange voetsel toebrengende Bloem-styl, hier aan komt een driekant Zaat-huysken te groeien, gelyk zynde die van de Wolfs-melk, waar in drie zaden gehuysvest werden, dewelke rond, grauw, en van binnen met een witte pit versien zyn.*



EVPHORBIVM VERVM ANTIQVORVM.

Fig. 12.

C A P. XII.

EUPHORBIUM ANTIQUORUM VERUM. SCADIDACALLI *Horti Mal.*

E Radice lignea, nivea, spissa, fibris crebris prædita, rectâ in terram sese demittente, emergit stipes, qui in Horto Nostro duorum pedum proceritate, in loco autem natali in arboris magnitudinem sese attollit, articulatus, triangularis, & quadrangularis, marginibus sinuosis, angulosis, è quorum angulis spinæ bicompositæ, crassæ, curtæ, fuscæ, rigidæ, nitentes, rectæ, à se invicem decedentes, emergunt.

Stipes autem in ramos dirimitur, foliis privos, nisi particulæ seu appendices foliaceæ, quæ in oris solitariæ, spinis adsitæ sunt, foliolorum nomine insignire quis vellet; hæ mihi ferè imposuissent primâ fronte, videbantur enim florum rudimenta, ast verò nullâ insequente expansione, marcescebant: ita ut flores nunquam ostenderim; crediderim tamen hujus plantæ flores cum aliorum Tithymalorum floribus convenire, & hancce plantam pro Euphorbio antiquorum esse habendam.

Succo acri, lacteo, turget, qui copiosè ex ea profluit, quacunque parte læsa.

Hanc liberalitate & munere Nobilissimi D. D. Henrici van Rheede *tot* Drakesteyn &c. &c. possidemus, qui nobis eam Zeylona transmisit, nomine *Sidracalli.*

Per ramulos abscissos, soloque impactos, sese propagari patitur, Opuntiæ ad

OPREGT EUPHORBIUM DER OUDEN.

De Wortel van dit Gewas, wit, houtagtig, dik, en zazelrijk zijnde; schiet regt neder in de aarde, voortbrengende een drie ook wel vierhoekige, en in leden verdeelde stamme, die nu in onsen Hof de hoogte heeft van twe voeten, en in dessels natuurlijke groei-plaats tot een Boom word; Dese stamme en is niet effen nog gelijk aan de hoeken, maar uyt- en in-gaande met groeven en verhevenheden of uytstekende hoeken, die yder met twee byeenstaande dikke; korte, bruyne, harde; regte, blinkende, en van den ander wijkende doornen begaaft zijn.

Verders word dese stamme in bladerlose takken verdeeld, ten zy men die bladeragtige aanhangzelkens, dewelke digt aan de doornen eensaam gevonden worden, bladeren wilde noemen; Dese souden my in d'eerste opslag mijner oogen bykans bedrogen hebben; aangesien my deselve als beginsels van bloem-knopjens voorquamen; maar deselve verdwenen sonder haar te openen, soo dat ik de bloemen noyt gesien hebbe; egter niet te min soo geloove ik datse met die van andere Wolfs-Melkx bloemen overeenkomen, en dat dese Plante voor het Euphorbium der Ouden te houden is.

Wat deel deses Gewas gequest komt te worden, soo falder altoos een wit en scherp sap overvloedig uytvloeyen.

Het is ons toegesonden en vereert door den Ed. Heer Henric van Rhede tot Drakesteyn &c., die ons 't selve uyt Ceylon overgestuurt heeft, met de name van Sidracalli.

Men kan dese Plante voortteelen door afgesnede takxkens, dewelke in de aarde

M exem-

exemplum, parcè tamen irriganda, quamvis multo indigeat calore.

gestoken zijnde komen te groeien, gelijk het gewas Opuntia; edog moet niet te veel vogtigheid aan deselve gegeven worden, hoewel het veel warmte nodig heeft.

OBSERVATIONES.

Flores quinis petalis, semilunaribus, crassis, rigidis, planis, ex viridi flavescentibus, Ela-calli similibus, constant, pedicellis semuncialibus fulti, singulares, bicompositi, tricompositi, quorum medius, & major primò sese expandit, cæteris consequentibus ex adverso priori adsitis, pedicellisque minimis aut nullis fultis.

Ex florum umbilico stamina emergunt numero incerto, quod in Ela-calli quoque locum habere comperimus.

Floribus marcescentibus succedunt vascula seminalia tricocca more congenerum, in quibus tria semina rotunda, extus cinerea, intus verò albicantia.

AANTEKENINGEN.

De Bloemen van dese Plante sijn vyfbladerig, en desselfs bladerkens halfmanig, dik, styf, plat, geel-groen van verwe, gelyk die van de Ela-calli; deselve steunen op voetjens, die een halve duym lang zyn, en staan eensaam, ook wel twe en drie byeen, waar van alsdan het middelste en grootste sig eerst komt te openen, de andere twe dwers over den ander staande, komen te volgen, die byna geen voetjens en hebben.

Uyt het midden of navel der bloemkens komen die bloemdraden te voorschyn, en dat in een onseker getal, 't welk wy ook bevinden in de Bloemen van de Ela-calli.

De Bloemen vergaande soo volgender driehoekige Zaadhuyskens, gelyk in haar medesoorte, waar in drie Zaden gehuysvest worden, dewelke rond, van buyten grauw, en van binnen wit zyn.



CAP.




TITHYMALVS INDICVS ARBORESCENS SPINOSVS NERII FOLIO. Fig. 13.

C. A P. XIII.

TITHYMALUS INDICUS ARBORESCENS SPINOSUS NERII FOLIO. ELA-CALLI.
Hort. Mal. Part. 2.

E radice crassa, longa, in terram recta descendente, caudex exit rectus, duas uncias crassus, parte inferiore griseus, superiore verò atro vitore præditus, spinisque rigidis, fuscis, foliorum exitui suppositis, armatus.

Folia supremum caudicem stipantia; bina inter se opposita, spithamam longa, tres digitos transversos lata, ex angusto principio in subrotundum apicem dilatata, linguiformia, atro virore perfusa, crassa, glabra, succo lacteo acri turgida, quô tota quoque gaudet planta: Ubi folia inferiora flavedinem induunt, brevi decidunt, novis interim in supremo caudice renascentibus.

Ex basi foliorum flores exeunt (Mensibus Junio, Julio, non raro quoque serius, præsettim eo loci, ubi caudex foliis est viduatus) rigidis longisque petiolis insidentes, & quinis petalis luteo-viridibus & rotundis constantes, in quorum medio capitulum prominulum, staminum loco.

Hisce marcescentibus succedunt seminum conceptacula trilatera.

Perquam tenera frigorisque impatientissima est planta, quæ parcissimè irriganda, conservandaque hyeme in repositoriis vitreis, ineunte verò æstate stramini benè stercorato imponenda.

Vires quod attinet, eas convenire cum cæteris Euphorbii speciebus, non est cur

INDIAANSCH BOOMAGTIG GEDOORNT WOLFS-MELK, MET OLEANDER BLADEREN.

De stamme, die sijn oorspronk heeft uit een dikke, lange, en regt neder schietende wortel, is twe duym dik, van onderen grauw, van boven donker groen, en met stijve, scherpstekende, bruyne doornen beset, dewelke onder der bladeren oorspronk voortkomen.

De bladeren staan digt byeen, aan het opperste van de steel, twe aan twe over den anderen; deselve sijn een spanne lang, drie vingeren breet, smal aan haar begin, ook rondagtig en breet aan haar uyteynden, donker groen, tongswijse, dik, glad, vervult met een wit scherp melkagtig sap, waar van de geheele Plante ook versien is; wanneer d'onderste bladeren geel worden, soo vallense in korten tijd af, in welkers plaatze, eenigen tijd daarna, andere komen aan te groeien.

De Bloemen komen voort aan den oorspronk der bladeren, en dat op stevige en lange voetjens, (in de Maanden van Juny, July, ook wel later, en voornamentlijk ter plaatse des stams, daar de bladeren afgevallen zijn:) dese sijn gemaakt uyt vyf geel-groene ronde bloem-bladerkens, in welkers midden een uytpuylend hooftje sig opdoet, in plaatse van Bloemdraden.

Na't vergaan der Bloemen, vertonen haar drieboekige Zaadhuyskens.

Dit gewas is seer teder, en kan ook tegens geen koude, het moet weynig waters gegeven worden tot desselfs onderhoud, en 's winters in glasekassen gehouden worden; 't is ook nodig datmen 't selve in 't begin des somers op goede paerdemis set.

Aangaande de kragten, ik en twijfele niet of deselve komen over een met die van du-

dubitem; quid ulterius circa vires sentiant Authores Hort. Malab. Vide *Hort. Mal. part.* 2. ut & *Raium Hist. Plant. tom.* 2. *fol.* 1888.

Hanc possidemus plantam ex munere Domini Laurentii Pyl, Urbis Columbo olim Gubernatoris dignissimi.

OBSERVATIONES.

Folia decidua, vestigia relinquunt albicantia, & nonnihil quoque protuberantia, spinis munita.

Floribus, qui primò erant singulares, emarcidis, tempore hyemali plures sub iis emergunt novi cauliculi, flores novos umbellatim ferè dispositos sustinentes, sicuti figura annexa asterisco notata, visui exhibet.

Florum umbilicus planus, & amplus, stamina possidet terna, quaterna, quina, & plura, brevissima, spadicea, apiculata.

Apices in unoquoque flore bicompositi, rotundi, minutissimi.

de andere soorten van Euphorbium, en wat de Autheuren van den Hortus Malabarius daar ontrent verders gevoelen, ziet het twede deel desselfs Boek *hier op na. Als mede* Ray. Hist. Plantarum tom. 2. fol. 1888.

De Heer Laurentius Pyl, doenmaals Gouverneur van Columbo, heeft ons dese Plante overgestuurt.

AANTEKENINGEN.

Wanneer de bladeren komen af te vallen, soo laten sy eenige witte voetstappen of tekenen na, dewelke wat uytpuylen, en met doorens beset zijn.

De Bloemen, die in haar eerste voortkomen eensaam waren, vergaan zynde, soo ist datter 's Winters onder haar veele nieuwe steeltjens voortkomen, dewelke ook nieuw opkomende bloemen ondersteunen, dewelke als dan byna wayerswys (umbellatim) *geplaatst staan, gelyk de nevensgaande Fig. met een sterretje aanwijst.*

Des Bloems navel vlak, en breet zynde, heeft 3.4.5. *en meer bloem-draden, dewelke seer kort, bruyn-couleurig en gehooft zijn.*

Deser bloemdraaden hoofijens sy gepaart, rond, en seer kleen.



CAP.



TITHYMALUS INDICUS FRUTESCENS. *Fig. 14.*



C A P. XIV.

TITHYMALUS INDICUS FRUTESCENS.
Raii Hist. Plant.
TIRU-CALLI
Horti Mal.

Radice constat ligneâ, albâ, stipitem emittente singularem, crassum, tripedalem & proceriorem, è quo rami varii, rigidi, glabri, splendidi, virescentes, inordinati, articulati, producuntur, qui alios quoque ramulos diffundunt. Foliola pauca, nullo ordine posita, hisce adnascuntur ramulis, suntque oblonga, angusta, crassiola: plures quoque ramuli aphylli.

Flores nunquam à me conspecti, multo minus vascula seminalia; sed juxta descriptionem Authorum Horti Malabarici cum cæteris Tithymalorum speciebus parum conveniunt, vasculis seminalibus exceptis, quæ, ut in congeneribus, seminibus quoque ditantur tribus exilibus, rotundis.

Tota hæc planta succo gaudet lacteo, acri, indigetque multo calore, modico solo, paucoque humore.

Viribus penè iisdem, queis cæteræ Tithymalorum species & hæc gaudet.

De facili propagatur non solùm semi-

INDIAANSCH HEESTERAGTIG WOLFS-MELK.

Dit Gewas heeft een witte Wortel; dewelke houtagtig zijnde, een enkelde en dikke stamme voortbrengt, drie en meer voeten hoog groeiende; uyt dese spruyten verscheyde stijve, gladde, groene, en blinkende takken, dewelke sonder ordre voortkomende, en haar in meer andere en kleendere takxkens verdeelende, met weinige, dikke, langwerpige, smalle, en onordentelijk staande bladerkens beset zijn: Ook werden sommige takxkens bladerloos bevonden.

De Bloemen, veel min de Zaadhuyskens, sijn van ons oyt gesien; maar volgens de beschrijvinge der Autheuren van den Hortus Malabaricus, hebben sy weinig overeenkomste met de andere soorten van Wolfs-Melk, uytgenomen de Zaadhuyskens, dewelke, nevens andere Wolfs-Melk, ook drie kleene, ronde Zaadjens besitten.

De geheele Plante is vol van wit melkagtig, en scherpbytend sap, en begeert tot desselfs aanwas veel warmte, niet veel aarde, en weynig waters.

De kragten komen overeen met die van de andre zoorten van Wolfs-Melk.

'T word niet alleen door Zaad, maar

ne, verùm etiam ramulis abſciſſis, & ſolo impactis.

Acceptam referimus hanc plantam Nobiliſſ. D. Laurentio Pijl, Gubernatori civitatis Columbo in Ceylona.

ook door afgeſneden takxkens in de aarde geſtoken zijnde, ligtelijk voortgeteelt.

Deſe is ons toegeſonden van den Ed. Heer Laurentius Pijl, Gouverneur van de ſtad Columbo, leggende op het Eyland Ceylon.



C A P.





TITHYMALVS ARBOREVS AMERICANVS COTINI FOLIO — Fig 15

C A P. XV.

TITHYMALUS ARBOREUS AMERICANUS COTINI FOLIO. *Cat. Hort. Med. Amst.*

HÆc planta, ut & eorum semina, nobis transmissa A°. M DC Lxxxvi. ex Insula Curacao, incepto nomine *Massinilia Sylvestris*; neutiquam enim Massinilia Tithymali species est, (quamvis incolæ istius Insulæ omnibus plantis lactescentibus, sine ullo discrimine, tribuant nomen *Massinille*) Massinilia verò arborea est planta, & quidem pomifera, sicuti posthac demonstrabitur.

Est huic radix lignea, alba, multifida, succo lacteo acri prægnans, quo non solùm radix, verùm etiam tota turget planta.

Caudex geniculatus, coloris fusci, tripedalis & altior, pollicem crassus; Notandum tamen hanc plantam in solo natali nascentem, crassiorem & staturà altiorem esse.

Rami laterales originem ducunt è geniculis caudicis supremi, foliis cinctis bicompositis, ex adverso pediculis longioribus insidentibus, subrotundis, tenuibus, hilariore viriditate præditis, formà Cotini Plinii similibus, insigni costà præditis, è quâ plures emergunt minores, arcuatæ, mucronem haud attingentes.

Flores, quos Mense Julio videre mihi contigit, plures simul juncti, pediculo innitebantur communi, longiori, è quinis petalis constructi, exigui, luteo-virescentes, pro[illegible]is pedicellis brevibus fulti, medium obsidentibus staminibus tribus, bifidis, ut & stylo prominente.

Flore præterito, succedit vasculum seminale triquetrum, pediculo longiusculo nutante hærens, è perianthio oriundum, tribusque seminibus instructum.

AMERICAANS BOOMAGTIG WOLFS-MELK, met BLADEREN van COTINUS, of VERUW-LOOF.

DEse Plante, als mede hare Zaden, zijn ons in 't Jaar 1686. *toegesonden uyt het Eyland Curacao, onder een verkeerde benaminge van* Wilde Massinille, *want de Massinille en is geen soorte van Wolfsmelk, (hoewel d' Inwoonders van dat Land, aan alle de Melkgevende Planten, sonder eenige onderscheyd, de name van* Massinille *toeeygenen;) edog Massinille is een Appeldragende boom, gelijk na desen getoont sal werden.*

Dese hare wortel is wit, houtagtig, en in verscheide deelen verdeelt, welkers sap, als mede dat van de geheele Plante, veel, wit, en scherp is.

De stamme in leden verdeeld zijnde, is drie en meer voeten hoog, een duym dik, bruyn van schorsse: en staat te consideeren dat dit Gewas op hare natuurlijke groeiplaats, hooger en swaarder word.

De zijde-takken hebben haren oorsprong uit de leden, die aan het opperste van de stamme staan, als mede de bladeren twe aan twe over malkanderen op lange bladerstelen rustende, en sijn dese bladeren rondagtig, dun, bly-groen van verwe, van gedaante die van de Veruw-loof (Cotinus *van* Plinius) *gelijkende, en begaaft met een groote en uitstekende ribbe, waer uit veele kleene boogwijse aderkens voortkomen, dewelke tot het eynde der bladeren niet komen te strekken.*

De bloemen vertoonen haar by ons in de Maand van July, en staan op lange gemeene steeltjens veel by een, vyfbladerig, kleen, geel-groen van verwe, ider apart op een kort voetjen aen de gemeene bloem-steel vaststaende, in 't midden beset met drie in twee gespouwe bloem-draden, als mede met een uytstekende bloem-stijl.

Na de bloem volgt een drieboekig Zaadhuysken, nederwaerts hangende aen een langagtig steeltje, 't welk uit het bloemkokertjen sijn oorsprong neemt, in sig bevattende drie zaden.

Plantæ folia hyeme instante sæpius decidunt, novis ineunte æstate succrescentibus.

Tenera admodum planta isthæc, frigus haud ferens, quamobrem in repositorio vitreis fenestris instructo, conservanda.

Succo turget nocivo & acri, quo istius loci Incolæ sagittarum cuspides allinunt, quibus si quis lædatur, in vitæ discrimen deducitur, ob atroces dolores & inflammationes excitatas, quæ insanabiles audiunt, necemque ut plurimùm inducere solent; Mancipiis, arbores in saltibus conscissum excuntibus, terrorem infert hæc planta ab iis visa, propterea quod ex minima ejus læsione humor acris & causticus in eorum corpora nuda prosiliens, dolorificas excoriationes excitat, cutimque exulcerat; ita ut incautè tractanda non sit.

Gaudet hæc solo modicè irriguo & laudabili.

Tegens de winter soo vallen de bladeren dikwils af, die dan tegens de somer haar wederom vernieuwen.

Dit is een teder gewas, 't geen de koude niet verdragen kan, weshalven men het in glasekasse bewaren moet.

't Selve is vervult van een scherp en schadelijk sap, waer mede d' Inwoonders van dat Eyland de punten harer pijlen komen te bestrijken, waer mede soo iemand komt gequetst te werden, in gevaar sijns levens raakt, en dat wegens de swaere pijnen, en ontstekinge, dewelke ongeneeslijk gehouden worden, en meest de dood veroorsaken: Wanneer de Slaven in de Bosschen de Boomen gaan bakken, soo schrikken sy, wanneer dit gewas van haer gesien word, om dat na een geringe quetsinge deses Booms, een scherp en brandend vogt op hare naekte lighamen springende, pijnlijke ontvellingen veroorsaakt, en de huyt doet versweren, soo datmen dit gewas niet sorgeloos en moet handelen.

't Vereyst tot desselfs wasdom matelijke vogtigheyt, en goede aarde.

OBSERVATIONES.

Nullus mortalium hunc fruticem, flore & semine viduum, Tithymali speciebus accensendum esse, hariolaretur; folia enim, præter normam aliorum Tithymalorum, maxima, Cotini suppària, pediculis longioribus fulta, nervis albicantibus prædita, & ut plurimùm tricomposita sunt: Floribus autem seminibusque perspectis, luce meridiana clarius constat, Tithymali denominationem huic competere. Clarissimo Viro P. Hermanno in Prodromo Parad. Bat. *Tithymalus Curassavicus folio Cotini, Massinilia Sylvestris*, dicitur. Apud Nobilissimum Jacobum Breynium audit *Tithymalus Surinamensis arborescens, Cotini sive Coccygriæ foliis & facie.*

Flosculi luteo-albicantes, utplurimùm quidem pentapetali existunt, non raro tamen eos (Plantâ commodum solum & calorem nactâ) ita luxuriantes offendimus, ut senis petalis, iisque planis & orbicularis constiterint: Qui ortu sunt posteriores flores, quandoque tetrapetali sunt & minores: Horum flosculorum petalis imponuntur alia minora, & saturatius colorata petiola, ut liquet ex annexa figura asterisco notata.

Qui primus emergit flosculus, cæteris circumpositis grandior, pedicolo longiori quoque innititur.

Hanc plantam vigentem & floribus umbellatim ferè dispositis onustam, Mensibus Majo, Junio, Julio, & Augusto, conspeximus.

Antequam marcescunt flosculi, fructus tricoccos promunt, qui nutantes dependent à pediculis virescentibus, è medio flosculorum oriundis.

Stamina nivea, brevia, apiculas flavescentes gestantia, decem non rarò in unoquoque flore numeravimus.

AANTEKENINGEN.

Niemand ter wereld en zoude dese Heester voor Wolfs-melk aanzien, soo lang deselve Bloem- en Zaadloos is, want de bladeren sijn ongemeen veel grooter als eenige van de andere Wolfsmelken, gelykende eenigzints die van de Veruw-loof, en versien zynde van witte zennen, sittense drie aan drie op lange voetjens: Edog de bloemen en zaden gesien zynde, soo blykt het middag klaar, dat de benaminge van Wolfs-melk aan dese Plante eygen is. By den Ed. en seer vermaarden Heer P. Hermans werd deselve geheten in sijn Prod. Parad. Bat. Curasausche Wolfs-melk met Veruw-loofs bladeren, *anders* Wilde Massinille *genoemt zynde. Den Ed. Heer J. Breynius heetse* Surinaamsche Boomagtige Wolfs-melk, van gedaante en couleur met Veruw-loof overeenkomende.

Dese hare geel-witte Bloemskens sijn gemeenlyk wel vyfbladerig, maar ons sijn deselve ook wel soo luxuriens ontmoet, datse (van goede aarde, en behoorlyke warmte versien zynde) uit ses bloem-bladeren haar bestaan hadden, sijnde deselve plat, en rond; De laast voortkomende bloemen sijn somtyds kleender, en vierbladerig; op dese bloem-bladeren leggen nog andere kleendere bloem-bladerkens, gelyk sulkx uit de figure, met een sterreken getekend zynde, is blykende, en zyn dese laatste hooger van couleur.

De eerst voortkomende Bloem, is grooter als een van de andere omstaande, deselve steunt ook op een langer voetjen.

In de Maanden van May, Juny, July en Augustus sijn ons dese hare Bloemen, byna wayers-wys gerengeert zynde, voorgekomen.

Eer dat de Bloemkens komen te verdrogen, soo brengen sy driezadige vrugten voort, dewelke nederwaarts hangen, aan groene steeltjens, dewelke uyt het midden der Bloemkens voortkomen.

In yder bloemken hebben wy dikwils tien witte, korte bloem-draden gesien, die versien waren van geele hoofstjens.

C A P.




TITHYMALVS CVRASSAVICVS MYRTI FOLIVS.
Fig. 26

C A P. XVI.

TITHYMALUS CURASSAVICUS MYRTI-FOLIUS, FLORE PAPILIONACEO, COCCINEO, PARVO. *Parad. Bat. Prod.*

Radice est albâ, lignosâ, crassiusculâ, caudicem producente digitum transversum crassum, teretem, geniculatum, bipedalem, & proceriorem cortice obscurius viridi cinctum, parte supiore ramosum.

Folia incondita ad Myrti foliorum formam accedentia, crassa, glabra, atro-viridia, in nostrate solo cœloque circa finem autumni decidua.

Summis ramis flores insident coloris sanguinei, singulares, floribus Papilionaceis subpares, pediculis longioribus fulti, & variis staminibus, stilum circumstantibus ornati.

Singulis floribus quatuor succedunt semina, capsulis seminalibus quadrangularibus inclusa, è quorum summo spiculum tenue prominet.

Aëris rigidioris injurias ægrè fert, ideoque multo calore, pauco humore, soloque macro indiget.

Propagari & multiplicari patitur per surculos terræ commissos. Hæc planta omnibus partibus lacteo, acri, & vellicante succo imprægnata, brevi vesiculas in cute excitare valet, ita ut, usum intrinsecum humano generi nocivum esse, crediderim.

Hanc plantam possidemus munere Nobiliss. & Strenuiss. Viri, D. Simonis à Beaumont Nobiliss. & Præpotentiss. D. Ord.

CURASSOUSCHE WOLFS-MELK, MET MYRTUS BLADEREN, en een KLEINE PAPILIOENS-WYSE SCHARLAKE-RODE BLOEM.

Dit gewas heeft een dikagtige, witte, en houtagtige wortel, waar uyt een rond, geleed, en een vinger dik stammeken voortgebragt word, het welke van een donker-groene bast omvangen, en van boven in takken verdeeld zijnde, twee voeten hoog, ook wel hoger, komt te groeien.

De bladeren staan irregulier, en zijn van gedaante of forme na die van de Myrtus wat hellende, glad, dik, donker-groen, en vallen hier te lande tegens het uytgaan van den Herfst af.

De Bloemen staan eensaam aan het uyterste der takxkens; deselve sijn bloet-rood van couleur, hellende, wegens hare gedaante, na die van de Papilioen-bloemen (Papilionacei,) *rustende op langagtige steeltjens of voetjens, en sijn versien van verscheide bloem-draden* (stamina) *die haar rontom de bloemstijl laten vinden.*

Na dat de Bloemen komen te vergaan, soo volgender vierhoekige Zaedhuyskens, uit welkers midden een angeltje voortgebragt werd, en werden in dese huyskens vier zaden onthouden.

Nadien dit gewas geen koude verdragen kan, soo moetmen het in een warme plaetse bewaren, 't selve in magere aarde settende, en weynig waters gevende.

Het kan wel aangequeekt en voortgeset worden door afgesnede, en in de aarde gestoke takjens: Ook kan het wel bleynen in't vel verwekken, wanneer het melk-witte en scherpe sap, waar van dit gewas alsints versien is, op het vel gelegt word: soo dat ik het inuerlijk gebruyk voor de menschen schadelijk houde.

Wy hebben het gekregen van den Ed. Heer Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland

Q Holl.

Holl. & Westvr. à Secretis, cui ob publica, in rem Botanicam merita, immensum debet orbis noster.

OBSERVATIONES.

Inter plantas rariores jure merito reponenda quoque hæc Tithymali fruticosi species, quæ, non solùm ob florum intentissimè rubentium colore hilariore, spectanti arridet, verùm etiam oculos formâ admirandâ moratur.

Hæc nobis succrevit ad tricubitalem proceritatem, in ramos pedales & breviores, ad exortum tenuiores, paucisque foliis amictos, brachiata.

Foliorum mira est varietas non solùm magnitudine, verùm etiam formâ, idque secundum solum, cui committitur planta, ea, quæ summis insident ramis, formâ haud sunt disparia foliis Myrtinis, ima verò & ortu prima, sunt magna, subrotunda, minusque mucronata, & admodum crassa, ad longiuscula intervalla posita, ut & maculis purpurascentibus non paucis notata, ab angusta basi brevissimis pedicellis ramis cohærentia, & in latum sese diffundentia; suntque vel ipsa Portulacæ nostratis foliis crassiora, solidiora, rigidiora, & margine subinde undulata.

Hisce defluxis, vestigia albicantia in caudice relinquuntur, quæ prima fronte visa, genicula quidem mentiuntur, sed minus aptè dicitur caudex hujus plantæ geniculatus.

Flores, summis ramis insident singulares, suntque tetrapetali difformes, extrinsecè saturo colore sanguineo, intrinsecè verò dilutiore præditi: Petalum supremum galeam repræsentat, estque nonnihil excavatum, hic duo emergunt staminula, adeò brevia, ut nudis oculis vix conspici possint; hisce insident apices luteoli, sphærici, lucidi: Galeâ dictâ ablatâ, in conspectum producuntur alia duo ejusdem generis staminula apiculata, è parte interiore petalorum lateralium magnitudine cætera longè superantium, & introrsum reflexorum, oriunda. Quartum & ultimum petalum sub galea situm extremo bifidum, imò trifidum & quodammodò quadrangulare.

Præter staminula supracitata in intimo flore decem alia occurrunt stamina, quorum quina longiora, totidemque breviora existunt pilosa, ad exortum dilutè viridia, versus apices rubicunda, quæ cætera antecellunt proceritate, apicibus gaudentia bicompositis, pullis, puncto luteo notatis: breviora verò, apicibus sunt viduata. Hisce decem annumeranda quoque sex alia stamina, prædictis breviora, quorum tria sunt apiculata, totidemque apicibus destituta: & quod notandum inter omnes apices memoratos, hi ultimi præcedentes omnes magnitudine præcellunt.

Stylus, staminibus triplo aut quadruplo crassior, pilosus, staminibus concolor, circa extremum ventricosior factus, in vasculi seminalis rudimentum & sic porrò in vasculum seminale triquetrum extumescit, processu prominulo extremo bifido, coloris sanguinei, è sui medio emergente. Singula vascula tria continent semina.

Florum petalis à se invicem deductis, guttula liquoris limpidi, instar Sacchari dulcis, occurrit.

en Westvriesland, aen wie de gantsche wereld verpligt is, wegens d'occasie, die hy heeft gegeven, om tot kennisse der Uitheemsche Gewassen te komen.

AANTEKENINGEN.

Dese Heesteragtige soorte van Wolfs-melk moet ook met regt onder de rare soorten van Gewassen gerekend werden, wiens aangenaame schoon rode couleur niet alleen welgevallig is, maar ook soo staan onse oogen als opgetogen over hare wonderlyke gestaltenisse.

Het is by ons drie ellebogen hoog opgeschoten; en verdeeld sig in takken van een voet lang, ook wel korter, dewelke aan 't begin of grond, dunder zyn, als wel in haren voortgang, en werden met weynige bladeren bekleet.

Na de gesteldheyt van de aarde, daar dese Plante in groeit, soo sijn deselfs bladeren sonderling van den anderen onderscheiden, en dat niet alleen ten opsigt van hare groote, maar ook wegens hare gedaante; die gene, dewelke aan 't bovenste der takken sitten, gelyken wat na die van de Myrtus, maar de onderste, en eerst voortkomende, sijn groot, rondagtig, seer dik, min spits toelopend, een weynig van elkander staande, smal aan haar grond, en verders breet toelopend, met veele purper-verwige vlakken getekend, de Porceleyn-bladeren in dikte geensints wykende, ook steviger, en vaster als deselve, aan hare zyde somtyds wat op en nedergaande, en door bysonder korte steeltjens aan de takken gehegt.

Dese bladeren afgevallen zynde laten eenige witte voetstappen en tekenen na, dewelke met het eerste opslag der oogen gesien zynde, wel eenige leden representeren, maar nader besien zynde, bevintmen sulkx valsch te wesen; soo datmen die stammeken, geen leden toeschryven kan.

De Bloemen sitten aan de uyteynden der takxkens, en dat eensaam, sijnde irregulière vier-bloem-bladige (tetrapetali difformes) *Bloemen, welkers couleur uytwendig hoog-bloetroot, en van binnen ligt-bloet-root is: Het bovenste bloemblad, verbeeld een helmtjen, en is wat uytgeholt, ontrend welke holte twe bloem-draden haar opdoen, die soo kort zyn, datmense sonder vergroot-glasen naulyx sien kan, dese sijn van ronde, geele, en blinkende hoofsjens versien: Dit helmtje weg genomen zynde, komen ons nog twee andere gehoofde bloem-draden uit het binnenste van de twee op zyde staande bloem-bladeren voor, en komen dese Bloem-draden in 't geheel overeen met de voorgaande. Dese twee op zy staande Bloem-bladeren overtreffen alle de andere in grootte, en sijn binnewaarts omgebogen. Het vierde en laaste Bloem-blad onder 't geseyde helmtje geplaast zynde, is eenigzints vierkantig, en aan het uyterste in tween of drien gesneden.*

Nevens de bovengemelde Bloem-draden werdender in 't binnenste des Bloems nog tien andere gevonden, waar van datter vyf lange, en vyf korte zyn, dese sijn hayrig, aan haar grond ligt-groen, en roodagtig aan haar eynden, die nu de langste onder dese zyn, deselve hebben twe swarte hoofsjens, met een geel stipjen: de andere vyf korte en zyn van geen hoofsjens versien. By alle dese geseyde Bloem-draden werdender nog ses andere gevonden, korter zynde als de voorgaande, hier van sijnder alweer drie hoofdeloos, en de andere drie van hoofsjens versien: en staat te considereren dat dese laatste topjens groter sijn als eenige van de andere.

De Bloemstyl 3.4. maal dikker zynde als de Bloem-draden, is hayrig, en eencauleurig met de Bloem-draden, dese ontrend het bovenste dikker geworden zynde, set sig tot een beginsel, en soo verders tot een volkome driehoekig Zaadhuysken, uyt wiens midden een ver uytstekend root puntje voortkomt, 't welk aan 't eynde in tween is gescheyden; yder Zaadhuysken heeft drie zaden in sig.

De Bloem-bladeren wat van den anderen geduwt zynde, vertoond sig een heldere en suyker zoete druppel waters.

CAP.



PLANTA LACTARIA AFRICANA. *Fig. 27.*

C A P. XVII.

PLANTA LACTARIA AFRICANA.

Radicem ejus conspicimus obliquam, calamum scriptorium crassam, fibris paucis donatam.

Caudicem erigit sescunciam altum, crassitie pugnum non rarò superantem, rotundum, ligneum, cortice griseo vestitum, tuberculis suis Pini fructum imitantem; hujus pars superior stolonibus stipatur spithameis, dodrantalibus & brevioribus, qui ad caudicem unciam crassi, tuberculis quadrangularibus, superiore autem parte squamis oblongis, amicti, Pini fructus quoque æmuli.

Foliola incondita per stolonum partem superiorem nascuntur angusta, semunciam longa.

Lac fundit quacunque parte læsa.

Crescit locis aridis ad Promontorium Bonæ Spei; sub climate nostro flores, multò minus semen protulit.

Præservanda hyeme à brumæ injuriis, in convenienti hybernaculo, ubi tota hyeme vernat, locata.



OBSERVATIONES.

Quamvis à nemine hactenus descripta sit isthæc Planta; audit tamen Breynio Nobilissimo Prodrom. 2.

AFRICAANSCHE MELK-GEVENDE PLANTE.

De wortel loopt schuyns door het aardrijk, in dikte met een schrijfpenne overeenkomende, en met weynige zazelingen versien.

Desselfs stammeken regt sig anderhalve duym hoog van de grond op, die een vuyst in dikte somtijds komt te overtreffen; deselve is rond, houtagtig, omvangen met een grauwe schorsse, en wegens sijne knobbelen een Pijn-appel gelijkende; uyt het bovenste van dit stammeken komen seer veel en digt byeen staande scheuten voort, dewelke een spanne, ook wel drievierde van een voet lang zijn, somtijds mede wel korter; aan haar grond sijnse een duym dik, en aldaer met vierkante heuveltjens beset, maer boven aen doen haar langagtige schubbens op, verbeeldende mede de vrugt eenes Pijnappels.

De bladeren groeien sonder ordre langs het bovenste van de geseyde scheuten, deselve sijn smal, en een halve duym lang.

Men bemerkt, datter uyt dit Gewas, waer het ook gequest word, een melkagtig sap komt te vloeien.

Het wast op de Caap de Goede Hoop, en dat in sandige en drooge plaatzen; onder dit ons climaat en heeft het nog geen bloemen, veel min eenig zaad, voortgebragt.

Men moet het voor koude en guure winden des winters wel bewaren, en dat in een bequaem winterhuys, alwaar het de geheele winter groen blijft.

AANTEKENINGEN.

Hoewel dese Plante tot nog toe van niemand beschreven is, soo werdse nogtans van de Heer J. Breyne gedagt in sijn

Tithymali fortè genus Planta lactaria Africana, Pini fructuum facie, cui & nos suffragamur.

Folia quidem admodum angusta & nonnihil mucronata, sed satis crassa, succo niveo non admodum urente turgentia, nullisque pedicellis fulta.

2. *Prodromus*, *met de name van* Melk-gevende Africaansche Plante, van gedaante een Pijn-appel gelijkende, en mogelijk onder 't geslachte van Wolfs-melk behorende.

Desselfs steelloose bladeren sijn wel seer smal, maar ook redelyk dik, vervuld met een sneeuw-wit sap, 't welk niet seer scherp is.







ALCEA BENGALENSIS SPINOSISSIMA. *Fig.* 18



CAP. XVIII.

ALCEA BENGALENSIS SPINOSISSIMA ACETOSÆ SAPORE, FLORE LUTEO-PALLIDO, UMBONE PURPURASCENTE.

ANno M DC Lxxxviii. Nobilissimus Dominus Henricus van Rheede, *tot* Drakesteyn, Toparcha in Meydrecht, &c. hujus Plantæ semina, nomine *Nelta*, insignita, ad nos transferri curavit; è quibus hanc educavimus plantam, cui radix nivea, lignea, numerosis fibris capillata.

Caulis neutiquam teres, ast verò angulosus, cortice herbido amictus, sentibus undique horrens, hominis proceritatem assequitur.

Rami inordinatè positi, spinis quoque armati, foliis ornantur digitatis, in quinas lacinias profundissimas divisis, quæ laciniæ digitum longæ, mucronatæ, nonnihil pilosæ, serratæ, gustu Acetosæ nostratis æmulæ.

Flores ex alis foliorum emergunt peculiari pediculo longiori fulti, pentapetali, amæno colore luteo-pallido, formâ Alceæ Vesicariæ Capitis Bonæ Spei similes, quorum calix in decem segmenta divisus.

Petala magna, ad utrumque extremum lata, oris inæqualia, unguibus purpurascentibus, umbonem repræsentantibus, prædita; quorum medium conus occupat floridus, concolor, multis staminibus, veluti ramulis, præditus.

Floribus emarcidis, succedunt vascula seminalia in quinque partes dehiscentia, in quibus semina hospitantur reniformia, oblonga, exterius gibbosa, interius ad medium concava, colore subfuscô.

DOORNAGTIGSTE SIGNAARTSKRUID VAN BENGALA, met een ZURINGAGTIGE SMAAK, BLEEK-GEELE BLOEM, en een PURPUR-VERWIGE SCHILD.

A*Nno* 1688. *is ons door den Ed. Heer Henrik van Rheede tot Drakesteyn, Heere tot Meydregt &c. het zaed van dese Plante toegesonden, onder de name van* Nelta, *en hebben wy deselve opgequeekende, bevonden wit van wortel te zijn, ook hard en houtagtig, met veele veselen versien.*

De steel een mans hoogte bereykende, is geensints rond, maer hoekig, met een groene bast, en overal met scherpe doornen beset.

De takken onordentelijk voortkomende, en met doornen beset, hebben gevingerde (digitata) *bladeren, in vijf diepe verdeelingen verdeeld, dewelke een vinger lang, voor spits toelopende, eenigzints hayrig, en gescharrt zijn, hebbende de smaek van onse Suering.*

De Bloemen komen voort uit de oxelen der bladeren, staende op byzondere lange steeltjens; deselve zijn vijf bladerig, van couleur ligt-geel en aengenaem, die van de Alcea Vesicaria Capitis Bonæ Spei van maeksel niet ongelijk, welkers bloem-kelk in tien deelen verdeeld is.

De bloem-bladeren (petala) *sijn groot, en breet, soo wel aen haer begin, als uiteynden, aen den omtrek gekartelt en ongelijk, welkers nagels met een purpure-schildwijse vlak begaeft zijn: uyt het midden der bloemen doet sig op een kegelwijse bloeiende stijl, met veele takjens-wijse bloemdraden, die met de stijl in couleur overeenkomen.*

Na de bloemen komen de Zaedhuyskens te voorschijn, die haer in vijven openen, waer in haer de zaden onthouden, dewelke langwerpig, van buyten bultig, binnewaerts ingebogen en niersgewijse van maeksel zijn, en bruynagtig van couleur.

Majorem affinitatem habet cum Acetosa Indica Bontii, quam cum Narinam Poulli Hort. Mal. p. 6. cujus folia in tria segmenta sunt dirempta.

Tenera admodum est hæc planta annua, quæ multo calore indigens, singulis annis è semine renovanda.

Oleracea est herba, cujus folia refrigerandi vi prædita, oleribus, Acetosæ loco, commiscentur.

Ex corticibus caulium exsiccatorum, atque excoriatorum, funes conficiuntur, Cannabe tamen infirmiores.

Dit gewas heeft meer overeenkomste met de Oost-Indische Suering van Bontius, als met de Narinam Poulli Horti Mal. p. 6. wiens bladeren in drie deelen sijn gesneden.

Dese jarige Plante is seer teder, hebbende veel warmte van noden, en word jaerlijkx vernieuwt door zaed.

Het werd onder de Moeskruyden gesteld, wiens bladeren verkoelend, en in plaets van Suering in de Moesen gedaen worden.

Uyt de bast van de gedroogde en afgeschelde stenge werd touw gemaekt, onsterker zijnde, als dat van Hennip.







ALCEA AMERICANA ANNVA FLORE ALBO, MAXIMO FRVCTV MAXIMO SVLCATO *Fig. 19.*

C A P. XIX.

ALCEA AMERICANA ANNUA, FLORE ALBO, MAXIMO, FRUCTU MAXIMO PYRAMIDALI, SULCATO.

Anno M DC Lxxxvi. enata nobis, ex semine è Surinama allato, hæc planta, nomine *Okkoro*, è cujus radice alba, fibrosa, stipes protruditur bipedalis, diametro unciali, librô saturatè viridi præditus.

Folia longis petiolis suffulta, Vitis aut Ricini haud dissimilia, ternis, quinis, senis, septenisve mucronatis, & circa margines crenatis lobis profundè dissecta, sapore fatuo: Hisce deciduis vestigia remanent protuberantia, unde caulis quasi nodosus apparet.

Flores inodori, pentapetali, ad alas foliorum singulares prodeunt, pediculis crassioribus nixi; horum petala albicantia, unguibus gaudent purpurascentibus, medium occupante columellâ flavâ apice purpureo donatâ.

Floribus emarcidis succedunt vascula seminalia, profundè sulcata, longa, crassa, erecta, in apicem acuminata, in quinas, denasve carinas, per maturitatem dehiscentia, colore griseo, in quibus, more congenerum semina continentur numerosa, subrotunda, coloris ex griseo-nigricantis, quorum medulla alba, farinacea ac fatua.

Eodem, quo floruit, anno, putredi-

EENJARIG AMERICAANS SIGNAERTS-KRUID, met een WITTE GROOTE BLOEM, en SEER GROOTE PYRAMIDS-WYSE, en GEVEURDE VRUGT.

IN't Jaar 1686. *hebben wy dit gewas opgekregen, uit Surinaams zaad, 't welk ons met de name van* Okkoro *is overgestuurt. De wortel wit en zazelrijk zijnde, brengt een twee voet hooge stenge voort, dewelke een duym dik is in de diameter, en omvangen van een donker-groene schorsse.*

De bladeren, die op lange steeltjens sitten, sijn die van de Wijngaart, of Wonderboom niet qualijk gelijkende, en in drie, vijf, ses, of seven, aan de kant geschaarde, en smakeloose verdeeldheden, gesneden; Dese afvallende, laten soodanige uytpuylende voetstappen en tekenen na, dat de steng schijnt als knobbelig te wesen.

De bloemen sijn reukloos, vyfbladerig, sittende op dikke steeltjens, die uyt de oxelen der bladeren voortkomen, en dat eensaam; dese hare bloem-bladeren sijn wit, uytgenomen hare nagels, dewelke purpurverwig sijn; in 't midden der Bloemen vertoont sig mede een geele columme, aan 't eynde versien van een purpur-verwig topjen.

Na 't vergaan der Bloemen, doen haar lange, dikke, regt-op-staande, diep geveurde, en puntige Zaadhuysen op; dese openen haar in vyf, ook wel in tien kielwijse verdeelingen, en sijn dese grauw van couleur, waar in, op de wijse van hare mede soorten, veele rond en swartagtige grauwe zaden onthouden werden, welkers inwendig merg wit, meelig, en smakeloos is.

In 't selve Jaar als het gebloeit heeft, is ne

ne correpta est; annotina enim est planta, quotannis semine renovanda.

het bedurven en vergaan, door dien het een eenjarig gewas sijnde, alle jaar op nieuws gesayt moet werden.

Inter plantas amœniores, à florum cultoribus, reponendam esse, censeo, ob florum elegantiam.

Om de voortreffelijkheyt der Bloemen, oordeelê ik, dat het van de Liefhebbers onder de playsantste Planten behoort gesteld te werden.

Multo indiget calore, humore, soloque convenienti.

Het heeft veel warmte, vogtigheyt en goede aarde van noden tot desselfs oeffening.



C A P.



CISTVS LEDON FLORE MACVLÂ NIGRICANTE NOTATO. *Fig. 20.*

C A P. XX.

CISTUS LEDON, FLORE MACULA NIGRICANTE NOTATO.
Joh. Baubin.

QUantumvis hæc Cisti species satis superque ab aliis Auctoribus sit descripta; tamen ob florum amœnitatem iconumque delineationem rudiorem & imperfectam, ab aliis traditam, non incontinnum fore existimavi; hanc quoque exhibere, nullà factà novà descriptione, contentus eà, quam concinnavit & publici juris fecit Carol. Clusius, rarior. Plant. Histor. lib. primo, cujus verba hæc sunt. *Primum igitur Ledon fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat; ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: Folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, supernè ex viridi-nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato; calido; & transparente liquore adeò copiosò asperſa sunt; ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliaris Germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque-foliorum textura, omninò interdum albo, sed cujus singula folia circa unguem ex purpurâ-nigricante maculâ Rhomboide, nunc majore, modò minore & angustiore, utplurimum infecta sunt; floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in aliis Cisti generibus: capitula in longis pediculis, foliisque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & sæpenumerò decagona, dura, interius flavescentia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrufum, omnium minutissimum.*

CISTUS LEDON, WIENS BLOEM met een SWARTE VLAK GETEYKEND IS.

HOewel dese soorte van Cistus van andere Autheuren meer als genoegsaam beschreven is; soo heb ik niet te min geraatzaam gevonden, soo van wegen de schoonheyt des Bloems, als onvolmaaktheyt van de afteekeninge, die andere daar van gedaan hebben, dese hier nevens të laten gaan. Ik en sal hier geen nieuwe beschrijvinge maken, maar my vergenoegen met die gene; dewelke Car. Clusius in 't eerstë boek van sijne Historie der rare Planten, daar van gemaakt heeft, wiens woorden aldus zijn luydende. De eerste Ledon groeit mans hoogte, die sy ook wel komt te overtreffen, en dat met veele houtagtige, harde, en swartagtige takken, dewelke soo wel als de bladeren twe aan twe tegen over malkanderen staan: Dese bladeren sijn langwerpig; in breete somtijds met die van een vinger overeenkomende; ook wel breeder, van boven donker-groen, van onderen witagtig; sy sijn ook nevens de jonge takxkens met een seekere vette, welriekende, verwarmende, en doorschynende vogtigheyt soodanig beset, datmen deselve ook door het blinken, en desselfs reuk een half quartier van een duytsche mijl ver gewaar kan worden: de Bloem is onder alle soorten van Cistus de schoonste, en kloekste; een groote enkelde Rose niet ongelijk, bestaande uyt vijf bloem-bladeren, dewelke geheel en al wit zijn; uitgenomen aan hare nageltjens, die gemeenlijk met een purpuragtig swart vlakjen getekent zijn; 't welk een Rhombus van figuure gelijkende, somtyds groot, dan ook wel kleen is; zijnde ondertusschen de navel des Bloems met veele Saffraan-verwige bloem-draden vervult; gelijk in d'andere geslagten van Cistus: De Zaad-huyskens, op lange voetjens rustende, zijn de grootste van alle de andere, en byna rond, en eenigsints vlak en effen, geensints puntig en menigmaal tien hoekig, hard, van binnen geelagtig; dese Zaadhuyskens open gaande storten veel rosagtig en seer kleen zaad uyt.

Inter hasce Cisti species reperitur quoque alia, floribus emaculati candoris.

Hispania ut & Lusitania alunt hanc plantam.

Sub nostro climate duriore onerantur floribus Mensibus Junio, Julio; quibus deciduis succedunt vascula seminalia & semina matura, hisce solo commissis, in Belgio sese propagari patitur hæc arbuscula, ad plures annos superstes, modò tempore hyemali in hybernaculo convenienti conservetur.

Æstate & calore, nec non irrigatione frequentiore indiget.

Hujus resina Pharmacopolis nostratibus notissima, nomine Ladani, seu Labdani.

In Horto nostro vigent & florent quotannis multæ Cisti species, ut patet ex Cat. Hort. Amstel. quarum figuras huic adjungere, consultum minimè duxi.

Onder dese soorten van Cistus wert 'er ook een gevonden, dewelke gants en gaar wit, en sonder vlekken is.

Spanje en Italie sijn de natuurlijke groeiplaatsen deses gewas.

Onder dit ons koud climaat bloeyt het in de Maanden van Juny en July, en na de Bloemen doen haar de Zaedhuyskens, en ook rijpe zaden op, dewelke hier te Lande gesayt zijnde, tot Boomkens komen te groeien, die veele jaren kunnen overblijven, indien men deselve des winters in een bequame winterhuys komt te setten.

Des somers vereyst dit gewas veel warmte, ook moetmen dikwils begieten.

Den harst, die uyt dese Boomkens voortkomt, is by onse Apothekers seer wel bekend, en dat met de name van Labdanum of Ladanum.

In onsen Hof bloeyen jaarlijkx veele soorten van Cistus, gelijk zulkx blijkt uyt onse Catalogus Horti Amstel. welkers figuren ik niet nodig geagt hebbe hier by te voegen.



C A P.



Fig. 21

OXYS BULBOSA AFRICANA ROTVNDIFOLIA CAVLIBVS ET FLORIBVS PVRPVREIS AMPLIS

CAP. XXI.

OXIIS BULBOSA AFRICANA ROTUNDIFOLIA, CAULIBUS & FLORIBUS PURPUREIS AMPLIS.

Nobilissimus & strenuissimus D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator Dignissimus, inter alias plantas, hasce nobis quoque transmisit bulbosas radices, aliquot fibris capillatas, cortice duro, fusco, obductas, magnitudine nucis avellanæ, quæ, cortice ablato, in duas tresve squamosas radiculas separantur; ex hisce emergunt folia terna, pediculis longis, crassis, purpurascentibus nixa, partim humi fusa, partim erecta, per extremum rotunda, saturatè viridia, infernè dilutiore viriditate prædita, sapore acido.

Flores, è calyculo in quinque lacinias diviso, emicant, satis grandes pro plantæ magnitudine, pentapetali, ex rubeo suavè-purpurei, nonnihil odori, quorum fulcra sunt pediculi debiles & fragiles.

Priusquam flores sese explicuère convolvuli modo convoluti sunt, quibus pereuntibus succedunt vascula seminalia, in quina loculamenta divisa, semina exilia continentia.

Sub climate nostro floret Mense Aprili & Majo, quod visu pulchrum atque venustum; hyême in fictili & hybernaculo præservanda à brumæ injuriis.

Multiplicanda non solum semine, verùm etiam bulbis junioribus, qui, cortice crasso ablato, separandi & terræ committendi; vetustiores interim, post-

AFRICAANSCHE CLAVER-ZUERING, met BOLAGTIGE WORTELEN, RONDE BLADEREN, en GROOTE PURPURE BLOEMEN.

De seer Edelen en Gestrengen Heer S. van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop, heeft ons onder andere Gewassen, de Bollekens van dese Plante mede overgesonden, omvangen zijnde van een harde bruyne schelle, niet sonder afhangende hair-wortelen; deselve zijn van groote een hasenoot gelijk, en van de buytenste schelle ontbloot zijnde, verdeelen sy haar in twe, of drie schub-wijse bollekens: Hier uyt komen de bladeren te voorschijn, drie by een, steunende op lange, dikke, purpur-verwige voetjens, dewelke ten deele regt op staan, ten deele tegens het aartrijk aan leggen, voor aan zijn dese bladeren rond, donker groen, van onderen licht groen, en suur van smaak.

De bloemen, dewelke, na proportie van de plante vry groot zijn, komen uyt vyfbladerige kelkxkens voort, en sijn ook uit vijf bloem-bladeren bestaande, schoon purpur-verwig, met weynig reuk, en op swakke en brose steeltjens rustende.

Eer dat de bloemen haar komen te openen, zijnse in een gerolt op de wyse van de convolvuli *of Winden: Hier na volgen de zaathuyskens, die in vyven opengaande, kleene zaden in haar onthouden.*

Hier te lande bloeit dit gewas, in de Maanden van April en May, 't welk lieflijk en aangenaam is om te zien; en moet des winters in potten en in een winterhuys geset worden wegens de koude.

Dessels voorttelinge en geschiet niet alleen uyt het zaad, maar ook door de jonge bollekens; dewelke van de buytenste schelle ontbloot zijnde, verdeeld en in de aarde

W quam

quam flores edidère ; in nihilum rediguntur.

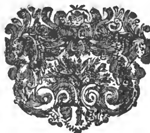
Usu & virtute refrigerante cum Trifolio Acetoso nostrate convenit.

Quæ à D. Breynio in Cent. prima cap. 46. describitur, hujusce plantæ species, aut potius varietas est habenda, quoniam cauliculi, flores & folia sustinentes, virore nitent, in nostra autem, ex rubeo-purpurei sunt.

gestooken werden; ondertusschen werden de oude bollekens na het bloeijen vernietigt.

Van wegen het gebruyk en verkoelend kracht, komt dit gewas over een met onse in-landsche Claver-zuering.

Die gene dewelke van d'Heer Breyne in sijn eerste Centurie cap. 46 beschreven word, moet voor een medesoorte, of liever voor een veranderinge van dese gehouden werden, na dien de steeltjens, die de bladeren en bloemen ondersteunen, blinkend-groen, en dese onse in tegendeel uyt den rode purpur-verwig zijn.



C A P.





Oxys Bvlbosa Æthiopica Minor Folio Cordato. Fig. 22

C A P. XXII.

OXIIS BULBOSA ÆTHIOPICA MINOR, FOLIO CORDATO, FLORE EX ALBIDO-PURPURASCENTE.

EX hujus radicibus, extrinsecus pullis, teretibus, squamosis & duris, præcedentis non dissimilibus, cauliculis autem altioribus, tenuibus, ex viridi-purpurascentibus, suprema parte ramosis, exeunt folia tricomposita, Trifolii vulgaris æmula, cordata, superiore parte virescentia, inferiore purpurascentia, sapore acido.

Flores, ex perianthio quinque partito, producuntur pentapetali, convoluti, quemadmodum præcedentes, ex albo languidè-purpurascentes, ferè inodori, longis pediculis innitentes.

Vascula seminalia oblonga, pentagona, quæ per maturitatem in quinque partes dehiscunt, seminibus pusillis, diversis, repleta.

Anno M DC XC. Mense Majo floruit isthæc planta in Horto nostro Medico.

Non solùm propagatur & multiplicatur semine, radicibusque, verùm etiam bulbis oblongis, qui innascuntur ramulorum divaricationibus, quod in nonnullis Tulipis quoque evenire experimur.

Eandem credo esse hanc plantam, quam descripsit & delineavit Bodæus à Stapel in Theophr. lib. 4. cap. 4. fol. 336.

Frigoris est impatiens, viresque convenire cum antecedente, sapor ejus indicat.

KLEEN, BOLAGTIG, MORELANDS CLAVER-ZURING, met HERTSWYSE BLADEREN, en WITAGTIGE PURPURE BLOEMEN.

UIt deses gewas wortelen, dewelke rond en lang, schubagtig, hard, van buyten swart, en de voorgaande niet ongelijk zijn, alsmede uit der selver steeltjens, dewelke dun, purpuragtig groen zijnde, hooger als de voorgaande opwassen, en haar van boven in takken verdeelen, komen de bladeren voort, dewelke uit drie te zamen zijn gesteld, hardswijs, die van de gemene Claveren gelijkende; dese zijn van boven groen, van onderen purpuragtig, en suur van smaak.

De bloemen komen voort uit een kelkje, 't welk in vijven is gespleten; deselve sijn vijfbladerig in een gerolt, gelijk als de voorgaande, witagtig van couleur, met een weynigsken purpuragtigheid vermengt, byna reukloos, steunende op lange voetjens.

De Zaadhuyskens sijn vyfkantig, langwerpig, dewelke rijp geworden zijnde, haar in vijf deelen komen te openen, waar in verscheyde kleene zaatjens onthouden worden.

In 't Jaar 1690. heeft dit gewas in de Maand van May gebloeit in den Hortus Medicus.

't Selve en word niet alleen voortgeteelt en vermenigvuldigt door 't Zaad, en desselfs wortelen, maar ook selfs door langwerpige bollekens, die tusschen de verdeelde steeltjens voortkomen, 't welk men ook in verscheyde Tulpen gewaar word.

Ik vertrouw dat dit gewas 't selve is, 't geene Bodæus à Stapel in Theoph. lib. 4. cap. 4. fol. 336. beschreven, en afgebeeld heeft.

't En kan tegens geen koude, en dat het in kragten met de voorgaande overeenkomt, geeft de smaak te kennen.

OBSERVATIONES.

In hisce floribus dena numerantur stamina, ex albido virescentia, quorum quinque longiora, totidemque breviora existunt, apiculis luteis ditata.

Styli quini, rarò quaterni, apicibus coloris herbacei instructi, parte superiore tenuissimi, inferiore verò, ubi futuræ capsulæ seminalis rudimentum constituunt, crassi.

Semen Violarum semini haud dissimile, præter commune involucrum pentagonum, unumquodque peculiari includitur membranæ niveæ, quâ lævi attactu dehiscente celeriter in se contrahitur & crispatur, semenque raptim erumpit.

Viget floretque per totam ferè æstatem.

Hanc plantam cum innumeris aliis ex India Orientali in Hortum Medicum transferri curavit Nobilissimus & Amplissimus Dominus J. Huydekoper, Eques, Dominus in Maarseveen & Neerdijk &c. Consul & Senator Urbis Amstelodamensis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c. &c.

AANTEKENINGEN.

In dese Bloemen werden tien bloemdraden geteld, uit den witte-groen, waar van datter vyf lange, en vyf korte syn, dese syn versien van geele topjens.

Ook is yder bloemtje begaaft met vyf, selden met vier bloemstyltjens, (styli) *aan welkers uiteynden groene topjens vastsitten, deselve syn van boven dun, van onderen integendeel, daar sy 't beginsel van 't Zaadhuysken helpen maken, dik.*

Behalven het gemeene vyfhoekig vlies, 't welk alle de zaden te gelyk omvangt: soo ist, dat yder zaadje, violen zaad niet ongelyk zynde, nog apart in een wit vliesken besloten word, 't welk, hoewel ligt of even aangeraakt, breekt, en in een ogenblik omkrullende, springt het zaad schielyk daar uyt.

Het groeit en bloeit byna de geheele Somer door.

Dit gewas, nevens een ontelbaar getal van meer andere, heeft den Ed. Heer J. Huydekoper, Ridder, Heer van Maarseveen, Neerdyk &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam, Bewindhebber van de Oost-Indische Comp. &c. &c. aan den Hortus Medicus besorgt.



CAP.



NERIVM LATIFOLIVM INDICVM FLORE VARIEGATO ODORATO PLENO. *Fig.* 23.

C A P. XXIII.

NERIUM LATI-FOLIUM INDICUM FLORE VARIEGATO, ODORATO, PLENO. TSIOVANNA-ARELI *Hort. Mal.*

NOn solùm frequens est per totum Malabaricum Regnum, verùm etiam in Insula Zeylon, unde ad nos transmisit Nobilissimus D. Laurentius Pijl, Urbis Columbo Gubernator dignissimus, nomine *Fulæ Mesticæ* insignitum.

Hanc arborem in Viridario nostro luxuriantem concisè ac paucis describere fert animus, quandoquidem sat diffusè in Horti Mal. parte nonâ, eam descripsit Illustrissimus & Nobilissimus Henricus van Rhede, Dominus in Drakesteyn &c. &c.

Hominis assumit procceritatem hujus arbusculæ caudex, substantiâ non admodum durâ, cortice griseo obductâ, rami autem juniores, virescente colore nitentes, humore aqueo turgent.

Foliis gaudet non deciduis, spithamam longis, unciam circiter latis, rigidis, crassis, mucronaris, saturarè viridibus, pediculis brevibus fultis, bicompositis, contrariis inter se petiolis nascentibus, inodoris, saporisque amaricantis.

Caules fastigiantur in flores, polypetalos, amœnos, odoratos, calices quinquepartitos occupantes, pediculis longioribus innitentes, Rosæ incarnatæ instar, pulcherrimè rubentes, striisque niveis variegati, staminibus & stylo medium occupantibus.

Luxuriavit & floruit quotanuis Augusto Mense, nullo insequente fructu.

Reperitur quoque alia hujus arbusculi species, quæ Horti nostri non minus alumna

INDIAANSCHE, BREET-BLADERIGE OLEANDER met DUBBELDE, RIEKENDE, en BONTE BLOEMEN.

DIt gewas en is niet alleen veelvoudig te vinden door het geheele Malabarische Rijk, maar ook op 't Eyland Zeylon, van waar ons 't selve overgestuert is door den Ed. Heer Laurentius Pijl, Gouverneur op Columbo, onder de name van Fula Mestica.

Mijn voornemen is dese Boom, in onsen Hof weelderig groeiende, in 't korte te beschryven, nademaal den Wel-Ed. Heer Henric van Rheede, Heere tot Drakestein, &c. &c. deselve wijtlopig beschreven heeft, in 't negende deel van sijnen Hortus Malabaricus.

De stamme mans hoogte wassende, is sagthoutig, en omvangen van een grauwe schorsse; de jonge scheuten daarentegen sijn blinkend, en groen van couleur, vervult met een waterige vogtigheyt.

De bladeren, des winters niet afvallende, sijn een spanne lang, ontrend een duim breet, stijf, dik, voor spits, donker-groen van verwe, deselve staan op korte voetjens, twe aan twe tegens malkanderen over, en sijn reukloos, ook bitteragtig van smaak.

De bloemen komen uyt het uyterste der takken voort, op lange voetjens, en dat uit een bloem-kelk, dewelke in vyven is gespouwen, deselve sijn veelbladerig (Polypetali) *seer schoon, als een incarnate Roose, met witte streepen doormengt; van binnen versien van bloem-draden, en een bloem-stijl, en sijn ook seer lieflijk van reuk.*

Dese Boom heeft alle Jaar in Augusto wel gebloeit, maar noyt vrugten voortgebragt.

Daar werd nog een medesoorte van desen Boom gevonden in onsen Hoff, dewelke

est, foliis angustioribus, floribusque pentapetalis dilutè incarnatis gaudens, quibus emarcidis succedunt siliquæ productiores, seminibus papposis prægnantes, hæc, floribus onusta, etiam repræsentatur in Hort. Mal. parte nona, nomine Belutta-Areli.

Culturæ sub nostro climate satis patiens est, solum riguum, solemque calidiorem æstate amans, quo, ut abundè magis fruatur, in repositorio fenestris vitreis instructo, reponenda, quibus denegatis rarissimè flores producit: Hyemali tempore in hybernaculo convenienti collocanda, ut superstes maneat.

Sicut genere, ita quoque viribus nocivis cum Apocyno convenire, mihi persuadeo, eapropter apud Malabaricos Medicos non est in usu.

smalder bladeren, en vyfbladerige ligt incarnate bloemen draagt, waar na lange bauwen, en pluisig zaad komt te volgen; dese werd met hare bloemen afgebeeld in 't negende deel van den Hortus Mal. onder de benaminge van Belutta-Areli.

Men kan dese hier te landen seer wel voortqueeken, wanneer deselve van een vogtige aarde, en heete Sonneschijn des somers versien word, waar toe ook de glaskassen seer dienstig zijn, en sonder dese draagtse selden bloemen: 's winters moetmense in een bequaam winterhuys setten, om over te houden.

Gelijk dese planten eenslagtig sijn met de Apocynum, soo vertrouw ik datse ook in schadelijkheid van kragten met den anderen overeenkomen; hieromme soo en zijnse by de Malabaren niet gebruyklijk in de Medicijne.

OBSERVATIONES.

Folia utplurimum tricomposita, per intervalla longiora, sibi mutuo respondentia, pediculis brevioribus & incurvis, ex virore albicantibus, ramis insident.

Flores numerosi, nec fugaces, umbellatimque quasi dispositi, quindecim petalis constructi sunt, quorum intima & minora magis crispa.

Staminibus gaudent denis, brevibus, latiusculis, niveis, apiculatis: Horum apices figurâ Sagittæ aquaticæ foliis suppares, & cum staminibus concolores, in appendiculas tenuissimas, unciam longas, capillis numerosis ad latera instructas, sibi invicem contiguas, ac fili cannabini instar contortas, terminantur.

Quod floribus est pentapetalis, foliisque augustioribus, quinis tantum ditatur staminibus, eodem ritu dispositis.

AANTEKENINGEN.

De bladeren sijn meest van drie by een gesteld, dwers tegens malkanderen over, steunende op korte omgeboogesteeltjens, van couleur uit den groene witagtig; en staat dese t'samenstel van bladeren op een wijtagtige distantie van den anderen.

De bloemen sijn veele en als wayerwijs (umbellatim) *by een gevoegt, deselve en vergaan niet schielijk, en sijn van 15. bloem-bladeren te samen gesteld, waar van de binnenste en kleenste wat meer in een gekrult zijn.*

Sy hebben 10. *bloem-draden, dewelke kort, breedagtig, sneeuwit, en getopt of gehooft zyn: Dese hare topjens of hoofijens gelyken van figure niet qualyk de bladeren van 't Water-Serpents-tonge kruyt, en sijn met de bloem-draden eencoulerig; deselve termineren in seer dunne aanhangzelkens, een duym lang, en met vele opzy staande hayrtjens beset, dewelke tegens malkanderen aansittende, gedrayt sijn, als een hennip touwtje.*

Die gene, dewelke vyfbladerige bloemen draagt, en smalder van blad is, heeft ook niet meer als vyf bloem-draden, dewelke op deselve wyse gesteld zyn.

CAP.



FLOS CLYTORIVS BREYNII.

Fig. 24

CAP. XXIV.

FLOS CLITORIUS *Breynii.* PHASEOLUS INDICUS GLYCYRRHYZÆ FOLIIS, FLORE AMPLO, CÆRULEO, PLENO.

CAulibus exit sarmentosis, longis, tenuibus, humi diffusis, nisi proximas ridicas, aut quævis alia apprehendere & conscendere valeat.

Folia ad singulas costas quina, ex adverso sita, uno impari extremam costam occupante, unciam lata, tactu mollia, Galegæ, aut Glycyrrhyzæ non disparia, magis tamen mucronata, quàm figuræ Horti Mal. aut Breynii repræsentant.

Flos nutans, inodorus, polypetalus, è calyce quinquepartito prodit, colore saturatè cæruleo, nitens.

Petala extremo rotundiola, florem plenum repræsentant, in quorum medio macula pallida sese offert cum aliquibus staminibus apiculatis, quorum apices pallidi.

Floribus marcescentibus succedunt siliquæ longæ, angustæ, respectu tamen florum magnitudine, exiles, quæ semina continent quina, sena, plurave, fusca, plana, sinum impressum in medio habentia, sapore subamaricante.

Annis reparatæ salutis M DC Lxxxix. & M DC xc. eodem semine enutrivi hanc plantam, idque in repositorio, fimo equino calido, & solo convenienti, instructo, gestavitque flores plenos, albos, amœnos, idque Mense Julio, quibus evanidis succesère siliquæ omni ex parte completæ, matura continentes semina Mense Septembri.

Modicâ indiget aquâ, & multo calore fovenda.

INDIAANSCHE BOONE, MET CALISSIE- of SOET-HOUDS BLADEREN, en BREEDE, BLAUWE, en GEVULDE BLOEMEN.

DIt gewas komt voor den dag met lange, dunne scheutkens, dewelke, ten sy deselve door de bystaande rijskens, of iets anders ondersteunt worden, langs het aardrijk verspreyt leggen.

Het heeft vijf bladeren aan yder rib vast sitten, waar van datter twe paar dwers over den anderen staan, en het vijfde en laatste het uyterste des ribs komt te sluyten; deselve sijn een duym lang, sagt in 't aantasten, die van de Galega of Soet-hout niet qualijk gelijkende; hoewel wat puntiger, als de figure in den Hortus Mal. of Breynius komen te verbeelden.

De Bloem na de aarde hellende is reukloos, veelbladerig, hoog blauw van couleur, en blinkend, voortkomende uyt een bloemkelkjen, dat in vijven is gesneden.

De bloem-bladeren sijn aan haar uyterste rondagtig en verbeelden een gevulde bloem, in welkers midden sig een geelagtig vlekje vertoond, met eenige geelagtige getopte (apiculatis) *bloem-draden.*

Wanneer de bloemen komen te vergaan, soo vertoonen haar lange, smalle peul-vrugten, dewelke na proportie van de bloemen, kleen zijn; dese onthouden in haar vijf, ses, en meer, platte bruyne zaden, die een kleene deuke of kuyltjen in haar midden, en een bitteragtige smaak hebben.

In de Jaren 1689. *en* 1690. *hebbe ik dit gewas uyt 't selve Zaad voortgeteelt, en dat in een kasse met warme peerdemis, en bequame aarde versien, en bragt ons gevulde, witte en schoone Bloemen voort in de maand van July; en dese vergaan sijnde, kreeg ik rijpe en volmaakte peul-vrugten, welkers Zaad in September rijp wierd.*

Dit gewas is met matige vogtigheyt te vreden, maar 't selve wil ook veel warmte hebben.

Exeunte æstate in commodo hybernaculo, ad ejus conservationem locavi, ubi sarmenta ad terram ligni duritiem acquirebant, nec folia deponebant; unde conjiciendum arbitror, in solo natali hanc plantam perennare; verùm sub climate nostro duriore, quantumvis ab aëris frigidioris injuriis vindicarim, conservare haud potui.

Succum expressum, ac cum Schirgelin (id est, oleo Sesami) mixtum & epotum, vomitum excitare, radicemque tritam & cum aqua sumptam ventrem subducere Horti Mal. Authores autumant. Vid. Hort. Mal part. 8. fol. 70.

In 't uitgaan des somers heb ik het in een bequaam winterhuys geplaast, om het te bewaren, alwaar de ryswijse takken aan hare grond hout-hart wierden, en hare bladeren behielden; waar uit ik besluyt dit gewas in sijne natuurlijke groei-plaats langlevend te zijn, en jaarlijkx niet en komt te vergaan; edog onder dit ons kout climaat en heb ik het niet kunnen bewaren, hoewel ik het voor de koude wel quam te bevrijden.

Dat het uitgedrukte sap met oly van Sesamum vermengt, en ingedronken, braken doed, als mede desselfs wortel gestampt, en met water vermengt, den afgang verwekt, getuygen ons de Autheuren van den Hortus Mal. par: 8. fol. 70.

OBSERVATIONES.

Folia ei oblonga, saporis fatui, ex angusta basi in latum sese diffundentia, quô factô sensim angustantur, quasi jamjam in mucronem abitura, quô denegatô nonnihil bifurcantur: cuique sulcatæ costæ, alterno ordine sarmentis adnatæ, folia adhærent pinnata, quina, septena, brevissimis pedicellis fulta, quorum ultimum & extremum costam claudit; circa noctem complicantur folia, manè illucescente sole à se invicem rursus deducuntur.

Flores ex alis foliorum exeunt singulares, è calice quinquepartito, pedicellis brevissimis nixi, horum petala, ex angusta basi latiora facta, extremis oris sunt rotunda, in ambitu cærulea, idque ad calami scriptorii latitudinem, per reliqua ex albido flavescunt.

Quilibet flos, præter calicem in quinas lacinias divisum, duobus gaudet foliolis subrotundis, calici adsitis, ut & staminibus quinis, tenuissimis, unciam ferè longis, extremo paulò incurvatis, apicibusque luteolis capitatis, in quorum medio stylus uncialis longitudinis extremo obtusus, exsurgit, indivisus.

Siliquæ palmam longæ, modicè compressæ, mucrone incurvo, longo, præditæ, & in loculos convallibus fungosis, niveis, interceptos, distinctæ, in quorum fungosæ substantiæ meditullio semina, quæ in reclusis siliquis ad commissuram annectuntur, phaseolorum formam exprimentia, çolore dilutè herbaceo, maculis fuscis punctata.

AANTEKENINGEN.

De bladeren van dit kruyd sijn langwerpig, sonder merkelyke smaak, deweelke van een smal begin allengskens komen te verbreden, tot datse over de helft van hare uytgestrektheid wederom smalder geworden zynde, haar aanstellen als wonden sy aanstonds in een punte komen te emdigen, maar in plaats van sulkx, soo spouwen sy haar eenigzints in tween: aan ydere gevoorde rib, die altoos eensaam voortkomt, vindmen vyf ook wel seven bladeren, dewelke vederswys geplaast worden, en dat op seer korte voetjens, waar van het laaste eensaam zynde, het uyterste van de geseyde rib komt te besitten; dese bladeren sluyten haar s'avonts toe, en na het opgaan van de sonne, verspreiden sy haar weder van een.

De Bloemen hebben seer kleene voetjens, en komen eensaam uyt de bloem-kelkjens voort, die in vyven sijn gescheyden. De bloembladeren sijn smal aan haar begin, ook rond en breet aan hare uyteynden, en is dese haren omtrek, op de breete van een schryfpenne, gants blauw, en de rest uyt den witte geel-groen.

Ider Bloem heeft, behalven sijn geseyde bloem-kelk, die in vyven is verdeeld, twe rondagtige bladerkens, en dat dicht aan de bleem-kelk, alsmede vyf seer dunne bloem-draden, die byna een duym lang, aan 't eynde een weynig omgebogen, en met geele hooftjens versien zyn; in 't midden deser bloemdraden vertoond sig de bloem-styl, dewelke een duym lang, onverdeeld, en aan de toppe stomp is.

De peul-vrugten sijn een hand breed lang, matelijk plat, en met een lange, kromme punte begaaft; ook sijn sy in kleene voose sneeuw-witte cellekens verdeeld, waar in de zaden leggen, die haar vastmaken aan de vereenigingе der peulschelle, en sijn dese van maakzel een boontje gelyk, ligt-groen van coulenr, en met bruyne vlakxkens getekent.

CAP.



Tab 23

PHASEOLVS MINIMVS PERENNIS AMERICANVS FLORE LVTEO, FOLIIS ASARI LANVGINOSIS SOLITARIIS



CAP. XXV.

PHASEOLUS MINIMUS PERENNIS AMERICANUS FLORE LUTEO, FOLIIS ASARI LANUGINOSIS, SOLITARIIS.

Breyn. Prod. 2.

E Radice albâ, crassâ, multisque fibris donatâ, sarmenta numerosa, tenuia exeunt, humi, nisi sustineantur, provoluta, virgulta plantasque proximas conscendentia, quibus denegatis, aliquando sibi invicem ita intricantur, ut vix, ac ne vix quidem illæsa extricari possint.

Folia alternatim posita pediculis longioribus insident, atro-virore persusa, rotunda, Asarinæ foliorum æmula, villosa, & quasi tomento obsessa, quod illis, cum integra planta, commune.

E foliorum alis flosculi exeunt pusilli, lutei, papilionacei, quibus succedunt siliquæ bivalves, semen solitarium, exiguum, pullum, subrotundum, non tarò quoque bina, continentes.

Perpetuò viret hæc planta in solo feraci, frigoris autem impatiens, ita ut in hypocaustis vitreis reponenda sit.

Venusta hæc planta patriam agnoscit Americam, nobisque nata non solùm semine inde advecto, verùm etiam collecto in Horto nostro.

Qualem in Medicina possit habere usum, cum à nemine hactenus descriptus sit phaseolus, prorsus ignoro.

SEER KLEEN, LANG-LEVEND, AMERICAANSCH BOONTJE, met een GEELE BLOEM, en EENSAME, RUYGACHTIGE BLADEREN van MANS-OOREN.

Indien dese bare veelvoudige en dunne rankskens, dewelke uyt een witte, dikke, met vele zazelingen begaafde wortelen uytspruytende, niet en kunnen komen op te klimmen, en haar vast te maken aan eenige naast aanstaande takskens van andere gewassen, so verwerren sy haar sodanig onder een, dat men se sonder te quetsen beswaarlijk uyt een krijgen kan, en bouden baar dan ook dicht aan de aarde.

De bladeren komen eensaam d'een boven d'ander uyt der gesegde rankskens voort, en dat op lange voetjens, donker groen van couleur, rond, die van de Steen-onderbave (Aserina) *gelijkende; Ook sijn deselve, als mede de gebele plante, enigsints bayrachtig, en als met wat donsigheyt beset.*

Uyt de oxelen der bladersteelen komen de bloemen te voorschijn, dewelke kleen, geel, en capel-wijs (papilionacei) *van maaksel zijn; waar na twe-slot-deurige* (bivalves) *peultjens volgen, versien van een, ook wel twe rond, en swartagtige zaden.*

Hoewel dit gewas in goede aarde geplant zijnde, 't geheele jaar door groen blijft: so ist nochtans dienstig, dewijl het geen koude verdragen kan, 't selve in glase kassen te bewaren.

Dit çierlijk gewas is oorspronklijk uyt de Americaansche Eylanden, en is van ons niet alleen uyt zaad voortgeteeld, 't welk uyt die Gewesten gesonden was, maar selfs ook uyt zaad, 't geen wy in onsen hof gewonnen badden.

Van wat gebruyk het is in de Medicyne, wete ik niet, alsó dit Boontje tot nog toe van niemand beschreven is.

OBSERVATIONES.

Inter amœniores plantas à Floræ Cultoribus reponi meretur hic Phaseolus minimus Americanus, qui sarmentis assurgit tenuissimis cubitalibus, imo bicubitalibus pro ratione soli, in quo oritur.

Folia sapore fatuô ad longiuscula intervalla posita, venosissima, quorum pediculi, leviter fulcati, digitalis ferè longitudinis, tuberculo donantur ad eorum exortum.

Flores singulares, bini, & plures in eodem pediculo, seu furculo communi & tenuiori prodeunt, ad Genistellæ flores accedentes, è quinquefoliaceis caliculis, acuminatis, angustis, prodeuntes, foris ex luteo rubescentes, intus lutei.

AANTEKENINGEN.

Dit kleene Americaansche Boontje is weerdig van diegene, dewelke haar verlustigen in de oeffeninge van Flora, gestelt te werden onder de çierlyke en aangename gewassen, rysende uyt 't aardryk met seer dunne rankskens of ryskens, dewelke een, ook wel twe ellebogen lang zyn, na de hoedanigheid en welgesteldheid des aardryks, waar uyt deselve voortkomen.

De ader-ryke en smakelose bladeren staan wytagtig van den anderen, op voetjens, die een vinger lang, en een weynigsken gevuurt zyn, ontrent haar oorspronk uyt de rysige scheuten met een bewveltje begaafd zynde.

De bloemen komen eensaam, ook wel twe en meer te gelyk op een gemeen voetje te voorschyn, van gedaante die van de (Genistella) *Kleene Brem niet qualyk gelykende, van buyten uyt den geele rootagtig, van binnen gants geel, waar van 't bloem kelkje in vyf spitse en smalle verdelingen is gescheyden.*



CAP.



SENNA SPVRIA OCCIDENTALIS ODORE OPII VIROSO FOLIIS MVCRONATIS GLABRIS

Fig. 26



C A P. XXVI.

SENNA SPURIA OCCIDENTALIS, ODORE OPII VIROSO, FOLIIS MUCRONATIS GLABRIS
Cat. Hort. Lugd. Bat.
PAJOMIRIOBA
Marcgravii Hist. Plant.

Radix candida, fibrosa, caulem erigit duos tresve pedes altum, in varias alas divisum, è quibus, pediculi alternatim exeunt spithamei, & breviores, quibus ex mediocri intervallo annectuntur foliorum conjugationes quatuor, quinqueve, impari aliquando alam claudente; singularia autem foliola, unciam aut sescunciam longa, semunciam lata, glabra, mucronata, Sennæ subæmula, iis tamen latiora, odore Opii viroso, sapore ingrato.

Flores è ramorum apicibus prodeunt lutei, Sennæ similes, quorum medium stamina occupant varia, ut & stylus falcatus, longiusculus.

Floribus præteritis succedunt siliquæ erectæ, angustæ, compressæ, unicapsulares, bivalves, nonnihil articulatæ, quibus inclusa conspiciuntur semina longiuscula, fusca, nitentia.

Per plures annos superstes manet, modò à frigore & nimiâ siccitate præservetur, multò quoque indiget calore & modico humore, quibus haud denegatis, floret nonnunquam per totam ferè æstatem.

Crescit in diversis Americæ locis, ubi variæ hujus plantæ species reperiuntur, foliorum magnitudine, rotundita-

VALSCHE WEST-INDISCHE SENNA met een VENYNIGEN REUK van OPIUM, en GLADDE, SPITS-TOELOPENDE BLADEREN.

De wortel van dit gewas, wit en veselagtig zijnde, geeft een steel twe a drie voeten boog van sig, dewelke in verscheyde zyde takken verdeeld zijnde, veele steeltjens een spanne lang, ook wel korter, d'eene boven den anderen eensaam, voortbrengt; Aan dese werden vier ook wel vyf paar bladerkens, niet verre van den anderen staande, verengt, waar van somtijds een ongepaart het uyterste van 't steeltje komt te sluyten. Dese singuliere bladerkens zijn een, ook wel anderhalve duym breed lang, een halve duym breed, glad, en voor spits toelopend, die van de Senna enigsints gelijk, hoewel breder en onaangenaam van smaak, ook in reuk met die van Opium overeenkomende.

De bloemen komen uyt het opperste van de takken voort, zijnde geel van couleur, met die van de Senna overeenkomende, in 't midden versien van veele bloem-draden (stamina) *en eene zeysens-wyse styltje.*

Na de bloemen volgen een-zaad-huysige (unicapsulares) *regt opstaande, smalle, platte pultjens, in leeden enigsints verdeeld zijnde, en van twe op den ander leggende peulschellekens te samen gevoegd, in dewelke langagtige bruyn-blinkende zaden leggen.*

Dit gewas blyft veele jaren in 't leven, indien het maar voor de koude, en al te groote droogte bewaard word: het heeft veel warmte, en matige vogtigheid van noden, 't welk wel in achtinge genomen zijnde, bloeyt het meest 't geheele jaar door.

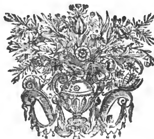
Het groeid in verscheyde plaatsen van America, alwaar veele medesoorten gevonden worden, die in groote en ronte der

te, siliquarumque formâ nonnihil variantes.

Virtutes recensent G. Piso, Hist. Nat. cap. 44. Marcgravius, aliique. In omni inflammatione, imprimis tibiarum, plurimum valere fomenta ex illis confecta G. Piso annotavit, eligitque eam, quæ foliis gaudet mucronatis.

bladeren, als mede in de forme der peultjens, verschillen.

De krachten werden van G. Piso, Marcgravius en anderen beschreven. G. Piso heeft in sijne Hist. Nat. cap. 44. aangetekend, dat de stovingen uyt dit gewas toebereyd veel vermogen, in alle ontsteekingen, voornamentlijk in die der schenen, waar toe hy ook verkiest die soorte, dewelke voor spits-toelopende bladeren heeft.



CAP.



CHAMÆCRISTA PAVONIS MAIOR. *Fig. 5.*



CAP. XXVII.

CHAMÆCRISTA PAVONIS MAJOR.

Radicibus prædita eſt tenuibus, albicantibus, quæ in plures fibras ſunt divulſæ, è quibus caulis exſurgit, imâ parte ramoſus, teres, bipedalis & brevior, pilis breviſſimis pubeſcens, medulloſus.

Rami per interſtitia uncialia & breviora, frondibus ſeu foliorum alis ornantur, alternatim poſitis; foliorum alæ ex undecim aut duodecim ſoliolorum paribus componuntur, quæ Mimoſæ ſpinoſæ ſecundæ Breynii ſubæmula, pedicellis vix ac ne vix quidem conſpicuis prædita, ſuntque margine æquali.

Ex alis, ut & intervallis ſoliorum, flores emergunt ſingulares, pedicellis tenuibus ſemuncialibus fulti, quibus adnaſcitur ſoliolum, formâ à reliquis valdè diverſum, mucronatum, anguſtum.

Flores ſunt coloris lutei, pentapetali, quibus emarcidis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, mucronatæ, numero floribus pares, compreſſæ; in quibus ſemina rotunda, cuſpidata, ſplendentia, ſubnigricantia.

Annua eſt planta, quæ ſingulis annis ſemine renovanda.

OBSERVATIONES.

Flores ſpecioſi, ſtaminibus ditantur decem craſſis, ex parte arcuatis, hæc ad medium ferè uſque herbacei ſunt coloris, ubi verò incurvantur, colorem luteum induunt.

Inter ſtamina Stylus emicat falci-formis, pilis breviſſimis obſitus, qui, flore defluxo, hirſutiem deponit, & in ſiliquam degenerat depreſſam, unicapſularem, bi-

LEEGE PAUWE KAM, MET GROOTE BLOEMEN.

De wortelen van dit gewas zijn dun, witachtig, en in veele ſaſelingen geſcheyden, uyt dewelke een twe voetige, ook wel korter ſtenge voortkomt, dewelke rond, met hayrtjens beſet, mergig, en van onderen getakt is.

De takken zijn met eenſamig, en geenſints gecomponeert loof, of vederen, een duym breet, ook wel wat digter by een ſtaande, verçiert; De vederen of vleugels der bladeren werden uyt elf of twaalf paar kleene bladerkens te ſamen geſteld, dewelke die van 't twede gedoornt Levend-kruyd van d'Heer Breyne eenigſints gelijken, en eſſen van kanten zijnde, hebben ſy ſo kleene ſteeltjens datmenſe naulijks zien kan.

De bloemen komen eenſaam, uyt d'oxelen, als mede tuſſchen deſelve te voorſchyn, ſteunende op dunne, en een duym lange voetjens, verſien van een ſmal, gepunt blaatjen, 't welk van d'andere bladerkens ſeer veel is verſchillende.

De bloemen ſijn vyf-bladerig, en geel van couleur, waar na langachtige, gepunte, platte peultjens-wijſe zaad-huyskens komen te volgen, in getale met de voor-af-gaande bloemen overeenkomende; in deſe ſitten ronde, gepunte, blinkende, ſwartachtige zaden.

Het is een eenjarig gewas, 't welk alle jaar uyt zaad vernieuwt moet werden.

AANTEKENINGEN.

De bloemen van deſe plante ſijn ſchoon, en verrykt met tien dikke, ende ten deele omgeboge bloem-draden, dewelke by na tot het midden toe groen van couleur zyn, en daar ſe dan beginnen om te buygen, neemen ſy een geele verwe aan.

Tuſſchen de bloem-draden doet ſig een zeyſens-wyſe bloem-ſtyl op, met ſeer kleene en korte hayrtjens beſet, dewelke na het afvallen, of vergaan des bloems, ſyne hayrig-

valvem, nonnihil articulatam, per maturitatem fubnigricantem aut fufcam.

Calix quinque partitus, luteolus, cujus fegmenta angufta & mucronata.

Florum petala quina, fcutellata, quorum fuperiora, inferiora magnitudine antecellunt, funtque eorum ungues purpureo colore perfufi.

heyd afleggende, in een hauwtjen of peultjen komt te veranderen, 't welk plat, een-faad-huyfig (unicapfularis) *twee-fchellig* (bivalvis) *eenigfints geleet* (articulatus) *en ryp geworden zynde, fwartachtig of bruyn van couleur is.*

De bloem-kelk is geel-verwig, en in vyven gefneden, wiens verdeeldheden fmal en puntig zyn.

De bloem-bladeren fyn vyf in getal, en fchotels-wyfe (fcutellata) *hol, waar van de bovenfte grooter zyn als d'onderfte, en zyn defe hare bloem-nagelen purpur-verwig.*



CAP.



ÆSCHYNOMENE SPINOSA LATIFOLIA.

Fig. 28.



CAP. XXVIII.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA LATI-FOLIA. SIVE HERBA VIVA, VEL MIMOSA LATI-FOLIA, PILOSO & SUBROTUNDO FOLIO.

INter alia, quæ anno M DC XCI. terræ commisi, semina ignota, mihi quoque propullulavit Herbæ Vivæ, aut Æschynomenes fruticosæ semen, quæ planta unica tantùm æstate viguit, & subsequente hyeme periit, omni quantumvis industriâ & curâ adhibitâ. Semina, cum aliis permixta, non vidi, tamen Æschynomenes generi accensendam plantam hanc, nullus dubito, propterea quod subsimilis sit Æschynomeni spinosæ primæ, seu latifoliæ Brasilianæ siliquis radiatis Breynii Cent. prima cap. 16. levi tantùm differentia intercedente, inter hanc & illam; quæ nobis prodiit, foliis gaudet latioribus, minus acuminatis, nervisque per foliorum longitudinem discurrentibus, & non magis in dextram, quàm lævam partem vergentibus; Præterea in nostra neque caules, neque cauliculi tam crebris armantur & stipantur spinis; eapropter in gratiam Botanologorum depingi curavi.

Radix huic albicans, ligni ferè duritie prædita, fibrisque capillata.

Caulis in tripedalem proceritatem adolescit, angulosus, multis spinis deorsum flexis, rigens; è quo ramuli nullo ordine nascuntur, sentibus quoque armati, frondibusque spinosis ornati, quæ in suffragines duas expanduntur, quarum singulæ sex octove foliola continent, pari semper numero sibi directè opposita, Sennæ non dissimilia, adversâ parte lætè virescentia, aversâ hirsuta, unciam ferè longa, se-

BREET-BLADERIG, DOORNACHTIG, GEVOELIG OF SCHAAMACHTIG KRUYD.

ONder andere onbekende zaden, die ik in 't jaar 1691. gesayt hebbe, is by my ook 't zaad van dit Gevoelig kruyd opgekomen, en is mede 't selve jaar tegens de winter vergaan, niet tegenstaande alle vlyt en zorge aangewend wierden. Het zaad hier van en hebbe ik niet gesien, na dien het selve onder vele andere vermengt was; echter niet te min so is mijn vertrouwen, dat dit gewas onder het geslacht van het Schaam- of Gevoelig-kruyd, gesteld moet werden, om dat het eenigermaten overeen-komt met het eerste, en breet-bladerig Gevoelig kruyd van Brasil, 't welk van d'Heer Breynius is beschreven in sijn eerste Centuria cap. 16. daar het seer wel na gelykt, alleen met dit kleene onderscheyd, dat d'onse breeder en min spitse bladeren heeft, als mede dat de zenuen, die langs de bladeren loopen regt door 't midden de selve passeeren, 't geen in de sijne alsó niet en werd gevonden; daar-en-boven so zijn in d'onse niet so veel doornen te vinden; en dit is de reden waarom ik dit gewas ten dienste der Botanisten heb laten uyt-tekenen.

De wortel van dese is wit en by na houthard, en met zazelingen versien.

De steel, dewelke hoekig en van veele, styve, nederwaards geboogen doornen versien is, groeid drie voeten hoog, waar uyt de takken sonder ordere voortkomen, die mede met doornen gewapend, en van gedoornd loof versien zijn, 't welk in twe gebladerde steeltjens verdeeld zijnde, ider ses of acht paar bladerkens besit, dewelke in gelijke getale dwers tegen malkanderen overstaan, en zijn dese die van de Senna niet ongelijk,

munciam lata, nervo permeante ad extremum usque, ac multas venulas tenuiores spargente.

Quamprimum ab aëre moventur frondes, aut digitis leviſſimè attinguntur ſuffragines, ut & ſuffraginum foliola, illico ſeſe contrahunt, complicanturque, quaſi planè periiſſent, brevi autem ſeſe demum explicant, priſtino redeunte vigore.

Culturam exigit calidam, naſcique amat in ciſtis feneſtris vitreis inſtructis, & in ſolo debitô modô ſtercoratô; ad frugem tamen in noſtro Horto perducere haud potui, ob cœli inclementiam æſtatiſque brevitatem; & quantumvis pluribus hujus plantæ ſpeciebus familiare ſit, ſub climate noſtro ad frugem haud pervenire, tamen horti Botanoſophorum quotannis illis ornantur, ob curioſa phænomena ad quæ hic attendunt ingenia phyſicorum, quæque incomprehenſibilia Dei Ter Optimi Maximi opera, ad miraculum uſque evehenda.

van boven bly-groen, van onderen ruygachtig, by na een duym lang, een halve duym breet, verſien van een doorlopende zenue tot den eynde toe, dewelke vele aderkens na de zijden van 't blad uytgeeft.

So dra het loof van de wind bewogen, of van de vingeren ſagjens aangeraakt word, ſo ſluyten haar de bladeren en komen tot elkanderen, als wilden ſy verwelken, edog een weynig tyds daar na, ſo gaan ſy van den anderen, en ſtaan weder even vigoreus.

Het vereyſt een warme oeffeninge, en wil in glaſe-kaſſen, en in welgemeſte aarde geſet werden: Evenwel en heb ik het tot geen volkomendheyd kunnen brengen, en dat wegens de kortheyd des ſomers, en guerheyd van 't weer: en hoewel het ſeer familiaar is aan vele ſoorten van dit gewas, dat men ſe hier te lande tot geen vrugtdragendheyd brengen kan: ſo is't evenwel, dat men ſe alle jaren in der liefhebbers hoven vind, en dat om de aangename en wonderlijke verſchijnſelen ſtrekkende tot ſpeculatien der verſtandige; ook om de onbegrypelijke wonderwerken Godes als tot miraculen te verheffen.



CAP.





ÆSCHYNOMENE SPINOSA FLORE GLOBOSO, ALBIDO, SILICULIS ARTICULATIS ECHINATIS. *Fig. 29.*

CAP. XXIX.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA FLORE GLOBOSO, ALBIDO, SILICULIS ARTICULATIS, ECHINATIS.

HÆc planta, quæ nobis nata semine ex America Anno M D C XC. ad nos transmisso, eadem nobis æstimata cum illâ, quæ à Nobilissimo Breynio Cent. 1. nomine *Æschynomenes spinosæ tertiæ sive foliolis Acaciæ angustioribus, siliquis parvis echinatis*, insignitur.

Radix ei fibrosa, è quâ caudex ramosus, calamum scriptorium crassus, in sesquipedalem altitudinem & proceriorem attollitur, cortice spadiceo tectus, sentibusque brevibus aduncis, singularibus, rarò binis simul junctis, armatus.

Ramulis rarioribus ornatur sine ordine dispositis frondibusque inordinatis, sed quasi in orbem congestis, constat, quinis, senis, septenis, octonisve suffraginibus uno eodemque pediculo innatis; harum suffraginum foliola pennata & conjugata, oblonga, Acaciæ angusti-foliæ non dissimilia, saturè viridia, quæ non solùm levissimo attactu aut ab aëre vel flatu commota (idem fieri sole occidente experimur) celerrimè sese contrahunt, complicanturque, verùm etiam eorum pediculi communes terram versus ocyssimè reclinantur, paulò tamen post rursus sese erigunt, foliolis pristinum locum quoque occupantibus, nec non rursus sese explicantibus.

DOORNAGTIG GEVOELIG-KRUYD, met BOL-WYSE en WITTE BLOEMEN, en KLEENE STEKELIGE in LEDEN VERDEELDE PEULTJENS.

DIt gewas, 't welk wy voortgeteeld hebben uyt Americaans zaad in 't Jaar 1690. *achten wy 't selve te wesen, 't geen d'Heer Jacob Breyne in sijn* 1. *Cent. voorsteld met de name van* Æschynomene spinosa tertia, sive foliolis Acaciæ angustioribus, siliquis parvis, echinatis; *dat is,* Derde soorte van Doornachtig of Smal-bladerige Acacia gelijkende Gevoelig kruyd, met kleene stekelige peultjens.

Het heeft een saselachtige wortel, waar uyt een getakt stammeken voort komt, 't welk anderhalve voet lang, en een schrijf pen dik is, 't gebeurd ook wel dat het hooger komt te groeyen: Dit stammeken en takken sijn bekleet met een castanien bruyne schorsse, als mede met korte kromme doorntjens beset, waar van de meeste eensaam, ja selden twe by een staan.

Dese geseyde takskens staan yl, en sonder eenige ordre, ook vind men een onordentlijkheid, wegens de situatie der getakte bladeren, waar ontrent te considereren staat, dat deselve in de ronte gerangeert zijnde, ider der selve uyt 5. 6. 7. 8. *gebladerde steeltjens bestaat, die al te samen op een gemeen steeltjen komen te rusten, en dat veders-wijs* (Pennatim) *twe aan twe over malkanderen: en zijn dese bladerkens langwerpig, die van de smal-bladerige Acacia gelijkende, donker groen van couleur, dewelke niet alleen door een ligte aanrakinge, of door de wint beweegd zijnde tot elkanderen komen, en haar toesluyten, ('t geen sy ook doen met het ondergaan van de Sonne) maar hare gemene steeltjens neygen haar ook veerdig na de aarde; Edog na een weynig tijds rechten sy haar weder op, ende de bladerkens weder van den anderen wijkende, nemen hare vorige plaatse wederom in.*

Flores pediculis uncialibus, tenuibus, ramulorum summis enascuntur in globulos congesti, primò ex albo virescentes, postea colore purpurascente permixti, numerosis staminibus prominentibus præditi: Hosce excipiunt fructus siliquosi exigui, hirsuti, colore spadiceo, in mucronem abeuntes, quorum singuli semina continent bina, rotunda, paululum compressa, fusca, quæ ad perfectam maturitatem in Horto Medico perducta sunt Mense Octobris, Anno M D C XC. floribus prægressis Mense Augusto.

De bol-wyse bloemen komen uyt het opperste van de steelen voort, steunende op dunne voetjens, die een duym lang zijn, deselve zijn eerst uit den witte groen, daar na so werd haar couleur vermengd met eenige peersigheid, en sijn dese ook begaafd met veele uitstekende en lange bloem-draadkens: Na de bloemen so komen de peul-wijse vruchten te voorschijn, dese zijn kleen, hairig, castanie bruin, en puntig, ider in haar onthoudende twe ronde, platachtige, bruyne zaden, dewelke tot volkomene rijpigheyd zijn gekomen in onse Medicyn Hof, in 't Jaar 1690. in de Maand van October, na dat de bloemen in de Maand van Augustus voor gegaan waren.



CAP.



ÆSCHYNOMENE SPINOSA QVINTA.

Fig. 30

C A P. XXX.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA QUINTA,

SEU

FOLIOLIS ACACIÆ LATIORIBUS, FRONDIBUS LONGISSIMOS ACULEOS HABENTIBUS.

Breyn. Cent. 1.

IN arbusculæ altitudinem excrescit, caudice, minimum digitum crasso, spinis acutis rigente.

Rami inconditi angulosi, pilosi, spinulis longioribus flavescentibus, acutis præditi, ad quorum exortum, ab imo ad summum usque, folia contrariis inter se pediculis bina, spatio autem intermedio visuntur quoque spinæ bicompositæ, breves, flavescentes, acutæ, nutantes.

Dicta folia Acaciæ similia, pinnata sunt, mucrone subrotunda, supernè saturatè, infernè dilutè virescentia, quæ ad tactum non solùm sese complicant, verùm etiam pediculi communes, folia sustinentes, versus terram detorquentur; quod tamen segnius in hac peragitur, quàm in congeneribus plantis.

Flores nunquam offendi.

Siliqua, semina continens, pilosa, quatuor uncias longa, semunciam lata, coloris fusci, quæ in varias cellulas diti-

VYFDE DOORNAGTIG, LEVENDKRUYD,

OF

LEVEND-KRUYD MET BREDE BLADEREN VAN ACACIA, WELKERS LOF SEER LANGE DOORNTJENS HEEFT.

DIt gewas groeid tot een Boomtjen, wiens stammeken een pink dik, en met scherpe doorntjens beset is.

De takken komen sonder ordre te voorschijn, deselve zijn hoekig, hayrig, met geele lange doorntjens beset, aan welkers grond de bladeren, van onderen tot boven toe, gevest zijn, twee aan twee over den anderen, tusschen welkers steeltjens ook nog andere korte geele nederwaards gebooge scherpe doorntjens uyt het stammeken voortkomen.

Dese gesegde Acacia gelijkende bladeren, sijn gevederd (pinnata) *rondachtig aan het uyterste, van boven donkergroen, van onderen licht-groen, dewelke haar niet alleen op het aanraken van deselve, komen te sluyten, maar ook selfs de gemeene steeltjens, waar aan de bladerkens zitten, neygen haar na het aardrijk: Het welke nochtans trager toegaat in dese plante, als wel in desselfs mede soorte.*

De Bloemen zijn my noyt voorgekomen.

De Hauwe, daar de zaden in sitten, is hayrig, vier duym lang, een halve duym breet, bruyn van couleur, in ver-

Ff mitur,

mitur, quarum quælibet unicum planum, oblongo-rotundum, glabrum, durum continet femen, colore olivæ.

Loco natali per plures annos fuperftes manet.

fcheyde cellekens af gefcheyden, waar van ider een plat, langwerpig-rond, glad, hard olyf-couleurig zaad in fig onthoud.

Het blijfd lange jaren in 't leven in deffelfs natuurlijke groei-plaats.



CAP.



ÆSCHYNOMENE MITIS PRIMA

C A P. XXXI.

ÆSCHYNOMENE MITIS PRIMA.

FRondes saturatè virescentes, palmares & longiores, alternatim positæ, per intervalla longiuscula suffraginibus donantur quatuor in quolibet latere; In harum unaquaque suffragine sex, fepremve supra viginti foliola observantur, pari numero sibi invicem opposita; Suntque hæ pinnulæ, glabræ, angustæ, margine non crenatæ.

Circa caulis ut & ramulorum summum, è singulis foliorum sinubus pediculi exsurgunt singulares, digitales, & proceriores, qui parte inferiore foliolo uno atque altero, à cæteris valdè diverso, & cordiformi, præditi, flores sustinent in capitulum congestos & ex multis flosculis compositos, quorum singuli admodum exiles in quatuor vel quinque lacinias sunt divisi, multisque staminulis, ex albo languidè flavescentibus, ditati.

Hisce succedunt siliquæ tres, pluresve simul junctæ, sesquiunciam longæ, planæ, fuscæ, in quibus semina compressa, dura, lucida, colore spadiceo.

De viribus altum silentium apud Authores.

EERSTE, SAGT EN DOORNLOOS SCHAAMAGTIG OF LEVENDKRUYD.

HEt lof van dese plante is donkergroen, een hand breet lang, ook wel langer, en ongepaard: Het selve wat verre van den anderen staande, is versien wederzijds van vier gebladerde steeltjens; aan ider deser werden ook weder-zijds ses of seven-en-twintig kleene bladerkens gevonden, dewelke dwers over malkanderen staande, glad, smal, en effen van kanten zijn.

Ontrent het opperste van de steel, en van desselfs takskens, komt uyt ider knietje een singulier steeltjen te voorschijn, 't welk een vinger en meer lang is, wiens onderste deel begaafd is met een of twe kleene bladerkens, dewelke van de andere seer veel zijn verschillende, van gedaante een herte representeren: Aan het uyterste van dit steeltje zitten de bloemkens, dewelke bols-wys by een vergaderd zijn, waar van ider seer kleen en in vier of vyf snippelingen verdeeld zijnde, met veele wit-geele bloem-draden verrijkt is.

Na dat de bloemen vergaan zijn, vertonen haar drie en meer platte, bruyne peultjens, dewelke digt by een staande, anderhalve duym lang zijn; Hier in verbergen haar platte, harde, blinkende, en bruyne zaden.

Van de krachten en werd niets geschreven by de Autheuren.

OBSERVATIONES.

In Insula Curacao satis frequens est, unde semina nobis allata, nomine *Wilde Duyve-bonen*, quæ Turturibus exiguis ibidem degentibus, imò Homini, cibi penuriâ in escam etiam cedunt.

AANTEKENINGEN.

Van Curacao, alwaar het genoegsaam komt te wasschen, zijn ons de zaden overgestuurd, onder de benaminge van Wilde Duyve-Bonen, *dewelke tot voetsel komen te verstrekken niet alleen aan die kleene Tortel-duyfkens, die daar gevonden werden, maar ook wel tot een spyse voor den Mensche, en dat by gebrek van ander voetsel.*



CAP.



Fig. 32.

TRIBVLVS TERRESTRIS AMERICANVS CHAMÆCISTI FLORE, FRVCTV SPINOSO MAXIMO.

C A P. XXXII.

TRIBULUS TERRESTRIS AMERICANUS, CHAMÆCISTI FLORE, FRUCTU SPINOSO MAXIMO.

Breyn. Prod. 2.

Radice alitur nonnihil lignosâ, è qua caules ramosi, pauca hirsutie prædití, ac in terram, nisi adminiculis sustineantur, procumbentes, prodeunt.

Hi foliis ornantur bicompositis, dilutè virescentibus, extremò mucronatis, Ciceris aut Tribuli terrestris vulgaris similibus, ast majoribus.

Flores pentapetali, lutei, Chamæcisti æmuli, quorum umbilicum stamina occupant varia.

Floruit in Horto nostro Mensibus Julio & Augusto, quibus succedebant semina, vulgaris Tribuli terrestris similia, majora tamen, quæ tam rarò ad perfectam maturitatem perducuntur, ut semel tantùm illud observaverim Anno MDCLXXXIX.

Tenera admodum & annua est planta, in cistis vitreis, solò convenienti, simôque equino instructis, enutrienda.

OBSERVATIONES.

Caules culmum crassi, geniculati, teretes, quibus adhærent in utroque latere folia pinnata diversæ longitudinis; horum unum, septem octove paribus componitur foliolis, uni costæ adhærentibus, alterum & oppositum, duobus tantùm gaudet paribus.

AMERICAANSCHE EERT-ANGELS, met BLOEMEN van KLENE CISTUS, en SEER GROOTE DOORNIGE VRUGTEN.

De wortel, waar door dit gewas gevoedet werd, is eenigsints hout-agtig, waar uyt getakte en met een weynig ruygte besette steelen voortgebracht werden, dewelke, ten sy dat se ondersteund worden, op d'aarde nederleggen.

Dese hare bladeren zijn gepaart, gepunt, die van de Cicers, of van de gemeene Eert-angels gelijkende, maar grooter; van couleur licht-groen.

De bloemen sijn vijf-bladerig, die van de leege Cistus gelijkende, geel van couleur, in 't midden versien van verscheyde bloem-draden.

Het heeft in onsen Hof gebloeid in de Maanden van July en Augustus, waar na de zaden quamen te volgen, dewelke die van de gemeene Eert-angels geleken, hoewel sy groter zijn: dese komen so selden tot perfectie, dat my sulks maar eens voorgekomen is in 't Jaar 1689.

Het is seer teeder, en eenjarig, moetende in sodanige glase-kassen uytgebroeid werden, dewelke versien zijn van bequame aarde en peerde-mis.

AANTEKENINGEN.

De steelen van dit gewas sijn rond en lang, in leden verdeeld, en een stroo breed dik, aan dese zitten de bladeren wederzyds, zynde van dat slag, 't geen de naam draagd van gevederde Bladeren, dese en zyn wedersijts niet even kloek, want die van d'eene zyde best seven, of acht paar kleene bladerkens, die te samen aan een en 't selve ribbeken vast zitten, het twede en tegen over staande, en heeft niet meer als twee paar kleene bladerkens.

Flores è calice quinque-partito herbaceo oriuntur, idque è foliorum ſinubus pediculis uncialibus nixi, quorum medium decem ſtaminibus brevibus, capitula lutea geſtantibus, donatur; inter quæ ſtylus emicat capitatus, hirſutie copiosâ undique obſitus.

Cuique flori ſuccedunt ſemina quatuor quinave, in globulum ſpinoſum congeſta, quæ per maturitatem facilè à ſe invicem decedunt.

De bloemen komen uyt een vijf-bladerig groen bloem-kelkjen te voorſchyn, en dat uyt der ſelver oxelen, ſittende op ſteeltjens die een duym lang zyn, welkers midden tien korte bloem-draden heſt, verſien van geele hooftjens, tuſſchen dewelke ſig de bloem-ſtyl verheft, 't welk mede van een hooftjen verſien, en alſints met een ruygigheid beſet is.

Ider bloem brengd vier of vyf zaden voort, die haar als een gedoornd bolletjen vertoonen, en rijp geworden zynde, ligt van den anderen komen te wyken.



CAP.




ORLEANA, SEV ORELLANA FOLLICVLIS LAPPACEIS
Fig. 33

C A P. XXXIII.

ORLEANA, SIVE ORELLANA FOLLICULIS LAPPACEIS.
Herm. Cat. Hort. Lugd. Bat.
URUCU BRASILIENSIBUS.

Anno nonagesimo primo supra millesimum & sexentesimum prognata nobis semine, ex America ad nos transmisso, arbuscula isthæc, è cujus radice non admodum crassâ, fibris numerosis capillatâ, caudex cortice ex griseo fusco amictus, triennii spatio in sesquipedalem proceritatem excrevit.

Folia alternatim posita, cordiformia, quatnor quinqueve uncias longa, tres autem lata, hilariore virore perfusa, mucronata, pediculis biuncialibus & longioribus insident, quorum medium in longitudine nervo fulcatur, ex quo venulæ complures diffunduntur.

Flores, qui pentapetali, albi, incarnato diluti, nondum produxit, quos, si comparuerint, sequuntur folliculi lappacei, hispidi, pediculis uncialibus raecematim dispositi, tumidi, acuminati, ad basin lati, per maturitatem rufescentes, qui in duas partes dehiscentes, plurima continent semina, colore miniato, per exsiccationem obscurè rubro, formâ conicâ.

Quamvis perpetui viroris sit hæc arbuscula, brumam tamen rigidiusculam patienter perferre impos est, custodienda idcirco in hypocaustis vitreis.

Extractum è seminibus aquâ simplici confectum, haud exigui usus, ad butyrum & pannos linteos tingendos.

OBSERVATIONES.

Non solùm in Brasilia crescit, verùm etiam in variis Americæ plagis, tam in continenti quàm insulis, etiam

BRASILIAANSCHE ORLEAAN.

In 't Jaar 1691. hebben wy dit Boomje uyt Americaans zaad opgekregen, uyt wiens wortel, die niet seer dik en met veele zazelingen beset was, een stammeken voort-gekomen is, 't welk binnen drie jaren de hoogte van anderhalve voet bequam.

De bladeren staan eensaam boven den anderen, en zijn herts-wijs, vier of vyf duym lang, drie breet, bly-groen van verwe, gepunt, rustende voetjens die twe duym lang, ook wel langer zijn, welkers midden van een geveurde zenue doorlopen word, uyt de welke veele kleene aderkens voortkomen.

Tot nu toe en heeft dit gewas geen bloemen voort-gebracht, die anders vijf-bladerig en wit zijn, met licht incarnaat vermengd, wanneer deselve verschijnen, en na heen komen te vergaan, so werden sy gevolgd van klitzige, rouwe, opgeswolle, puntige, breet-grondige beurskens, of zaadbuyskens, dewelke trots-wys by een staan, op voetjens, die een duym lang zijn; dese rijp en bruyn van couleur geworden zijnde, gaan in tween open, waar in haar veele pijn-appels-wyse zaden onthouden, dewelke voor hare droginge meny-couleurig, en naheen bruyn-rood worden.

Hoewel dit Boomtje altoos groen staat, so en kan het evenwel geen guur weêr verdragen, weshalven het in glasekassen bewaard moet werden.

Het extract uyt de zaden met schoon water teebereyd zijnde, is van geen gering gebruyk, omtrent het verwen van boter en linne doeken.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en groeid niet alleen in Brasil, maar ook in verscheyde gewesten van America, en dat so wel aan de vaste

luxuriat arbor hic descripta, & indigenarum corporibus, illorumque supellectili ornandæ ejus semina inserviunt; Pluresque ejus species reperiri ex diversis & dissimilibus ejus fructibus liquidò constat; Præter hic depictam enim, cujus fructus nomine Bixa Oviedi, à Clar. Carol. Clusio exotic. lib. 3. c. 20. proponitur, duo alii nobis noti, quorum alter fructu latiori, & longioribus crebrioribusque spinulis aculeato, qui folliculi echinati & Daburi nomine ab eodem Clusio libro prædicto cap. 19. descriptus, depictusque; Alter fructu rotundiori cordiformi brevioribus & ferè nullis spinis hispido.

Folia Populi nigræ foliis conformia sunt.

kust als eylanden; en dienen desselfs zaden om de lichamen, als mede het huysraat der inwoonders te verçieren; het is seker dat 'er veele en verschryde soorten gevonden worden, en dat wegens de verscheydendheid der vruchten, want behalven die gene, dewelke hier verbeeld word, wiens vrugt met de name van Bixa Oviedi van Carol. Clusius Exot. lib. 3. cap. 20. *voorgesteld word; so zyn 'er ons nog twe anderen bekend, waar van d'ene van den selven Clusius in 't selve boek* cap. 19. *afgetekend en beschreven word, onder de benaming van Daburi, en is dese syne vrucht breder, en met langer, en meerder doorntjens beset: d'andere in tegendeel is ronder van vrucht, ook korter, harts-wys, en by na doornloos.*

De bladeren gelyken die van de swarte Populier.



C A P.



PHALANGIVM ÆTHIOPICVM RAMOSVM, FLORIBVS ALBIS, PETALIS REFLEXIS. *Fig 34*



CAP. XXXIV.

PHALANGIUM ÆTHIOPICUM RAMOSUM FLORIBUS ALBIS, PETALIS REFLEXIS.

INter ea, quæ Promontorium Bonæ Spei nobis suppeditavit semina, & hujus quoque plantæ debet recenseri; Prodiit autem anno M DC LXXXIX. è radice vivace, fibrosâ, caulibus ramosis, numerosis, sesquipedalibus, crassis, glabris, nitentibus, foliolis parvis, non admodum crebris, obsitis: Sunt autem folia, quæ è radicibus exeunt, longa, crassa, angusta, Porri æmula.

Flores sparsim dispositi, albidi, hexapetali, intus quinis, senisve staminibus compositi, quorum apices lutei, petala autem extrorsum sunt reflexa, oblonga.

Floribus succedunt vascula seminalia oblonga, triangula & in tres partes dehiscentia, in quibus semina fusca, trigona, superficie inæquali, & per microscopium visa, tribus foraminibus minutissimis pertusa.

ÆTHIOPISCH GETAKT PHALANGIUM MET WITTE BLOEMEN, EN BUYTENWAARTS OMGESLAGEN BLOEMBLADEREN.

ONder de zaden van de Caap de goede Hoop tot ons over-gestuurd zijnde, is ook geweest het zaad van dit gewas, en is by ons opgekomen in 't Jaar 1689. hebbende een zaselige wortel, (die lang in 't leven blyven kan,) ook veel getakte, dikke, gladde, blinkende, en met weynige kleene bladerkens besette steelen, die anderhalve voet lang zijn: de bladeren in tegendeel, dewelke immiddels uyt de wortelen voortkomen, sijn lang, dik, smal, die van de Pareije gelijkende.

De bloemen verspreyden haar wyt en breed van den anderen, deselve sijn wit, ses-bladerig, van binnen met vijf of ses bloem-draden versien, welkers hooftjens geel van couleur zijn: De bloem-bladeren sijn langwerpig en buytenwaards om geslagen.

Na het vergaan der bloemen so komen de zaad-huyskens te voorschijn, dewelke lang-werpig en drie-hoekig zijnde in drie deelen open gaan, waar in haar bruyne, drie-hoekige zaden verbergen, die van een oneffene superficie, en met drie seer kleene gaatjens doorboord zijn, die niet als door een vergroot-glas gesien konnen werden.

Floret ineunte æſtate, ſemenque perfecit in Horto noſtro.

Het bloeid in 't begin van de Zomer, en heeft in onſen Hof rijp zaad voort-gebracht.

Hyeme in hybernaculo reponenda, quoniam frigoris impatiens eſt.

Dewijl dit gewas de koude niet verdragen kan, ſo moet men het des winters in een winter-huys bewaren.



CAP.




LILIVM ZEYLANICVM SVPERBVM.
Fig 35

CAP. XXXV.

LILIUM ZEYLANICUM SUPERBUM.

Sarmenta ramosa, quæ, è radice oblonga, ex rotundo nonnihil compressa, crassa, ex duobus quasi brachiis composita, paucis fibris capillata, intus alba, libro fusco amicta, prodeunt, tricubitalia sunt, & proceriora, (pro ratione soli cui committitur,) rotunda, glabra, virescentia, calamum scriptorium tenuiorem crassa, quotannis marcescentia, radice in terra superstite, in terram procumbentia, nisi vario flexu fructices adsitos arripiant.

Folia, longioribus intervallis, inæquali & inordinato situ, sarmentis innascuntur, spithamam propè longa, duas uncias lata, in proceriorem mucronem capreolatum desinentia, saturatè viridia, sapore adstringente.

Ex alis foliorum ut & sarmentorum cimis flores emergunt, hexapetali, pediculis glabris, digitalibus & longioribus fulti, inodori, coloris speciosi, primò enim dilutè virescunt solo petalorum cuspide excepto, qui rubedine aliquâ perfunditur; & sic nutant, donec explicantur, quô factô non solùm eorum petala, verùm etiam stamina, stylusque sursum retròque flectuntur, & quæ primò erant dilutè viridia petala, sensim colore aureo, postremò autem coccineô imbuuntur; suntque hæc petala cuspidata, angusta, margine undulata, duas tresve uncias, pro soli fertilitate & solis calore, longa.

HOVEERDIGE ZEYLONSCHE LELIE.

De rijsachtige, en getakte scheuten van dit gewas, komen uyt een langwerpige, en een weynig plat-gedrukte, dikke, en gelijk als in twe gedeelde wortel voord, met weynig zazelingen versien zijnde, van binnen wit, van buyten met een bruyne bekleetsel overtrokken. Dese rijsachtige scheuten of steelen sijn drie ellebogen hoog, ook wel hooger, (na de gesteldheyd van 't aardrijk, daar se in staan,) deselve sijn ook rond, glad, groen, een dunne schrijf-penne dik, alle jaar vergaande, en alleen de wortel in wesen latende, sy leggen ook langs het aardrijk neder, ten zy deselve haar aan de nevens staande beesters kunnen komen vast te maken.

De bladeren, op een wyde distantie van een staande, sijn onordentlijk aan de rijsachtige scheuten gevoegd, ontrent een spanne lang, en twe duym breet zijnde; dese sijn hoog groen, t'zamen trekkend van smaak, en eyndigen in een lange omgekrulde punte.

De bloemen komen voord uyt de oxelen der bladeren, als mede uyt de toppe der scheuten, deselve sijn ses-bladerig, staande op een vinger lang voetjen, 't welk somtijds ook wel wat langer is, sy zijn reukloos, schoon van couleur, in 't eerst lichtgroen, uytgesonderd de punten der bloembladeren, die dan eenigsints roodachtig bevonden werden; en also hangen dese bloemen nederwaards, tot dat se open gaan, als wanneer niet alleen de bloem-bladeren, maar ook selfs de bloem-draden, en bloemstijl, haar opwaarts begeven, en wenden haar achterwaarts om; en als dan so veranderd ook de coulcur der bloem-bladeren, want sy die eerst groen waren, worden nu langsamer-hand gout-geel, ende ten laatsten rootscharlake-verwig: en sijn dese bloembladeren puntig, smal, aan de kanten op- en neder-gaande, twe, drie duym lang, na de hoedanigheyd en vruchtbaarheyd van de Aarde, en Sons warmte.

Staminibus donantur flores ſenis capitatis, ſtyloque viridi-fuſco, craſſo, triſulco.

Floribus emarcidis ſuccedit ſeminarium, trilaterale, duas circiter uncias longum, tricapſulare, in quibus plurima ſemina primò albicantia, per maturitatem rubra, nitentia, duplici ſerie diſpoſita.

Luxuriavit & floruit olim in Horto Medico Amſtelodamenſi, nullo inſequente fructu.

Partum facilitare radices creduntur.

Deſe bloemen ſijn verſien van ſes gehoofde bloem-draden, als mede van een bloem-ſtyl, dewelke bruyn-groen, dik, en boven in drie geſcheyden is.

Na de bloemen volgt 'er een drie-zydig zaadbuysken, 't welk ontrent twe duym lang, en drie-zaadbuyſig (tricapſulare) *is: Hier in ſijn de zaden, dewelke getal-ryk, eerſt wit, en rijp geworden zijnde, rood, en blinkend zijn, gerengeert in een dubbelde rye.*

Dit gewas heeft eertijds in den Amſterdamſchen Hof weelderig gegroeid, en gebloeid, ſonder eenige vruchten te verleenen.

Men geloofd dat de wortels dienſtig zijn tot bevorderinge van de baring.

OBSERVATIONES.

Non ſolùm frutices, arboreſque adſtantes, ſarmentis ſuis flexilibus aſcendit & perreptat, ſed capreolis mucroni foliorum enatis omne arripit hæc planta venuſta, & ſpecioſa, quæ Horti Malabarici Authoribus *Mendoni*, Clariſſimo Hermanno verò Cat. H. Lug. *Methonica* Malabarorum, audit.

Cubitum inflexum vel gnomonem fabrilem repræſentat radix, quæ in icone minus rectè delineata eſt, utrinque enim in obtuſum mucronem abit.

AANTEKENINGEN.

Dit ſchoon en aardig gewas, en klimt niet alleen door des ſelfs buygſame en ryſachtige ſcheuten tegens de naaſt by ſtaande Heeſters en Boomen op, maar grypt ook alles aan, door des ſelfs clawierkens, die uyt het eynde der bladeren voortkomen; Het ſelve werd van de Autheuren van den Hortus Mal. Mendoni, *maar van den Heer Profeſſor Hermans Cat. H. Lug.* Methonica *der Malabaren geheten.*

De wortel, dewelke in de tekening niet wel verbeeld word, gelykt ſeer wel een deue-hoek, der werk-lieden, en is des ſelfs uyt-eynde weder-zyds in een ſtompe punt eyndigende.



CAP.




LILIO-NARCISSVS AFRICANVS PLATICAVLIS HVMILIS, FLORE PVRPVRASCENTE, ODORATO

Fig. 3



C A P. XXXVI.

LILIO-NARCISSUS AFRICANUS PLATICAULIS, HUMILIS, FLORE PURPURASCENTE, ODORATO.

AN NARCISSUS MAJOR INDICUS SEROTINUS *CORNUTI?*

QUem hic recensemus Lilio-narcissum, cum Narcisso sphœrico Indico flore liliaceo Ferrarii vulgò confunditur, quantumvis ab eo prorsus sit alienus, neque ulibi à Ferrario commemoratus: videtur autem convenire cum Narcisso majore Indico serotino Cornuti fol. 155. cap. 57.

Radice nititur magnâ oblongo-rotundâ, bulbosâ, ad basin, ubi carnosæ habitioresque fibræ albicantes prodeunt, planâ, colore (post exsiccationem) obsoletè flavo.

Folia humi dispersa, oblique prodeuntia, sena, octona, duas spirhamas longa, sescunciam lata, in apicem desinentia, crassa, glaucè virentia, striata.

Caulis semi-spithamam longus, aut procerior, planus, latus, ex viridi-purpurascens à latere foliorum exsurgit, in cujus cacumine membrana vaginalis emergit, quâ expansâ, umbella florum hexapetalorum, odoratorum apparet, quorum numerus quatuor supra viginti, & auctior, pro ratione magnitudinis bulbi; flores autem partiales pediculis nituntur tenuibus, digitalibus, & brevioribus, formâ Lilii albi; color autem primò dilutè purpurascens, non sine mixtura albicante, posteà in saturariorem purpuram degenerat.

Stamina sena florum umbilicum occupant, capitulis purpureis donata, inter quæ stylus protractus emergit.

AFRICAANSCHE LELY-NARCISSE MET EEN RUYKENDE PURPURE BLOEM EN LEGE PLATTE STEEL.

DEse Lely-wijse Narcisse, die wy hier vertoonen, werd gemeenlijk geconfundeert met de Indiaansche Narcisse met de bol-ronde en lely-wijse bloemen, dewelke van Ferrarius aangewesen is, edog deselve en is nergens van Ferrarius verbeeld, maar komt niet qualijk over een met die gene, die Cornutus, Cap. 57. f. 155. laat-voordkomende Indiaansche Narcisse genaamd heeft.

De wortel is een langwerpig-ronde bol, van buyten (na dat se gedroogd is,) vaalgeel, uyt wiens platte grond veele lyvige, witte veselen voort komen.

De bladeren sijn ses of acht in getale, dewelke wederzijds voort komende, op 't aardrijk verspreyd leggen, dese zijn dikachtig twe spannen lang, anderhalve duym breed, voor spits toelopend, van couleur asch-verwig-groen, en gestreept.

De bloem-steng een halve span, ook wel hoger groeijende, is platachtig, breet, purpurachtig-groen, en komt by-zijden de bladeren te voorschijn; uyt wiens uyterste sig een vellige of vliesige schede op doet, dewelke na de grootheid des bol-wijse wortels geopend zijnde, een hoop van 24. en meer bloemen te voorschijn brengen, deselve sijn ses-bladerig, waijers-wys geplaatst en lieflijk van reuk: Ider deser bloemen staat op een vinger lange, ook wel korter, en dun steeltje, van gedaante een witte lely gelijkende. Van couleur sijn dese bloemen in 't begin licht-purpur-verwig, met wittigheid doorlopen, daar na een hoger purpur aannemende.

In 't midden der bloemen doen haar ses bloem-draden op, versien van purpure topjes, tusschen dewelke een lange bloem-stijl geplaatst is.

Flores, qui in fine Mensis Augusti aut Septembris non simul, sed alternatim panduntur, suavè olent, quibus præteritis perficiuntur capsulæ seminales, breviores, triquetræ, seminibus rotundis præditæ, quæ sub climate nostro duriore raró aut nunquam ad perfectam maturitatem perducuntur.

Patriam agnoscit Promontorium Bonæ Spei, unde ad nos pervenit liberalitate Nob. & Stren. D. Simonis vander Stel, Gubernatoris ibidem meritissimi.

Eandem exposcit cum cæteris ex Africa allatis plantis culturam: locanda igitur hæc in fictili terreo satis capaci, solo laudabili referto, modico indiget humore, multô calore, tempore autem hyemali à frigore, præsertim à gelu cautè præservanda.

Dese bloemen sijn aangenaam van reuk, en komen in 't laatste van September of October te voorschijn; sy en openen haar niet te gelijk, maar successivelijk d'een na d'ander; vergaan sijnde volgen haar driehoekige, korte zaad-huiskens, waar in ronde zaden onthouden werden, die hier te lande noyt rijp worden.

De geboorte plaatsen, van dit gewas, is de Caap de goede Hoop, van waar ons die over gestuurd is, door den wel Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur van die plaatse.

Het vereyst deselve culture met de andere Gewassen, uyt Africa toegesonden zijnde: derhalven moet men deselve in een groote aarde pot met goede aarde setten, en dat op een warme plaats, ook des winters sorgvuldig voor de koude, en insonderheid voor de vorst, bewaren.



CAP.





LILIO-NARCISSVS CEYLANICVS LATIFOLIVS FLORE NIVEO, EXTERNE LINEA PV RPVREA STRIATO

Fig. 37

CAP. XXXVII.

LILIO-NARCISSUS CEYLANICUS LATI-FOLIUS, FLORE NIVEO, EXTERNE LINEA PURPUREA STRIATO.

TOLABO CEYLANENSIBUS.
Par. Bat. Prod.

ANno M DC LXXXV. planta hæc *Tolabo* nomine Ceylonâ nobis transmissa, radice bulbosâ, albicante, oblongo-rotundâ, lanugineis fibris donata.

Folia longa, lata, glabra, hilariore virore perfusa, sulcata & carinata, sapore amaricantia; obliquè & ex adverso humi fusa, inter quæ, non medius caulis, sed relictis foliis, ad latera erumpit bipedalis, teres, coloris purpurascentis, qui fastigiatur in flores, membranaceâ thecâ seu vaginâ bifidâ, purpurascente, emergentes, umbellatimque dispositi, num. ro sêni, pluresve, hexapetali, pediculis tenuibus fulti, odore Lilii Convallii gratissimo; Horum petala in mucronem abeuntia, Lilii albi vulgaris æmula angustiora tamen, colore niveo, parte autem exteriore striis purpurascentibus & secundum longitudinem excurrentibus variegato.

Florum medium occupant stylus, ut & stamina sex, nivea, apicibus luteis capitata.

Floribus evanidis succedunt vascula seminalia triangularia, quorum semina nunquam ad perfectam maturitatem perduxi.

Culturâ ritè observata, floruit per aliquot annos in Horto Nostro Mense Junio.

BREET-BLADERIGE CEYLONSCHE LELY-NARCISSE, MET EEN SNEEU-WITTE, EN VAN BUYTE PURPUR GESTREEPTE BLOEM.

IN 't Jaar 1685. is ons de wortel van dese plante uyt Ceylon over gesonden, met de name van Tolabo: deselve is knobbelachtig, wit, langwerpig rond, en met wolachtige zazelingen versien.

De bladeren sijn lang, breet, glad, blygroen van verwe, geveurd, en gekield (carinata) *bitterachtig van smaak, schuyns en over dwers langs de aarde verspreyd: De bloem-steng en komt niet uyt het midden, maar aan de zyde der bladeren te voorschijn, deselve is twe voet lang, rond, purpur-verwig aan wiens opperste de bloemen haar vertoonen, en dat uyt een schee-wys, en in twe gespouwe purpur-verwig vlies; dese bloemen staan waijers- of kroontjens-wys gerengeert, en dat seven, ook wel meer by een, ses-bladerig, van reuk seer aangenaam en die van de Lelyen van den Dale gelijk. Dese bare bloem-bladeren, voor spits-toelopende, zijn die van de witte Lelye enigsints gelijk, hoewel smalder, wit van couleur, van buyten met purpure strepen in de lengte doorlopen.*

De bloem-stijl werd nevens ses bloemdraden in 't midden des bloems gevonden, en zijn dese bloem-draden met geele hooftjens begaafd.

Na de bloemen volgen drie-hoekige zaadhuyskens, welkers zaden ik noyt tot volmaaktheid gebracht hebbe.

Dit gewas heeft eenige jaren in den Amsterdamschen Hof gebloeid, en dat in de Maand van Juny, een goede oeffeninge waargenomen zijnde.

OBSERVATIONES.

Non solùm fibris lanugineis donata est radix, sed ipse integer bulbus, si arescat, in fila tenuissima ductilis, quæ tenuitate & mollitie, sericum saltem æquant, si non superant, quod in bulbis Africanis, Narcissinis foliis Horti Lugd. etiam conspicuum, cum quibus in plerisque partibus plurimùm convenit hæc planta.

AANTEKENINGEN.

De wortel van dese plante en is niet alleen versien van wolachtige draden, maar selfs de geheele bol droog geworden zynde, kan men in seer fyne hayrige zazelingen scheyden en uyt trekken, en syn dese draatkens ten minste so fyn en sagt, als zyde, 't welk men ook gewaar word in de Africaansche Bollen, met Narcisse bladeren Horti Lugd. met de welke dit gewas in alle deelen seer wel over een komt.



CAP.





NARCISSVS CEYLANICVS FLORE ALBO HEXAGONO ODORATO. Fig. 38



CAP. XXXVIII.

NARCISSUS CEYLANICUS FLORE ALBO HEXAGONO ODORATO.

LUNULA CEYLANENSIBUS.

Cat. Hort. Lug. Bat.

DUæ occurrunt species hujus plantæ, magnitudine & petalis differentes.

Hujus radices bulbosas possidemus ex munere reverendi Viri D. Pyl, celebris urbis Columbo Gubernatoris dignissimi; Cujus descriptionem à Clariss. Hermanno concinnatam, hic commemorare erit operæ pretium.

Huic Narcisso substernitur bulbus oblongo-rotundus, pallidus, sub corticibus suis lanuginosus, folia promens Narcissina, ast breviora; Ad horum latera assurgit thyrsus lævis, crassitudine calami, proceritate dodrantali, in cujus apice turget vagina membranacea, excludens florem unicum hexagonum, monopetalum, candidum, odoratissimum, sex foliaceis deorsum flexis circinatisque laciniis dissectum, medium occupat calix, duodecim per oras crenis incisus, ex quo producitur stylus cum sex subalbidis falcatis staminibus in luteos apices desinentibus; Sequuntur semina fusca, angulosa, in vasculo tricapsulari, de more congenerum. Huc usque Hermannus.

Flores pandit Mense Julio, quod difficilè evenit, nisi cultura debita suppetias afferat.

CEYLONSCHE NARCISSE, met een SES-HOEKIGE, WITTE, en RIEKENDE BLOEMEN.

DAar werden twederley soorten van dit gewas gevonden, van groote en bloem-bladeren verschillende.

De bollen van dese zijn ons toegesonden door den eerwaardige Heer Pijl, Gouverneur van de vermaarde stad Columbo. Wiens beschryvinge van den Heer Professor Hermans in 't licht gebracht zijnde, hier weerdig is te verhalen.

Dese Narcisse heeft een langachtig-ronde bol-wortel, bleek van couleur, dewelke tusschen hare schorsse, die hayrig is, bladeren voord brengd, over een komende met die van gemeene Narcisse, edog korter; aan de syde deser bladeren vertoond sig de bloem-steng, zijnde een schrijf penne dik, glad, en drie derde van een voet hoog: aan het opperste van de selve doet sig een geswolle vliesige schede op, en dese haar openende vertoont sig een eenige, en ook een bladerige bloem, sijnde gloeindwit, ses kantig, seer lieflijk van reuk, en in ses omgewelde en omgekrulde snippelingen verdeeld; in 't midden vind men de bloem kelk, wiens uyterste in twaalf kleene snippelingen gesneden is; uyt deselve komt de bloem-stijl, te gelijk met ses witagtige seysens-wyse bloem-draden, versien van geele hooftjens: hier na komen bruyne, hoekige zaden te volgen, leggende in een drie-zaadhuysig vaatjen (*vasculo tricapsulari*) op de wijse van hare medesoorten. *Tot hier toe den Heer Hermans.*

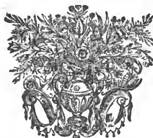
De bloemen vertoonen haar in de Maand van Juli, 't welk evenwel niet en geschied, ten sy een behoorlijke oeffeninge en waarneminge daar toe aangewend word.

Nescit ferre frigus, ea propter hyemali tempore cautè præservanda ab aëris frigidioris injuriis; ineunte æstate fovenda in cista enutritioni plantarum idonea, & modicà aquâ irriganda.

Multiplicatur & propagatur bulbulis in ambitu bulborum enascentibus.

Dit gewas en kan geen koude verdragen, weshalven men het des winters sorgvuldig bewaren moet voor de koude: in 't begin des zomers moet men het weder in een bequame glase kasse koesteren, en matelijk bevochtigen.

Het word vermeenigvuldigd en voordgeset door die kleene bollekens, dewelke aan de zyde des groote bols komen te groeijen.



CAP.





NARCISSVS AMBOINENSIS FOLIO LATISSIMO ROTVNDO, FLORIBVS NIVEIS INODORIS



C A P. XXXIX.

NARCISSUS AMBOINENSIS FOLIO LATISSIMO ROTUNDO, FLORIBUS NIVEIS INODORIS.

An ALLIUM VEL COEPA SYLVESTRIS AMBOINENSIS FOLIO ROTUNDO *Rumphii?*

NEc Alliaceis, nec Cœpaceis plantis accenſenda hæcce eſt; Bulbus enim oblongo-rotundus, albicans, Narciſſinis bulbis undique ſimilis eſt, fibris craſſioribus ditatus, omniſque odoris expers.

Folia emittit quaterna, aut quina, pediculis longioribus, craſſiſque innitentia, magna, lata, ſubrotunda, & in apicem quendam terminantia, utraque parte dilutè viridia, & ferè inſipida, diverſis nervis per longitudinem illorum diſcurrentibus diſtincta, qui nervi in prominulum & dictum apicem omnes coëunt.

Inter folia caulem ſeſquipedalem & altiorem emittit, rotundum, lævem, cujus faſtigium ornant flores inodori decem, duodecim, & plures nivei, è membranaceo involucro erumpentes, pediculis longioribus & glabris fulti, quorum ſinguli ſenis conſtant petalis oblongis, in mucronem exeuntibus: medium horum occupat calix, ſex crenis inciſus, è quo ſtylus niveus producitur, quem ſex ſtamina cingunt concoloria, quorum apices lutei.

Hiſce ſuccedunt capſulæ ſeminales triangulæ.

Flores Menſe Junio protulit.

NARCISSE VAN AMBOINE MET SEER BREDE EN RONDE BLADEREN, EN SNEEU-WITTE REUK-LOOSE BLOEMEN.

DIt gewas behoord geenſints tot dat van Look, nog Ajuyn, want de bol is langwerpig rond, witagtig, ſonder reuk, verſien met dikke veſelen, en in alle deelen die van de Narciſſe gelyk.

Hier uyt komen 4. 5. bladeren voort, ſtaande op lange en dikke ſteelen; deſe bladeren ſijn groot, wederzijds bly-groen van verwe en by na ſmakeloos: waar door heen na de lengte verſcheyde zenuen loopen, die aan 't einde van het blad, in de geſeyde punte, by den anderen komen.

De bloem-ſteel, tuſſchen de bladeren voort-komende, is anderhalve voet lang, ook wel langer, deſe is rond en glad, wiens uyterſte toppe verçierd word van 10. 12. en meer ſneeu-witte, reuk-looſe bloemen, dewelke uyt een vlieſig bekleetſel voortkomende, op lange gladde ſteeltjens ſtaan. Yder deſer bloemen beſtaan uit 6 langwerpige en ſpits-toelopende bloem-bladeren, hebbende in 't midden een ſes puntige kelk, uyt wiens midden een ſneeu-witte bloem-ſtyl te voorſchyn komt, rontom beſet met 6 bloemdraden, van gelijke couleur, verſien van geele topjens.

Na deſe komen de zaad-huyskens te voorſchyn, dewelke drie-hoekig zijn.

De bloemen zijn ons in Junio verſchenen.

Multo calore indiget, idque non ſolùm hyemali, verùm etiam æſtivo tempore, quo denegato rarius plantam hanc floribus onuſtam conſpicere licet.

Bulbus Bataviâ miſſus nullo adſcripto nomine.

Dit gewas heeft veel warmte van noden, niet alleen des winters maar ook des ſomers, en by gebreken van dien, ſo ziet men ſelden dat het bloemen voordbrengd.

Deſe bol is ons van Batavia toegeſonden ſonder eenige name.



CAP.



GRATIOLÆ AFFINIS FRVTESCENS AMERICANA FOLIIS AGERATI, SEV VERONICÆ ERECTÆ MAIOR

Fig.



C A P. XL.

GRATIOLÆ AFFINIS FRUTESCENS AMERICANA, FOLIIS AGERATI, SEU VERONICÆ ERECTÆ MAJORIS. *Breynii Prod.* 2.

CAPRARIA CURASSAVICA, CABRITTA *vulgò dicta.*

PLanta hæcce fruticosa tripedalem & altiorem assequitur proceritatem, radicibusque nititur albicantibus, multis fibris capillatis.

Caulis digitum crassus, cortice griseo amictus, in multos panditur ramos, foliis vestitos inconditis, ferè inodoris, oblongis, mucronatis, serratis, Agerati non disparibus, sapore ferè fatuo.

Ex alis foliorum flores emergunt, pedicellis longiusculis & calicibus quinque-partitis innitentes, monopetali, in quinque lacinias divisi, nivei; Quibus excussis, succedunt semina exilia, oblonga, coloris fusci, quæ continentur in caliculis in quatuor partes dehiscentibus.

Natales suos Curassaviæ; ut & adjacentibus Americæ Insulis debet, quorum incolis *Cabritta* audit; capræ enim avidè hanc efitant plantam, & sic ex re nomen habet.

Planta hæc radicibus suis vivacibus solo nostro facilè assuescit, semenque profert maturum, multo tamen calore & humore indigà.

Anno M DC XC. ad meas pervenit manus arcula, quam attulerat navis Gallorum, ex America redux; hujus plantæ foliis exsiccatis, & Theæ instar præparatis, tepleta, quod ideo factum puto, ut loco herbæ Theæ venditarent.

CURASSAUS CABRITTEN-KRUYD.

DIt beesteraehtig gewas de hoogte van drie voeten, en ook wel hooger opschietende, heeft witte wortelen, dewelke zazel-rijk zijn.

De steel van een grauwe schorsse omvangen zijnde, is een vinger dik, en werd in veele takken verdeeld, beset zijnde met irregulier staande bladeren; deselve zijn by na reuk- en smaak-loos, langwerpig, puntig; en aan de kanten geschaard, die van de Ryn-bloemen of Motten-kruyd niet ongelijk.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren voord, uyt kelkjens die in vyven gedeeld zijn, steunende op langagtige voetjens: Dese bloemen zijn sneeu-wit, een-bladerig, (monopetali) *en werden in vyf deelen verdeeld; waar na kleene bruyne zaden komen te volgen, werdende ontbouden in kelkskens die in vieren open gaan.*

Het is oorspronkelijk op Curacao, en de naast aan leggende Eylanden van America, alwaar het van de Inwoonders Cabritta *werd geheten; om dat de Geyten dit gewas gaerne eeten.*

Het wil hier te lande wel groeijen; overblyven, en ryp zaad voord brengen, maar vereyst groote warmte en veel vochtigheyd.

In 't Jaar 1690. *is my een kistje ter hand gesteld, 't welk een Frans Scheepje, uyt America komende, mede gebracht had, 't selve was vervuld met gedroogde bladeren deses gewas, dewelke op de wyse van The toebereyd waren, 't welk ik geloof gedaan te zijn, om deselve voor The te verkoopen.*

GRATIOLÆ AFFINIS FRUTESCENS AMERICANA FOLIIS AGERATI, SEV VERONICÆ ERECTÆ MAIORIS *Fig. 40.*



CAP. XL.

GRATIOLÆ AFFINIS FRUTESCENS AMERICANA, FOLIIS AGERATI, SEU VERONICÆ ERECTÆ MAJORIS. *Breynii Prod.* 2.

CAPRARIA CURASSAVICA, CABRITTA *vulgò dicta.*

PLanta hæcce fruticosa tripedalem & altiorem assequitur proceritatem, radicibusque nititur albicantibus, multis fibris capillatis.

Caulis digitum crassus, cortice griseo amictus, in multos panditur ramos, foliis vestiros inconditis, ferè inodoris, oblongis, mucronatis, serratis, Agerati non disparibus, sapore ferè fatuo.

Ex alis foliorum flores emergunt, pedicellis longiusculis & calicibus quinque-partitis innitentes, monopetali, in quinque lacinias divisi, nivei; Quibus excussis, succedunt semina exilia, oblonga, coloris fusci, quæ continentur in caliculis in quatuor partes dehiscentibus.

Natales suos Curassaviæ, ut & adjacentibus Americæ Insulis debet, quorum incolis *Cabritta* audit; capræ enim avidè hanc esitant plantam, & sic ex re nomen habet.

Planta hæc radicibus suis vivacibus solo nostro facilè assuescit, femenque profert maturum, multo tamen calore & humore indiga.

Anno M DC XC. ad micas pervenit manus arcula, quam attulerat navis Gallorum, ex America redux, hujus plantæ foliis exsiccatis, & Theæ instar præparatis, repleta, quod ideo factum puto, ut loco herbæ Theæ venditarent.

CURASSAUS CABRITTEN-KRUYD.

*D**It beesteraehtig gewas de hoogte van drie voeten, en ook wel hooger opschietende, heeft witte wortelen, dewelke zazel-rijk zijn.*

De steel van een grauwe schorsse omvangen zijnde, is een vinger dik, en werd in veele takken verdeeld, beset zijnde met irregulier staande bladeren; deselve zijn by na reuk- en smaak-loos, langwerpig, puntig, en aan de kanten geschaard, die van de Ryn-bloemen of Motten-kruyd niet ongelijk.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren voord, uyt kelkjens die in vyven gedeeld zijn, steunende op langagtige voetjens: Dese bloemen zijn sneeu-wit, een-bladerig, (monopetali) *en werden in vyf deelen verdeeld; waar na kleene bruyne zaden komen te volgen, werdende ontbouden in kelkskens die in vieren open gaan.*

Het is oorspronkelijk op Curacao, en de naast aan leggende Eylanden van America; alwaar het van de Inwoonders Cabritta *werd geheten; om dat de Geyten dit gewas gaerne eeten.*

Het wil hier te lande wel groeijen; overblyven, en ryp zaad voord brengen, maar vereyst groote warmte en veel vochtigheyd.

In 't Jaar 1690. *is my een kisje ter hand gesteld, 't welk een Frans Scheepje, uyt America komende, mede gebracht had, 't selve was vervuld met gedroogde bladeren deses gewas, dewelke op de wyse van The toebereyd waren, 't welk ik geloof gedaan te zijn, om deselve voor The te verkoopen.*

OBSERVATIONES.

Folia in caulibus ad intervalla longiuscula sita, parte superiore atro-virore, inferiore verò hilariore viriditate sunt perfusa, gustu nonnihil mordentia, ad oras pilis rarioribus & exilibus, obsita.

Flores, calicibus virescentibus quinque-partitis enixi; staminibus ditantur quatuor albicantibus, totidemque apicibus ex albido luteolis.

Stylus lacteus capitello donatur lucido albo.

Floribus emarcidis succedunt vascula seminalia oblonga in quatuor carinas dehiscentia, in quibus semina minutissima, colore & forma Papaveris hortensis supparia, multis numeris etsi minora.

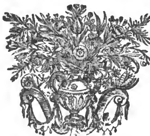
AANTEKENINGEN.

De bladeren der steelen wat wytachtig van den anderen staande, zyn van boven donker-groen, van onderen bly-groen, eenigsints scherp van smaak, aan de kanten met yl-staande hayrtjens beset.

De bloemen ondersteunt van groene, en in vyven verdeelde kelkjens, syn versien van vier witte bloem-draden, welkers toppens of hoofjens uyt den witte geel zyn.

De bloem-styl is melk-wit en begaafd met een wit blinkend hoofjen.

Als de bloemen vergaan zyn, so volgender langwerpige zaad-huyskens, dewelke in vieren open gaan; waar in haar onthouden seer kleene zaadjens, die van de hof Heul niet ongelyk so in couleur als gedaante, hoewel seer veel kleender.



CAP.



GLADIOLO ÆTHIOPICO SIMILIS PLANTA ANGVSTIFOLIA, CAVLE HIRSVTO, FLORE RVBICVNDISSIMO

Fig. 41.

C A P. XLI.

GLADIOLO ÆTHIOPICO SIMILIS PLANTA ANGUSTIFOLIA CAULE HIRSUTO, FLORE RUBICUNDISSIMO.

SMAL-BLADERIG MORELANDS SWEERT-KRUYD GELYKEND GEWAS, MET HOOG ROODE BLOEMEN, EN RUYGE STEELEN.

NOn minoris elegantiæ & raritatis eximia hæc gladiolo similis planta, ex Africa ad nos translata, cujus folia ex radicibus prodeuntia numero sunt sena, septena, non rarò quoque dena, pediculis brevioribus fulta, rigida, erecta, duas palmas longa, semunciam lata, extremo mucronata, striata, sulcata; inter hæc caulis exsurgit sesquispithamæ proceritate, imò longior, teres, hirsutus & pilosus, saturatè purpurascens, in mucronem rubicundum exiens, cui supponitur tuberculum rotundum, ut & foliolum coloris rubicundi, novi germinis æmulum, infra caulis medium emergunt pediculi hirsuti flores sustinentes, qui parte inferiore foliolis brevibus squamatim dispositis, calicis loco, obsessi sunt, horum foliolorum nonnulla margine ut & mucrone rubedine sunt perfusa, inter quæ flores emergunt formà admirandà, ex basi angusta sensim in latitudinem sese extendentes, extrinsecus colore primò ex viridi-flavo, posthac pallidè rubescente, intrinsecus verò sanguineo.

Hi flores sunt monopetali in sex lacinias dirempti, latèque sese expandentes; horum prima lacinia longitudine cæteras antecellens sese erigit, parte inferiore, ad margines undosa, superiore non item: ex ea stylus emergit apice trifido præditus, ut & stamina duo apicibus pullis sagittæ alatæ mucronem æmulantibus prædita: Sub hæc secunda & tertia lacinia prodeunt, præcedente breviores, acuminati, colore dilutè rubescentes, quarum extremitates,

NIet minder raar is dit uytstekend schoone Sweert-kruyd gelijkend gewas, uyt Africa ons toegesonden zijnde; De wortel brengd 6. 7. ook wel 10. bladeren voord, staande op korte voetjens; dese zijn styf, twe palmen lang, een halve duym breed, gestreept, en geveurd, spits toelopende, en recht op staande: tusschen dese verheft sig de bloem-steel, een en een halve span lang zijnde, ook wel hoger opschietende, rondlang, ruyg en hayrig, hoog purpur-verwig, eindigende met een roode spitse, waar onder een rood knopje, als mede een kleen rood blaatje haar op doen, verbeeldende een nieuwe bötte; wat lager als het midden deses bloem-steels ziet men eenige ruige steeltjens voord komen; waar aan de bloemen vast zitten, dese steeltjens sijn van onderen beset met kleene schub-wys leggende bladerkens, en dat in plaats van bloemkelkskens, sommige deser sijn rood van rand, als mede aan hare puntjens; tusschen dese komen de bloemen te voorschyn, de welke wonderlijk van maaksel zijn, dun en schraal aan haar groud, en allenkskens haar verbreedende: van buyten sijn deselve eerst geel-groen, daar na bleek-rood, van binnen in tegendeel bloed-rood.

*Dese bloemen sijn een-bladerig, en in ses snippelingen verdeeld, die haar wyt van een verbreiden; de eerste en langste deser regt sig op, wiens onderste gedeelte aan de zijden alleen golfs-wys op- en neder-gaat; uyt dese snippelinge (*lacinia*) komt het bloem-styltje te voorschijn, wiens uyterste in drie is gespouwen, als mede twe bloem-draden met swarte topjes, die gevlengelde toppen van een pijl gelijk zijn; onder dese eerste geseyde bloems-snippelinge doen haar*

sub-

subvirescunt: Hisce suppositæ sunt quarta & quinta lacinia ad exortum sublutex, parte autem superiore & latiore rubicundissimæ, stamine singulari sanguineo, & apice nigro capitato, præditæ: inter dictas ultimasque, & sexta adhuc sese offert, labii in modum dependens, mucrone subluteo.

de twede en derde op, korter zijnde als de eerste, en puntig, bleek-rood van verwe, uytgesonderd haar uyt-einden, dewelke bleek-groen zijn: onder dese vertoonen haar de vierde en vijfde bloems-snippelingen, schoon-rood van verwe, uytgenomen hare nageltjens, dewelke bleek-geel zijn, uyt dese en komt niet meer als een bloed-rood bloem-draatje te voorschijn, wiens topje mede swart is; tusschen dese laatst geseide bloems verdeeldheden vertoond sig nog een sesde snippelinge, lips-wijs neder-hangende, wiens uyterste bleek-geel is.

Flore emarcido, succedit vasculum seminale triquetrum, in quibus semina triangula, coloris fusci, quæ Mense Octobris ad perfectam maturitatem perducta sunt, in Horto Amstelodamensi.

Als de bloem vergaan is, so volgt daer een drie-kantig zaad-huysken, waar in driehoekige bruyne zaden gehuisvest worden, dewelke in October tot volkome rijpigheid gekomen zijn in den Medicijn Hof van Amsterdam.



CAP.



SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MAIVS LATIFOLIVM, FLORIBVS ALBIS, HEXAPETALIS LINEIS PVRPVREIS STRIATIS.

Fig. 42.

SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MAIVS ANGVSTIFOLIVM, FLORIBVS ALBIS.

Fig. 43

SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MINVS LATIFOLIVM, FLORE HEXAPETALO ALBO

Fig. 44.

CAP. XLII.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MAJUS LATI-FOLIUM FLORIBUS ALBIS, HEXAPETALIS, LINEIS PURPUREIS STRIATIS.

Radice est bulbosâ, substantiâ compactâ & carnosâ, Croci effigie, folia emittente graminea, sesquipalmaria, semunciam lata, inter quæ caulis exsurgit articulatus, teres, longitudine pedem superans, è cujus articulis bina ac bina exeunt folia ex adverso sita, articulumque quasi amplectentia.

Flores inodori è summo caule exeuntes & singuli, singulari suo pediculo fulti, Mense Majo sese proferunt, qui per aliquot dies superstites manent, suntque hexapetali, Narcissi Orientalis magnitudine: Horum petala mucronata, intus candida, extus striis suavè purpurascentibus notata: A florum cavo aliquot fluunt stamina, succedentibus capsulis seminalibus triquetris, in quibus semina rotunda, glabra, rufa.

Radicibus Hottentotti in cibo delectantur.

GROOT BREED-BLADERIG MORE-LANDS SISYNRICHIUM MET WITTE SES-BLADERIGE EN PURPUR-GESTREEPTE BLOEMEN.

De wortel van dit gewas is een bolleken, vast en vlesig van substantie, in gedaante die van de Saffraan niet ongelijk; uyt dese komen grasachtige bladeren voort, een en een halve band-breed lang, een halve duym breed; tusschen dewelke een rond-lange bloem-steng voord komt, meer als eene voet lang zijnde, die in leden verdeeld is, uyt dewelke eenige bladeren twe aan twe dwers over den anderen staande, haar op doen, waar van de leden als omvangen worden.

Dese hare reukloose bloemen komen eensaam te voorschijn, uyt het opperste der bloem-steng, en dat in de Maand van May, steunende ider op een bysonder, en kleen steeltjen; dese blyven eenige dagen in wesen, sijnde ses-bladerig, en in groote met die van de Orientaalsche Narcissus overeen komende, hare bloem-bladeren sijn puntig, van binnen wit, van buyten met purpure strepen getekend: uyt het midden deser bloemen komen eenige bloem-draden (stamina) *voord, waar na drie-hoekige zaad-huysken volgen, onthoudende in haar ronde, gladde, en rosse zaden.*

De Hottentotten eeten dese wortelen seer geerne.

CAP. XLIII.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MAJUS ANGUSTI-FOLIUM FLORIBUS ALBIS.

Præcedenti quidem simile hoc Sisynrichium, flos autem minor, ut & radix.

Foliis gaudet angustis, gramineis, inter quæ caulis emergit glaber, teres, foliis pri-

GROOT SMAL-BLADERIG MORE-LANDS SISYNRICHIUM, MET WITTE BLOEMEN.

Dit Sisyurichium is het voorgaande wel gelijk, edog de bloem, en ook de wortel, is kleender.

Het heeft smalle, gras-wyse bladeren, tusschen dewelke sig een bladerloose bloem-

vus, spithameus, qui Mense Majo in quinos aut senos fastigiatur flores hexapetalos, præcedentibus minores, alternatim prodeuntes, quorum singuli pediculo nituntur longiori: Petala angustiora, parte interiore alba, exteriore purpureo-rubicunda.

Hisce succedunt vascula seminalia trigona, brevia, semina exilia, rotunda continentia.

Radix bulbosa quoque, & edulis.

steng vertoond, dewelke glad en ook rond is. Dese, een spanne lang zijnde, brengd in de Maand van May, uyt haar opperste gedeelte vijf, ook wel ses ses-bladerige bloemen voord, die boven den anderen staan, in groote de voorgaande wijkende; deselve steunen op langachtige steeltjens of voetjens, en sijn hare bloem-bladeren smal, van binnen wit, van buyten rood purpurachtig.

Hier na volgen korte, drie-hoekige zaadhuyskens, waar in kleene, ronde zaden leggen.

Dese bollekens zijn van gelijken eetbaar.

CAP. XLIV.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MINUS LATI-FOLIUM FLORE HEXAPETALO ALBO.

PRæcedentium radicibus tuberosis similis hujus radix, quæ carnosa, magnitudine tamen nucem avellanam non excedit.

Folia crassiuscula, semunciam ferè lata, palmam longa, mucronata, erecta.

Caulis teres non foliosus, æqualis, glaber, spithameus, è cujus cacumine Mense Martio flores emergunt septem octovè numero, non rarò quoque pauciores, uno versu dispositi, pedicellis longiusculis fulti, inodori, hexapetali, Intus nivei, striis purpureis extus eleganter variegati, per biduum superstites.

Hisce succedunt capitula triangularia, semina continentia subrotunda, mucrone exili prædita, quæ ad maturitatem perducuntur exeunte æstate.

Semine Promontorio Bonæ Spei transmisso, nata nobis annis M DC LXXXVII & M DC LXXXVIII.

Non minus ac præcedentes, edulis radix.

KLEEN BREED-BLADERIG MORELANDS SISYNRICHIUM, MET WITTE SES-BLADERIGE BLOEMEN.

De vlesige bol-wijse wortel van dit gewas, een hase-noot groot zijnde, is die van de voorgaande gelijk.

De bladeren sijn dikachtig, by na een halve duym breet, een band breet lang, spits aan haar uyt-einde, en regt opstaande.

De bloem-steng is rond, bladerloos, effen en glad, een spanne lang, uyt wiens bovenste gedeelte, seven, acht, ook minder bloemen voort komen, en dat langs eene zijde van de steel, zittende op langachtige voetjens, deselve sijn ses-bladerig, van binnen wit; van buyten met purpure streepen aardig verçierd, sy blyven twe dagen in haar vigeur, en sijn sonder reuk.

Na yder bloemtje volgt een drie-hoekig zaad-huysken, waar in een rondachtig zaad gevonden word, 't welk een kleen puntje heeft: en sijne rypigheid in 't uytgaan des zomers bekomt.

Dit gewas heb ik uyt zaad opgekregen, 't welk my in de Jaren 1687 en 1688. van de Caap de Goede Hoop toegesonden wierd.

Dese bol-wyse wortelen sijn so wel eetbaar, als de voorgaande.

CAP.



AMARANTHO AFFINIS INDIÆ ORIENTA LIS FLORIBVS GLOMERATIS, OCYMOIDIS FOLIO.

Fig. 45



CAP. XLV.

AMARANTHO AFFINIS INDIÆ ORIENTALIS, FLORIBUS GLOMERATIS, OCYMOIDIS FOLIO. *Breyn. Cent.* 1.

WADAPU *Hort. Mal.*

Gaudet hæc planta radice fibrosâ, caulem promens bipedalem, ramosum, teretem, pilis breviffimis obfitum, geniculis purpureis ex intervallis longioribus, interceptum.

Folia fubtus dilutè virefcentia, bina ex adverfo refpondentia, non rarò quoque plura fimul ad ramorum divaricationes prodeuntia, magnitudine & formâ varia; quæ ortu funt prima, majora, latiora, & obtufa, longioribusque pediculis fulta: fuperiora autem minora, breviora, anguftiora mucronata, omnisque divifionis ignara, breviffimis pedicellis fulta.

Caules ut & eorum rami fummo faftigio flores fuftinent glomeratos, maxima parte ex fquamis purpureis, rigidis, oblongis, mucronatis, nitentibus, bicompofitis, conflatos: hafce inter fquamas flofculi emicant ftellares, albicantes, quorum fingulis femen fuccedit folitarium, Amaranthi ferè fimile, lanugine niveâ obfitum.

Tuffim, fauciumque dolores lenire folia, Horti Malab. Authores autumant.

OBSERVATIONES.

Caulis medullâ niveâ infarctus, maculis purpurafcentibus notatur, præfertim parte inferiore.

BOLRONDE OOST-INDISCHE FLUWEEL-GELYKENDE BLOEMEN MET BLADEREN VAN OCYMOIDES.

Deſe Plante heeft een zazelige wortel, dewelke een getakte, en een twee voet hooge ſtenge voortbrengt, deſelve is rond, met korte hayrtjens beſet, wiens purpur-verwige leden of knietjens wijt van den anderen ſtaan.

De bladeren zijn van onderen ligt-groen, twee aan twee dwers over elkanderen ſtaande; ook komender wel meer byeen te voorſchijn, en dat ontrent de leden, van forme en groote van den anderen veel verſchillende; die gene, dewelke eerſt voor den dag komen, zijn grooter, breder, en aan haar uyt-eynde ſtomp, ſteunende op langer voetjens: de bovenſte in tegendeel ſijn kleender, korter, ſmalder, puntig, en ongeſneden ook ongeſchaart, welkers voetjens ſeer kort zijn.

De bloemen ſitten aan het uiterſte des ſtengs, en deſſelfs takken, deſelve ſijn bolwijs op een geboopt, voor 't grootſte gedeelte uit purpure, ſtijve, langwerpige, gepunte, blinkende en gepaarde ſchubbens te ſamen geſtelt, tuſſchen dewelke witagtige ſterrewijſe bloemtjens te voorſchijn komen, waar van ider een eenig zaadjen voortbrengt, 't welk het zaad van de Fluweel-bloemen by na gelijk, en omvangen is van een ſneeuwitte donſigheid.

Dat de bladeren van dit gewas den hoeſt ſtillen, en de pijne der keele verſagten, verſekeren ons de Autheuren van den Hortus Malabaricus.

AANTEKENINGEN.

De ſtenge, met een witte merg-agtige ſubſtantie vervuld zijnde, is geteekent met purpur-verwige vlakken, voornamentlijk van onderen.

Qui inter ſquamas emicant floſculi, è caliculo emergunt quinquepartito, quæ laciniæ admodùm anguſtæ, mucronatæ, tomento albo obſeſſæ & vireſcentes ſunt exceptis mucronibus, qui colore purpureo perfuſi: floſculorum cinereo-albicantium oræ in quinas lacinias quoque ſunt diviſæ, inter quas apices locantur longiuſculi, nivei, qui prima fronte viſi, lineas albas mentiuntur.

Stamina adeò brevia, ut nudis oculis vix ac ne vix quidem conſpiciantur.

Stylus cujus pars ſuperior biſurcatur, è fundo floſculorum emergens, innititur vaſculo ſeminali conformi.

Sapor totius plantæ fatuus.

De bloemkens, dewelke haar tuſſchen de ſchubbens opdoen, komen uyt een kelkjen voort, 't welk in vyven is geſneden, welke verdeeltheden byſonder ſmal en puntig zyn, ook met een witte dons beſet, en groen van couleur, uytgenomen hare uyteynden, dewelke purpur-verwig zyn: het uyterſte deſer asgrauwe witte bloemkens is mede in vyven geſneden, tuſſchen welke verdeeltheden langwerpige ſneeu-witte topjens geplaaſt zyn, die met d'eerſte opſlag der oogen haar als witte ſtreepjens vertoonen.

De bloemdraden zyn ſo kleen, datſe ſonder vergroot-glaſen beſwaarlyk geſien kunnen werden.

De bloem-ſtyl, wiens bovenſte deel in tween is geſpouwen, uyt de grond der bloemkens voortkomende, ſit op 't Pyn-appelsformige zaathuisken.

De geheele plante is ſmakeloos.



CAP.



POLYGALA ARBOREA MYRTIFOLIA CAP: BONÆ SPEI, FLORIBUS ALBIS, INTUS PURPUREIS.

Fig. 46.



C A P. XLVI.

POLYGALA ARBOREA MYRTIFOLIA CAP. BONÆ SPEI, FLORIBUS ALBIS INTUS PURPUREIS.

Radix ei lignea, parte interiore lutea.

Caudex pollicem craſſus, cortice griſeo amictus, diverſis brachiatur ramis.

Folia Myrti lati-foliæ Belgicæ paria, paulò tamen minora & molliora, viriditate dilutiore prædita, incondita, ſapore ſubamaro.

Flores tripetali extus albicantes, intus purpuraſcentes; horum petala bina lateralia ex adverſo ſita, tertium verò, galeam æmulans, ſitum habet ſublimiorem.

Semina videre haud mihi contigit, ob infortunium, quod ſupervenit huic arbuſculæ, ea propter pingi curavi ante ejus interitum.

Promontorii Bonæ Spei alumna eſt, unde ad nos tranſlata.

CAAPSCHE, BOOMAGTIGE KRUYS-BLOEMEN, MET MYRTUS BLADEREN, WITTE EN VAN BINNEN PURPUR-VERWIGE BLOEMEN.

Dit gewas heeft een hontagtige wortel, van binnen geel van coulenr.

De ſtamme een duym dik, en met een grauwe ſchorſſe omvangen zijnde, wert in verſcheyde takken verdeeld.

De bladeren gelijken die van de breetbladerige Hollandſche Myrtus niet qualijk, hoewelſe wat kleender en ſagter zijn, deſelve ſijn bleek-groen, ſonder ordre aan de takken gehegt, en wat bitteraghtig van ſmaak.

De bloemen ſijn drie-bladerig van buyten wit, van binnen purpur-verwig, waar van datter twe bloem-bladeren op zy dwers over elkanderen ſtaan, het derde, een helm verbeeldende, beſit d'opperſte plaatſe.

Noyt heb ik de zaden geſien, wegens een ongeval, 't welk dit Boomtje overquam, weshalven ik het heb laten aftekenen, eer dat het quam uyt te gaan.

Het groeit op de Caap de Goede Hoop, van waar het tot ons is overgebragt.

OBSERVATIONES.

Hæc perpetuæ frondis planta, tres circiter pedes alta, inter fruticem & arborem ambigit, densè fruticans.

Rami obſequioſi, foliis amicti, maxima ex parte alternatim diſpoſitis, hilariore virore perfuſis, margine non crenatis, partim mucronatis, partimque mucrone deſtitutis.

Petalum tertium & ſupremum, barbulam parte anteriore & exteriore exſerens, complicatur ſecundum ejus longitudinem, in qua complicatura occultantur ſtylus & ſtamina, quæ numerò ſunt ſeptem octove, albicantia, apicibus luteo-croceis inſtructa, inter quæ ſtilus emergit pallidè luteus.

AANTEKENINGEN.

Het is twyſelagtig of men deſe altoos groen-ſtaande plante, dewelke ontrent drie voeten hoog opſchiet, onder de digt getakte Boomen, of Heeſters ſal ſtellen.

De takken ſijn buygzaam en met bladeren beſet, die meerendeels eenſaam en ongepaart ſtaan, bly-groen van verwe, ongeſchaard, waar van ſommige aan haar uyteynde rond, andere puntig zyn.

Het derde en opperſte bloem-blad is na deſſelfs langte toegevouwen, aan u iens voorſte en uyterſte gedeelte een vooruytſtekend baardeken (barbula) *ſit, in de geſeyde vouwe verbergen haar de bloem-ſtyl en bloem-draden, dewelke ſeven of agt in getale en wit van couleur zyn, verſien van geel-Saffraan-verwige hooftjens, tuſſchen dewelke de bloem-ſtyl voortkomt, van couleur ligt-geel.*

Calix trifoliatus herbaceus.

Locis aridis & montosis ad Promontorium Bonæ Spei luxuriat planta isthæc; hinc advectam possidet Hortus Medicus Amstelodamensis, curâ Nobilissimi & Amplissimi Domini Joh. Huydekoper, Equitis, Dom. in Maarseveen, Neerdijk, &c. &c. Augusti Emporii Amstelodamensis Consulis & Senatoris &c. &c.

De bloem-kelk is driebladerig en groen van couleur.

Men vind dit gewas veel op bergagtige en droge plaatsen van de Caap de Goede Hoop, van waar het in den Amsterdamschen Medicyn-Hof gekomen is, door de voorsorge van den Wel-Ed. en Grootagtbaren Heer J. Huydekoper, Ridder, Heere van Maarseveen, Neerdyk, &c. &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam. &c. &c.



CAP.



ANGELICA ARBORESCENS SPINOSA. *Fig. 47.*



CAP. XLVII.

ANGELICA ARBORESCENS SPINOSA, SEU ARBOR INDICA FRAXINI FOLIO, CORTICE SPINOSO.
Ray. Hist. Pl.

DOno Reverendissimi Episcopi Londinensis, Henrici Compton, de studio Botanico optimè meriti, hanc nacti sumus plantam, cujus descriptionem à Doctiss. Rajo concinnatam verbotenùs recitare animus est. *Hæc folia habet amplissima, ramosa ad instar Angelicæ; Lobi seu folia partialia Angelicæ æmula, sed glabriora; Costæ foliorum spinis obsitæ sunt, non admodum crebris, uti est & truncus arboris. Foliorum insuper pediculi latiusculi & velut membranacea basi caudici & ramis adnexi sunt. Folia hyeme decidunt. Vidimus in Horto Chelseiano hujus generis arborem, quæ staturâ humanam altitudinem, crassitie brachium superabat, summa parte in ramos divisam. Sunt autem germina seu surculi, quos quotannis emittit, admodum crassi, foliis crebris obsiti. In quantam altitudinem excrescat, quo ætatis suæ anno florere incipiat, cujusmodi florem & fructum producat, quamque diu duret nescimus; umbelliferam tamen esse suspicamur.* Hactenus Rajus.

Hæc stirps sedem fixit in Horto nostro caudice aspero, cubitum alto, in articulos inæquales diviso, cortice griseo tecto, pollicem crasso.

BOOMACHTIGE ANGELICA MET DOORNEN.

D*It gewas, 't welke ons toegesonden is door den Eerwaardigen Heer Henric Compton, Bisschop tot London, (dewelke, om de bevorderinge, die hy toebrengd, tot de kennisse der gewassen, veel eere verdiend) is van den seer geleerden Heer Raius beschreven; wiens woorden wy voorgenomen hebben alhier te verhalen.* Dese plante, *seyd hy*, heeft seer breede en tak-wyse bladeren, gelyk de gemeene Angelica, waar mede ook hare verdeelde bladeren overeenkomen, met dat onderscheyd nochtans, dat dese wat gladder zijn. De ribbens, die door de verdeelde bladeren loopen, als mede de stam, sijn met doorntjens beset, dog spaarsaam en ver van een staande. De steelen deser bladeren sijn breet, en als vliesachtig aan haar grond; alwaar sy uyt de stam en takken voort komen. Des winters laat dit gewas sijne bladeren vallen. In den Chelsiaansen Hof is ons dusdanigen Boom, mans hoogte overtreffende, voorgekomen, een arm in dikte geensints wykende: dese was van boven in takken verdeeld. De botten, die desen Boom jaarlijks komt voort te brengen sijn seer dik, en met veele bladeren beset. Hoe hoog deselve komt te wassen, op wat tijd des jaars de bloemen haar beginnen te vertoonen, hoedanig deselve zijn, als mede hare vruchten, hoe lange sy ook bestendig zijn, is ons tot nog toe onbekend; Edog na onse meninge is 't een boom wiens bloemen waijers-wys, en veele by een in de ronte zijn geschikt, *tot hier toe strekken de woorden van Raius.*

Dit gewas heeft in onsen Hof de hoogte gekregen van een elleboog, de dikte van een duym, en is in leden verdeeld, die op een ongelijke distantie van den anderen staan, omvangen van een grauwe schorsse.

Folia, ex adverſo bina, pediculis rubicundis fulta, dilutè vireſcentia, ſapore aſtringente, ſicut in Angelica vulgari.

De bladeren ſijn ligt-groen, t'zamentrekkend van ſmaak en overeenkomende met die van de gemeene Angelica, dwers over malkanderen ſtaande, twe aan twe, en dat op roſſe ſteeltjens.

Patriam agnoſcit Virginiam, è qua in Angliam, inde ad nos in Belgium eſt advecta.

De natuurlijke groei plaats is Virginia, van waar het in Engeland, en eyndeling tot ons in Holland is overgeſtuurd.

Doctiſſimus D. Plukenet hujus ſtirpis figuram exhibet in ſua Phytographia Tab. 20. nomine, *Chriſtophorianæ arboris aculeatæ Virginienſis.*

Den ſeer gekeerden Dr. Plukenet heeft hier van een figure uytgegeven, in ſijne beſchryvinge der gewaſſen Tab. 20. onder de benaminge van Boomachtige en gedoornde Chriſtophoriana van Virginia.

OBSERVATIONES.

Radice eſt craſſa, lignea, pullo cortice obducta, è qua exſurgit caudex foliis ramoſis alternatim poſitis, per intervalla brevia exornatus. Folia triangulata, tribus, quinis & pluribus conſtant alarum conjugationibus, cum uno impari ad coſtam: Harum ſingulæ in ſolo lætiori & calido non rarò ſubdividuntur in alias bicompoſitas uno impari alam claudente, unoque ſingulari folio alæ baſin ſæpè obſidente: Alarum folia breviſſimis pediculis fulta, ex latiori baſi in mucronem longiorem deſinentia, nonnihil ſerrata ſunt.

AANTEKENINGEN.

De wortel is dik, houtachtig en van een ſwartachtige ſchorſſe omvangen: hier uyt komt de ſtam voort, beſet met getakte, en ongepaarde, en niet ver van den anderen voortkomende bladeren. De geheele bladeren ſijn drie-hoekig, behelſende in haar dese, vyf, en meer gepaarde en gebladerde ribbens, waar van de uyterſte alleen ongepaard blyft: en wanneer 't gewas op een warme plaatſe, en in goede aarde geſet word, ſo ſmal-deelen haar deſe geſeyde ribbens in noch andere en kleendere gepaarde ribbekens, en ſijn deſe alle van gepaarde, en tegen den andere overſtaande bladerkens verſien; onder deſe is het uyterſte blaatje ook veeltyds eenſaam, gelyk ook het eerſte dat uyt het begin der ribbens voortkomt: alle deſe bladerkens met ſeer korte voetjens uyt de ribbens voortkomende, ſijn eenigſints geſchaard, en ſcherp toelopende.



ALOE SVCCOTRINA ANGVSTIFOLIA SPINOSA FLORE PVRPVREO.

Fig. 48



CAP. XLVIII.

ALOE SUCCOTRINA ANGUSTIFOLIA SPINOSA, FLORE PURPUREO.
Breynii Prod. 2.

Sobolem hujus plantæ, ex India Orientali in Hollandiam transmissæ, possidemus munere Nobilissimi Amplissimique viri D. Simonis à Beaumont, Secretarii Nob. Præpotentissimorumque Dominorum ordinum Holl. & West-Vr.

Luxuriavit & floruit, A. M DC Lxxxix. & M DC xc Mense Feb. (loco calido posita, aliàs flores tardius perficit) in Horto nostro, ubi eandem accuratà icone ad vivum exprimi curavi.

Radix tuberosa, cortice cinereo obducta, folia emittit saturatè virescentia, in sesquipedalem longitudinem producta, angusta, crassa, succulenta, extremo in mucronem densè stipatis desinentia, sentibusque exiguis, pallidis, mollioribus armata.

Ex horum medio thyrsus seu caulis emittitur sesquipedalis & altior, teres, lævis, parte superiore foliolis amictus, colore fusco, cujus cacumen floribus ornatur densissimè stipatis & spicatis, hexapetalis, dilutè purpureis, nutantibus, ab imo ad summum usque successivè se explicantibus, horum petala ad ungues connata, inter quæ stamina aliquot rubicunda emergunt, extra flores emicantia: hisce præteritis, succedunt capsulæ seminales triangulares.

Brumam rigidiusculam patienter ferens, custodiri quidem potest in hybernaculo vulgari, ast quò calidius illud fuerit, eò vegetior & floridior erit planta.

. Caule evanido novæ soboles aut germina producuntur è lateribus plantæ, quibus

SMAL-BLADERIGE, DOORNACHTIGE ALOE VAN SUCCOTORA MET PURPUR VERWIGE BLOEMEN.

Van dit gewas hebben wy een jonge plante gekregen, van den Wel Ed. Heer Mr. Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, uyt Oost-Indien in Holland overgesonden zijnde.

Dese plante, d'welke ik na 't leven heb laten aftekenen, heeft in onsen Hof sterk gebloeid in de Jaren 1689. *en* 1690. *in de Maand van February, in een warme plaatse geset zijnde, anders bloeid sy later in 't jaar.*

De wortel knobbelachtig, en met een grauwe schorsse omvangen zijnde, brengd donker-groene bladeren voord, die anderhalve voet lang zijn, ook smal, dik, sapryk, voor spits toelopende, aan de kanten met kleene, digt by eenstaande, bleeke, sagte doorntjens beset.

Uyt het midden deser komt een bruyne, ronde, gladde, boven aan met kleene bladerkens besette steng voort, anderhalve voet of meer hoog, aan wiens bovenste gedeelte de bloemen airs-wyse en seer digt by een, voortkomen: dese bloemen sijn ses-bladerig, bleek purpur-verwig, nederwaards hangende, successivelijk van onderen af opgaande; dese hare bloem-bladeren sijn vereenigd ontrent de bloem-nagelen, en komen eenige roode bloem-draden tusschen deselve voort, die een weynig buyten de bloem uytsteken: na de bloemen komen der drie-kante zaadhuyskens voort.

Dit gewas is vry hard, en kan in een gemeene winter-plaats bewaard worden, edog hoe warmer datse geset word, hoe milder datse groeid en bloeid.

Na dat de bloem-steng vergaan is, so maakt se weder nieuwe spruyten, en dat uyt mul-



multiplicatis, uno eodemque tempore plures thyrsi simul exeunt.

Folia transcissa succum emittunt luteum, atque amarum, qui melioris est notæ, ac odore gratior quàm vulgaris & veræ Aloës, cujus succus ingratus & fœtens, hujus verò odor cum Aloë Succotorina vera convenit.

de zyden des plants, dewelke vermeenigvuldigd zijnde, op een en deselve tyd veele bloem-stengen en bloemen voort-brengd.

Wanneer de bladeren dwers door-gesneden werden, so geven sy een geel bitter zap van haar, 't welk beter en ook aangenamer van reuk is, als dat van de gemeene en ware Aloë, wiens sap onaangenaam, en stinkend is, maar dese hare reuk komt over een met die van de ware Aloë Succotorina.



CAP.



Aloe Arborescens Africana N.D.

Fig. 49



C A P. XLIX.

ALOE ARBORESCENS AFRICANA.

Catal. Horti Beaumontiani.

HAc plantâ exoticâ nos donavit Nobilissimus vir Simon à Beaumond, Hollandiæ West-Vrisiæque ordinibus à Secretis &c. &c.

Caudex jam spithameus, pollicem crassus, geniculatus, cortice griseo amictus.

Folia è summitate caudicis exoriuntur, quæ duas uncias lata, manusque longitudinem æquantia, ad exortum angusta, extremo mucronata, rigidiuscula, splendentia, atro virore perfusa, densissimo stipatu congeruntur, Yuccæ non dissimilia, ast breviora, latiora, molliora, & deorsum reflexa.

A brumæ injuriis præservanda, cautèque custodienda, tenera enim est.

Flores videre mihi nunquam contigit.

OBSERVATIONES.

Caudex vix dici potest geniculatus, annulares enim circuli, genicula mentientes non nisi foliorum abjectorum sunt vestigia, quæ senescente arbuscula sensim evanescunt.

Folia in exortu (uti in Canna Indica) cucullorum in modum convoluta visuntur.

AFRICAANSCHE BOOM-ALOE.

DIt gewas is ons vereerd van den Wel-Ed. Heer Secretaris Simon van Beaumond, &c. &c.

Des selfs stamme is nu een span lang geworden, een duym dik, in leden verdeeld, en omvangen van een grauwe schorsse.

De bladeren komen seer digt en veel by een uyt den top voort, die van de Yucca eenigsints gelijkende, uytgenomen datse sachter, korter, en breeder zijnde, haar meer nederwaards na de aarde komen te buygen: deselve zijn twe duym breed, een hand lang, smal aan haar begin, scherp toelopende, styfachtig, blinkende, en donker-groen van verwe.

Dewijl het een teder gewas is, so moet het sorgvuldig voor de koude bewaard worden.

Desselfs bloemen en zijn my noyt voorgekomen.

AANTEKENINGEN.

De stamme kan beswaarlijk gesegt werden in leden verdeeld te zyn; aangesien des selfs circulaire verdelingen, wel eenigsints haar als leden vertoonen, edog in der daad niet anders en zyn als 't overblyssel van de afgevalle bladeren, dewelke, wanneer dit Boom-gewas ouder komt te worden, t'enemaal vergaan.

De bladeren zyn in haar eerste voortkomen moniks-caps-wys gevonwen, gelyk die van de Canna Indica of Indiaans riet.

Patriam agnoſcit Africam; ex Guïnea enim; curâ & ſumptu ſupra nominati Domini, in Patriam noſtram delata eſt.

De natuurlijke groei-plaats is Africa; want het is uyt Guinea in dit ons Vaderland gebracht, door de voorſorge en onkoſten van den boven gemelden Heer.



CAP.





ARVM ÆTHIOPICVM FLORE ALBO, ODORATO. *Fig. 50.*

CAP. L.

ARUM ÆTHIOPICUM FLORE ALBO, ODORATO.

Inter varias radices, quas mihi dono dedit Nob. D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator dignissimus, hujus quoque Ari radicem offendi, vulgaris similem, bis autem ejus magnitudinem superantem, è qua folia aliquot, pediculis longioribus fulta, enascuntur, lævia, glabra, nitentia, dilutè virentia, Ari majoris æmula, ast productiora, in extremo claviculâ quâdam in gyrum circumactâ, donata, non minus ac radix acredine suâ post masticationem, fauces linguamque vellicantia, & quasi transadigentia.

Inter hæc folia caulis exsurgit bipedalis & procerior, teres, glaber, nitens, foliis concolor, in cujus fastigio, è tunicæ membranaceæ ceu vaginæ medio, pistillum nudum eminet, colore subluteo, in cujus ambitu flosculi producuntur, iisque marcescentibus, succedunt fructus, quos ob cæli inclementiam, æstatisque brevitatem in Horto Nostro ad maturitatem nunquam perduximus, itaque de iis nihil certi referre possum.

Radix, quæ nobis transmissa anno reparatæ salutis MDCLXXXVII vivax, singulis annis nova promit folia, aliis per hyemem marcidis & corruptis.

Floret circa æstatis exitum.

Notatu dignum existimo, quod in hisce foliis observavi, nempe, si nimis irrigetur planta, per claviculas suas superfluam humiditatem guttatim eructa-

MORELANDS KALFS-VOET MET EEN WITTE EN RIEKENDE BLOEM.

Onder verscheyde wortelen, die my vereerd zijn, door den Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur op de Caap de Goede Hoop, hebbe ik de wortel van dese Kalfs-voet mede gevonden, dewelke, hoewelse de gemeene gelijkt, echter meer als twemaal so groot is als deselve: Uyt dese komen eenige gladde, effene, ligt-groene en blinkende bladeren te voorschijn, steunende op lange voetjens; deselve sijn die van de groote Kalfs-voet gelijk, hoewel sy langer zijnde, aan haar uyterste met een rondlopend claauwierken versien zijn: Dese bladeren en sijn niet minder scherp van smaak, als wel hare wortelen, waar door de tonge en keele byster geoffenseert werden, als men die komt te kauwen.

Tusschen de bladeren komt de bloem-steel te voorschijn, twe voeten ook wel hoger groeiende, deselve is rond en lang, glad, blinkend, en in couleur met de blader-stelen overeenkomende, uyt wiens opperste een bloot, geel-achtig stampertjen sig opdoet, en dat uyt een vliesig bekleetsel, als ware het een schee: rontom 't geseyde stampertje komen de bloemkens te voorschijn, en dese verdroogd zijnde vertoonen haar de vruchten, dewelke wegens de kortheid des somers, en guurheid onses climaats noyt tot rypigheid gekomen zijn: so dat ik daar van niets sekers seggen kan.

De wortel, die ons in 't jaar 1687 toegesonden is, hebben wy eenige jaren in 't leven gehouden, en geeft alle jaren nieuwe bladeren, d'oude 's winters vergaan zijnde.

De bloemen werden in 't uytgaan des somers gesien.

'T is aanmerkens weerdig, 't geen ik ontrent dese bladeren geobserveert hebbe, namentlijk, so men dit gewas te veel waters geeft, so is 't, dat het t'overtollige ni,

ri, & quasi distillari limpidam & gustu acrem.

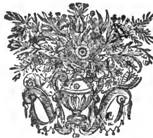
An eadem sit planta, quæ in Catalogo Horti Lugd. Bat. nomine Ari Æthiopici flore albo, odorato, moschum redolente insignitur, haud affirmo, propterea quod ibi præter denominationem nil additum.

Radices virtutibus convenire cum vulgari, & ejus locô substitui quoque posse, ex relatione eorum, qui illud sunt experti, hausimus.

door fijne claauwierkens, druppelender- of distilleerender-wyse uytwerpt, zijnde 't selve als dan klaar, en scherp van smaak.

Of dit nu 't selve gewas is 't geene in de Cataloge van den Hort. Lug. Bat. onder de name van Morelands Kalfs-voet met witte, en na muscus riekende bloemen voorgesteld word, en kan ik niet zeggen, om dat aldaar niets anders als van een bloote benaminge werd gesproken.

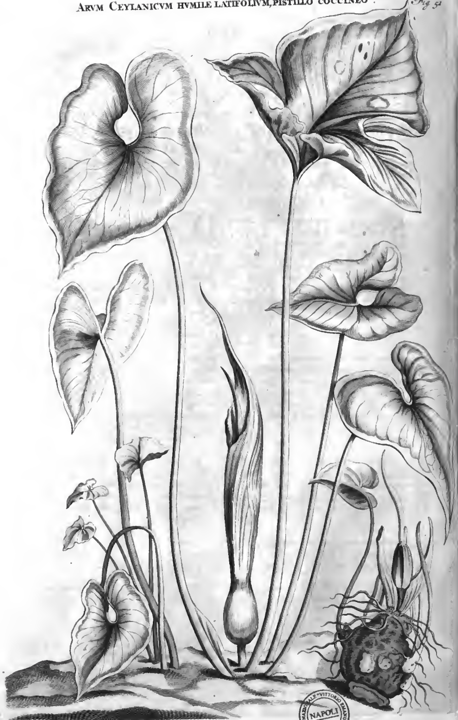
Dat de wortelen in krachten overeenkomen met die van de gemeene Kalfs-voet en in des selfs plaatse mede gebruykt kan werden, is ons gesegt van die gene, dewelke sulks ondervonden hebben.



CAP.



ARVM CEYLANICVM HVMILE LATIFOLIVM, PISTILLO COCCINEO. Fig 51



CAP. LI.

ARUM HUMILE CEYLANICUM LATI-FOLIUM, PISTILLO COCCINEO.

LEEGE EN BREET-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN SCHAARLAKE-RODE STAMPER-WYS DODDEKE.

SUnt ei radices rotundæ, Ari vulgaris similes, extus colore dilutè ſpadiceo, intus lacteo, fibris albicantibus capillatæ, nec non guſtu acri præditæ: Ex iis folia exurgunt, pediculis longioribus innitentia, formâ diversâ, alia enim aliis ad pediculum profundiùs diſſecta, magis minuſvè quoque cuſpidata, atro virore perfuſa, ſapore acri etiam prædita.

DE ronde wortelen van dit gewas gelijken die van de gemeene Kalfs-voet,(Arum)*deſelve zijn van buiten ligt-caſtanie-verwig, van binnen melk-wit, ook met veele zaselingen beſet, en ſcherp van ſmaak: uyt deſe komen de bladeren voort, verſien van lange ſteelen, ſcherp van ſmaak, donker-groen, drie-hoekig, en ongelijk van gedaante, door dien d'eene meer ingeſneden is, als d'andere; ook en ſijnſe niet alle even ſpits aan haar uyt-einde.*

Inter folia caulis exit uncialis, in cujus faſtigio piſtillum pulchrè coccineum emicat, in mucronem deſinens; idque è membranea, cuſpidata, & ſulcata vagina, interna facie purpuræ decorem induente, externa vireſcente colore perfuſa.

Tuſſchen de bladeren doet ſig de bloem-ſteng op, een duym-breed lang zijnde, uyt wiens toppe een ſchoon root-ſchaarlake ſtamper-wys doddeken voort komt, 't welk in een ſpitſe eyndigd; 't ſelve is van een vlieſig, geveurd, en puntige ſcheede (vagina) *omvangen, dewelke van binnen purpur-verwig en van buyten groen is.*

Piſtillo brevi evaneſcente nullum fructum ſub climate noſtro perfecit: Plantæ ſuperficies quotannis hyeme marceſcit, radice reſtibili, (qua propagatur) germina novella inſequente vere producente.

Het ſtamper-wys doddeken in korten tijd, ſonder vruchten hier te lande vergaande, ſo werd ook te gelijk alle het loof tegens de winter te niete gebracht, de wortel alleen overblyvende, waar door deſelve voortgeſet word.

Frigoris impatiens ſolem auramque calidiorem amat, itaque in repoſitoriis, feneſtris vitreis inſtructis, conſervanda.

Dewijl dit gewas geen koude kan verdragen, ſo moet men het ſelve wel warm ſetten, en dat in glaſe-kaſſen.

Ceylonâ hanc aſſecuti ſumus plantam, quam hactenus in Horto noſtro excoluimus.

Wy hebben het uyt Ceylon gekregen; en cultiveren het tot nog toe in onſen Hof.

Viribus non multùm abludere ab Aro vulgari dubitandum non est.

Daar en is niet aan te twijfelen, dat des selfs krachten overeenkomen met die van de gemene Kalfs-voet.



C A P.



ARVM CEYLANICVM POLYPHYLLVM, CAVLE SCABRO, VIRIDI-DILVTO, MACVLIS ALBICANTIBVS, NOTATO.

Fig. 52.



CAP. LII.

ARUM POLYPHYLLUM CEYLANICUM, CAULE SCABRO, VIRIDI DILUTO, MACULIS ALBICANTIBUS, NOTATO.

Radicem suppeditat rotundam, asperam, fuscam, intus ex candido subflavam.

Caulis ad duorum pedum proceritatem sese extollit, tres uncias crassus, tactu scaber, ceu exilibus spinulis obsessus, colore dilutè viridi perfusus, niveisque maculis notatus, quod visu pulchrum, gratumque; Caulis ad fastigium in tres dispescitur ramos, & hi in alios secundarios, quibus folia annectuntur alata, quorum partialia bicomposita, nullis pedicellis fulta, oblonga, mucronata, margine absque crenis æquali, unciam lata, aut paulò latiora.

Flos in hisce oris nunquam emicuit.

Radix quotannis renovatur ex caulis basi, priore emarcidâ, & corruptâ.

Multò calore indigens planta, mensibus æstivis sæpius irriganda.

Utrum hæc eadem sit, quæ Mulen-schena dicitur Authoribus Hort. Mal. tom. 12. dubitandi mihi ansam præbuit, caulis glaber, quô Mulen-schena est prædita, à me nunquam (quod sciam) visa, hæc verò nostra planta gaudet cortice scabro.

VEEL-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN LICHT-GROENE, ROUWE, EN WIT GEVLAKTE STENGE.

De wortel van dese plante is rond, rouw, bruyn, van binnen witachtig geel.

De steng drie duym-breet dik zijnde, is rouw in 't aantasten, (als of deselve met doorntjens beset was,) en met witte vlakken aardig getekend zijnde, schiet twe voeten hoog uyt het aardrijk, wiens opperste sig in drie takken komt te verdelen, en dese wederomme in kleendere takskens; de bladeren sijn gevleugeld, welkers verdeelde bladerkens twe aan twe steel-loos gevoegd zijnde, haar aan de ribbens vereenigen: deselve sijn langwerpig, scherp-toelopend een duym of meer breed, en effen van kanten.

De bloem heeft sig hier te lande noyt vertoond.

Ondertusschen dat de oude wortel vergaat, so vernieuwd sig een andere uyt de grond van de steng.

Na dien dit gewas veel warmte des somers van noden heeft, so moet men 't selve dikwils bevochtigen.

De rouheyd van de schorsse des stengs heeft my in twijfel gebracht, of dit wel 't selve gewas is, 't welk by de Autheuren van den Hortus Malabaricus, in 't twaalfde deel, Mulen-schena geheten word, en een effe gladde stenge heeft, 't welk van my in dese plante noyt mijns wetens gesien is.

Patriam agnoſcit Ceylonam, unde nobis radices ſunt allatæ, nomine *Kidaram.*

De natuurlijke groei-plaats van dit gewas is Ceylon, van waar ons des ſelfs wortel is toegeſonden, met de name van Kidaram.



C A P.



ARVM CEYLANICVM POLYPHYLLVM, CAVLE ASPERO MACVLIS VIRIDI-FVSCIS, VIRIDI-DILVTIS ET ALBICANTIBVS, PVLCHRE NOTATO

Fig. 53.



C A P. LIII.

ARUM CEYLANICUM POLYPHYLLUM CAULE ASPERO, MACULIS VIRIDI-FUSCIS, VIRIDI-DILUTIS, ET ALBICANTIBUS, PULCHRE NOTATO.

Radice sustinetur magna, sphœricâ, asperâ, extus fuscâ, intus alba.

Caulis exsurgens, spithamam longus & procerior, crassus, tactu scaber, fungosus, exuviarum serpentum instar eleganter variegatus, viridi-fuscus, hinc inde dilutiore viriditate præditus, & maculis albis notatus: primò tamen ortu, caules incarnato pallore albescunt, qui temporis progressu obscurantur: superiore parte ramosi facti foliis vestiuntur quasi alatis, præcedentis Ari latioribus, in mucronem excuntibus, atro-viridibus, aversâ parte dilutè herbaceis.

Flores proferre haud potuit, omni quantumvis industriâ adhibitâ.

Circa autumnum superficies plantæ perit, imò & radix postea; novâ quæ productâ, ut denuò germinet, multo indiget calore.

Quia aëris injurias ferre nequit tempore hyemali, locum exposcit calidum & siccum, quô denegatô facilè putrescit radix.

VEEL-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN ROUWE, ROS-GROENE, OOK LICHT-GROENE, EN WIT-GEVLAKTE STEEL.

'T heeft een groote, bol-ronde, rouwe wortel, die van buyten bruyn-rood, en van binnen wit is.

De steng, een voet of anderhalf hoog opschietende, is dik, rouw, voos, schoon gevlakt als een slange-huyt, donker ros-groen, ook hier en daar licht-groen, en met witachtige vlakken door een vermengd; in 't begin, wanneer dese steng eerst uyt het aardrijk voortkomt, is deselve licht-incarnaat of lijf-verwig, die dan met der tyd meer en meer komt te verduysteren: de stenge boven aan in takken verdeeld zijnde is versien van bladeren, dewelke haar als gevleugelde bladeren (alata) *opdoen, breeder zijnde als die van de voorgaande, edog voor spits toelopend, en donker-groen, van onderen lichter-groen van verwe.*

Tot het bloeien en heb ik se niet kunnen krijgen, hoewel alle vlyt daar toe van my aangewend is.

Ontrent den Herfst vergaat de steng, en daar na ook de wortel selfs; so dra een nieuwe voortgebracht is, heeftse veel warmte van noden, om wederom aan 't uytschieten te koomen.

Ook en kanse des winters tegen geen koude, maar moet deselve droog en warm gehouden worden, anders komt de wortel ligt te verrotten.

Utrum facultatibus vulgaris Ari, aut Serpentariæ, gaudeat, affirmare haud ausim.

Of dese ook de krachten van de gemene Kalfs-voet, of van die van onse Serpents-kruyd (Serpentaria) *heeft; en kan ik niet versekeren.*



C A P.



BALSAMINA CUCUMERINA INDICA FRUCTU MAIORE FLAVESCENTE



C A P. LIV.

BALSAMINA CUCUMERINA INDICA FRUCTU MAJORE FLAVESCENTE.

PANDI-PAVEL *Hort. Mal.*

UT palam fiat, quantum valeat ars circa culturam plantarum exoticarum, consultum duxi, hanc, cujus fructus maturos in Horto Nostro Anno M DC LXXXVIII & M DC XC. conspeximus, cæteris adjungere, quantumvis iu Horto Mal. sit descripta.

Radice firmatur fibrosâ, è quâ viticulæ producuntur, quæ, nisi adminiculis sustineantur, in terram procumbunt, aliàs vicinis quoque stirpibus aut perticis sese circumvolventes, capreolorum beneficio, iis cohærent.

Folia bina ex adverso respondentia, in septem lacinias profundas & angulosas, divisa, longioribus pediculis appensa, Vitis foliis similia, capillis exilibus obsita sunt, odorem fætidum exhalantia, sapore amaro.

Flores inodori, pentapetali, colore in dilutiorem flavedinem inclinantes, sex staminibus medium occupantibus, præditi; multi ex iis steriles aut inutiles evadunt, quod plantis cucumeraceis admodum familiare, fructiferi verò prævium habent fructus rudimentum, cujus apici flos marcescens insidet.

Fructus oblongus, ventricosus, extremo mucronatus, Cucumeris formâ: cortex verrucosus & tuberculis exasperatus, primò herbido pallore albescens, tandemque colorem croceum induens; hujus pars extrema per maturitatem dehiscit, in cujus hiatu pulpa fungosa, ut & semina coloris citrini, involucrô sanguineô

INDIAANSCH COMCOMMERACHTIG BALSEM-KRUYD, MET EEN GROOTE GEELE VRUCHT.

NIet tegenstaande dit gewas in den Hortus Mal. is beschreven, so hebbe ik evenwel geraden gevonden, deselve hier by te voegen, om te toonen hoe verre men door de konste van culture de vreemde gewassen hier te lande kan brengen, en heeft dese in onsen Hof rijpe vruchten voortgebracht in de Jaren 1688 *en* 1690.

Het heeft een zazelachtige wortel, waar uyt rijsige takjens voortkomen, die ter aarde nederleggen, ten sy deselve ondersteunt worden, anders so makense haar ook wel vast aan de bystaande gewassen, of staakjens, en dat door hare clawierkens.

De bladeren gelijken die van de wijngaard niet qualijk, twee aan twee over malkanderen geplaatst, en in seven diepe en hoekige verdeeltheden gesneden zijnde; deselve rusten op lange voetjens, en sijn met kleene hayrtjens beset zijnde, stinkende van reuk, en bitter van smaak.

De bloemen sijn reukloos, vijf-bladerig, licht-geel, en in 't midden met ses bloemdraden versien: onder deselve zijnder veele, die vruchtloos komen af te vallen, 't welk de comcommerige planten seer gemeen is, maar die gene, dewelke vrucht-dragende bloemen zijn, dese besitten van den beginne af het beginsel van een vrucht, aan wiens uyterste het bloemtje vast sit, schoon het aan 't vergaan is.

De vrucht is gelijk als een Comcommer, langwerpig, in 't midden uytpuylende, voor spits toelopende: de schorsse is knobbelachtig en oneffen; in 't eerst bleek witachtiggroen, daar na saffraan-verwig; wanneer de vrucht rijp is, so berst deselve aan 't eynde open, waar door men als dan het voose, geele, en soetachtig merg in 't gesigte krijgt, dul-

dulci amicta, in conspectum producuntur.

Semina oblonga, plana, fusca, Cucurbitæ minoris ferè æmula, aspera, figuris variis insignita, modice acuminata cum fovea aut compressione in utroque latere, nucleo albicante & amaricante prædita.

Eodem, quo semina & fructus perficit, anno, perit; annua enim est planta, quæ singulis annis semine renovanda, quod committendum & fovendum loco soloque calido, enutritioni plantarum exoticarum idoneo, quibus neglectis sterilitatem adipiscitur.

In India Lupuli vicem supplent folia in confectione cerevisiæ, ad necandos & expellendos vermes decoctio foliorum ex aqua simplici facta verminantibus propinatur; Oleum Olivarum, in quo fructus macerati sunt, vulneribus recenter inflictis sanandis conducit, prodestque cutis scabiei.

Præter hanc descriptam & aliæ duæ olim quoque sedem fixerunt in Horto nostro, nempe Balsamina Cucumerina, fructu minore flavescente, Authoribus Hort. Mal. T. 8. Pavel dicta: Ut & Balsamina rotundifolia repens, sive mas Bauh. Pin., quæ à multis est descripta, ita ut supervacaneum foret illam hic inserere, & describere.

als mede de zaden, omvangen zijnde van een schoon root bekleetsel.

De zaden zijn langachtig, plat, die van de kleene Caauwoorden niet qualijk gelijkende, rouw, bruyn, en als met verscheyde figuren getekend, tamelijk puntig, wederzijds wat ingedrukt, van binnen versien met een bittere en witte pit.

Het vergaat 't selve jaar wanneer de vrucht en zaden rijp geworden zijn, want het is een een-jaarige plante, die alle jaar van nieuws op gezayt moet werden, en dat op een warme plaats, bequaam om uytheemsche planten uyt te broeien, en sonder dat blijfd deselve onvruchtbaar.

De bladeren werden in Indien gebruykt in plaatse van Hop in het maken van Bier, het afsietsel met schoon water toebereyd, geeft men aan die gene te drinken, dewelke met wormen beladen zijn; de vrucht in Olijf Oly geleyt, geneest de versche wonden, en schorftheyd des huyts.

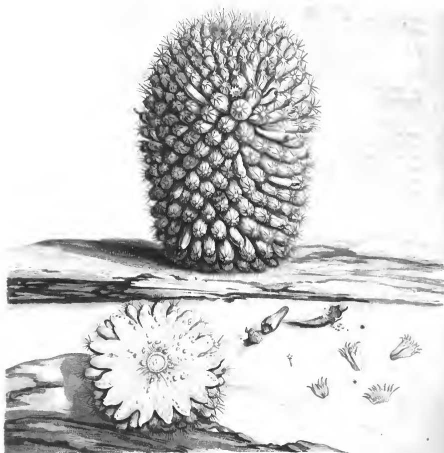
Behalven dese, hebben wy nog twe andere soorten in onsen Hof gehad, namentlijk, de Comcommerachtige Balsem kruyd, met een kleene geele vrucht, in den Hort. Mal. beschreven onder de name van Pavel, en dat in 't achtste deel. Als mede Kruypend Mannekens Balsem kruyd, met ronde bladeren van Bauh. in Pin. beschreven, edog dewijle dese van veele verhandeld en beschreven zijn, achten wy het onnodig deselve hier by te voegen.

CAP.



FICOIDES, SEV FICVS AMERICANA SPHÆRICA TVBERCVLATA LACTESCENS, FLORE ALBO, FRVCTV PYRAMIDALI RVBRO

Fig. 55



CAP. LV.

FICOIDES VEL FICUS AMERICANA SPHÆRICA, TUBERCULATA, LACTESCENS, FLORE ALBO, FRUCTU RUBRO PYRAMIDALI.

Cat. Hort. Beaum.

INter omnes plantas, quas Omnipotens Conditor è terra produxit, haud infimum locum occupat isthæc Ficoides, quæ caudice & foliis quasi priva, è terra emergit obscurius virens, oblonga, superiore parte plana, semipedalis est longitudinis, ambitus verò pedem integrum præter propter æquat; parte exteriore plurimis oblongis tuberculis obsita, quorum cimi spinulis spadiceis armati.

Flores exigui ex ambitu inter tubercula emicant, albicantes, quibus emarcidis succedunt coloris amethystini fructus oblongi cum prominula fibrilla ex ejus apice: horum pulpa purpureo-rubicunda & subdulcis, plurimis seminibus exiguis, pullis, infarcta, quæ maturitatem adepta cum fructu procidua quotannis propullulant.

Planta transversim secta experimur eam constare carne, cucumeraceæ immaturæ simili, herbido pallore albescente, saporis sub acris, hinc inde succo lacteo emanante, præsertim parte exteriore læsa, ut & vasis succiferis, quæ à centro ad circumferentiam ducuntur.

Radix ei vivax, exilis, paucisque fibris capillata.

America alit hanc plantam, ex Curassavia & aliis Americæ insulis ad nos translatam.

RONDE, GEBUCHELDE, AMERICAANSCHE MELK-GEVENDE VYGE, MET WITTE BLOEMEN, EN ROODE PYRAMID-WYSE VRUCHTEN.

ONder alle gewassen, die den Almogende Schepper uyt het Aardrijk heeft laten voortkomen, en heeft geensints de minste plaatse dese kleene vyge, dewelke gelijk als stam- en bladerloos uyt het aardrijk voortkomende, donker-groen, en langwerpig is, van boven plat, in den omtrek ontrent een voet dik, een halve voet lang, van buyten met seer veel langachtige heuveltjens beset, welkers uyterste gewapend is met rosse doorntjens.

De bloemen sijn kleen, wit, en komen tusschen de geseyde heuveltjens voort; dese verdroogd zijnde vertoonen haar langwerpige, rood amethyst-verwige vruchten, uyt welkers toppe een kleen zazelingtje te voorschijn komt: het merg deser vruchten is purpurrood van couleur, en zoetachtig van smaak, vervuld met seer veel kleene swarte zaden, dewelke rijp geworden, en op 't aardrijk gevallen zijnde, jaarlijks jonge plantjens voortbrengen.

Dese plaute, dwers doorgesneden zijnde, bevinden wy te bestaan uyt een vlesige substantie, dewelke die van een onrijpe comcommer gelijk is, wit van couleur, met eenige bleke groenigheid vermengd, eenigsints scherp van smaak, hier en daar eenig melkachtig zap van sig gevende, voornamentlijk als men het buytenste komt te quetsen, of wel de sap-rijke vaten, die van 't middel-punt na den omtrek lopen.

Dit gewas heeft een kleene, lang-levende en niet seer zazel-rijke wortel.

America is desselfs natuurlijke groeiplaats, en is tot ons overgestuurd uyt Curassauw, en andere omleggende eylanden.

Frigoris est impatiens, pauco solo & aqua indiga, conservandaque in repositoriis fenestris vitreis instructis.

Het en kan geen koude verdragen, en heeft ook weynig aarde van noden, ook en moet het niet veel begoten, en in een glase-kasse bewaard worden.

OBSERVATIONES.

Primo ortu sphæricæ quidem est figuræ, verùm planta adolescens teres fit, nullis tamen sulcis exarata, & altera alteri quasi innascitur, Cerei spinosi facie.

Flores lanugine mollicella, densa, obsiti, non è plantæ summo exoriuntur, sed ex ambitu inter tuberosas prominentias, spinulis in extremo armatas, ita ut impunè eos carpere non liceat.

Monopetali sunt flores, (quorum laciniæ squamatim sibi invicem impositæ, ex latiori basi in aculeum tenuissimum, atro-purpureum abeunt,) qui non rarò, luxuriante natura, gemelli, sibi invicem connati, visuntur, sicut annexa figura indigitat; extrinsecus albido virescunt, intrinsecus albido colore nitent.

Stylus nutritivus, qui extremo in plures partes minutissimas divisus, asteriscum repræsentat, hujus color ex luteo purpurascens.

Staminula numerosissima, brevia, albicantia, apiculis luteis apiculata.

Pars fructus latior, cui & flosculus emarcidus & siccatus plerumque adhuc adhaeret, primum producitur, & paulatim gracilescens pyramidalem induit formam fructus.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas is wel bol-rond, wanneer het selve jong is, maar oud geworden zynde word het langwerpig rond, sonder nochtans gevoord te zyn, en schynt d'ene uyt d'andere voort te komen, op de wyse van een doornige was-kaarsse, (Cereus.)

De bloemen, met een sachte donsigheid digt beset zynde, en komen niet uyt het opperste van de plante, maar uyt den omgang des gewas, tusschen de bulsige gedoornde bewveltjens, so dat men se sonder quetsinge niet en kan plukken.

Het zyn een-bladerige bloemen, (welkers snippelingen schubs-wyse op den anderen leggen, deselve zyn breetachtig aan haar grond, en eyndigen in een dun swart purpur-verwig doorntje) dewelke somtyds twe aan een gevoegd werden, de natuur weeldrig zynde, gelyk sulks de geannecteerde figure verbeeld: dese bloemen syn van buyten uyt den witte groen, van binnen blinkend en wit.

De voedende bloem-styl, dewelke aan het eynde in veele deelen gesneden is, verbeeld een klein sterretje, van couleur uyt den geele purpur-verwig.

De bloem-draatjens syn seer veele, kort, wit, en met geele hoofjens versien.

Het breedste gedeelte des vruchts, waar aan het verdroogde bloemken gemeenlyk vast zit, komt eerst te voorschyn, en de vrucht allenkskens uytwassende en verdunnende, krygd een pyramids-wyse gedaante.



CAP.



FICVS INDICA SEV OPVNTIA CVRASSAVICA MINIMA. *Fig. 56*

C A P. LVI.

FICUS INDICA, SEU OPUNTIA CURASSAVICA, MINIMA.

Cat. Hort. Beaum.

INDIAANSCHE VYGE, OF KLEENSTE CURASSAUSCHE OPUNTIA.

EX radicibus ligneis, quæ fibris non admodùm crebris prædita sunt, prodit hæc planta fruticosa admiranda, cujus folia inferiora non solùm in caudicem degenerant, verùm etiam superiora ramos repræsentant.

UYt houtachtige en niet seer zatelrijke wortelen komt dese beesterachtige en wonderbare plante voort, wiens onderste bladeren niet alleen in een stamme veranderen, maar ook de bovenste takken komen te verbeelden.

Folia sunt admodùm succulenta, crassa, palmam, non raró quoque spithamam longa, digitum minimum lata, nec multò minus crassa, humore viscido referta, plurimis tuberculis exasperata, è quibus spinulæ crebræ prodeunt tenues, rigidæ, acutæ, contrectantibus facilè adhærentes, foliaque relinquentes.

De bladeren zijn bysonder sap-rijk, dik, een palme, ook wel een spanne lang, een pink breed, en ook niet veel dunder, met een slijmerige vocht vervuld, en ongelijk van superficie of oppervlakte wegens de veelheyt der bultjens, waar uyt veele kleene, dunne, stevige, scherp-stekende doorntjens voortkomen, dewelke aangeraakt zijnde, hare bladeren licht verlaten, en haar aan de aanrakers vast hegten.

Sub climate nostro flores nondum, quòd sciam, protulit.

Tot nu toe en heeft het hier te lande niet gebloeid, voor so veel my bekend is.

OBSERVATIONES.

Crescendi modo à reliquis Opuntiæ speciebus minimè differt hæc, sed omni ex parte minor, & innumeris spinulis armata; Congenerum more facillimè

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en differeert geensints in manier van groeien van de andere soorten van de Indiaansche Vygen, alleen is deselve in allen deelen kleender, en met ontelbaare doorntjens

propagatur; calore multo & rariore irrigatione contenta.

Neque flores neque semina in loco natali conspicere licuit illis, qui ex Curacao hanc nobis attulêre plantam, quibus & flore & semine vidua dicitur.

gewapend; Het werd ook op de wyse van desselfs consoort licht voort-geteeld, waar toe veel warmte en weynig vochtigheyt van noden zyn.

Die dese plante uyt Curacao medegebracht hebben, seggen, datse aldaar hare bloemen, nog saaden noyt vernomen hebben, en datse vertrouwen, dat dit gewas nog bloem nog zaad komt voort te brengen.



CAP.



ANANAS

Fig. 57



C A P. LVII.

ANANAS. *Acostæ, Pisonis.*
SEU
CARDUUS BRASILIANUS FOLIIS ALOES. *Bauh. Pin.*

HErbis pomiferis accenſenda hæc planta, cujus variæ extant varietates reſpectu foliorum, ut & fructus magnitudine. Vulgaris eſt, quæ hîc à me deſcribitur, quæque in Horto Medico arte exculta, ſingulis annis magnos ac maturos protulit fructus.

Radix ei craſſa, Cinaræ ſeu Cardui edulis in modum fibras aliquot ſpargens capillares.

Folia in aculeum abeuntia, ſeſquipollicem lata, longitudine duos pedes non rarò adæquant, rigida, dilutè viridia, ad oras aculeis munita.

Caulis, qui inter folia exurgit, pedalis eſt proceritatis, rotundus, digitum minorem craſſus, duobus tribuſve foliolis obſitus, cujus cacumini fructus inſidet oblongo-rotundus, tuberculis ſuis bullatis, Pini fructum referens.

Floſculi Menſe Majo, aut ineunte Junio ex ſingulis fructuum tuberculis exeunt ſinguli, tripetali ex cæruleo-purpuraſcentes, è quorum medio ſtamina ſex prodeunt lutea.

Fructus primò viridis & nitens, per maturitatem colorem intensè flavum induit Menſe Auguſto, aut Septembri, caro fructus ex albicante flaveſcit, odore gratiſſimo, ſuccoſa, guſtu acido-dulci, vinoſo.

E fructus cacumine plantula nova generatur, Corona dicta, quæ decerpta, ſoloque convenienti impacta, facilè propagatur.

Fructus maturitatem perfectam adeptus in taleolas ſecundum longitudinem ſecatur, (cortice exteriore ademptò) quæ Vi-

A N A N A S
O F
BRASILIAANSCHE DISTEL MET BLADEREN VAN ALOE.

DIt gewas behoord onder de appel-dragende kruyden, en word groote veranderinge onder deſelve gevonden, ſo in grootheid des vruchts, als in de bladeren. 't Is de gemeene, die hier van my beſchreven word, ſo als ik die door de konſte in onſen Medicijn Hof gecultiveert, en alle jaren tot volkome rijpigheyd ſijner vruchten, die groot waren, gebracht hebbe.

De wortel is dik, eenige dunne veſelingen, op de wyſe van Articiochen van haar gevende.

De bladeren zijn ſomtijds twe voeten lang, anderhalve duym breed, ſtyf, lichtgroen, aan de kanten, en ook aan haar uyterſte met doornen beſet.

De ſteel, dewelke tuſſchen de bladeren uytſchiet, is een voet lang, rond, een pink dik, met twe of drie kleene bladerkens beſet, wiens toppe de vrucht beſit, van maakſel langwerpig rond, een pijn-appel niet qualijk gelijkende, van wegen deſſelfs uytpuylende knobbels.

De bloemkens komen in de Maand van May, of in 't begin van Juny te voorſchijn, uyt ydere knobbel een, zijnde driebladerig, blaauw-peerſig, in 't midden met ſes geele bloem-draden verſien.

De vrucht is in 't eerſte blinkend-groen, en in de Maand van Auguſtus of September rijp geworden zijnde, ſo is deſelve hoog- en rosachtig-geel, ſeer lieflijk van reuk, ſappig, wijnachtig, en amper-zoet van ſmaak.

Uyt de toppe des vruchts ſpruyt een nieuwe plante, die men de Kroone noemd, deſe afgeplukt, en in goede aarde geſet zijnde, word lichtelijk voort-geteeld.

De vrucht, volkomelijk rijp geworden zijnde, ſnytmen, na deſſelfs lengte, in platte ſtukken, die men, de buyteuſte ſchel-

no Hiſpanico immaceratæ, ut vis erodens adimatur, comeduntur, quod ſæpius fecimus non ſine delectamento: fructus verò haud penitus matureſcit ſub climate noſtro duriore, niſi arte excolatur & induſtria; incunte enim æſtate fictili, ſolo pingui & benè præparato pleno implantata, in ciſta enutritioni plantarum adaptata feneſtris vitreis tecta, & fimo equino referta, locanda, ut calor ſubterraneus, ſolis calore junctus, germinationem feliciter promoveat; interea temporis ſæpius irriganda, ſicque fructum maturum non fruſtra expectaveris.

Fructu abſciſſo relinquenda planta, donec nova germina producat, quæ annò inſequente ab ea divulſa, & ſolò eodem modò prædictò impacta obſervatiſque obſervandis, ſecundo poſthac anno ad frugem rurſus perducentur, interim planta adulta tanquam inutilis abjicienda. Non minùs facilè quoque propagatur eòdem modò, ut ſupra dictum, apice foliaceo, (ſeu Corona) qui fructui inſidet.

Hyeme conſervanda in loco tam calido, ut incrementum continuum ſumat, ad quæ utiliſſima ſunt repoſitoria noſtra feneſtris vitreis inſtructa.

Originis eſt Americanæ & ex inſula Curacao ad nos tranſmiſſa.

OBSERVATIONES.

Quamvis folia juxta exortum ſpinulis ſeu aculeis deſtituantur, ulterius tamen denſiſſimè ſtipantur, rigidis, acutiſſimis, verſus extremum incurvatis.

Singula fructus tubercula foliolò obvallantur, è baſi latiore in mucronem abeunte, ſcutellatò, ſurrectò, per oras aculeis quoque armatò.

Sub fructu è caulis ſummo multa quoque foliola emergunt, fructus baſin obſidentia, iis, quæ à radice exeunt, multis numeris minora.

Hòc annò fructus nonnulli maturitatem adepti ſunt Menſe Septembri.

le weg geſneden zijnde, in Spaanſche Wijn moet laten weeken, om de ſcherpigheid te doen uyttrekken; en alſo eetmen deſelve, gelijk ik dikwils met vermaak gedaan hebbe; maar deſe vrucht en word niet volkomentlijk rijp onder dit ons kout climaat, ten ſy men deſelve door konſte van culture of oeffeninge daar toe komt te brengen; in 't begin des ſomers ſet men de plante in een aarde pot, verſien van vette en wel toebereyde aarde, en ſo verders op peerde-meſt, in een broei-bak, met glaſe ramen verſien, op dat alſo de onderaardſche warmte, met die van de Zonne vereenigd zijnde, elkanderen tot de waſdom komen te helpen: ondertuſſchen moetmen deſe plante dikwils met water bevochtigen, en alſo ſalmen de rijpe vruchten niet te vergeefs verwachten.

De vrucht afgeſneden zijnde, ſo moetmen de plante laten ſtaan, tot datſe weder nieuwe ſcheuten voortbrengd, dewelke 't volgende jaar afgebroken, en in de voorſeyde aarde, op deſelve wijſe geſet, geobſerveert zijnde, ('t geen te obſerveren ſtaat,) nieuwe ſcheuten en het twede jaar ook rijpe vruchten voortbrengen; ondertuſſchen ſo werd d'oude plante, waar van deſe ſcheute genomen zijn, weg geworpen. Met geen meerder moeiten werd dit gewas ook gepropageert, en voort-geteeld, door de bovengemelde gebladerde Krone, die op de vrucht zit, op deſelve wyſe gehandeld zijnde.

's Winters moetmen dit gewas in ſo warm een plaatſe bewaren, dat het ſijn gedurige waſdom kan behouden; waar toe onſe glaſe kaſſen ſeer bequaam zijn.

De natuurlijke groeiplaats is America, en is ons deſelve van Curaſſauw toegeſonden.

AANTEKENINGEN.

Hoewel de bladeren aan haar grond doorn-loos zyn; ſo is 't nochtans datſe verders daar van dicht verſien worden, en ſijn deſe doornkens ſtevig, ſcherp, en buytenwaarts omgekromt.

Ider heuveltjen des vruchts is beſet met een blaatjen, 't welk hol en breed aan de gront zynde, ſig opwaarts ſtrekt aan de zyde met doornkens ook verſien zynde.

Uyt het opperſte des ſteels even onder de vrucht komen mede veele bladeren te voorſchyn, die de gront des vruchts beſetten, veel kleender zynde, als die gene, dewelke uyt de wortelen voortkomen.

In dit jaar ſijn ſommige vruchten rijp geworden in de Maand van September.

CAP.



Palma Prvnifera hvmilis non spinosa Insvlæ Hispaniolæ, frvctvi ivivbino similis, ossicvlo triangvlo



CAP. LVIII.

PALMA PRUNIFERA HUMILIS NON SPINOSA, INSULÆ HISPANIOLÆ, FRUCTUI JUJUBINO SIMILIS, OSSICULO TRIANGULO.

LEEGE, DOORNLOOSE, PRUYMDRAGENDE DADEL-BOOM, UYT HET EYLAND HISPANIOLA, MET DRIE-KANTIGE STEENEN, WELKERS VRUGTEN DIE VAN DE JUJUBE NIET QUALYK EN GELYKEN.

ANno M DC XC Chirurgus Batenburg me donavit hujus plantæ seminibus ut & fructu, quos ex Hispaniola attulerat, hâc additâ descriptione brevissima: *folia è solo exsurgunt septem, octove, inter quæ fructus rubicundus partim terrâ emergens, partim solo impactus, sese offert, ex multis fructibus, Jujubas referentibus sibi invicem impositis, Frumenti Peruviani ad exemplum, compositus, & saporis gratissimi.*

IN 't Jaar 1690 *heeft my den Chirurgijn Batenburg de vrucht en zaden van dit gewas gegeven, dewelke hy uyt Hispaniola mede gebracht had, met dese seer kleene beschrijvinge*: seven of acht bladeren schieten uyt de grond, tusschen de welke de vrucht, die rood van couleur is, sig opdoet, ten deele buyten het aardrijk nytstekende, ten deele sig onder 't selve verborgen houdende, zijnde een t'zamenstel van vruehten, die op de wijse van Turkse Tarw op den anderen leggen; en zyn dese vruehten die van de Jujube gelijk en aangenaam van smaak.

Anno M DC XCI hosce fructus examinavi, deprehendique, quoad saporem & colorem hujusce fructus cum Jujubo convenire, quamvis paulò essent sicciores: hi plures simul juncti, emergebant è vagina membranacea, erantque suavè rubentes, ossiculo olongo duro, triangulo, albicante prædit.

In 't Jaar 1691 *heb ik dese vruchten geëxamineert, en heb ondervonden, voor so veel de smaak en couleur der vruchten aangaat, dat dese met die van de Jujube overeen quamen, alhoewel sy wat drooger waren; dese quamen veel by een gevoegd zijnde uyt een vliesige koker, schoon-rood van couleur, en versien met een drie-hoekig, wit, langachtig, hard steentje.*

Hæc ossicula solo convenienti commisi, & supra fimum equinum enutrivi, quæ quinos caules (veriùs foliorum costas) produxêre, spithamam ferè longos, quibus adhærebant foliola pinnata, glabra, longiuscula, angusta, nitentia, rigida, margine versus extremum, minutissimis crenulis serrata, non exactè ex adverso respondentia, nulloque impari alam claudente: hæc fo-

Dese steentjens in bequame aarde gesayt en op de peerde-mist in een broei-bak geset zijnde, heb ik alsoo uytgebroeid, deselve brachten vijf stengen (liever bladersteelen) te voorschyn, dewelke by na een spanne lang waren, waar aan de bladerkens veders-wijs gevoegd waren, dewelke glad, langwerpig, smal, blinkend, stevig, aan haar voorste gedeelte met seer kleene

liola partialia in utroque latere alæ quinque, sex, septemve inveniuntur numerò, Palmæ Dactyliferæ æmula, verùm pauciora, & multis numeris minora.

en fijne tandekens geschaard, die niet regt tegens malkanderen over aan de blader-steeltjens of ribbens zaten, ook geen ongepaarde de blader-steel quam te sluyten; van dese bladerkens werdender wederzijds 5. 6. 7. gevonden, de Dadel-dragende Palm-boom gelijkende, maar minder in getale, en seer veel kleender.



C A P.




CVPRESSVS VIRGINIANA FOLIIS ACACIÆ DECIDVIS.
Fig. 59.

C A P. LIX.

CUPRESSUS VIRGINIANA, FOLIIS ACACIÆ DECIDUIS.

Raji Hist. Plant.

EX liberalitate Amplissimi D. Henrici Compton, Episcopi Londinensis, hanc possidemus arbusculam, nomine supra citato ad nos transmissam.

Caudex, ligno duro constans, pollicem crassus, cortice scabro tectus, spinis neutiquam armatus, in ramulos rubicundos sine ordine dispositos divisus, comam pulchram arboream constituit.

Folia pennata dilutè virescentia, incondita, oblonga, cuspidata, Acaciæ foliis angustiora, hyeme decidua; sapore nonnihil aromatico.

Flores videndi copia nunquam mihi facta, fructûs autem portionem delineari curavi, qualis mihi oblata fuit.

Doctissimus Raius Hist. Plant. tom. 2. ex Parkinsonio similem, aut forsan eandem describit arborem nomine Cupressi Virginianæ Tradiscanti, de hujus fructu hisce utitur verbis: *Nuces Cupressinis nonnihil similes sunt, sed majores, crassioribus squamis magisque hiantibus compositæ, seminaque intus majora claudentes.*

De facili propagatur virgulis junioribus solo submersis.

VIRGINIAANSCHE CYPRESSE-BOOM, MET ACACIË BLADEREN, DIE DES WINTERS AFVALLEN.

DIt Boomtje is ons van den Hoogwaardigen Heer Henric Compton, Bisschop van Londen, toegesonden, met de bovengemelde benaminge.

De stamme is een duym dik, hard van hout, rouw van bast, met geen doornen beset, verdeeld in onordentlijk-staande takken, makende nochtans een schoone kroone.

De bladeren sijn gevederd, licht-groen van verwe, in geen gesette ordre gerengeert, langwerpig, puntig, smalder als die van de Acacia, enigsints aromatic van smaak, en vallen des winters af.

De bloemen heb ik noyt gesien, maar hebbe een gedeelte des vruchts, so my die ter hand gesteld is, hier nevens doen uyttekenen.

Den seer geleerden Raius beschrijft een diergelijke, of wel mogelijk deselve Boom in sijn Hist. Plant. t. 2. met de benaminge van Virginiaansche Cypresse-boom van Tradiscant, welke beschrijvinge hy uyt Parkinson getrokken heeft, en luyden de woorden als volgd: Deses booms vruchten, sijn de Cypres-noten enigsints gelijk, maar deselve sijn grooter, en te samen gesteld van dikker schubbens, die ook wyder van een staan, en grooter zaden van binnen in haar besluyten.

Dit boom-gewas word licht voort-geteeld door jonge afgesnede takskens, in de aarde gestoken zijnde.

Iii Quam-

Quamvis ſub climate noſtro frigus modicè ferat, reponenda tamen hyemali tempore in hybernaculo commodo.

Hoewel het de koude hier te lande matelijk verdragen kan, ſo moet men het nochtans des winters in een winter-huys ſetten.



C A P.





MANGHALA ARBOR CVRASSAVICA FOLIIS SALIGNIS.

C A P. LX.

MANGHALA ARBOR CURASSAVICA, FOLIIS SALIGNIS.

Par. Bat. Prod.

DElineatio hujus plantæ facta ad arbusculam quadrimam, in Horto Amstelodamensi vigentem, caudice duro & cortice cinereo donatam : surculi tenuiores virescentes , foliis inordinatè positis ornantur , tres uncias longis , plusquam unam latis , margine æquali , mucronatis , Salicis Lauri-foliæ similibus , glabris , crassiusculis , sapore dulci , Glycyrrhizam referentibus , parte superiore saturà , inferiore autem dilutiore viriditate præditis , è quorum nervo dilutè viridi , secundùm longitudinem decurrente , alii minores in latera excurrunt.

Flores mihi ignoti.

Fructus sunt conici , subrotundi , ex compactili squamarum strue compositi & à pediculis longioribus , tenuioribusque dependentes.

Semina pusilla inter squamas hospitantur.

E Curacao , Americæ Insula , ad nos transmissa est , perpetuaque fronde viret.

Cæli rigidioris injurias minimè sustinet, itaque sub climate nostro duriore in vitreis hypocaustis conservanda.

CURASSAUSCHE MANGHA-LA-BOOM, MET BLADEREN GELYK DIE VAN WILLIGE.

DE tekeninge deses is gemaakt na een Boomtje , 't welk vier achtereenvolgende jaren in den Amsterdamschen Hof vigoreus gestaan heeft : 't selve is hard van stam , en as-grauw van bast : de jonge scheuten sijn groen , waar aan de bladeren ongeschikt , en sonder ordre sijn gevoegd , drie duym breed lang , meer als een breed , essen van kanten , voor spits toelopende , die van de Salix Lauri-folia gelijk , essen en glat van superficie , lijvig , soet van smaak , en gekauwd zijnde enigsints met zoet-hout overeen komende , van boven hoog- van onderen licht-groen van couleur , uyt welkers licht-groene zenuen , na de lengte der bladeren loopende , andere kleene voortkomen.

De bloemen sijn my onbekend.

De vruchten , aan lange en dunne steeltjens hangende , sijn pijn-appels-wijs van maaksel , rondachtig , en van veele digt by een staande schubbens te samen gesteld.

De zaden sijn kleen , en hebben hare plaatse tusschen de gesëyde schubbens in.

Het is ons overgestuurd uyt Curacao in America , en blijft het geheele jaar door groen.

Het en kan tegens geen koude , weshalven het in dese koude lande in glase-kassen bewaard moet werden.

OBSERVATIONES.

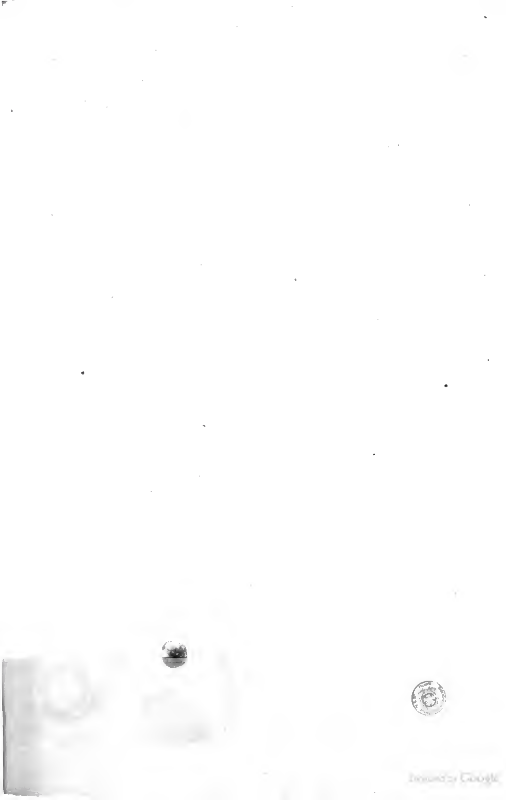
Fructus non ſingulatim, verùm plures ſimul juncti, unô eôdemque pediculo adhærent.

AANTEKENINGEN.

De vruchten en komen niet eenſaam voort, maar veele te ſamen gevoegd zynde, hangen aan een en 't ſelve ſteeltjen.



C A P.



NVX CEYLANICA IVGLANDIS FOLIO . *Fig. 61.*

C A P. LXI.

NUX CEYLANICA, JUGLANDIS FOLIO.

Parad. Bat. Prod.

DOMBA-GEDY. *Ceylanensibus.*

ARbor hæc procera parte superiore in ramos sese diffundens cortice donatur fusco, estque hæc figura annexa ad tenellam arbusculam delineata.

Folia pennatim disponuntur impari folio costam claudente, horum singula manum transversam longa, imò productiora, duas uncias lata ad exortum, ut & mucronem, angustiora, modiceque undulata non autem crenata, venis obliquis à medio nervo prominulo deductis, gaudentia, parte supinâ atrovirentia, pronâ verò pallidiora, Juglandis quam similia, ast minora, angustiora, sapore permixta ex acido, grato, aromatico.

Flos nunquam à me visus.

Fructus exsiccati sphœrico-oblongi à pediculo longiori dependentes, Nucum Gallarum magnitudine, colore ferrugineo, quatuor integumentis, sibi invicem impositis, vestiuntur: horum extimum tenue, membranaceum, rugosum: secundum glabrum & ligneum: tertium fungosum coloris spadicei, quartum fuscius, glabrum, membranaceum.

Sub hisce corticibus aut integumentis nucleus oblongo-rotundus, colore ex rubro obsoleto, odoratus, oleosus, latitat,

CEYLONSCHE NOTE-BOOM, MET OKKER-NOTE BLADEREN.

DEse werd een hooge boom, die sig boven in veele takken komt te verdeelen, en is dese tekening na een teder boomtje gemaakt, bekleed met een bruyne schorsse.

De bladeren staan veder-wys (pennatim disposita) *waar van het uyterste eensaam blyft, de reste gepaard zijnde: dese verdeelde bladeren sijn ruym een hand breed lang, twe duym breed, aan haar grond, als mede aan 't eynde smal, eeu weynig gefronst, en geensints geschaard, in fatsoen die van de Okker-noten niet ongelyk, hoewel kleender en smalder, versien van kleene schuyns-lopende aderkens, die uyt de verheve middel-ribbe voort komen, van boven donker, vau ondere licht groen van verwe; suur, aangenaam, en enigsints aromatic, of kruydig van smaak.*

Noyt hebbe ik des selfs bloemen gesien.

De gedroogde vruchten sijn eenigsints langwerpig, en by na bol-rond, hangende ieder aan een lang steeltje, in groote met een Gal-noot overeen komende, roestverwig, werdende van vier verscheyde, en op den andere leggende bekleetsels of schellen omvangen, waar van de eerste dun-vliesig en rimpelachtig is; de twede glad en houtachtig, de derde voos en castanie-verwig, de vierde en laatste bruynder, glad, en vliesachtig.

Hier inne is een langwerpig ronde rosvale, riekende en olyachtige pit beslooten, die aan de grond gebegt is aan de vierde

qui ad basin pediculò brevissimô nutritivò appenditur quarto & intimo integumento.

De virtutibus & usu nihil constat; Planta enim à nemine hactenus est descripta.

en laatste schelle, en dat door een byster kleen steeltje waar door de pit sijn voetsel krijgd.

De krachten en 't gebruyk van deselve sijn my onbekend; nadien dit gewas tot nog toe onbeschreven is.



CAP.



FICVS BENGALENSIS, FOLIO SVBROTVNDO, FRVCTV ORBICVLATO. *Fig. 62*

C A P. LXII.

FICUS BENGALENSIS, FOLIO SUBROTUNDO, FRUCTU ORBICULATO.

Cat. Hort. Beaum.

PIPAL. *Bengalensibus.*

BENGAALSCHE VYGE-BOOM, MET RONDE VRUCHTEN EN RONDACHTIGE BLADEREN.

ACcensetur hæc arbos Ficuum generi, quod *Alu* nomine describitur, Hort. Mal. parte 8.

Radicibus nititur ligneis, cùm juniores sunt, candidis, paulò verò vetustiores, cortice teguntur rubescente.

Caudex materià molli præditus, cortice vestitur cinereo.

Rami quasi articulati foliis ornantur inordinatè dispositis, pediculis crassioribus fultis: sunt autem folia hæc longitudine bipalmaria, sesquipalmam lata, margine non crenata, neque decidua, crassa, in mucronem abeuntia, non rarò quoque subrotunda, nervò crassò secundùm longitudinem, variisque inde emergentibus & ad latera excurrentibus nervulis insignita, atro-viridia, nitentia, succô lacteô & candidô infarcta, quô etiam scatet integra arbor.

Fructus, nullô prævió flore producuntur, Ficûs vulgaris ritu, subrotundi, coloris rubicundi, semine minutô, oblongô, repleti.

Hosce primò Bengala mihi transmisit Nobil. Dominus van Rhede tot Drakesteyn &c. &c. nomine *Pipal*, è quorum seminibus telluri commissis, aliquot arbusculæ prognatæ sunt, quarum amicos participes feci.

DEsen boom behoord onder het geslagte van de Vyge-boom, en is beschreven in 't derde deel van den Hortus Malab. onder de benaminge van Alu.

Dese heeft een houtachtige wortel, dewelke jong zijnde wit van couleur is, maar ouder geworden zijnde, is desselfs bast rosachtig.

De stamme, met een as-grauwe schorsse bekleed zijnde, is sagt van hout.

Des selfs zijde takken zijn als in leden verdeeld en versien van bladeren, dewelke sonder ordre op dikke voetjens steunen, twe handen-breed lang, anderhalve breed, deselve zijn ook dik-lyvig, aan de kanten effen, en ongeschaart, des winters geensints af-vallende, en met een dikke ribbe doorlopen, die ook veele na de zijde lopende aderkens van sig geeft, verders sijn dese bladeren donker-groen, blinkend, vervuld met een wit melkachtig sap, waar van ook de geheele boom vervult is.

De vruchten kómen te voorschijn sonder voorgaande bloemen, op de wijse van die van de gemeene Vyge-boom, deselve sijn van gedaante rondachtig, en roodachtig van couleur, vervuld met een kleen langachtig zaad.

Dese vruchten zijn my 't eerste toegesonden uyt Bengale door den Ed. Heer van Rhede tot Drakesteyn &c. &c. met de name van Pipal, *uyt welkers zaden verscheyde boomtjens voortgeteeld zijnde, heb ik deselve aan de vrienden mede gedeeld.*

Copiosum appetit alimentum, largiorique latice aquoso delectatur: crassas ac pendulas fibras, quæ radicum rudimenta, è trunco & ramis demittit, quæ ubi solum attigerint, radices agunt, eaproter quoque ab aliquibus, idiomate Belgicô, insignitur nomine *Wortel-boom.*

De viribus consulendi Horti Mal. Authores.

Dit gewas heeft veel voetsel van noden, en wil veel waters hebben: 't selve geeft dikke zaselingen uyt hare stam, en takken, die de beginselen van wortelen zijn, dese 't aardrijk rakende worden tot wortelen, waarom ook dese boom van sommige in 't neerduyts Wortel-boom *gebeten word.*

Over de krachten kan men de Autheuren van den Hortus Malab. nasien.



CAP.





GVAIAVA ALBA DVLCIS.

Fig. 63

C A P. LXIII.

GUAJAVA ALBA DULCIS.

Par. Bat. Prod.

PELA *Horti Mal. tom.* 3.

GUajavæ species duæ in Horto Medico Amstel. sese offerunt, quarum una fructu rotundò, rubrò, acidò gaudens, in Horti Mal. part. 3. *Malakka Pela* audit: Altera, cujus icon hic ad vivum expressa repræsentatur, Guajava dicitur alba, dulcis; quæ in Horto Medico frugem perfectam, maturam, seminaque perfecit Anno M DC LXXXVIII. & M DC LXXXIX.

Hæc arbuscula, quæ arboribus pomiferis polypyrænis, quarum flores fructui insident, accensenda, quatuor jam annos nata, in proceritatem septem circiter pedum excrevit, cortice fusco obducta; rami autem tenelli cortice virescente amicti.

Folia, brevioribus pediculis fulta, decussatim & cruciformi positu ramis adnascuntur, adversâ parte atrovirentia, aversâ verò dilutiore viriditate perfusa, oblonga, acuminata, margine nonnihil undulata, formâ foliis Mali Persicæ non dissimilia, iis tamen lariora, brevioraque.

Ex alis foliorum pediculi longi prodeunt, qui flores sustinent albicantes, inodoros, quatuor petalis oblongo-rotundis compositos, è quorum medio stamina numerosa, albicantia, apicibus luteis ornata, producuntur.

Floribus defluxis, fructus rudimentum oblongo-rotundum, nitens, virescens, apparet, quod Mense Decembri M DC LXXXIX. in talem magnitudinem excrevit, qualem annexa figura repræsentat: Per maturitatem dicti fructus pyriformes & umbilicati, coloris saturatè lutei sunt, umbilicum in vertice

WITTE EN ZOETE GUAJAVE-BOOM.

DÂar werden twee soorten van Guajave-Boom in den Amsterdamsche Medicijn-hof gevonden, waar van d'eene roode ronde en suure vrugten voortbrengende, in 't eerste deel van den Hortus Mal. Malakka Pela geheeten is: De andere, wiens afbeeltsel na 't leven gedaan zijnde, hier voorgesteld word, is de witte en zoete Guajave-Boom genaamt, dewelke in onsen Medicijn-Hof rijpe vrugten en zaden voortgebragt heeft, in den jare 1688. en 1689.*

Dit Boom-gewas, 't welk onder 't geslagt van Appel-boomen behoort, (welkers vrugten veel kernen in haar onthoudende, hare bloemen op hare kruyne dragen;) is na by ons vier jaren oud geworden, ontrend seven voeten hoog opgeschooten zijnde; de stamme is bekleet met een bruyne schorsse, de jonge takxkens daarentegen sijn omvangen van een groene bast.

De bladeren sijn langwerpig, voor spits toelopende, aan de kanten wat op- en nedergaande, de Persicke-bladeren niet ongelijk, hoewel breeder en korter, steunende op korte voetjens, en dat twe aan twe kruyswys over malkanderen, van couleur boven bruin, onder bleek-groen.

Uyt de oxelen der bladeren vertoonen haar de bloemen op lange steeltjens, sijnde witagtig van couleur, sonder renk, bestaande uit vier langwerpige ronde bloem-bladeren, uit welkers midden vele bloemdraden voortkomen, die van geele topjens versien zijn.

De bloemen verwelkt zijnde, vertoond sig het beginsel des vrugts, 't welk langwerpig rond, blinkend, en groen van couleur is, in de Maand van December 1689 is deselve tot die groote gekomen; gelijk hier afgebeeld is: Dese vrugten rijp geworden zijnde, vertonen haar peerwijs, langwerpig-

gestantes: Horum pulpa seu caro albicans, aliquali flavedine mixta, succulenta, sapore subdulci, seminibus albicantibus haud uniformibus referta, nonnulla enim sunt subangulosa, alia rotundiuscula, varia quoque reniformia.

Ex horum fructuum seminibus, in Horto Medico ad perfectam maturitatem perductis, plures nobis prognatæ sunt arbusculæ, hactenus superstites, solò pingui, multò calore & humore indigentes.

America non solùm hanc alit plantam, verùm etiam in India Orientali frequens est ejus proventus.

rond, hoog-geel van couleur, versien van een naveltje op de kruyn: De vlesige substantie deser vrugten is witagtig-geel, saprijk, soetagtig van smaak, vol van wit en ongelijkformig zaad, waar van 't eene hoekig, 't andere wat rondagtig, ook nierswijs uytgebolt is.

Uyt dit zaad, 't welk in den Amst. Med. Hof volkomen rijp is geworden, hebben wy veele boomtjens opgekregen, die nog in 't leven zijn, tot welkers voortteelinge vereyst werden goede en vette aarde, veel water, en een warme lugt.

In America en werd dit gewas niet alleen voortgebragt, maar 't selve groeyt ook menigvuldig in Oost-Indien.



CAP.



VITIS IDÆA ÆTHIOPICA MYRTI TARENTINÆ FOLIO, FLORE ATRO-PURPUREO *Fig. 64*



C A P. LXIV.

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA MYRTI TARENTINÆ FOLIO, FLORE ATROPURPUREO.

HAe plantâ frutescente nos donavit Nobilissimus D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator meritissimus.

Insignis est frutex qui radice nititur lignosâ, multis fibris capillatâ.

Caudex lignosus in sesquipedalem & altiorem proceritatem excrescens, cortice fusco, ad terram griseo, vestitus, in plures tenues, inconditos dispescitur ramos, & hi in alios minores ramulos, quibus adnascuntur foliola, nulla serie digesta, brevissimis pedicellis insidentia, Myrtilli aut Myrti Tarentinæ æmula, extremo mucronata, per ambitum leniter serrata, saturè viridia, adversâ parte splendentia, aversâ nequaquam, sapore subamaro, non sine aliqua adstrictione.

Flosculi minutissimi, saturè purpurascentes, tetrapetali, & à pedicellis tenuibus pendentes.

Florentem invenimus in Horto Nostro Anno M DC XCI, nullis succedentibus fructibus, qui, uti mihi relatum, baccæ sunt.

Non admodum tenera est planta, vulgaremque exposcit culturam, attamen aëris injuriis haud ita opportuna, quin debeat in hybernaculo reponi tempore hyemali.

Non dubitem, quin eadem sit planta, quam D. Breynius Cent. 1. illustravit, idque

MORÉLANDSCHE KRAAK-BESIEN, MET BLADEREN VAN MYRTUS TARENTINA, EN SWART-PURPURVERWIGE BLOEMEN.

DEse beesteragtige plante heeft ons vereert den Wel-Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop.

Het is een uytstekende en aangenaame beester, dewelke een houtaghtige wortel heeft, versien van veele veselingen.

De stamme is mede houtagtig, en groeit anderhalve voet hoog, ook wel hooger, deselve is omvangen van een bruyne schorsse, dewelke ontrend de grond grauw van couleur is, verders werd dese stamme in veele dunne, onordentlijk staande takken verdeeld, en dese wederom in kleendere takjens, waar aan de bladeren sonder ordre gevoegt, en met korte voetjens vast gehegt zijn, dewelke die van de Kraak-besiën of die van de Myrtus Tarentina gelijken, donker-groen van verwe, waar van de bovenste zijde alleen is blinkende; ook sijn deselve aan de kanten een weynig geschaart, en aan haar uyterste met puntjens versien, wat bitteragtig van smaak, met eenige t'samentrekkinge.

De bloemkens sijn seer kleen, hoog purpur-verwig, vierbladerig, nederwaarts hangende, aan dunne voetjens.

Dit beesteragtig gewas hebben wy in onsen Hof bloeiend gevonden in 't Jaar 1691. sonder datter eenige vrugtjens na quamen te volgen, dewelke, soo my gesegt is, besiën zijn.

Hoewel het soo heel teder niet en is, en maar een gemeene oeffeninge van nooden heeft, soo moet het evenwel des winters in een winterhuys of Orangerie geplaast werden.

Ik en twijfele ook niet of 't is deselve plante, dewelke de Heer Jacob Breyne in

idque propter analogiam, quantumvis figuræ inter se nonnihil varient, quod evenisse puto, ob diversam objecti qualitatem, Breynii enim Icon ad ramulum exsiccatum, hæc verò ad vigentem delineata.

sijne 1. Centur. afgebeeld en beschreven heeft, en dat om de gelijkenisse, hoewel de figuren onder haar wat verschillen, 't welk ik meene voortgekomen te zijn, wegens de hoedanigheid der objecten, want die van de Heer Breyne is gemaakt na een gedroogt, en dese na een vers takjen.



CAP.



VITIS IDÆA ÆTHIOPICA BVXI MINORIS FOLIO, FLORIBVS ALBIDIS. *Fig. 65.*



CAP. LXV.

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA BUXI MINORIS FOLIO, FLORIBUS ALBIDIS.

Proceritate duorum pedum adolescit hæc secunda species, perpetua fronde virens, ligno duro & cortice griseo prædita: ramuli juniores coloris sunt grisei.

Folia incondita ramos vestiunt brachiatos, foliola subcrassa, extremo mucronata, hilariore viriditate perfusa, nitentia, circum margines nonnihil crenata, Buxi minoris æmula, ast minora, gustuque adstringente.

Flosculi è foliolorum alis enascuntur pediculis longioribus innixi, monopetali, oris in quinas lacinias dissectis, albicantes, odore non ingrato, è quorum medio aliquot staminula luteo-virescentia emicant.

Flores intempestivè delabentes ad frugem non perveniunt sub climate nostro: Bacciferam autem esse plantam, ex aliis hausi.

OBSERVATIONES.

Florum laciniæ extrorsum sunt reflexæ, è quarum laciniarum unguibus decem prodeunt stamina, apicibus vidua, inter quæ stylus prominet.

Flores utplurimùm singulatim sub climate nostro exeunt, calice quinquepartito præditi, quibus excussis, stylus superstes remanet, cujus basis intumescens in fructus rudimentum facessit.

Quot floribus gaudeat in solo natali planta isthæc, mirum dictu!

MOORELANDSCHE KRAAKBESIEN MET KLEENE PALMSBLADEREN EN WITTE BLOEMEN.

Dese tweede soorte van dese beester fijne bladeren altoos behoudende, wast twee voeten hoog, en is des selfs hout vry hart, en met een grauwe schorsse omvangen, de jonge takxkens sijn in tegendeel bruyn van schorsse.

De bladeren staan aan de verdeelde takken sonder eenige ordre, deselve zijn dikagtig, puntig, bly-groen van verwe, blinkend, aan de kanten eenigzints geschaart, die van de kleene Palm wat gelijkende, hoewel kleender, en t'samentrekkend van smaak.

De bloemkens komen uyt de oxelen der bladeren voort, hangende aan langagtige voetjens; deselve zijn eenbladerig, wit, niet onlieflijk van reuk, in vijf snippelingen verdeeld; uyt het midden deser bloemkens komen eenige geel-groene bloem-draden te voorschijn.

Door dien de bloemen onder ons climaat te vroeg afvallen, soo en brengt dit gewas, 't welk my gesegt is, besie-dragend te wesen, geen vrugten voort.

AANTEKENINGEN.

De verdeeltheden deser bloemen sijn buytenwaarts omgeslagen, uyt welkers bloem-nageltjens tien bloem-draden voortkomen, sonder met eenige hoofjens versien te zyn, tusschen dese sit de bloem-styl.

De bloemkens komen onder dit ons climaat meest eensaam te voorschyn, en dat uyt een bloem-kelkje, 't welk in vijven is gesneden; dese afgevallen zynde, blyft de bloem-styl staan, wiens grond verdikkende sig tot een beginsel van de vrugt komt te setten.

Het is qualyk te seggen, hoe seer dit gewas met bloemen beladen werd, in desselfs natuurlyke groei-plaats.

Spontè & passim luxuriat ad Promontorium Bonæ Spei, inde plantam floribus onustam huc transferri curavit, ejusque ramum benignè nobis concessit Nobilissimus & Amplissimus Dominus J. Huydekoper, Eques, Dominus in Maarseveen, Neerdijk, &c. Consul & Senator Amstelodamensis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c. &c.

Het wast alsints en dat van selfs op de Caap de Goede Hoop, van waar een plante, rykelyk met bloemen geladen, tot ons overgestuurt is, door de besorginge van den Wel-Ed. Groot-Agtbare Heer J. Huydekoper, Ridder, Heere in Maarseveen, Neerdyk, &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam, als mede Bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie &c. &c.



CAP.




AMARANTHVS BACCIFER CIRCEÆ FOLIIS
Fig. 66
NAPOLI

C A P. LXVI.

AMARANTHUS BACCIFER, CIRCÆÆ FOLIIS.

HIc fuffrutex amœnus affurgit caudice ad trium cûbitorum altitudinem, tereti, lirato, calamum fcriptorium, imò digitum minorem craffo, ad ramorum exortum nodofo, qui corticem grifeum gerens Solani noftratis in modum divaricatur ramis; per hos folia magna ex parte alternatim pofita, cernere licet, pediculis femidigitalibus purpurafcentibus, nonnihil pilofis, innitentia, Solani vulgaris noftratis æmula, tres quatuorve uncias longa, duas circiter ad bafin lata, in mucronem abeuntia, ambitu non ferrata, nec incifa, lætè virentia, fub finem æftatis non rarò rubedinem induentia.

Flores ex alis foliorum exfurgunt albicantes, breviffimis pedicellis fulti, ferie geminâ & continuâ è racemis dependentes.

Hifce fuccedunt fructus, coloris fanguinei, magnitudine baccarum Sambuci, fphærici, dulces, unicum utplurimùm femen continentes rugofum, fubnigricans, capitis aciculæ majoris magnitudinem haud fuperans.

India Orientalis alit hanc plantam, femine inde allato, nobis natam.

BESIE-DRAGENDE AMARANTHUS, MET CIRCEA BLADEREN.

DEfe luftige heefter groeit tot de hoogte van drie voeten, wiens ftamme een fchrijf-penne, ook wel een pink dik, rond, geveurt, en aan de verdeelingen der takken met knobbels verfien is: Defe ftamme met een grauwe fchorffe bekleet zijnde, werd in takken verdeeld, op de wijfe van de Inlandfche Nagtfchade, begaaft met meeft eenfaam ftaande en ongepaarde bladeren, welkers voetjens, een halve vinger lang, eenighfints met hayrtjens befet, en purpur-verwig zijn: Defe bladeren fijn die van de Inlandfche Nagtfchade niet qualijk gelijkende, drie, vier duym lang, aan haar grond ontrent twe duym breet, puntig, niet ingefneden, nog gefchaart, maar effen van kanten, blygroen van verwe, en in 't uytgaan des fomers rood-couleurig.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren voort, defelve zijn wit, fteunende op korte voetjens, aan trotsjens wederzijds afhangende.

Hier na volgen bol-ronde, en bloet-roode foete vrugten, in groote met die van de Vlier-befiën overeenkomende, waar van yder in fig komt te onthouden een fpeldehoofts groote, rouw, en fwartagtig zaatjen.

Dit gewas groeit in Ooft-Indien, van waar wy het zaad gekregen hebben, en in onfen Hof cultiveren.

OBSERVATIONES.

In Catalogo Horti Beaumontiani audit hic fuffrutex, (cujus caudex fragilis & farctus eft,) *Amaranthus Baccifer Indicus minor Circea folio & facie.*

Flofculi utplurimùm tetrapetali, rariffimè pentapetali, nudi, haud marcefcentes antequam fructus ad

AANTEKENINGEN.

In de Cataloge van den Tuyn van den Ed. Heer Beaumond werd dit gewas (wiens ftammekens breekzaam, en gevult is) geheten kleene Indiaanfche Befie-dragende Amaranthus van gedaante en bladeren met Circea overeenkomende.

De bloemkens fijn naakt, meeft vier, felden vyfbladerig, defe en komen niet te vergaan voor dat de vrugtjens ryp ge-

perfectam maturitatem pervenerunt; verùm fructibus adhærentes & calicum vices supplentes, mutando tamen colorem, qui enim primò albi erant flosculi, jam herbido colore perfunduntur.

Staminibus gaudent quatuor niveis, surrectis, apicibus concoloribus instructis, remanentibus cum petalis, donec fructus perfectam maturitatem adipiscantur, in fructuum exortu stamina ità comprimuntur, ut, quæ primò erant surrecta, jam situm transversum obtineant.

Per totam æstatem floret vigetque, nec folia, Circææ similia, deponit, nisi nova sint renata: sapor eorum oleraceus.

De viribus nihil traditur.

worden zyn; verstrekkende alsoo de vrugtjens tot een kelkwys bekleetsel, veranderende nogtans haar couleur, dewelke eerst wit zyn, en nu, de vrugtjens omvangende, bleekgroen worden.

Dese bloemkens zyn versien van vier sneeuw-witte, regtop-staande bloem-draden, dewelke met de bloem-bladerkens eencouleurig zyn: deselve blyven de bloemkens by, tot dat de vrugtjens ryp syn geworden, en werden in 't voortkomen der vrugtjens soodanig geperst, dat sy, die eerst regt op stonden, nu over dwers staan.

Dit gewas bloeit de geheele somer door, en het laat de de bladeren, dewelke die van de Circea gelyk zyn, niet vallen, voor datter nieuwe voortgebragt zyn, en syn dese van een moesige smaak.

De kragten en zyn van niemand tot nog toe ontdekt geworden.



CAP.





MALVS AMERICANA TRIFOLIATA, FRVCTV POMI AVRANTII INSTAR COLORATO. *Fig. 67*

C A P. LXVII.

MALUS AMERICANA TRIFOLIA, FRUCTU POMI AURANTII INSTAR COLORATO.

ARACH-SIMMERON *vulgò*.

PLantis pomiferis accenſenda hæc arbor, quæ Nobiliſſimo Hermanno, Parad. Bat. Prod. audit *Therebinthus Americana trifolia lucida*, *Palamalatta* vulgò dicta: An rectè, aliis judicandum relinquo, ego autem hactenus ſuffragari nequeo.

Patriam agnoſcit Americam continentem, in cujus Inſulis ubertim quoque alitur, *Arach-Simmeron* indigenis dicta, id eſt, *Aurantium Sylveſtre*, idque ratione formæ & coloris fructus, quæ cum malis Arantiis nonnihil conveniunt.

Radice cortice luteò, gravem odorem ſpirante: caudex autem materiâ firmâ & neutiquam fungosâ donatur, integumentò cineraceò, aromaticò amictus.

Folia hilariore viriditate perfuſa, ſplendentia, è lato mucronata, margine æquali, ſapore fatuo, tricompoſita, communi pediculo longiori nixa: Singularia autem folia pediculis innituntur breviſſimis.

Quales producat flores, prorſus ſum ignarus, quia florentem nondum offendi hanc arbuſculam.

Fructus rotundus, minoris pomi magnitudinem æquat, cortice duro Malicorio ſimili amictus, colore aurantio.

DRIEBLADERIGE AMERICAANSCHE APPEL-BOOM, MET ORANJE-VERWIGE VRUGTEN.

DEſen Boom behoord onder de Appeldragende Boomen, deſelve is in de Parad. Bat. Prod. van de Heer Profeſſor Hermans, Americaanſche Therebenthyn-Boom met blinkende, en drie te ſamen gevoegde bladeren, *geheten: Of zulkx wel of qualijk is, laat ik andere oordelen, voor my, ik en ben van dat gevoelen niet, dat ſy onder de Therebenthyn-bomen behoort geſtelt te werden.*

Het Vaderland van deſen Boom is de vaſte kuſt van America, in wiens Eylanden ſy ook veel gevonden word, zijnde aldaar van die Inwoonders Arach-Simmeron *geheten, dat is,* Wilde Oranje-Boom, *en dat wegens de forme en couleur des vrugts, die met die van de Oranje-appelen eenigzints overeenkomen.*

De wortel heeft een geele baſt, dewelke ſterk riekend is: de ſtamme is hard van hout, en geenſints ſponcieus, omvangen zijnde van een asgrauw-verwige, en aromatike ſchorſſe.

De bladeren ſijn bly-groen van verwe, blinkend, breet aan haar grond, en ſpits toelopend, effen van kanten, ſmaakloos, van drie te ſamen gevoegt, ſteunende te ſamen op een lang gemeen voetjen: yder daar en boven is van een ſeer kort voetjen verſien, waar door ſy haar aan de groote en gemeene voet of ſtelen vaſt maken.

Wat voor bloemen dit Boomken voortbrengt, is my gants onbekent, alſo ik deſelve noyt heb ſien bloeien.

De vrugt is rond, ſijnde van groote een kleene Appel gelijk, omvangen van een harde ſchorſſe, gelijkende die van een Granaat-appel, en van couleur met die van een Oranje-appel overeenkomende.

Semina intra carnem mollem continentur plano-rotunda, nonnihil impressa, uno extremo cuspidata, colore fusco.

Planta tenera, calore multo fovenda, paucàque aquà irriganda.

Utrum eadem sit cum Tapia Pisonis & Marcgravii, aliorum judicio relinquo, ego autem calculum apponere vix potero, differentia aliqua in fructu & semine existente,

De zaden die in de sagte vlesigheid der selven onthouden werden, sijn plat, rond, eenigzints ingebogen, bruyn-verwig, met een voor uytstekent puntje.

Dit is een teeder gewas, begerende groote warmte, en weynige vogtigheyt.

Dat desen Boom deselve is, dewelke van de Heer Piso en Markgraaf Tapaia word gebeten, zulkx en kan ik niet toestemmen, om dat'er in de vrugt, en in't zaad eenige onderscheyt is, weshalven ik het sal laten aan't oordeel van andere.

OBSERVATIONES.

Arubæ Insulæ, Curacao vicinæ, incola est hæc arbor, cujus fructus recentes & arbusculæ juniores nobis inde advectæ.

Semina per fructus pulpam irregulariter & copiosè sparsa, reniformia, quod in delineatione haud satis benè expressit pictor.

AANTEKENINGEN.

Dese Boom heeft haren natuurlyke groei-plaats op't Eyland Aruba, digt by Curacao, van waar ons versche vrugten, en jonge boomtjens toegesonden zyn.

De zaden, dewelke veele en sonder ordre, door het merg der vrugten verspreyt leggen, sijn hartswijse van figure, 't welk den tekenaar niet wel uytgedrukt heeft.



CAP.




MALUS AMERICANA LAURO-CERASI FOLIO, VENENATA.
Fig. 68

C A P. LXVIII.

MALUS AMERICANA, LAURO-CERASI FOLIO, VENENATA.

MANCINELLO ARBOR SEU MASSINILIA *dicta*.

ANno M DC Lxxxvii. mihi transmissa sunt poma aliquot arboris Massiniliæ, idque ex insulà Curacao, è quorum feminibus solo commissis prodiit hæc arbuscula, cujus facies non solùm, verùm etiam venenositas ejus perpaucis nota; ideirco conducibile fore existimavi, figuram ejus hic repræsentare, in usum Chirurgorum trans mare currentium, ut vitent hanc plantam horribilem, atque mirificè venenatam.

Radix ei non admodum dura, cujus caudex tertio à satione anno in Horto Nostro in tripedalem ferè altitudinem excrevit, in loco autem natali in mediocrem proceritatem arboream assurgit: Lignum quoque non admodum durum, cortice fuscò, in ramis verò, virescente, obductum.

Folia longitudine digitos sex transversos, latitudine tres æquantia, pediculis nituntur oblongis: sunt autem folia ad exortum rotunda, extremo mucronata, margine nonnihil crenata, foliis Pyri haud ita similia, quemadmodum ab aliquibus sunt descripta, sed foliorum Lauro-cerasi magis æmula, hilariore & nitente virore prædita, rigidiuscula, carnosa.

Flores exiles, lutei, unguibus petalorum exceptis, qui intus colore sanguineo sunt perfusi.

Fructus æmulantur poma exigua, qui aspectu amœni, primò rubieundi, postea flavedinem, tandemque exficcati, colorem cinereum induunt: sublata cuticula exteriore & pulpà interjectà apparet nucleus osseus, durissimus, scaber, semina includens quatuor subcærulea in singulis cellulis latitantia, una parte acuta, altera rotunda, quorum medulla candida.

Perpetuò vitet arbor hæc, intus succo lacteo undique turgens: descriptionem hujus arboris à D°. Brimelin Hist. des Avon-

VENYNIGE AMERICAANSCHE APPEL-BOOM, MET BLADEREN VAN LAURO-CERASUS.

IN 't Jaar 1687 sijn my uyt Curassou enige appelen van de Massanlie-boom overgestuurt, uyt welkers zaaden dit Boomtje opgekomen is, wiens gedaante niet alleen, maar ook hare venijnigheit weinige menschen bekent zijn: wesbalven het my goet gedagt heeft, des selfs figure alhier te verbeelden, ten dienste voornamentlijk van de Scheepsvarende Chirurgijns, ten einde sy dese schrikkelijke, en venijnige plante mogten schuwen.

Het heeft een wortel die niet seer hard is, en is des selfs stamme, dewelke in de natuurlijke groei-plaats tot een matelijken booms hoogte komt te groeien, in onsen Hof, het derde jaar na de sayinge, by na drie voeten hoog opgeschooten; dese omvangen zijnde van een bruyne schorsse, en is mede niet seer hard, de takken daar en tegen sijn met een groene bast bekleet.

De bladeren sijn ses vingeren breet lang, drie breet, steunende op langagtige voetjens: dese bladeren sijn stijfagtig, lijvig, blinkentgroen, aan haar begin rond, en scherp toelopend, ook aan de kanten een weinigsken geschaart, niet soo seer overeenkomende met die van onse Perebooms-bladeren, als wel met die van de Lauro-cerasus.

De bloemen sijn kleen, geel van couleur, uitgesondert der selver bloem nagelen (ungues,) *dewelke van binnen bloet-root zijn.*

De vrugten gelijken niet qualijk kleene appelen, sijnde lieslijk in 't aansien, eerst root, daar na geel, en gedroogt zijnde, grauw van couleur: het buytenste velleken, als mede 't vleesig wesen deser vrugten weg gesueden zijnde, soo vertoont sig een steenige noote, dewelke seer hard en rouw is, waar in vier blauwagtige zaden onthouden werden, leggende yder in een byzonder celleken, dese sijn aan d'eene kant rond, aan de andere puntig, van binnen wit van merg.

Dese Boom staat altoos groen, en is van binnen alsints met een wit melkagtig sap begaast, wiens beschrijvinge, so die van de Heer

turiers Cap. 2. concinnatam hic inserere animus est. *Venenata hæc arbor, de qua sermonem facere volui, in Pyri proceritatem adolescit, foliis Lauri Sylvestris æmulis; fructus sunt poma, iis similia, quæ vocantur Belgico idiomate Reynetten: ab Hispanis arbor denominatur quoque Arbos de Mancanillas, id est, arbor exilia poma ferens; sunt autem poma adeò venenata, ut in aquam conjecta, aut prolapsa venenositate sua illam ità inficiant, ut nequidem pisces in ea degentes, ab eo toxico immunes sint &c.*

Brimelin in sijne bist. der Avonturiers Cap. 2. opgestelt is, sal ik hier invoegen. Dese venynige plante, (*segt hy*) waar van ik voorgenomen hebbe te handelen, krijgt de hoogte eenes Perebooms, waar van de bladeren, die van de wilde Laurier, gelijk zijn De vrugten hebben de gedaante van onse Reynette Appelen: ook soo wort desen Boom by de Spanjaarden geheten Arbos de Mansanillas, dat is, kleene Appeltjens-dragende Boom, en sijn des selver Appelen soo venynig, datse in 't water gevallen of geworpen zynde, 't selve soodanig door hare venynigheid infecteren, dat selfs de Vissen, die haar in 't selve water onthouden, van haar venyn niet vry en zyn &c.

Qui ex Europa primùm in Americam adveniunt semetipsos facilè hisce fructibus interficiunt, aspectu odoratuque adeò accepti, ut ab eorum usu & esu vix sese possint abstinere; quibus optimum remedium seu antidotus est oleum olivarum liberaliùs epotum, quo veneni vis obtunditur, aut æger ligandus vinculis & ita impediendus ne per biduum aut triduum bibat, quod illi ardunm atque difficile, queritur enim perpetuò de siti in tolerabili & incendio, totum corpus rubedine ignis instar inficitur, linguâ nigredine obsessâ, carbonis ad exemplum: siquis autem largius hisce pomis fuerit usus, non datur remedium contra mortem certò subsecuturam.

Die gene, dewelke eerst uyt Europa overkomen, vergeven haar selve ligtelijk met dese vrugten te eeten, dewelke in 't aansien soo aangenaam, en lieflijk van reuk zijn, datse haar selven van 't gebruik naulijkx kunnen onthouden; waar tegen het beste tegengift en remedie is, het indrinken van veel olyf-oly, waar door de kragt van 't vergift gebroken wort: anders soo onthoutmen soo een lijder 2. 3. dagen agter een alle drank, hem vastbindende en alsso verboedende, dat hy geen drank magtig worden kan, 't welk hem een seer swaren last is, die hy naulijkx kan uitstaan, wegens een gedurige brand, en onverdraaglijken dorst; het gehele lichaam word vuurig root, en de tonge swart; is 't sake dat iemand veel van dese Appelen heeft gegeten, so en isser gants geen remedie tot sijne genesinge, maar moet nootsakelijk sterven.

Hispanus quidam mihi quoque narravit & confirmavit sese expertum, radices hujus arboris venenosissimas esse, nullumque huic malo antidotum hucusque repertum potentius quàm ipsa ejus semina subtiliter contusa & cum vino porrecta.

Gustavit quidam me præsente exiguam portionem folii hujus arboris, dicens saporem esse gratum, verùm post semiquadrantem de faucium contractione valdè querebatur, donec usu lactis vaccini restitutus esset.

Multô calore indiget, & terrà irrigua gaudet, planta hæc admodùm tenera.

Seker Spanjaart heeft my ook verhaalt en bevestigt, ondervonden te hebben, dat de wortelen deses Booms ook seer venijnig zijn, en dat daar toe geen grooter remedie uitgevonden is, als het zaad deser Appelen fijn gestoten, en met wijn ingedronken.

Een seker persoon proefde eertijds in mijn bywesen een kleen stukje van een blad deses Booms, en zeyde my 't selve aangenaam te zijn van smaak, maar na een half quartier uurs, klaagde hy dat hem de keel als toegenepen wierd, tot dat hy door 't gebruik van zoete melk gereddert wierd.

Dit is een seer teder gewas, en moet door hitte en veel waters in 't leven gehouden worden.

CAP.



ANONA. Fig. 69



CAP. LXIX.

ANONA.

Radice alitur graveolente, dura, in varios ramos brachiata, cortice rubicundo amicta.

Caudex in arboream proceritatem excrescens in paucos dispescitur ramos, libro viridi amictos, cinereisque punctulis notatos.

Folia ampla, inodora, glabra, inordinatè disposita, adversà parte nitentia, & saturatè viridia, aversà autem dilutiore virore perfusa, manibusque confricta unctuositatem remittentia.

Flores, qui ab aliis dicuntur tripetali, crassi, albidi, nondum in conspectum venêre.

Fructus sunt coniformes, pugni magnitudinem non raró superantes, qui intus medullà suavi odore, gratoque sapore repleti, in quibus semina oblongo-rotunda, plana, glabra, nitentia, atque refrigerante virtute prædita.

ANONA.

De wortel van dit gewas is swaar van reuk, en veelvoudig verdeelt zijnde, omvangen van een rood-agtige schorsse.

De stamme booms hoogte groeiende, verspreyt sig in weinige takken, bekleet met een groene, en grauw gevlekte schorsse.

De bladeren sijn breed, sonder merkelyke reuk, glad, boven bruyn-groen en blinkend, van onderen ligt-groen; deselve staan sonder ordre, en met de handen gevreven zijnde, geven een taye vettigheid van haar.

De bloemen werden gesegt dik, wit, en driebladerig te wesen, en sijn my noyt voorgekomen.

De vrugten sijn Pijn-appels-wijs, de groote van een vuyst dikwils overtreffende, vervuld met een wel-riekend merg, 't welk ook aangenaam van smaak is; hier in leggen langagtig-ronde, platte, gladde, blinkende, en verkoelende zaden.

OBSERVATIONES.

Varias hujus arboris species in regionibus calidioribus inveniri certum, magnitudine, fructuumque formà plurimùm differentes.

America diversas alit, unde & varii nobis transmissi fructus, quorum primus & maximus Anona Sylvestris dictus, pomum magnitudine superat; cortice glabro, spadiceo tectus; semina oblonga, plana, glabra, fusca, continens, estque nobis ex Curacao allatus.

Secunda Anonæ species fructum profert cordiformem (unde quoque Cor Bovinum vulgò audit) scabrum, Strobulo similem, coloris itidem spadicei, semina supradicto conformia, sed minora & nigricantia includens: Hæc cum Anona Maram Hort. Mal. part. 3. pag. 23. & Anon Oviedi satis convenire videtur.

Tertiæ speciei fructus eandem induit formam, aspero verò & quasi spinoso tectus est cortice, præcedenti concolore, & seminibus quoque ab eodem non differt.

AANTEKENINGEN.

't Is seeker datter verscheyde soorten van desen Boom in de warme landen gevonden worden, die van den anderen verscheelen wegens de forme en groote der vrugten.

In America werdender veele gevonden, van waar wy verscheyde vrugten gekregen hebben, onder de welke ook gevonden werd een die seer groot is, en Wilde Anona geheten word; dese overtreft een appel in kloekte, omvangen zynde van een gladde en effene schorsse, castanie-bruyn van verwe; dese heeft langwerpige, platte, gladde, en bruyne zaden, en is ons uit Curacao overgesonden.

De vrugt van de twede soorte is harts-wyse (waarom deselve ook gemeenlijk Osse-hart geheten word) en is rouw, gelyk die van de Strobulus, van couleur en zaad de bovengemelde gelykende, hoewel 't zaad kleender en swart is: Dese vrugt schynt ons genoegzaam overeen te komen met de Anona Maram van den Hortus Mal. part. 3. pag. 23. alsmede met de Anon Oviedi.

De derde komt mede met de voorgaande wegens des selfs couleur, forme, en zaad overeen, maar is dese fyne schelle gelyk als doornig.

Fructus quartæ oblongus est & turbinatus, eleganter cæruleus, pomi mediocris magnitudine, ex glandulis lignosis vel squamarum lignosarum strue compactus; hic si non idem, maximam saltem affinitatem habet cum Ahate de Panucho, cujus meminit Nard. Ant. Recchus pag. 348. Strobuli Americani nomine, hic nobis ex Insula Aruba transmissus.

De vrugt van de vierde is langwerpig peerswijs, schoon blauw van couleur, van groote een middelmatige appel gelyk, en van veele houtagtige heuveltjens, of schobbens te samen gesteld; dese heeft soo groot een gemeenschap met de Ahate de Panucho, waar van Nard. Ant. Recchus pag. 348. onder de benaminge van Strobulus Americanus gewag maakt, dat, soo se niet deselve en is, soo heeft se daar mede een seer groote gemeenschap.



CAP.



MALVS AMERICANA SPINOSA PORTVLACÆ FOLIO, FRVCTV FOLIOSO, SEMINE RENIFORMI SPLENDENTE. Fig. 70

C A P. LXX.

MALUS AMERICANA SPINOSA PORTULACÆ FOLIO, FRUCTU FOLIOSO, SEMINE RENIFORMI SPLENDENTE.

BLAD-APPEL *vulgò.*

ANno M DC xc. prodiit nobis hæc planta semine, non ex Surinama, verùm ex Insula Americana Margaretha dicta, advecto, nomine *Blad-appel.*

Caudicem jam habet in Horto Nostro bipedalem, fungosum, spinis geminis minacibus armatum, ad summitatem ramosum: Cortex per primam adolescentiam virescens, tandem cinereum induit colorem.

Folia juxta spinas orta, tres digitos transversos longa, sescunciam lata, ad exortum angusta, extremo cuspidata, per oras non crenata, crassa, succosa.

Ramuli ad spinas niveô tomentô pilosô gaudent.

Flores mihi ignoti.

Fructus, quantum ex aliorum relatione haurire potui, sunt poma rotunda, exilia, quæ foliola crassiora emittunt (unde ei nomen *Blad-appel*) succô limosô, odorô, turgentia.

Semina non admodùm dura, exigua, reniformia, nitentia, intus substantiâ farinaceâ infarcta, superficie æquali, colorisque fusci.

Quandoquidem hæc planta admodùm tenera, frigoris copiosique humoris impatiens, à nemine hactenus est descripta, eandem delineari curavi.

AMERICAANSCHE DOORNAGTIGE APPEL-BOOM, MET PORCELEIN-BLADEREN, GEBLADERDE VRUGT, en NIERSWYSE BLINKEND ZAAD.

HEt zaad van dit Boom-gewas is ons overgestuurt in't Jaar 1690 *uyt het Eyland St. Margariet, gelegen in America, en niet uyt Suriname, met de name van* Blad-appel.

Het is in onsen Hof twe voeten hoog opgeschoten, de stamme is voos, met twe byeen gevoegde en scherp-stekende doornen, op een sekere distantie beset, en van boven in takken verdeelt: de schorsse is in't eerst groen, en wert daar na grauw.

De bladeren hebben haren oorspronk bezyden de doornen, en syn drie vingeren breet-lang, anderhalve duym breet, smal aan haar begin, spits aan haar eynde, aan de kanten ongekerft, dik en sap-ryk.

De takxkens zyn ontrent de doornen met een witte hayrige donssigheid beset.

Des selfs bloemen zyn my noyt voorgekomen.

De vrugten, (soo ik wel onderrigt ben) syn kleene, ronde appeltjens, waar uyt veele dikke bladerkens komen te wassen, (waar van het ook de naam van Blad-appel *heeft gekregen,) vervuld van een lymagtig sap, 't welk lieflyk van reuk is.*

De zaden en zyn niet seer hard, kleen, van gedaante als een nier, blinkende, van binnen met een witte meelige selfstandigheid vervult, van buyten essen, glad, en bruyn van couleur.

Dewyl dit gewas seer teder zynde, ook geen koude, nog veel vogtigheid verdragen kan, van niemand is beschreven, soo hebbe ik het selve doen aftekenen.

OBSERVATIONES.

Spinæ, ad foliorum exortum prodeuntes, singulares; bicompositæ, non rarò quoque plures simul ex eodem loco prodeunt, quarum aliæ aliis sunt longiores.

Folia brevissimis aut nullis pediculis fulta, maxima ex parte alternatim posita, nec densè stipata, sapore fatuo, mansuque mucilaginem lentam emittentia.

AANTEKENINGEN.

De doornen, aan den oorspronk der bladeren voortkomende, staan of eensaam, of gepaart; 't gebeurt ook meermalen datter meer uyt een en deselve plaatse haren oorspronk nemen, die niet alle van eenderhande groote zijn.

De bladeren staan eensaam, en niet geheel digt byeen, versien van seer korte, en naulykx zienlyke voetjens; deselve syn ook smakeloos, en geven in 't kauwen een slymerigheid van haar.



C A P.



ARBOR AMERICANA CVCVRBITIFERA, FOLIO LONGO MVCRONATO, FRVCTV OBLONGO *Fig. 72*



CAP. LXXI.

ARBOR AMERICANA CUCURBITIFERA, FOLIO LONGO MUCRONATO, FRUCTU OBLONGO.

TRibus abhinc annis femine enutrita eft in Horto Medico arbufcula hæc Cucurbitifera, nunc quatuor pedes alta, pollicemque craffa, cujus duas fpecies recenfent Authores, quarum una defcribitur à D°. Rochefort, nomine *Calabaffier*, alterius, cujus figura hic à me exhibetur, Raius meminit Hift. Plant. tom. 2. nomine *Arboris Cucurbitiferæ, foliô longô mucronatô feu Laurino:* Duæ hæ plantæ differunt tantùm fructu, & foliis.

Hæc noftra radice nititur albicante; cortex caudicis grifeo colore imbutus, Sambucum æmulatur.

Folia inordinatè difpofita, fingula, bina, non rarò quoque terna, plurave fimul ad eundem exortum provenientia, margine undulata, producțiora, pollicem lata, in utroque extremo angufta, mucronata, Lauri-angufti foliæ bacciferæ fimilia, minus autem rigida, & anguftiora, averfa parte dilutè viridia, in recta verò faturatione virore perfufa, fapore amariufculo.

Flores in Europa, quod fciam, nunquam vifi.

Fructus exficcatus, è cujus femine prognata ifthæc, figuræ fuit ovalis, cortice durô, lignosô, æquali & fufci præditus, feminaque in eo comperta plana, cordi-formia, colore fubnigricante.

AMERICAANSCHE LANG-EN SPITS-BLADERIGE CAAUWOERDE-BOOM, MET LANGWERPIGE VRUGTEN.

T Is nu drie jaren geleden, dat in den Amfterdamfchen Medicijn-Hof uyt zaad voortgeteeld is dit Caauwoerd-dragend Boomtje, nu vier voeten opgefchooten, en een duym dik zijnde, waar van datter twe foorten by de Autheuren bekent ftaan, hier van is d'eerfte befchreven van de Heer Rochefort, met de benaminge van Calabaffier, *d'andere wiens figure alhier van my vertoont word, gedenkt de Heer Raius in 't twede deel van fijne Hiftorie der Gewaffen met de name van* Caauwoerd-dragende Boom, met lange, en fpits-toelopende, of Laurier-bladeren: *Beyde defe gewaffen verfchillen alleen in vrugt en bladeren.*

Die wy hier befchrijven heeft een witte wortel; de fchorffe des ftams, grauw van couleur zijnde, is die van de Vlier gelijkende.

Des felfs bladeren ftaan fonder ordre eenfaam, ook wel twe aan twe, fomtijds drie aan drie, en meer te famen op een en defelve plaatfe voortkomende, en fpringen defe hare kanten wat op en neder: fy fijn ook lang, een duym breed, aan beyde de eynden final, puntig, die van de fmal-bladerige en befie-dragende Laurier gelijkende, hoewelfe die in ftevigheyt en breete komen te wijken; defe hare couleur is van onderen ligt, van boven donker-groen, en bitteragtig van fmaak.

De bloemen defes gewas en fijn (mijns wetens) noyt in Europa gefien.

De gedroogde vrugt, uyt wiens zaad dit gewas voortgekomen is, was ovaal van figure, en begaaft met een harde, houtagtige, effene, en bruyne fchorffe, en wierden des felfs zaden daar in plat, hartswijs, en fwartagtig van couleur bevonden.

Www Cor-

Cortices hujus fructus Americæ incolis ad conficienda varii generis suppellectilia, præsertim cibo & potui continendis destinata, inserviunt.

Tenera est hæc planta, calore indigens perpetuò, frigorisque impatientissima.

De schorssen deser vrugten dienen de Americaners tot het maken van allerhande huysraat, voornamentlijk daar men spijs en drank kan indoen.

't Is een teder gewas, 't welk gants tegen geen koude gewapent is, maar gedurige warmte van noden heeft.



CAP.




SEBESTENA DOMESTICA
Fig. 72.

CAP. LXXII.

SEBESTENA DOMESTICA *Baub. Pin.* SEU MYXA *Dod.*

ANno M DC Lxxxiv ex ossibus aliquot fructuum Myxæ seu Sebestenæ solo mandatis, arbusculæ tres nobis prognatæ sunt.

Folia seminalia affabrè corrugata & complicata, postea sensim dilatata & expansa, muscarium, quô mulieres radios solares avertunt tempore æstivo, repræsentabant.

Hæ arbusculæ sextô à satione annô in quadripedalem proceritatem accreverunt.

Caudex est pollicem crassus, cortice scabrò fuscô, striatô amictus, qui in ramos brachiatur, foliis inordinatis, pediculis longioribus fulris vestitos; sunt autem hæc folia oblongo-rotunda, Alni foliorum æmula, mucronata, iis tamen crassiora & hyeme decidua, nonnihil rugosa, margine inæqualiter serrata, supernè saturè viridia, infernè dilutiore virore perfusa.

Flores hæ arbusculæ protulerunt Anno M DC Lxxxvii, (qui annus fuit, post sationem tertius,) ut & Anno M DC xci Mense Martio, pentapetalos, pediculis brevioribus fultos, ramulorum cimis insidentes, latè satis dispersos, albicantes, suavè olentes: è quorum medio, loco staminum, alii minores flosculi provenire videbantur: tertio die expansionis flosculi in terram procidebant, simul cum suis fructuum rudimentis, quibus insidebant, & sic ob cæli inclementiam, ulterioris indagationis via nobis fuit reclusa.

Ramum hujus plantæ in usum & satisfactionem Botanophilorum ad vivum delineari curavi, utpotè minus cognitæ, quan-

TAMME SEBESTE BOOM.

Uit eenige Sebeste Steenen, die ik in 't Jaar 1684 gesayt hadde, sijn drie boomtjens voortgekomen.

Als de bladeren voor den dag komen, sijn deselve aardig geployt, maar naderhand haar uytspreydende, gelijken sy een wayer, die de vrouwen in de somer gebruyken.

Het vierde jaar na de sayinge, kregen sy de hoogte van vier voeten.

De stamme, een duym dik, en van een rouwe bruyne en gestreepte schorsse omvangen sijnde, is in takken verdeeld, en versien van onordentlijk staande bladeren, dewelke langbachtig-rond zijn, en die van de Else-boom niet qualijk en gelijken, hoewel sy dikker zijn; dese bladeren sijn puntig, eenigsints rouw, aan de kanten ongelijk geschaart, van boven donker-groen, van onderen ligt-groen, en vallen des winters af.

Dese boomtjens hebben gebloeit in 't Jaar 1687, sijnde het derde jaar na de sayinge, als mede in 't Jaar 1691 in de Maand van Maart; dese bloemtjens sijn vijfbladerig, wit, lieflijk van reuk, breedagtig verspreid aan 't opperste der takken, en steunen op korte steeltjens: uyt het midden deser bloemkens scheenen, in plaats van bloem-draden, andere bloemkens te willen voortkomen: den derden dag na het ontsluyten der bloemen, vielen de deselve af, te gelijk met de beginselen der vrugten, waar op sy geseten waren, en also wiert ons, door de gestrengheid van 't weer, de verdere ondersoekinge benomen.

Ik heb een tak van dit gewas na 't leven doen aftekenen tot voldoeninge van de liefhebbers der gewassen, als sijnde tot nog toe

Xxx tum-

tumvis Clarissimus Prosper Alpinus de Plantis Ægypti figuram quidem exhibeat, ast haud satis accuratam, & cum nostra minus convenientem.

Arbor hæc peregrina multô calore indigens, locanda & conservanda in repositoriis vitreis.

Fructuum usus Medicis notissimus, & in pectoris affectibus utilissimus.

niet genoeg bekend, hoewel Prosper Alpinus de Plantis Ægypti een figure daar van heeft laten uitgaan, dewelke mijns dunkens niet net genoeg en is, ook met dese niet wel en accordeert.

Dit vreemd Boom-gewas moet in glasekassen geconserveert, en veel water gegeven werden.

't Gebruik der vrugten is de Genees-heeren seer wel bekend, en in de gebreeken van de borst seer dienstig.



CAP.



IVIVBE AMERICANA SPINOSA LOTI ARBORIS FOLIIS ET FACIE, FRVCTV ROTVNDO, PARVO, DVLCI

Fig. 3

C A P. LXXIII.

JUJUBE AMERICANA SPINOSA, LOTI ARBORIS FOLIIS ET FACIE, FRUCTU ROTUNDO, PARVO, DULCI.
Cat. Hort. Beaum.

LEGUANARIA *vulgò.*

PRuniferis adscribenda hæc arbor, cujus natalis est Curacao, ut & aliæ circumjacentes Insulæ, ubi fructus à Belgis ibidem hospitantibus *Leguaan Besien* appellantur: Propterea quod animalia quadrupedia, Iguanæ dicta, horum fructuum gratissimâ & dulci pulpâ ossiculum ambiente admodùm delectantur.

Ex hisce fructibus rotundis, ossiculo tereti, nucleoque albicante præditis, mihi natæ sunt variæ arbusculæ, è quarum radicibus ligneis, longè latèque per solum dispersis, caudices attollnntur tripedales, spinis plerumque bicompositis horridi, & in ramos itidem spinosos distributi; horum lignum durum, cortice cinereo amictum.

Ad exortum horum rigentium aculeorum, folia prodeunt ordine alterno insidentia, pediculis brevioribus fulta, parte superiore saturâ viriditate prædità, inferna parte terram spectante dilutiore virore perfusa, tres uncias ferè longa, sescunciam circiter lata, mucronata, non decidua, serrata, Loti arboris foliorum subæmula, sapore herbaceo.

Quibus polleat viribus hæc planta, aut cui usui ulterius inserviat, me latet.

AMERICAANSCHE DOORNIGE JUJUBÉ, VAN GEDAANTE EN BLADEREN DE LOTUS-BOOM GELYKENDE, MET RONDE, EN ZOETE VRUGTEN.

D*Esen Boom, wiens natuurlijke groeiplaats is Curacao, als mede d'andere omleggende Eylanden, is een medesoorte van Pruyme-boom, wiens vrugten van de Hollanders, die haar verblijf in de geseyde plaatsen hebben, genaamt werden* Leguaan Besien; *om dat de Leguanen, sijnde een soorte van viervoetige dieren, de sagte en eetbare stoffe, die de steenen deser vrugten omvangen, geerne eeten.*

Uyt dese ronde vrugten, welkers steenen langwerpig-rond, en hare kernen wit zijn, heb ik verscheide Boomtjes opgekregen, uyt welkers houtagtige wortelen, die haar wijt en breed door het aardrijk verspreyden, stammekens voortkomen, dewelke drie voeten hoog opschietende, met scherpstekende, en gemeenlijk twee by den anderen staande doornen gewapent zijn, en niet alleen dese stammekens maar ook de takken: het hout deses gewas is hard, en omvangen van een grauwe schorsse.

Aan de grond der geseyde doornen komen de bladeren eensamig, en kortvoetig te voorschijn: dese sijn van boven hoog-groen, van onderen ligt-groen, byna drie duym lang, outrend anderhalve duym breed, spits toelopende, geschaard, die van de Lotus-boom euigzints gelijkende; sy en vallen des winters niet af, ook en hebben sy geen merkelijke smaak.

Van wat kragten dit gewas is, of waar toe het verders diend, is my onbekent.

Culturæ admodum eſt teneræ, ſolòque indiget pingui & convenienti, ut & irrigatione modicâ, ne incrementum illius continuum inhibeatur.

Het is ſeer teder, en tot des ſelfs oeffeninge en onderhoudinge heeſt het bequaame en vette aarde, ook matige bevogtinge van noden, op dat alſoo des ſelfs gedurige aangroei niet verbinderd en werd.

Officula telluri committenda, ciſtâque calidâ, plantarum enutritioni coaptatâ, indigent.

Om dit gewas op te krijgen, moetmen de ſteenen der vrugten in een warme broeibak zaijen.



CAP.






PRUNUS IAVANICA ATRIPLICIS FOLIIS
Fig 74

C A P. LXXIV.

PRUNUS JAVANICA ATRIPLICIS FOLIIS.

KAKOUSA *Javanensibus.*

INter semina exotica, ex Insula Java Anno M DC Lxxxvi ad nos transmissa, invenimus quoque Pruna aliquot, nomine Javanico *Kakousa:* Hæc terræ ritè præparatæ commissa fovimus in theca convenienti, quò factò natæ sunt nobis arbusculæ quædam, facie pulchræ, circa quas quintò annò observavi radicem esse albam, ligneam, fibris numerosis ditatam.

Caudex pollicem crassus, quatuor pedes altus, durus, cortice ex griseo-fusco obductus, parte superiore ramosus, foliis amictus alternatim positis & longis pediculis insidentibus, palmam longis, duas uncias latis, ambitu inæqualiter crenatis, extremo mucronatis, atro-virore nitentibus, Atriplicis angustifoliæ subæmulis.

Flores videre haud mihi contigit.

Pulpa fructus exsiccati mollis, gustu adstringens, colore ex luteo virescens, cortice tenuiore obducitur.

Figura apposita ad vivum expressa, integram arbusculam, perpetuà fronde virentem, & multò calore indigentem, ut & fructum, cum omnibus suis partibus repræsentat.

JAVAANSCHE PRUYME-BOOM, MET MELDE-BLADEREN.

ONder de vreemde zaden uit het Eyland Java tot ons overgestuurt zijnde in 't Jaar 1686, *hebben wy ook eenige Pruymen gevonden, met de Javaansche benaminge* Kakousa: *dese in wel bereyde aarde gestoken, en in een bequaame kassen geplaast zijnde, hebben wy eenige lieflijke boomtjens opgekregen, waar ontrend ik het vijfde jaar na de sayinge geobserveert hebbe, dat hare wortelen wit, houtaghtig, en met veele zazelingen verrijkt waren.*

De stamme een duym dik, en vier voeten hoog opgeschoten zijnde, is hard, omvangen van een donker-groene schorsse, en van boven in verscheyde takken verdeeld, welkers bladeren eensaam, en op lange voetjens steunende, een palme lang, en twee duym breet zijn, ook in haren omtrek ongelijk geschaart, puntig donkergroen, blinkend, die van de smalbladerige Melde niet qualijk gelijkende.

Ik en hebbe hare bloemen niet gesien.

Het gedroogde merg der vrugten is sagt, t'samentrekkend, van couleur uyt den geele-groen, en van een dunne schelle omvangen.

De bygevoegde figure na het leven gemaakt zijnde, verbeeld het geheele boomtje, met de vrugt, en alle sijne deelen: het behout de bladeren des winters, soo dat het altoos groen staat.

OBSERVATIONES.

Insecta illa lata, plana, & tandem in pulverem farinaceum abeuntia, nomine Pediculorum Aurantiorum Belgico idiomate nota, & herbas, arborésque plurimum vexantia, hisce arbusculis copiosè innascuntur.

AANTEKENINGEN.

Dese boomkens werden bysonder geplaagt van die platte, en breede beeskens, daemen in 't Neerduyts Oranje-Luysen heet, en eyndeling in een pulver verneetigt werden, waar van niet alleen dese, maar ook andere kruyden en boomen seer gevexeert werden.



CAP.




CERASVS IAMAICENSIS FRVCTV TETRAPYRENO
Fig. 75

C A P. LXXV.

CERASUS JAMAICENSIS FRUCTU TETRAPYRENO.

ARbuſcula iſthæc, ſemine enata, excrevit nobis ad duorum pedum altitudinem, caudice duro, cortice griſeo tecto, in varios ramos brachiato.

Rami obſequioſi foliis veſtiti ad intervalla ex adverſo binis, Clematidis Daphnoidis ſimilibus, lævibus, oblongo-rotundis, rigidiuſculis, mucronatis, breviſſimis pedicellis ramulis appenſis, nervô utraque parte maximè conſpicuô, præditis, ſupernè ſaturatâ viriditate nitentibus, infernè autem dilutiore, ſapore fatuo, nonnihil glutinoſo, imbutis.

OBSERVATIONES.

Fructum hujus arbuſculæ, vix edulem & auſteroacidum eſſe, experti ſumus.

Creſcit ubertim in Inſula Barbados, dicta, indeque ſemina in Belgium ſunt tranſvecta: Eſt & Indigena Inſulæ Curacaô, indeque in Surinamam modò demigravit.

KERSEBOOM VAN JAMAICA MET VIER-STEENIGE VRUGTEN.

DIt Boomtje, uit zaad voortgekomen zijnde, is by ons nu geworden twee voeten hoog, hard van ſtamme, omvangen van een grauwe ſchorſſe, en in verſcheyde takken verdeeld.

Deſe takken ſijn tay en buygzaam, bekleet met bladeren, dewelke twee aan twe over malkanderen wat van den anderen ſtaan, die van de Vincoorde of Maagdepalm gelijkende, effen en glad, langachtig-rond, ſtijfachtig, puntig met korte voetjens aan de takxkens vereenigt, en begaaft met een zenue, dewelke aan beyde de kanten der bladeren ſeer ſichtbaar is: van boven ſijn deſelve donker en blinkend-groen, van onderen in tegendeel ligtgroen, ſmaakloos, en wat ſlijmerig van ſmake.

AANTEKENINGEN.

De vrugt van dit gewas hebben wy bevonden ſuer en t'ſamen-trekkend van ſmaak, ook naulykx eetbaar te zyn.

Het waſt overvloedig veel op 't Eyland Barbados, waar van daan het zaat in Holland overgevoert is: Het heeft ook Curaſſauw tot des ſelfs natuurlyke groei-plaats, en van daar is't ook in Suriname gekomen.





AZADARICHTA INDICA FOLIIS RAMOSIS MINORIBVS, FLORE ALBO SVBCÆRVLEO PVRPVRASCENTE MAIORE. Fig. 76.

C A P. LXXVI.

AZADIRACHTA INDICA FOLIIS RAMOSIS MINORIBUS, FLORE ALBO, SUBCÆRULEO PURPURASCENTE MAJORE.

Breyn. Prod. 2.

IN justæ magnitudinis arborem excrevit isthæc in Horto Nostro, cujus locus natalis est Zeylona, unde seminibus ad nos transmissis, tellurique nostræ commissis, nobis natæ arbusculæ aliquot.

Radice alitur longè latèque per solum dispersâ, numerosis fibris capillata.

Caudex cortice fuscò, rami autem virescente teguntur.

Folia ad instar Fraxini ampla, ramosa, ex multis foliolis, sibi mutuò ad costam respondentibus, impari tamen semper alam claudente, adversâ parte obscurius virescentibus, aversâ autem dilutiore virore præditis, composita, profundè serrata, angusta, sescunciam longa, mucronata.

Flores odorati, tetrapetali, aut pentapetali in ramulorum extremis, nec non è foliorum alis enascentes, plures congregatim proveniunt, communi & longiori pediculo suffulti: singuli autem pedicellis brevioribus adnati, coloris sunt ex albido cærulei, purpurâ permixti: Ex horum medio stylus emergit tubulosus purpureus, oblongus.

Fructus viridi teguntur cuticulâ, suntque ossei, angulosi, oblongo-rotundi, olivæ minori similes, colore griseo, quorum

INDIAANSCHE AZADIRACH, MET KLEENE GETAKTE BLADEREN, EN UIT DEN WITTE BLAUW-PEERSVERWIGE GROOTE BLOEMEN.

DIt gewas is in onsen Hof tot een matig hoog Boomtje gegroeit, het welke Zeylon tot des selfs natuurlijke groeiplaatse heeft, van waar ons de Zaden overgestuurt zijn, dewelke gesayt zijnde, verscheide Boomtjens voortgebragt hebben.

Het is versien van een zaselige wortel, die wijt en breet door 't Aardrijk verspreit word.

De stamme werd omvangen van een rosse, de takken in tegendeel van een groene schorsse.

De bladeren zijn breet en getakt, gelijk die van de Esseboom, ieder der selver bestaande uit veele kleene bladerkens, dewelke al te samen twee aan twee over malkanderen staan, uitgenomen het laatste, 't welk altoos eensaam en ongepaart blijft: en sijn dese particuliere kleene bladerkens smal, spits toelopende, geschaart, anderhalve duym lang, van boven donker, van onderen ligt-groen.

De bloemen komen veel byeen te voorschijn, aangenaam van reuk, vierbladerig, ook wel uyt vijf bladeren bestaande, deselve komen te voorschijn uyt de toppen der steelen, als mede uyt de oxelen der bladeren, steunende altesamen op een lange steel: Ider particulier bloemtje rust op een kort steeltje, zijnde uit den witte blauwagtig met purpur vermengt: uyt des selfs binnenste doet sig een holle peerssche, langagtige bloemstijl op.

De vrugten werden omvangen met een groen bekleetsel, en zijn dese steenig, boekig, langwerpig-rond, en kleene olijf gesin-

Bbbb

ſinguli quaterna utplurimùm ſemina oblonga, nigra, continent.

lijkende, en grauw-couleurig, waar van yder meeſt vier langwerpige en ſwarte zaden komt te onthouden.

OBSERVATIONES.

Qui è medio florum, è quinis petalis, extrorſum nonnihil reflexis, compoſitorum, emergit tubulus, in ſui extremo dirimitur in ſedecim, octodecim, imò viginti lacinias minutiſſimas, trepani in modum: ſub quibus laciniis è tubuli extremo interiore decem ſtaminula brevia luteola, oriuntur.

Stylus autem craſſiuſculus, è tubi fundo emergit, & fructus rudimento innititur.

AANTEKENINGEN.

Het uyterſte van 't buysken, 't welk uyt het midden van dit vyf-bladerig, en buytenwaarts omgebogen bloemtje te voorſchyn komt, is in 17, 18, ja ook wel 20 ſeer kleene geſchaarde verdeeltheden (laciniæ) *verdeeld, op de wyſe van een trepanum (trepaan of been-boor:) uyt de binnenſte ſuperficie, even onder de geſeyde geſchaarde verdeeldheden, komen 10 geelagtige bloem-draden te voorſchyn.*

De bloemſtyl is dikagtig, en neemt ſyn oorſpronk uyt de grond van het buysken, en ſteunt op het beginſel des vrugts.



CAP.



THEREBINTHUS AMERICANA POLYPHYLLA Fig 77

C A P. LXXVII.

THEREBINTHUS AMERICANA POLYPHYLLA.

Par. Bat. Prod.

IN arboream exerescit proceritatem radice exiguâ, caudice molli, modicè crassò, cortice albicante prædito, quô læsò, humorem pinguem & viscidum fundit: Parte superiore in frequentes dispergitur ramos, quos folia vestiunt alternatim posita & pennata ex septenis novenisve foliolis uni costæ prælongæ adnatis, sibique invicem oppositis longitudine unciarum trium, latitudine autem unius, congesta, & brevioribus pediculis virescentibus fulta, ultimo & impari alam terminante.

Hæc folia tempore hyemali decidua, adversà saturâ, aversà verò pallidiore viriditate sunt prædita, margine nonnihil serrata, nervo per longitudinem excurrente, inscripta, sapore subacido, aromatico, permixto.

Floribus ac fructibus nunquam à me visis: plura addere supersedebo, donec notitiam perfectiorem acquisivero.

Calore quidem indiget in educatione

VEEL-BLADIGE THEREBENTHYN-BOOM VAN AMERICA.

Dit gewas heeft een kleene wortel, en groeit tot een bequame Boom, tamelijk dik, en sagt van stam, omvangen van een witagtige schorsse, dewelke gequetst zijnde, een witte en taije vogtigheyt van sig geeft; Boven aan verdeeld sig deselve in veele, breet uyt verspreyde, vederwijse, (Pennata) *ongepaarde bladeren, waar van ieder gecomponeert is uyt seven of negen kleendere bladeren, aan seer lange, en gemeene ribbens vast sittende, dewelke twee aan twee over elkander geplaast zijnde, van seer korte voetjens versien zijn, het laaste en uyterste alleen blijft ongepaart.*

Dese bladeren vallen des winters af, en sijn aromatic van smaak, met eenige suurigheid vermengt, welkers couleur van boven hoog, van onderen bleek-groen is, door deselve loopt een zenue na de lengte van de bladeren, en sijn aan de kanten geschaart.

Wat verders ontrend dit gewas te considereren staat, sal ik reserveren, tot dat nadere kenisse gekregen sal hebben, van des selfs bloemen en vrugten, dewelke ik tot noch toe noyt gesien hebbe.

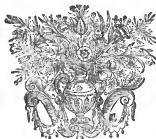
In de voortteelinge deses moetmen ob- mul-

multo, parcè tamen irriganda.

ſerveren, dat men daar toe veel warmte van noden heeft, alsmede ſpaarſame bevogtinge.

Natales ſuos Curaſſaviæ debet Americæ Inſulæ.

't Groeyt in America op het Eyland Curacao.



CAP.



VIBVRNVM AMERICANVM URTICÆ FOLIIS, LAMII ODORE, FLORIBVS MINIATIS, &c.



C A P. LXXVIII.

VIBURNUM AMERICANUM, URTICÆ FOLIIS, LAMII ODORE, FLORIBUS MINIATIS.

CAMARA TINGA. *Pisonis.*

PAtriam agnoscit Americam celebrem, cujus semina, è Curacao transmissa, accepta referimus Nobilissimo ac Strenuissimo Viro, D°. D°. Simoni à Beaumond, Nobilissimorum, & Potentissimorum Dom. Ord. Hollandiæ & Westvrisiæ Secretario Dignissimo: Quibus terræ commissis, nobis natæ sunt diversæ arbusculæ, quarum radices comperi ligneas, albicantes, multis fibris capillatas.

Caudex tripedalis altitudinis, pollicem crassus, cortice cinereo obductus, superficie inæquali, angulosus.

Rami juniores quadranguli, pilosi.

Folia bina ac bina ex adverso posita, formâ & odore Lamii æmula, rugosa, ad exortum lata, in progressu latiora facta, tandem in mucronem abeunt, lanugine hirsuta, serrata.

E foliorum alis, ut & è caulium fastigiis, flores emergunt, pediculis longioribus fulti, umbellatim dispositi, monopetali, in quatuor lacinias divisi, odoris haud ingrati, coloris primò lutei, postea aurantii, tandem rubicundi.

Hisce defluxis, succedunt fructus teretes, pulli, nucleo albo præditi.

Floret Mensibus æstivis, autumnali verò tempore fructum perficit.

AMERICAANSCHE VIORNE, MET BRANDENDE NETELEN BLADEREN, DOOVE NETELEN REUK, EN MENI-VERWIGE BLOEMEN.

DIt gewas heeft tot sijn Vaderland het vermaarde America: Wy hebben des selfs zaden gekregen van den Wel-Ed. Hr. Mr. Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mogende Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, aan wie deselve uyt Curacao toegesonden waren: uyt dese hebben wy verscheyde boomtjens voortgeteeld, en bevonden dat hare wortelen wit, houtachtig en met veele fibren of faselingen beset waren.

Des selfs stamme is drie voeten hoog op geschoten, een duym dik zijnde, de schorsse is ongelijk van oppervlakte, hoekig, en grauw van couleur.

De jonge takjens sijn vierkantig en hayrig.

De bladeren staan twee aan twee over den anderen, van gedaante en reuk die van de doove Netelen gelijkende, rouw, breet aan haar begin, en puntig aan haar eynde, met een sagte wolligheid beset, ook sijn deselve aan de zijden geschaart.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren, als mede uyt de toppen der takxkens voort, steunende op lange voetjens, en sijn kroontjens of wayerswijs (umbellatim) *gerangeert; deselve sijn eenbladerig, in 4 snippelingen gesneden, niet onaangenaam van reuk, eerst geel, daar na orange-verwig, en ten laaste root van couleur.*

Hier na soo volgen langwerpig-ronde, en swarte vrugtjens, waarin een wit pitje gelegen is.

Het bloeit in de somer maanden, en des selfs vrugten werden in den Herfst rijp.

OBSERVATIONES.

Quos producit flores hæc planta, haud vulgaris elegantiæ specimen præ sese ferunt, in eadem enim umbella flores lutei, albicantes, & incarnati, in aliis miniati coloris.

Caudex in ramos bicompositos, ex adverso sitos dispescitur, & hi in minores, quadrangulares, virescentes, hirsutie, imò spinulis curtis & rarioribus obsiti.

Folia, ordine decussato prodeuntia, brevioribus pediculis duris innituntur.

Flores tubiformes, & monopetali difformes, quorum oræ in quatuor lacinias latas, & inæquales divisæ; quarum duæ laterales minores existunt, infima maxima & magis producta.

Calices, infimam & exiguam florum particulam recipientes, suppositam habent ligulam herbaceam, angustam, acuminatam, quæ, flore excusso, remanet.

Stylus brevis, albidus, è fructus rudimento emicans, capitulo niveo, lucido, præditus, simul cum staminibus in florum tubo occultatur, nec sensum nostrum unà incurrunt, nisi flores aciculæ cuspide secundum longitudinem aperiantur.

Stamina brevia, luteolo apice capitata, duo paria è tubi lateribus oriuntur, quorum unum alteri suppositum.

Pediculi umbellam sustinentes sunt bicompositi, ex adverso siti, hirsutieque obducti.

Fructus sive Baccæ maturitatem adeptæ, pauco succo dulci præditæ, unicum semen continent.

AANTEKENINGEN.

De bloemen, dewelke van dit gewas voortgebragt werden, en sijn geensints van de geringste, want in een en 't selve kroontje vintmen geele, witagtige, en incarnate, in andere menie-verwige bloemen.

De stamme werd in gepaarde, en dwers over den anderen staande takken verdeeld, en dese wederom in kleendere, en vierkante takxkens, dewelke groen, ruygagtig, ja met korte doorentjens beset zyn.

De bladeren kruys-wijs voortkomende, steunen op korte stevige steeltjens.

De bloemen sijn eenbladerig en buyswys, welkers randen in vier brede, en ongelyke snippelingen verdeeld zyn, waar van de twee op zystaande snippelingen de kleenste zyn, d'enderste de grootste, en langste.

De bloem-kelkjens, dewelke het onderste en een kleen gedeelte des bloems bevatten, hebben onder haar een groen, smal, scherptoelepend tongsken, 't welk, schoon de bloem af komt te vallen, overblyft.

De bloem-styl is kort, wit, sijn oorspronk uyt het begin des vrugts nemende, deselve is versien van een sneeu-wit, blinkend hoofsje, en werd te gelyk met de bloem-draden in 't hol der bloemen verborgen, soo datmen deselve niet in 't gesigt en krygt, voor datmen de bloem met een speld na de lengte komt te openen.

De bloem-draden sijn kort, met een geelagtig hoofsjen versien, en twee paar in getale, voortkomende uyt de zyde van 't buysig deel des bloems, waar van d'eene onder den anderen is geplaast.

De steelen, die de bloemen onderstennen sijn gepaart, dwers over den anderen geplaast, en met eenige ruygigheyt beset.

De vrugten of besien ryp geworden zynde, sijn met weynig soet sap begaaft, en eenzadig.



CAP.



MESPILVS AMERICANA LAVRI-FOLIA GLABRA FRVCTV RVBRO MVCILAGINOSO *Fig. 79.*



C A P. LXXIX.

MESPILUS AMERICANA LAURIFOLIA, GLABRA, FRUCTU RUBRO MUCILAGINOSO.

CALABURA RUBRA FOLIIS LAURINIS.

Parad. Bat. Prod.

Arbor est in America procera satis, & patula, ramorum opacitate in vertice lasciva, Pyro similis.

In Horto Medico Amstelodamensi aliquot ante annos semine enutrita, in tripedalem altitudinem excrevit, caudice durô, digitum crasso, cortice fusco, amicta.

Folia glabra, splendentia, Laurinis sylvestribus non dissimilia, margine æquali, oblonga, quorum pleraque mucronata, alia autem mucrone destituta, parte supinâ atrovirentia, pronâ verò lætiore vigore prædita, è crassis, alternatim positis, pediculis ramis inhærescunt.

In Hypocaustis vitreis per aliquot annos conservata, nondum floruit.

OBSERVATIONES.

Ramum hujus arbusculæ floridum in America resiccatum possidemus, qui fastigiatur in flores è calyce tripartito, non raró quoque in quatuor lacinias diviso, emergentes, nec non longè latèque sese dispergentes, quorum pediculus communis in varios dispescitur pedicellos, hique in minores, flores immediatè sustinentes, pentapetalos, colore dilutè cæruleo.

Petala ad basin angusta, extremo lata, formâ & magnitudine Leucoji luteo flore, quorum in meditullio stylus apiculatus, post petalorum casum superstes, staminula inter multa ludit, capitulis quoque ditata.

AMERICAANSCHE APPEL-BOOM MET GLADDE LAURIER-BLADEREN, EN ROODE SLYMERIGE VRUGTEN.

Dit is een Boom, dewelke in America vry hoog wast, en sig in breet uytgesette takken verspreyt, gelijk als een Pere-boom.

In den Amsterdamschen Medicijn-Hof is deselve voor eenige jaren uyt zaad opgequeekt zijnde, drie voeten hoog opgeschoten, en is des selfs stamme een vinger dik, hart van hout, en met een bruyne schorsse omvangen.

De bladeren sijn glad, blinkend, die van de Wilde Laurier niet ongelijk, effen aan hare kanten, langwerpig, waar van de meeste voor puntig zijn, sommige tegendeel rond, van boven donker-groen, van onderen bly-groen, sittende eensaam aan de takken, en dat op dikke voetjens.

Hoewel wy dit gewas eenige jaren in glasekassen bewaart hebben, soo en heeft het tot nu toe geen bloemen voortgebragt.

AANTEKENINGEN.

Van dit Boom-gewas hebben wy een tak, met veele bloemen beset zynde, die in America gedroogt is: Dese bloemen besitten de toppe van de tak, en komen uyt een bloem-kelk voort, die in drie, ook wel in vier deelen is gescheyden: deselve verspreyden haar wyt en breet uyt, hebbende een gemeene bloem-steel, die sig in veele kleene, en dese wederom in nog kleendere bloem-steeltjens komen te verdeelen, aan welkers laaste de bloemen immiddels vast sitten, dewelke vyfbladerig zyn, ligt-blauw van couleur.

De bloem-bladeren sijn smal aan haar grond, en breed aan haar uyteynde, van groote en gedaante die van de geele steen-violieren gelykende, uyt welkers midden een getopt of gehooft bloemstyltje te voorschyn komt, 't welk, de bloem-bladeren afgevallen of verwelkt zynde, na blyft, en rontom beset is met bloem-draden, die van gelyken met hoofjens versien zyn.

Floribus præteritis ſuccedunt fructus, pulpâ molli, mucilaginosâ, rubrâ, conſtantes, ſemina quaterna ſimul juncta continentes, quæ coloris fuſci Ciceris majoris figuram exhibent, & disjuncta, triangula apparent & oblonga.

Pulpam hanc Caribani indigenæ ſugendo abſumunt, licet ſaporis non admodum grati.

In Curacao, ſubſequenti permixta ſatis frequens.

Na het vergaan der bloemen, ſoo doen haar de vrugten op, beſtaande uit een ſagt, ſlymerig, en root merg, onthoudende ieder vrugt in ſig vier aan een gevoegde zaden, dewelke bruin couleurig zynde, de figure van een groote cicer vertonen, en van een geſcheide zynde, werden ſy bevonden driekantig en langwerpig te weſen.

Het merg deſer vrugten nuttigen de Caribanen al ſuigende, hoewel het ſelve ſoo geheel aangenaam niet en is.

Dit gewas groeit, nevens de volgende, rykelyk in Curacao.



CAP.



MESPILVS AMERICANA ALNI VEL CORYLI FOLIIS, FRVCTV MVCILAGINOSO ALBO. Fig 80.



C A P. LXXX.

MESPILUS AMERICANA ALNI VEL CORYLI FOLIIS, FRUCTU MUCAGINOSO ALBO.

CALABURA ALBA.

Par. Bat. Prod.

MEdiocris staturæ arbor est hæc Americana, & præcedenti cognata, fructuum enim pulpa, quæ in hisce coloris albidi, admodum etiam mucaginosa est, ab Indis quoque expetita, ab Europæis verò (quod etiam de rubro intellectum volo) utplurimùm neglecta, ob saporem minus gratum & conspectum nauseabundum, utpotè manibus compressa muci in modum, in filamenta ductilis, unde nomen quoddam obscœnum apud Belgas Curacaovienses ortum.

Foliis à præcedente discrepat, quæ in hac latiora, rugosiora, ad margines aliquomodo undulata & crenata, Alni vel Coryli foliis quodammodo comparanda, sed magis mucronata, nervo conspicuo per foliorum medium discurrente, & minores alios ad latera emittente, donati.

Ramulorum fastigia occupant flores, pediculis longis & latè expansis innixi, è calyculo quadripartito emergentes, pen-

AMERICAANSCHE MESPELBOOM MET HASELAARS OF ELSE-BOOMS BLADEREN, EN WITTE SLYMERIGE VRUGTEN.

DEse Americaansche Boom is van middelmatige stature, en met de voorgaande eenslagtig, want het merg deser vrugten wit-couleurig zijnde, is seer slijmerig, en van de Indianen ook seer begeert, maar van de Europianen ('t geen ook te verstaan is van die met een root merg begaaft zijn) meerendeels versmaad en veragt, wegens des selfs smaak, die haar niet seer aangenaam is; ook sijn dese vrugten walglijk in 't aansien, als men die met de handen wat komt te drukken, waar door sy dan in slijmerige draden haar komen te verbreyden, en van de Hollanders, die haar in Curacao ophouden, met een oneerlijke name genoemt werden.

Dit gewas is ten opsigte van des selfs bladeren van de voorgaande onderschceyden; die van dese plante sijn breder, rouer, aan de kanten op en nedergaande, en geschaart; deselve kunnen eenigzints vergeleken werden met die van de Haselaar of Else-boom, hoewelse scherper aan haar uyteynde zijn; en loopt door het midden der selver een sigtbare zenuw, waar uyt ook andere voortkomen, die haar na de zijden verspreyden.

Het uyterste der takxkens besitten wijt uytverbreyde bloemen, op lange voetjens, deselve komen voort uyt bloem-kelkxkens tape-

tapetali, præcedentis floribus fatis conformes, fed coloris albi, ftaminibus apiculatis ditati.

die in vier deelen fijn gefpouwen ; en fijn defe bloemen vijfbladerig , de voorgaande gelijkende , maar wit van couleur, en verfien van bloem-draden, die met kleene hooftjens begaaft zijn.



CAP.



RHVS VIRGINIANVM FOLIIS MYRTI . Fig. 82.

C A P. LXXXI.

RHUS VIRGINIANUM FOLIIS MYRTI.

INter alias plantas rariores, donavit nos quoque hâc arbusculà Reverendissimus & Nob. D. Henricus Compton, Episcopus Londinensis, Botanicorum Dux & Princeps, nomine *Rhois Virginiani.*

Procera non est hæc planta, in fruticem exerescens; cui radix tenuis, fibrisque capillata; Caudex haud crassus, cortice viridi tectus, parte superiore in ramos brachiatur, quibus folia certis intervallis binatim posita adnascuntur, saturâ viriditate persusa, crassiola, formâ Myrti Italicæ similia, ad oras minutissimis crenis nonnihil serrata, in mucronem abeúntia, gustu exsiccante, non sine omni adstrictione.

Ad foliorum exortum pediculus prodit longus, crassiusculusque, cui flosculus innititur singularis, non rarò quoque bini, eodem pediculo innati, inodori, calore ex subluteo virescente, rubedine permixto, præsertim parte postica, pentapetali, è quorum medio umbo quidam exsurgit, in cujus ambi-

VIRGINIAANSE SMAK MET MYRTUS BLADEREN.

ONder andere rare gewassen is ons ook dit Boomtje, met de name van Virginiaansche Smak *vereert geworden, van den seer waardigen, en Edele Heer Henricus Compton, Bisschop tot Londen, die een seer groot kender der gewassen is.*

Dit gewas en komt tot geen groote hoogte, groeiende alleen tot een matelijke heester: het heeft een dunne wortel, die van veselen versien is, waar uyt een dun stammeken te voorschijn komt, bekleed met een groene schorsse, en is van boven in takken verdeeld, dewelke met gepaarde, en op een sekere distantie wat van den anderen staande bladeren versien, dewelke donker-groen, en dikagtig zijn, die van de Italiaansche Myrtus niet qualijk gelijkende, aan de zijden seer weynig geschaart, scherp-toelopend, droogagtig en t'samentrekkend van smaak.

Het bloemsteeltjen, 't welk dik en lang is, doet sig op uyt de oxelen der bladeren, waar van ieder een, ook wel twee bloemkens ondersteunt: deselve sijn reukloos, van couleur geel-groen met eenige rodigheyt vermengt, voornamentlijk van agteren; dese bloemkens sijn vijfbladerig, uyt welkers midden een schiltje te

tu quinque exigua puncta prominula extant, staminum loco.

voorschijn komt, in wiens omtrek vijf ronde uytpuilende sliptjes gevonden worden, is pladts van bloemdraden.

Floret Mense Junio.

Het bloeit in de Maand van Juny.



CAP.



IASMINVM AZORICVM TRIFOLIATVM FLORE ALBO ODORATISSIMO. Fig 82



CAP. LXXXII.

JASMINUM AZORICUM TRIFOLIATUM, FLORE ALBO ODORATISSIMO.

HOc Jasminum peregrinum, perpetua fronde virens, radice constat alba, multis fibris capillata.

Caudex articulatus, cortice griseo intectus, in varios dispescitur ramulos tenues, longos, & molles.

Folia in geniculis terna è communi pediculo longo prodeuntia, ac è lata basi in mucronem desinentia, obscuro virore nitent, Jasmini Indici flavi odoratissimi Ferrarii latiora, iis tamen rotunditate ac rigiditate cedentia.

Flores è viminum cimis prodeuntes, pediculis longis fulti, coloris sunt candidi, odoris suavissimi, pentapetali ut & tetrapetali, qui integri decidunt: Horum petala vulgaris Jasmini petalis sunt productiora & latiora, inter quæ ptominet styli capitulum.

Floret Mense Augusto, fructus verò nunquam videre mihi contigit.

Soboles est insularum Azores dictarum, indeque advectam primus possedi: Solem auramque calidiorem amat, solumque irriguum.

OBSERVATIONES.

Anno reparatæ salutis M DC XCIII mense Decembri, Jasminum hoc rarissimum, fructu onustum, offendimus in excultissimo & exoticarum plantarum ditissimo Horto Beaumontiano, qui oblongo-rotundus & viridis, Lauri Baccis magnitudine non cedens, antequam maturitatem fuerat adeptus, decidit.

DRIE-BLADERIGE AZORISCHE JASMYN, MET WITTE EN SEER STERK-RIEKENDE BLOEMEN.

DEse vreemde soorte van Jasmyn, staat altoos groen, en komt uyt een witte zazelrijke wortel voort.

De stamme in leden verdeeld, en met een grauwe schorsse omvangen zijnde, wert in verscheyde dunne, lange, en zagte takken verdeeld.

De bladeren komen drie by een uit de knietjens voort, steunende op een lang en gemeen voetjen, deselve sijn breet aan haar grond, en lopen scherp toe, van couleur donker-groen, blinkend, breeder als die van de Indiaansche geele welriekende Jasmijn van Ferrarius, edog niet soo rond, nog ook soo stijf.

De bloemen, uyt het opperste der rijskens of takxkens voortkomende, sijn gloeijend-wit van couleur, rustende op lange voetjens; ook sijnse vijfbladerig, ook wel vierbladerig, seer lieflijk van reuk; deselve vergaande vallen niet stukwijs, maar geheel af; hare bloem-bladeren sijn langer en breeder, als die van de gemeene Jasmijn, tusschen dewelke het hooftje des bloem-stijls uytsteekt.

Het bloeyt wel in Augusto, maar de vrugten heb ik noyt gesien.

Het is afkomstig uyt de Vlaamsche Eylanden, van waar ik het aldereerst gekregen heb; en vereyst tot des selfs voorttelinge heete sonne, en vogtige aarde.

AANTEKENINGEN.

Dese seer rare Jasmin hebben wy in 't Jaar 1693, in de maand van December, vol vrugten gevonden, in den seer ryken, en welgeoeffende Beaumontschen Hof: dese vrugten waren langwerpig-rond, groen, en in groote die van de Laurier-besien geensints wykende, en sijn eyndeling afgevallen, voor datse ten vollen ryp waerden.

Flores pro soli fertilitate plures, paucioresve protrudit, in communi pediculo non raro septenos invenimus, quorum duo & duo ex adverso uni singulari pediculo insident; hi non omnes simul & eodem tempore panduntur, suntque monopetali, è gracili tubo in quinque profundas lacinias, culmum latas, repandas, acuminatas, divisi: Hisce floribus subest calix exilis, denticulatus, pediculis uncialibus nixus.

Apices bini, longiusculi, lutei, sulcati, brevissimis ac ne vix quidem conspicuis staminibus fulti, lateribus imi tubuli annectuntur, in quo ita occultantur, ut visum, maxima ex parte, fugiant, nisi aciculæ cuspide aperiatur tubulosa floris pars.

Stylus albidus, longus, è tubo florum prominulus, capitulô oblongô, dilutè virescente, præditus est.

Na de vrugtbaarheyd des aardrijks brengt dit gewas meer of min bloemen voort; wy hebbender meermaals seven op een gemene steel vinden sitten, waar van datter twee aan twee dwers over elkander op een enkeld steeltjen saten; dese, niet alle te gelyk, en op eene tijd open-gaande, sijn eenbladerig, en in vijf diepe, een stro brede, omgeslage, puntige snippelingen (laciniæ) *gesneden, en komen dese snippelingen uyt een enge en schrale buysig deel des bloems, waar onder de bloem-kelk, die kleen en getant* (denticulatus) *is, gevonden werd te sitten op een steeltjen, 't welk een duym lang is.*

De bloem-draden sijn twee in getale, en soo kleen, datmen deselve beswaarlyk sien kan; dese sijn versien van twe langagtige geele, gevuurde, hoofijens (apices) *; dese bloem-draden nemen haar oorspronk uyt de zyden van 't onderste van 't buysig gedeelte des bloems, waar in sy soodanig verborgen leggen, datse voor 't grootste gedeelte niet gesien kunnen werden, ten sy men met een speld het buysige deel na de lengte openmaakt.*

De bloem-styl is wit, lang, een weynigken uyt het buysig deel uytstekende, en begaaft met een kleen, langwerpig, ligt-groen hoofijen.



CAP.




Lycio similis frutex Indicus spinosus, Buxi folio
Fig. 83.
NAPOLI

CAP. LXXXIII.

LYCIO SIMILIS FRUTEX INDICUS SPINOSUS, BUXI FOLIO.

Breyn. Prod. 2.

INDIAANS DOORNAGHTIG LICIUM-GELYKENDE HEESTER, MET PALM-BLADEREN.

QUamvis non ſatis conveniant Authores, quæ plantæ Lycio accenſendæ, vix tamen dubitandum, quin iſthæc Lycii ſpecies ſit, calculum apponente Breynio, ut patet ex ejus denominatione ſupra dicta.

HOewel de Kruyd-beſchrijvers niet over een en komen, in het aanwijſen wat voor Planten onder het Lycium gerekend moeten werden : ſoo iſſer nogtans naulijkx aan te twijfelen, of dit gewas behoort onder 't ſelve; 't geen de Heer Breyne ook toeſtaat, blijkende ſulkx uyt de bovenſtaande benaaminge, van hem ingevoerd zijnde.

Hæc nobis ſemine peregrè delato, prodiit caudice recto, qui lignô durô conſtans, in tripedalem proceritatem jam adolevit, ſub climate noſtro librô atro-cinereô & ſpinulis obductus; Parte ſuperiore in plurimos undique diffunditur ramos tenues, ſpinulis acutis, tenuibus, alterno ordine, æquali quôdam intervallô circumpoſitis, armatos, ad quorum exortum, foliola oblonga, ſupinâ parte ſaturè viridia, & nitentia prona ex glauco cinerea, Lycii Syriaci buxi foliis anguſtiſſimis ſimilia, molliora tamen & latiora, nitentia, nonnihil mucronata, ſingula, bina, terna, imò quina pluraque ſimul juncta, cohærentia, ſapore amariuſculo adſtringente.

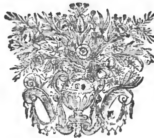
Dit gewas uyt vreemd zaad voortgekomen zijnde, heeft een regte hart-houtige ſtamme, en is nu drie voeten hoogh opgeſchooten, met een donker-grauwe baſt omvangen zijnde; boven aan werd deſelve in veele dunne takken verdeeld, en is beſet met dunne en ſcherpe doorntjens, dewelke eenſaam rontom de takken en ſtamme ſtaan; aan deſe haar grond komen langwerpige en eenighſints puntige bladerkens te voorſchijn, dewelke van boven bruyngroen en blinkend, van onderen ligt-grauwgroen zijnde, die van 't Lycium Syriacum met ſeer ſmalle Palm-bladeren niet qualijk en gelijken, hoewel ſy ſagter en breeder zijn; deſe bladerkens ſtaan ſomtijds eenſaam, ook wel twee, drie, ja vijf by een, bitter en t'ſamen-treklend van ſmaak.

Nullos hactenus flores, multò minus fructus nobis protulit.

Tot nu toe en heeft het hier geen bloemen veel minder vrugten voortgebragt.

Rariſſima & à nemine hactenus deſcripta hæc planta, perpetuâ fronde viret, calore multô, & culturâ exactiſſimâ indigens.

Het ſtaat altoos groen, en is nog van niemand anders beſchreven; tot deſſelfs onderhondinge werd een exacte oeffeninge, en veel warmte vereyſt.



CAP.





LYCIUM ÆTHIOPICUM PYRACANTHÆ FOLIO — Fig. 84

C A P. LXXXIV.

LYCIUM ÆTHIOPICUM PYRACANTHÆ FOLIO.

NOn folùm caudex, verùm etiam rami juniores fpinis armantur, quæ inter frondes emergunt.

Foliis eft inordinatè pofitis, Pyraeanthæ in totum æmulis, pediculis brevioribus fultis, longitudine duas uncias fuperantibus, unciam ferè latis, ad exortum anguftis, mueronatis, paululum crenatis, craffis, rigidis, hilariore viriditate præditis, in exortu non raró coloris fufci, fapore amaro, cum aliquali adftrictione.

Perpetuâ fronde virens arbufeula ifthæc in hybernaculo confervari poteft, frigoris modieè patiens.

Originis eft Capitis Bonæ Spei, indè femen nobis tranfmiffum, nomine fupracitato.

Quantumvis ex aliis haufèrim, plantam effe baceiferam, huic denominationi nil addere volui, donec flores aut fructus in confpectum venerint.

MOORELANDS LYCIUM, MET BLADEREN VAN PYRACANTHA.

DE ftamme van dit gewas en is niet alleen met doornen, die tuffchen het loof voortkomen, gewapent, maar ook felfs de jonge takxkens.

De bladeren ftaan fonder ordre op korte voetjens, defelve fijn by na een duym breet, en in lengte twee duymen overtreffende, fmal aan haar grond, fpits toelopende, een weynigsken gefchaart, dik, ftijf, blygroen van verwe, hoewel rosagtig in haar eerfte voortkomen, bitter van fmaak, met eenige t'famentrekkinge, en in 't geheel die van de Pyracantha gelijkende.

Dit Boomtje altoos groen ftaande, kan de koude tamelijk wel verdragen; weshalven het in een Oranje-huys des winters geconferveert kan werden.

De geboorte plaats is de Caap de Goede Hoop, van waar ons de zaden toegefonden zijn, met de bovengemelde benaminge.

Hoewel ik uyt andere verftaan hebbe, dat het een befie-dragend gewas is, foo en hebbe ik egter tot defe benaminge niets willen toedoen, voor dat my de bloemen zijn voorgekomen.

OBSERVATIONES.

Tripedalis & altior hic frutex ramofus radice fundatur ligneâ, multa vimina emittente, obfequiofa, (præfertim juniora) coloris herbacei, fpinis horrentia rigidis & acutis, quarum nonnullæ aliis longiores foliofæ exiftunt.

Florum pediculi alis foliorum exeunt, tenues, firmi, unciam aut fefcunciam longi, qui bifurcati alios breviores producunt pedicellos, flores fuftinentes pentapetalos, numerofos, albicantes, quibus expanfis, petala oblonga, anguftaque apparent, primò quidem plana, recta, poftea vero extrorsùm reflexa.

Staminibus gaudent quinis, albidis, apicibus luteis capitatis, ut & calice in quinque lacinias divifo.

AANTEKENINGEN.

Dit ftruykig gewas, drie en meer voeten hoog groeiende, heeft een houtagtige wortel, waar uyt veele fcheuten voortkomen, dewelke in 't eerft groen en redelijk tay zijn, verfien van harde en fcherpftekende doornen, waar van fommige met bladerkens befet zijn, voornamelijk die gene, dewelke in lengte d'andere komen te overtreffen.

De bloemfteeltjens, uyt de oxelen der bladeren voortkomende, fijn dun, ftevig, en een of anderhalf duym lang, dewelke in twee gefpouwen zijnde, meer andere en kleendere fteeltjens voortbrengen, waar op veele by een ftaande witte, vijfbladerige bloemtjens gevonden worden, welkers bloem-bladeren langwerpig, fmal, en in 't eerfte plat zijn, maar daarna buygen fy haar buytenwaarts om.

Yder bloemtje, uyt een vijfbladerig kelkje voortkomende, is verfien van vijf witte bloemdraden, met geele topjes aan haar uyteynden.

E florum medio umbo emicat, Piperis nigri per medium dissecti ferè magnitudine, dilutè virescens, caseoli instar compressius, è cujus medio stilus niveus, brevis, tenuis, extremò tripartitus emergit.

Flores simul cum suis pedicellis facillimè à majori & communi pediculo decidunt: florentem invenimus hanc arbusculam Mensibus Augusto, Sept. & Octob.

Floribus emarcidis, succedunt vascula seminalia tumida, (non verò baccæ) oblonga, crassiola, angulosa, primò viridia, per maturitatem rubentia, in quatuor carinas dehiscentia, quarum duæ tantùm carinæ sibi invicem oppositæ, septô intermediò gaudent, in unaquaque carina septô non gaudente, unicum invenimus semen oblongo-rotundum.

Uyt des bloems midden komt een ligt-groene schildwyse verheventheid voort, in groote met een doorgesnede Peper-koorn by na overeenkomende, op de wyse van een ingedrukte keese; uyt het middelpunt vertoont sig een kort, sneeu-wit, en dun styltje, wiens uyterste in drien is gespouwen.

Dese bloemen in Auguste, September en ook wel in October te voorschyn komende, vallen met hare steeltjens seer ligt van de gemeene en groote steel af.

Na de bloemen en volgen geen besien, maar langwerpige, dikke, opgeblase, hoekige saathuyskens, dewelke in 't eerste groen, en ryp geworden zynde, rood zyn; dese spouwen haar in vier kielwyse (carinatas) *verdeelingen, waar van datter twee, tegens den anderen overstaande, na de lengte door een tusschenkomend scheytsel in tween verdeeld worden, waar in wy geen zaden hebben gevonden, maar de twe andere hadden yder een langwerpig-rond zaatje in haar.*



CAP.



ULMI FACIE ARBVSCVLA ÆTHIOPICA RAMVLIS ALATIS, FLORIBVS PVRPVRASCENTIBVS *Fig. 85.*



CAP. LXXXV.

ULMI FACIE ARBUSCULA ÆTHIOPICA, RAMULIS ALATIS, FLORIBUS PURPURASCENTIBUS.
Cat. Horti Beaumont.

FRutex est duum triumve pedum proceritate, cortice cinereo-viridi amictus, parteque superiore in varios, tenues, ramulos divisus, quorum cutis subfusci coloris, spinulis exiguis hic & illic armata.

Folia curtis pediceilis fulta, ac nullo ordine, nunc bina & bina, nunc alrernatim posita proveniunt, uncialis aut sescuncialis longitudinis, unius verò latitudinis, ad exortum rotunda, margine crenata, formâ Ulmi minoris, foliò angustò, scabrò similia, dilutè viridia, sapore exsiccante.

Flores dilutè rubei, inodori, pediculis brevibus insidentes, octonis petalis oblongis, ad exortum angustis, extremo rotundatis constant, multisque staminibus luteorubicundis, capitatis, in oblongiusculo & tereti stylo fasciculatim nascentibus, & umbilicum occupantibus, donantur.

Floribus præteritis, succedunt vascula seminalia in terna aut quaterna loculamenta angulosa partita, superiore parte aliquousque disjuncta, & in angulos elata, unoquoque semen unicum continente.

Floruit in viridario nostro A°. M DC xc. Mense Augusto.

An hæc eadem sit, de qua mentionem fecit Clar. Prof. Hermannus in Parad. Bat. Prod. nomine *Ulmi facie arbor Curassavica*, affirmare haud possum: Possidemus autem illam ex liberalitate Nob. ac Stren. Viri D. D. Simonis à Beaumont, qui nobis eam transmisit

MOORELANDS OLMS-WYS BOOMTJE, MET GEVLEUGELDE TAKKENS, EN PEERSCHE BLOEMEN.

'T Is een twee of drie voeten hoge heester, bekleed met een grauw-groene bast, van boven wert deselve in verscheyde dunne takxkens verdeeld, welkers bekleedsel rosagtig is, hier en daar met kleene doorntjens gewapend.

De bladeren sijn ligt-groen, staande onordentlijk, somtijds twee aan twee tegen over den anderen geschikt, somtijds eensaam, en dat op korte voetjens: dese sijn een ook wel anderhalf duym lang, een duym breet, rond aan haar begin, aan de zijden geschaart, van gedaante die van de kleene smalbladige Olm-boom gelijk, en opdrogend van smaak.

De bloemen op korte voetjens staande, sijn ligt-rood, sonder reuk, en bestaan uyt agt langwerpige bloem-bladeren, die aan haar uyterste rond toelopen; ook sijn se versien van veel opgehoopte bloem-draden (stamina) *voortkomende uyt een lang-rond bloem-stijltje* (stilus) *aan haar uyteynden versien van kleene geel-roode topjes* (apices.)

Na de bloemen doen haar de zaadhuyskens op, in drie, ook wel vierhoekige cellekens verdeeld zijnde; dese sijn van boven een weynig van den anderen gescheyden, en steken hoekwijs uyt, waar van yder een zaatje besit.

In onsen Hof heeft het Anno 1690, *in de Maand van Augusto gebloeyt.*

Of dit Boomtje 't selve is, waar van de Heer Professor Hermans gewag maakt in sijn Par. Bat. Prod. met de name van Ulmi facie arbor Curassavica, *dat is*, Olmswyse Curassausche Boom, *en derf ik niet verstekeren: 't is ons toegesonden door den*

misit, nomine, *Ulmi facie arbusculæ Æthiopicæ, ramulis alatis, floribus purpurascentibus.*

Ed. en gestrengen Heer Secretaris Simon van Beaumond, met benaminge van Ulmi facie arbuscula Æthiopica, ramulis alatis, floribus purpurascentibus, *dat is*, Moorelands Olms-wys Boomtje, met gevleugelde takxkens, en peersche bloemen.

OBSERVATIONES.

An isthæc planta in ætate tenella spinis fuerit armata, minimè ausi sumus affirmare, in adolescente autem iis prorsus destitui, autopsia affirmat.

Flores decapetali, pediculis innituntur uncialibus ex rubeo-virescentibus.

Horum petala duplici quasi ordine disposita, quorum quina exteriora calicem mentientia, longiora & carinata, facie externâ ex viridi purpurascentia, internâ verò purpurea: Interiora & breviora autem quina petala utrinque purpuræ decorem induunt: unguibus petalorum interiorum præpositæ sunt quinæ, crassæ, curtæque appendices foliaceæ.

Stylus ex umbilico emicat dilutiore viriditate perfusus, cujus apex stamina numerosa, conferta, purpurascentia, longitudine inæqualia exserit, apicibus croceis capitata.

Pediculi flores sustinentes non ex alis foliorum, verùm ex opposita parte ortum ducunt.

Folia mansu mucaginem remittunt.

AANTEKENINGEN.

Of dit gewas nog jong zynde, met doorntjens is beset geweest, en derven wy niet verzekeren, 't is altoos seker dat deselve, oudergeworden zynde, geen doorns heeft.

De bloemen zyn gemeenlyk tienbladig (decapetali) *en werden onderstuent van voetjens, die een duym breet lang zyn, van couleur root-groen.*

De bloem-bladeren (petala) *zyn in een dubbelde ordre gerangeert, waar van de vyf buytenste het bloem-kelkje representerende, langer als de volgende, en wat uytgeholt zyn, van buyten uyt den groene purpuragtig: De vyf binnenste en kortste bloem-bladeren zyn van buyten, soo wel als van binnen purperverwig, boven welkers nageltjens* (ungues) *vyf, dikagtige, en kort-bladerige aangroeysselkens gevonden werden.*

De bloem-styl uyt des bloems navel voortkomende, is ligt groen, wiens opperste veele byeengehoopte bloem-draden uytgeeft, dewelke in lengte van den anderen verschillende, purpuragtig zyn, en met Saffraan-verwige topjens versien.

De steeltjens, waar op de bloemen staan, en komen niet voort uyt de oxelen der bladeren, maar tegens over deselve.

De bladeren gekauwt zynde, geven een slym van haar.



C A P.



Evonymus Novi Belgii, Corni fæminæ foliis

CAP. LXXXVI.

EVONYMUS NOVI BELGII, CORNI FÆMINÆ FOLIIS.

INter varia, telluri à me commissa, semina, quæ è Novo Belgio consecutus sum, ex munere Reverendissimi, Doctissimique Viri D. Henrici Selyns, ibidem Verbi Divini Ministri, germinavit semen hujus plantæ, quæ quarto à satione anno luxuriavit, floruit, nec non ad frugem perducta est.

Radice alitur lignosa: caudex minimum digitum crassus, rarioribus brachiatur ramis, quorum ramulorum extimorum cortex dilutè rubescit.

Folia inordinata, pediculis hærent rufis, semiuncialibus & brevioribus, tres uncias longa, sesqui unciam lata, extremo in acumen producta, margine crenata, dilutè virescentia, Corni fæminæ similia, ast minora.

Flores plures simul umbellæ ferè modo juncti, extremis ramulis inhærent, albicantes, pusilli, inodori, pentapetali, è quorum umbilico stylus prominet.

Hisce fatiscentibus, succedunt fructus trianguli, coloris spadicei, parvi, in quibus semina tria, maturitatem exeunte æstate acquirentia.

Quantumvis sub climate nostro duriore satis patiens sit culturæ, attamen hyemali tempore in hybernaculo convenienti locanda, ubi perpetuâ fronde haud viret, exeunte enim æstate decidunt folia, quæ renovantur insequente vere.

Non malè convenit hæc planta cum *Evonymo Jujubinis foliis Caroliniensi, fructu parvo ferè umbellato.* Plukenetii Phyt. p. 1. Tab. 28. attamen hanc eandem esse,

NIEUW-NEDERLANDS PAPENHOUT, MET CORNOELJE-WYFKENS BLADEREN.

ONder verscheyde Nieuw-Nederlandsche zaden, die ik gekregen hebbe van den Eerwaardigen en seer geleerden Heer Henricus Selijns, Bedienaar des Godlijken Woorts aldaar, is het zaad van dit gewas opgekomen, 't welk in 't vierde jaar na desselfs zaijinge, weelderig en vigoureus geblocit, en ook vrugten voortgebragt heeft.

Des selfs wortel is houtagtig: de stamme, een pink dik zijnde, wert in weynige takken verdeelt, welkers schorsse ligt-root is.

De bladeren staan sonder ordre op rosse voetjens, zijnde een halve duym lang, ook wel wat korter; deselve sijn drie duym breet lang, anderhalf breet, puntig, aan de zijden geschaart, bleek-groen van verwe, van maaksel die van de Cornoelje wijfken gelijk, maar in alle deelen kleender.

De bloemen komen voort uyt het opperste der takxkens, en dat veel by een, eenigsints kroontjens-wijs; deselve zijn wit, kleen, reukloos, vijfbladerig, uyt welkers navel of midden de bloem-stijl uitpuilt.

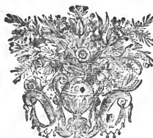
Dese bloemen werden gevolgt van driehoekige, kleene Castanie-couleurige vrugtjens, waar in drie zaden onthouden werden, die in 't uitgaan des somers rijp komen te werden.

Hoewel dit gewas onder ons climaat wel aarden wil, soo is 't evenwel, dat het des winters in een bequame Orangerie bewaart moet werden, alwaar het des selfs bladeren laat vallen, die dan in 't voorjaar of Lente weder uitschieten.

Dit gewas en komt niet qualijk overeen met dat gene, 't welk de Heer Plukenet in sijne Phyt. p. 1. Tab. 28. genoemt heeft, Caroleins Papenhout met Jujube-bladeren, en

non ausim affirmare, propterea quod flores Evonymi Plukenetii ex alis foliorum emergunt, nostri autem è cimis cauliculorum.

kleene byna kroontjens-wijse vrugten; *evenwel en derve ik niet voor seker seggen, dat het 't selve is, om dat de bloemkens van 't Papenbout van Plukenet uit de oxelen der bladeren haren uytgang hebben, en d'onse uyt de toppen der takxkens.*



CAP.





EVONYMVS VIRGINIANA RIBESII FOLIO CAPSVLIS ELEGANTER BVLLATIS. Fig 87.

C A P. LXXXVII.

EVONYMUS VIRGINIANA RIBESII FOLIO, CAPSULIS ELEGANTER BULLATIS.

HAnc Arbusculam, quæ facilè Hortis nostris assuescit, nomine *Ribesii-foliæ Virginianæ*, acceptam tefero Nobilissimo Viro, D^n. Henrico Compton, Episcopo Londinensi meritissimo, Botanologo summo.

Hanc in Horto Medico aliquot annis aluimus, floruitque Anno reparatæ salutis M DC XCI exeunte Mense Majo, fructusque conspeximus Mense insequente Junio.

Radice est lignosâ, repente & fibrosâ, è qua numerosos emittit cauliculos ligneos, teretes, parum crassos, amaricantes, bicubitales, aut etiam proceriores, cortice cinereo obductos: Rami juniores, nonnihil angulates, hilari viriditate perfusi, aliquali rubedine permixti.

Folia hyeme decidua, longis pediculis fulta, incondita, sinuata, angulosa, profundè serrata, Ribesii foliis haud dissimilia, adversà parte hilariore virore prædita, aversà verò dilutius virentia, sapore subamaro, cum aliquali adstrictione.

Rami fastigiantur in flores, umbellatim dispositos, quos sustinent pedicelli longiores & tenuiores: flores pentapetali, albicantes, rubidine non omninò carentes.

Stamina nivea, apicibus purpureis ditata, stylum circumstant.

Singulis floribus præteriris, perficiuntur vascula seminalia quaterna aut quina, bullata, parte inferiore conjuncta, cuspidata, perianthiis tetraphyllis insidentia.

PAPEN-HOUT VAN VIRGINIE MET AALBESIE-BLADEREN, EN CIERLYKE OPGEBLASE ZAATHUYSKENS.

D*It Boomtje, 't welk in onse Hoven wel groeien en bloeien wil, is ons toegesonden met de name van* Virginiaansche plante met Aalbesie-bladeren, *en dat van den Wel-Ed. Eerwaardigen Heer Henrik Compton, Bisschop tot Londen, groot liefhebber der gewassen.*

Wy hebben het eenige agter een volgende jaren in onse Medicyn-tuyn gequeekt, en heeft gebloeyt in 't Jaar 1691, *in 't uytgaan van May, waar na in Junio de vrugten quamen te volgen.*

De wortel is houtagtig, veselrijk, ook voortlopend, waar uyt veele ronde rijskens voortkomen, dewelke haar, van een grauwe schorsse omvangen zijnde, twe elleboogs hoogte, ook wel hooger uyt d'aarde verheffen: De jonge zijd-takjens sijn eenighsints hoekig, bly-groen van verwe, verselt met eenige rossigheyt.

De bladeren staan sonder ordre op lange voetjens, en vallen des winters af, deselve sijn ingesneden en hoekig, ook diep geschaart, de Aalbesie-bladeren niet ongelijk, bly-groen van verwe, aan de onderste zijde ligter-groen, bitteragtig van smaak, met eenige t'samentrekkinge verselt.

Aan het uyterste der zijde takxkens komen de bloemen voort, waijer-wijs (umbellatim) *in de ronte gerangeert, en dat op lange voetjens; deselve bestaan uyt vijf bloem-bladeren* (petala) *wit van verwe, met eenige rodigheyt vermengt.*

De bloem-draden (stamina) *zijn sneeuwit, met purpere topjes versien, staande rontom een rood stijltje* (stylus.)

Na dat de bloemen vergaan zijn, volgen vier ook wel vijfhoekige bolle, en als opgeblasen spits-toelopende zaadhuyskens, versien van een kelkje, 't welk vierbladig is.

Ex hisce fructibus facilè est colligere, hanc plantam Evonymo esse aceensendam.

De usu ac viribus altum apud Authores silentium.

Het is uyt de vrugten ligt af te nemen, en te besluyten, dat dit gewas onder't geslagte van Papenhout (Evonymus) *hoort.*

Wat gebruyk het in de Medicijne heeft, daar van en vintmen tot nog toe niets geschreven.

OBSERVATIONES.

Florum pediculi unciales, lirati, ex viridi rubescentes.

Flores calice gaudent quinis foliis constante.

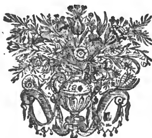
Quilibet alveolus capsulæ seminalis unum, duove continet semina, splendentia, albida, magnitudine & formâ seminibus Violarum non admodum disparia.

AANTEKENINGEN.

De steelen der bloemen sijn gevoort, een duym lang, en uyt den groene rosagtig.

De bloem-kelken sijn vijfbladerig.

Yder gedeelte van 't zaadhuysken onthoud in sig een, ook wel twee zaden, dewelke wit en blinkend zijnde, niet qualijk overeenkomen met het zaad der Violen, soo wel ten opsigte van de groote, als forme.



CAP.




GVAIACVM AMERICANVM LENTISCI FOLIO
Fig. 88
NAPOLI

C A P. LXXXVIII.

GUAJACUM AMERICANUM LENTISCI FOLIO.

AMERICAANS POKHOUT, MET BLADEREN VAN DE MASTIC-BOOM.

Luxuriavit hæc planta per aliquot annos in Horto nostro, è semine Americano prognata.

Radice est ligneâ, multis fibris capillatâ, è qua caudex digitum minimum ferè crassus, in bipedalem proceritatem, undique ramosus, nunc excrevit, cortice griseo tectus.

Folia alata utplurimùm ex quatuor foliorum paribus uni costæ adnatis, sibique invicem oppositis, composita; suntque hæc foliorum paria nitentia, oblongo-rotunda, parte superiore atroviridia, rigida, Lentisci foliis similia, sapore adstringente.

Frigoris impatientissima, eandem exposcit culturam, quam Guajacum Ceratoniæ folio, conservandaque in hypocausto vitreo.

Dit gewas, uyt Americaans zaad van ons opgequeekt zijnde, heeft eenige jaren in onsen Hof weelderig gegroeit.

Het is verssen van een houtaghtige wortel, die veselrijk is, uyt dewelke een stammeken, nu twee voeten hoog opgeschoten, en een vinger dik geworden zijnde, alsints in takjens verdeeld is, omvangen met een grauwe schorsse.

De bladeren sijn gevleugelt, (alata) *meest uit vier paar bladerkens te samen gevoegd, die aan een steeltje tegens elkanderen over staan, en sijn dese van boven donker-groen, blinkend, langwerpig-rond, stijf, die van de Mastic-boom gelijkende, en t'samentrekkend van smaak.*

Het en kan geen koude verdragen, weshalven het in een glase-kasse gesteld, en gecultiveert dient te werden, op de wijse van 't Pokhout met bladeren van St. Jans-broot (Ceratonia)

OBSERVATIONES.

Fructus Evonymi ad instar utplurimùm quadranguli, pedicellis uncialibus innixi, in quibus quatuor semina oblonga & nonnihil rotunda, ab una parte prominula, colore fusco, intus medulla albicante prædita.

AANTEKENINGEN.

De vrugten gelyken niet qualyk die van 't Papenhout, deselve syn meest vierhoekig, staande op steeltjens, die een duym lang zyn, waar in vier langwerpig-ronde zaden gehuysvest zyn, dewelke aan eene kant wat uitsteeken, zynde bruyn van couleur, van binnen met een wit merg versien.



CAP.



ARBOR BRASILIANA MYRTI LAUREÆ FOLIIS INODORIS. *Fig. 89.*

C A P. LXXXIX.

ARBOR BRASILIANA MYRTI-LAUREÆ FOLIIS INODORIS.

BRasilia alit hanc plantam, unde in Hortum nostrum transferri curavit Illustrissimus & Nobilissimus D. Jeronimus Nunis d'Acosta, Regis Lusitanici legatus, cujus munificentià hanc, & multas alias possidemus plantas.

Radice est ligneâ, fibris numerosis donatâ.

Caudex cortice griseo, rugoso, amictus, diametro sescunciali in arbusculæ altitudinem excrescens, in varios dirimitur ramos, quorum extremitates tenuissimæ.

Foliis parum aut nihil odora, contrariis inter se pediculis brevissimis, aut nullis fulta, ramis adhærent bina ac bina, cordiformia, duas uncias longa, unam lata, glabra, nitentia, atro-viridia, in primo exortu pauxillo purpuræ permixta.

Frigoris non admodum patiens, multoque humore indigens, perpetuò viret, verùm nunquam floruit sub climate nostro. An hæc planta sit *Myrtus Zeylanica odoratissima Baccis niveis monococis*, P. Hermanni, affirmare haud possum, fructibus à me nunquam visis.

OBSERVATIONES.

Cum Myrto Ceylanica odoratissima, à Clar. Hermanno in Cat. Hort. Lugd. Bat. pag. 435 & 436 delineata,

BRASILIAANSCHE BOOM, MET REUKLOOSE LAURIERIGE MYRTE-BLADEREN.

DE natuurlijke groei-plaats deses Booms is Brasil, van waar deselve in onsen Hof gekomen is, door den Doorluchtigen en Edelen Heer Jeronimus Nunis d'Acosta, Resident van den Koning van Portugaal, dewelke ons dese, en veel andere planten mildelijk medegedeeld heeft.

Desselfs wortel is houtagtig, en zazelrijk.

De stamme met een grauwe, rouwe schorsse omvangen zijnde, is anderhalve duym diameters dik, en tot een booms hoogte wassende, werd deselve in verscheyde takken verdeeld, welkers uiterste takjens seer dun zijn.

De bladeren hebben weynig of geen reuk, en twee aan twee over elkander staande, heghten sy haar aan de takken met bijster korte voetjens, deselve sijn hartswijs twee duym breet lang, en duym breet, glat, blinkend, donker-groen van verwe, en in haar eerste voortkomen met een weinig purpur vermengt.

Of dit gewas, 't welk altoos groen staat, en niet seer wel de koude verdragen kan, 't selve is, 't geen de Heer Professor Hermans seer wel-riekende Zeylonsche Myrtus, met witte en eenzadige Besien, *noemt, zulks en kan ik niet verseekeren, dewijle ik de vrugten noit gesien hebbe.*

AANTEKENINGEN.

Dese Boom oordeelen wy met de Ceylonsche seer wel-riekende Myrtus, van de Heer Professor Hermans, in sijn

 &

& quàm accuratiſſimè deſcripta ; minimè confundendam cenſemus hanc arborem , magnâ foliorum differentiâ inter illas exiſtente , quæ enim in hac arbore cordiformia, in illa auguſtiora , magis mucronata , & digitum longa dicuntur.

Hort. Lugd. Bat. pag. 435. en 436 afgebeelt , en ſeer net beſchreven, geenſints te moet werden geconſundeert , nadien datter groote onderſcheid is tuſſchen de bladeren , want die van deſen boom door de Heer Commelin beſchreven ſijn hartswys , maar die van d'andere werden geſegt ſmal , ſcherper toelopend , en een vinger lang te zyn.



CAP.



ARBOR BACCIFERA INDICA FOLIIS MAJORIBUS SPLENDENTIBUS, FLORE PENTAPETALO. Fig. 9.

C A P. XC.

ARBOR BACCIFERA INDICA, FOLIIS MAJORIBUS SPLENDENTIBUS, FLORE PENTAPETALO.

ANno M DC Lxxxvi. varia ad me transmissa sunt semina, inter se adeò confusa, ut difficile fuerit uniuscujusque speciem seorsim electam, colligere: Ea propter omnia commixta solo convenienti commisi.

Inter hæc, hujus quoque arbusculæ semen progerminavit, sextoque à satione anno in altitudinem quadripedalem excrevit: Caudex pollicem crassus, cortice subnigricante amictus.

Folia incondita, pediculis brevioribus pilosis & ferrugineis, nixa, longitudinem æquant duarum palmarum, latitudinem autem unius palmæ, extremo mucronata, ad oras non crenata, adversa parte virore nitentia, aversâ autem omnis splendor & viroris intentio abest: præterea obsita sunt tomento piloso, præsertim in primo ortu, per adolescentiam verò hirsutiem amittunt aut deponunt.

Venæ laterales è costis foliorum oriundæ, non binatim aut conjugatim, sed incondito ordine prodeunt.

Costarum pars adversa, quæ cœlum respicit, dilutè virescit, supina verò colore ferrugineo prædita; idem observare est in venis lateralibus, è costa oriundis, isthæc hirsuties tamen in sensus non incurrit, nisi oculi microscopio muniantur.

E ramis lateralibus flores oriebantur Anno M DC xcii Mense Julio pentapetali, pediculis brevioribus fulti, luteoli, dilutiore viriditate permixti; inter horum petala cuspidata stylus emergit, è prominentia nitente.

INDIAANSCHE BESIE-DRAGENDE BOOM, MET GROOTE BLINKENDE BLADEREN, en VYF-BLADERIGE BLOEMEN.

IN 't Jaar 1686 sijn my zaden overgestuurt, dewelke sodanig onder een vermengt waren, dat men beswaarlijk yder soorte by den anderen konde versamelen: derhalve soo heb ik deselve, onder een vermengt zijnde, gesayt.

Onder alle dese, is het zaad van dit boomtje opgekomen, en het sesde jaar na de zaijinge wierd het vier voeten hoog, een duym dik, en was des selfs schorsse swartagtig.

De bladeren staan sonder ordre, en dat op korte ruyge en roestverwige voetjens, deselve sijn twee band-breet lang, een palme breet, puntig, effen van kanten, van boven groen en blinkend, van onderen in tegendeel sonder eenige blinkentheyt, en ligter-groen: daar en boven sijn deselve met een hayrige donsigheid beset, voornamentlijk in haar eerste voortkomen, maar out geworden zijnde, so verlaten sy hare hayrwijse dons.

De zijdelijke aderen, dewelke uyt de roestverwige ribbens voortkomen, en staan niet twee aan twee gepaart, maar sonder eenige ordre.

De bovenste zijde der ribbens is ligtgroen, maar de onderste in tegendeel roestverwig; 't welk ook plaatse heeft in de aderen, dewelke uit de geseyde ribbens haren oorspronk nemen; dese geseyde dons en kan men niet in 't gesigte krijgen, ten sy datmen hier toe een vergroot-glas gebruikt.

Uyt de zijde takken quamen de bloemen in 't Jaar 1692 te voorschijn, en dat in de Maant van July; dese waren vijfbladerig, uit den geele, met eenige groenigheid vermengt, steunende op korte voetjens; tusschen dese gepunte bloem-bladeren, komt de bloem-styl te voorschijn, en dat mit een blinkende verheventheid.

Folia exficcata & mafticata faporem amaricantem & nonnihil adftringentem, paulò poft, dulcedinem linguæ communicant, fucci Catechu ad exemplum, alliciuntque multum laticis aquofi in ore mafticantis.

Ob teneritatem frigus perferre haud poteft, itaque in repofitoriis vitreis reponenda & confervanda.

De bladeren gedroogt en gekauwt zijnde, geven eerst een bittere en eenighsints t'famentrekkende fmaak van haar, en een weynigsken daar na verandert die bitterheid in een zoetigheid, gelijk de Catechu, en maken ook dat door dit kauwen veel vogtigheid in de mont komt.

Het en kan tegens geen koude, en daarom foo moetmen defelve in glafe-kaffen fetten en bewaren.

OBSERVATIONES.

Tenues admodùm & obfequiofi funt ejus rami à caudice producti, qui verfus terram inclinantur, pilis breviffimis ferrugineis ftipati, præfertim verfus extremum.

Flores exigui ex alis foliorum prodeunt, quinis petalis conftructi, intus luteis, extus ferrugineis.

Inter petala quinque ftamina apicibus albis capitata, emergunt, quorum unumquodque, à peculiari petalo oblongo luteo ceu vagina, fuccinctum, quod, ut vifui melius conftaret, hic appofita eft figura floris, microfcopiò vifa.

AANTEKENINGEN.

De takken, dewelke van de ftamme voortgebragt worden, fijn byfonder dun, buygzaam, en alfints met korte, roeftverwige hayrtjens befet zynde, neygen fy haar na het aardryk.

De bloemkens komen uit de oxelen der bladeren voort, welkers vijf bloem-bladeren van binnen geel, en van buyten roeftverwig van couleur zijn.

Tusfchen de bloem-bladeren doen haar vijf bloem-draden op met witte hoofsjens, omvangen van een byfonder bloemblaatjen, op de wyfe van een feer kleene fchede; het welke, om beter te kunnen werden gefien, foo is hier een figure door een vergroot-glas getekent zynde, by gevoegt.



CAP.



FRVTEX ÆTHIOPICVS PORTVLACÆ FOLIO FLORE EX ALBIDO VIRESCENTE. *Fig. 91.*



C A P. XCI.

FRUTEX ÆTHIOPICUS PORTULACÆ FOLIO, FLORE EX ALBIDO VIRESCENTE.

Radicem agit fibrosam, quæ caudicem producit bipedalem, ramosum, cortice virescente intectum.

Folia per intervalla alternatim ramis adnascuntur, pediculis brevioribus sulta, duas circiter uncias longa, unam verò lata, mucronata, pallidè viridia, margine æqualia, tenuia, tactu mollia, nullò sapore excellente.

Flores sunt pusilli, staminibus aliquot ditati, pentapetali, ex albido virescentes, qui senescentes decidunt, nullò fructus rudimentô relictô, ità ut eos videre mihi nunquam contigerit.

Modicum frigus perferre haud recusat.

Utrum solanorum generi sit accensenda hæc planta, sicuti Clar. D. Hermannus autumat, haud possum affirmare, qui fructus nunquam conspexi: Africæ alumna est & acceptam referimus Nobil. & Strenuiss. Viro Do. Do. Simoni van der Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernatori Dignissimo.

ÆTHIOPISCHE HEESTER MET PORCELEIN-BLADEREN, EN WITAGTIG-GROENE BLOEMEN.

De wortel, dewelke een getakte, grauschorssige, en twe voet hooge stam voortbrengt, is veselagtig.

De eensaam staande bladeren, op korte voetjens steunende, groeijen een weynig van malkandere; deselve sijn twee duym lang, een breet, spits-toelopende, bleekgroen van verwe, ongeschaart, en effen van kanten, dun van substantie, sagt in 't aantasten, sonder merkelijke smaak.

De bloemtjens sijn seer kleen, vijfbladerig, witagtig groen, met eenige bloemdraden (stamina) *verrijkt, dewelke veroudert zijnde, vrugteloos komen af te vallen, soo dat ik der selver vrugten noyt gesien hebbe.*

Het kan de koude redelijk wel verdragen.

Of nu dit gewas, 't welk ons van de Caap de Goede Hoop toegesonden is, door den Ed. Heer Gouverneur van der Stel, onder 't geslagte van Solanum gerekent moet werden, gelijk de Heer Professor Hermans voorgeeft, sulks en kan ik, die des selfs vrugten noyt gesien hebbe, niet versekeren.

OBSERVATIONES.

Flores ex alis foliorum emicantes primâ facie mentiuntur decapetalos, quia calicis laciniæ petalis interpositæ cum illis intrinsecè concolores existunt; verùm accuratiore examine facto, pentapetalos esse flores cum Nobilissimo Authore Joh Commelino, de studio Botanico optimè merito, comperimus, vera enim petala sunt mucronata, plana, calicis autem laciniæ obtusæ & carinatæ, aversa parte virescentes.

Ex umbilico stylus prodit brevissimus, subalbidus, sub cujus fastigio quina pullulant stamina, stellatim disposita, apicibusque croceis ornata.

AANTEKENINGEN.

De bloemen, uyt de oxelen der bladeren spruytende, komen ons in d'eerste opslag der oogen voor, als of deselve tien-bladerig waren, om dat de verdeelinge van 't kelkje, tusschen de ware bloem-bladeren enstaande, van binnen eenconleurig zyn met de bloem-bladeren: maar dit naukeurig ondersogt zynde, bevinden wy, nevens den Ed. Heer Joh. Commelin (die tot opbouw van de kennisse der gewassen veel gecontribueert hebbende, groote eere waardig is) dat het vyfbladerige bloemtjens zyn, en dat de ware bloem-bladeren spits toelopende vlak zyn, maar de verdeelingen van 't kelkje (Peryanthium seu calyx) *bevint men voor stomp, en rondagtig, ook uytgehols, en van buyten groen te wesen.*

Het stijltje uyt de navel voortkomende, is seer kort, witagtig, onder wiens opperste vyf bloemdraden (stamina) *sterrewys haar opdoen, versien van saffraan-verwige topjes.*

Præter dicta ſtamina & alia tredecim, quindecim, plura, pauciorave viſuntur breviſſima, petalis incumbentia, & ex iis quoque prodeuntia.

Folia alternatim poſita ſaporis ſunt amari.

Per totam fere æſtatem floret, imò Menſibus Septembri, Octobri & Novembri floribus onuſtum huoc fruticem invenimus.

Behalven deſe geſeyde bloem-draden, ſoo vertonen haar nog dertien, en ook wel meer of mindere ſeer korte bloem-draden, dewelke op de ware bloem-bladeren gelegen zyn, en daar uyt ook voortkomen.

De bladeren eenſaam ſtaande, ſijn bitter van ſmaak.

Dit gewas bloeyt niet alleen de geheele ſomer door, maar wy hebben het ook in de Maanden van September, Oktober en November vol van bloemtjens gevonden.



CAP.



VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA SERRATA. *Fig. 92*



CAP. XCII.

VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA SERRATA. *Breyn. Prod.* 2.

BEM-NOSI *Hort. Mal. par.* 2.

NEGUNDA MAS. *Acostæ.*

EX munere Nob. & sæpius laudati D. Simonis van der Stel, Gubernatoris Capitis Bonæ Spei meritissimi, hanc possidemus plantam, quæ jam in altitudinem tripedalem ascendit, è radice lignosâ, fibratâ, intus albidâ, cortice fusco amictâ.

Caudex cortice fusco tectus, parte superiore in laterales ramos dispescitur, qui foliis ornantur tricompositis, pediculis longioribus innixis, quorum bina ex adverso sita, inter quæ tertium, impar & majus eminet: sunt autem hæc folia longiuscula, angusta, anterius cuspidata, raris crenis serrata, adversâ parte saturè viridia, nitentia, aversâ verò dilute virescentia, gustu nonnihil aromatico, cum adstrictione.

Neque flores, neque fructus conspexi, & quatenus Horti Malabarici Authores autumant, innituntur flores pediculis brevioribus binatim, aut bini ac bini in ordine decussatim exsurgunt, purpureo-cærulei, pentapetali, quorum unum petalum surrectum, instar galeæ: Inter hæc petala stamina prodeunt purpureo-cærulea, apicibus instructa: floribus succedunt Baccæ, maxima parte calyci insidentes.

Crescit ubertim in multis Indiæ locis: sub climate nostro cœlestibus injuriis satis patiens, modò à brumæ injuriis præser-

KLEENE INDIAANSCHE DRIEBLADERIGE EN GESCHAARDE KUYSBOOM.

DAt wy dese plante in onsen Hof bekomen hebben, moeten wy den Wel-Ed. Heer van der Stel, Gouverneur op de Caap de Goede Hoop, dank weten, die ons deselve overgestuurt heeft, zijnde nu drie voeten hoog opgeschoten, en dat uyt een wortel dewelke houtagtig, zazelrijk, van binnen wit, en met een bruyne schorsse omvangen is.

De stamme met een bruyne schorsse bekleet zijnde, werd boven aan in takken verdeeld, waar aan drie t'samengevoegde bladeren sitten, en dat op lange voetjens; van dese drie bladeren zijnder twee dwers over malkanderen geseten, tusschen dewelke het derde en grootste geplaast word: dese bladeren sijn langwerpig, smal, puntig, met weinige tandekens geschaart, boven op donker-groen, en blinkend, van onderen ligt groen, eenighsints aromatic en t'samentrekkend van smaak.

Noyt sijn my de bloemen, nog ook de vrugten voorgekomen, maar voor so veel d'Autheuren van den Hort. Mal. getuigen, soo sijn de bloemen, op korte voetjens steunende, twee aan twe, kruyswijs over den anderen gevoegt, purpur-blauw, vijfbladerig, waar van een bloem-blad regt op staat, en dat helms-wijs: tusschen dese bloem-bladeren komen de bloem-draden te voorschijn, dewelke mede purpur-blauw van coulcur zijn, versien van swarte topjens of hooftjens; na de bloemen volgen de Besien, voor 't grootste gedeelte van hare kelkjens omvangen zijnde.

Het wast overvloedig veel in verscheide plaatsen van Indien: en kan onder ons climaat redelijk wel aarden, alsmen het maar

vetur, & tempore hybernali in convenienti hybernaculo collocetur.

Magni esse usus per universam Indiam, testantur Authores Horti Malabarici.

komt te bewaren, voor gure en koude winden, en 's winters in een bequame Oranjerie geset werd.

Dat dit gewas van een groot gebruik is, en dat door geheel Indien, sulks getuigen de Autheuren van den Hort. Mal.

OBSERVATIONES.

Hanc plantam aliqualem quidem habere affinitatem cum Bem-Nosi, vel cum Negunda mare, prima fronte visam, præsertim floribus ac fructibus viduam, fatendum est: re vero penitius perspectâ, floribusque visis, toto cælo illas inter se differre, luce meridianâ clarius constat: Ben-Nosi enim habet folia, quorum pediculi communes ab utraque surculorum parte ad genicula utplurimùm sunt bicompositi; hæc verò pediculis gaudet inordinate & utplurimùm singulatim, è ramis prodeuntibus: Bem-Nosi flores nullum quoque commercium habent cum hisce: Illi namque sunt monopetali in quinas lacinias dirempti, & quasi campani-formes, hujus plantæ flores sunt pentapetali; differunt quoque florum colore ut & fructu, ita ut Clar Hermanni, & post eum Cl. Plukenetii denominationes nobis magis arrideant, quorum primus hanc à Nobil. Commelino propositam, denominavit Sumach sive Rhus Africanum trifoliatum foliis serratis, alter autem Rhus Africanum trifoliatum majus, foliis subtus argenteis, acutis, & margine incisis.

Circa folia hujus arbusculæ observavimus, quòd haud constanter tria reperiantur folia communi pediculo fulta*, non rarò enim invenimus quaterna, imo quina, Viticis modo disposita. Vide sis fig. asterisco notatam.

AANTEKENINGEN.

Dat dese plante met d'eerste opslag der oogen wel eenige gemeenschap schynt te hebben met de Bem-Nosi, voornamentlyk so langhse sonder bloem en vrugten staat, moetmen bekennen: maar nader ondersogt, en de bloemen gesien zynde, is het sonneklaar, datse van malkanderen seer veel verschillen: want de Bem-Nosi heeft bladeren welkers gemeene steeltjens uyt beyde de zyden van de takjens, gepaart te voorschyn komen; dese in tegendeel, hebben steeltjens, dewelke sonder ordre, en meest eensaam, uyt de takken haren oorspronk nemen; de bloemen van Bem-Nosi en hebben ook geen gemeenschap met die van dese plante; want sy zyn eenbladerig, in vyf snippelingen gesneden, en gelyk als klokjens-wyse; die van dese onse plante syn vyfbladerig, ook en komense in couleur met malkandere niet overeen, ook niet wegens de vrugten: soo dat die benaminge deses gewas hier en ons aangenamer is, dewelke de Heer Professor Hermans, en na hem de Heer Plukenet gegeven hebben, waar van d'eerste, dit gewas, van d'Edele Heer Commelen voorgestelt, geheten heeft, geschaarde driebladerige Caapsche Smak, den andere noemt het groote Africaansche Smak, met puntig, aan de kanten gesneden, van onderen silverig en driebladerig lof.

Ontrend de bladeren van dit boomtje, hebben wy geobserveert, datmen niet altoos drie byeen gevoegde bladeren aan een gemeen steeltjen vint sitten, maar ook wel vier, ja vyf, gelyk in die van de Kuysboom Agnus castus seu Vitex) *Ziet de fig. met een sterretje aangewesen.*



CAP.




VITEX TRIFOLIA INDICA ROTVNDIFOLIA.
Fig. 93

C A P. XCIII.

VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA ROTUNDI-FOLIA.
Breyn. Prod. 2.

CARA-NOSI *Hort. Mal. part.* 2.

NEGUNDA FOEMINA. *Acostæ.*

Eodem pariter tempore hæc mihi quoque ex Africa transmissa, cujus variæ extant species, nempe foliis glabris, pilosis, serratis, margine æquali, angustis, ut & latis.

Isthæc radice nititur lignosâ; fibris plurimis præditâ: Caudex nunc tripedalis (in Horto Medico) ramos protrudit, non admodum obsequiosos sed fragiles, foliis tricompositis amictos, ad exortum angustis, subrotundis glabris, parte adversâ atro & splendente virore præditis, aversâ autem dilutè virescentibus, neque omni splendore privis, pediculis communibus uncialibus & longioribus innitentibus, sapore adstringente.

Flores nunquam vidi, neque etiam fructus.

Frigus, & aëris injurias modicè ferens, hyeme conservatur in hybernaculo vulgari.

KLEENE INDIAANSCHE DRIEBLADERIGE KUYSBOOM, MET RONDE BLADEREN.

Op die selve tijd is ons ook dese plante uit Africa toegesonden, waar van datter verscheyde soorten zijn, namentlijk met gladde, ook met hayrige bladeren; sommige deser sijn geschaart, andere in tegendeel effen en ongeschaart, d'eene heeft breede, d'andere smalle bladeren.

Dese heeft een houtagtige en zazelrijke wortel, tegenwoordig in de Medicijn-tuyn van Amsterdam drie voeten hoog opgeschoten zijnde, wiens broose takken beset zijn met drie byeen gevoegde bladeren, smal zijnde aan haar begin, en rondagtig van maaksel, glad, van boven donker-groen, en blinkende, van onderen ligt groen, met eenige blinkentheid, t'samentrekkend van smaak, staande op gemeene voetjens, die een vinger lang zijn.

Noyt hebbe ik de bloemen, nog ook des selfs vrugten gesien.

Dit gewas kan wel des winters in een gemeen Winterhuys of Oranjerie bewaart werden, aangesien het de koude tamelijk verdragen kan.

OBSERVATIONES.

Non magis Negundæ fœminæ denominatio huic competit, quàm Negundæ maris plantæ præcedenti.

Neutram Negundam esse constitit, postquam ramum flosculis onustum benignè nobis concessit Nobilissimus, atque Amplissimus D. Huydekoper, Eques, Toparcha in Maarseveen, Neerdijk &c. Consul & Senator Urbis Amstelodamensis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c.

Rhois, seu Sumach speciem esse, flosculi, fructusque, satis superque arguunt: flosculi enim sunt pentapetali, pusilli, ex herbaceo lutei, aut pallescentes, staminibus quinis brevissimis, minutissimis, nudisque

AANTEKENINGEN.

De benaminge van Negunda Wyfken, en is niet minder oneygen aan dit gewas, als Negunda Manneken aan de voorgaande.

Dat sy geen van beyde onder 't geslagt van Negunda behooren, is gebleeken, na dat ons een tak, geladen met bloemen, ter hand gesteld is, door den Wel-Edelen Heer Huydekoper, Ridder, Heer van Maarseveen, Neerdyk, &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam, Bewinthebber van de Oost-Indische Comp. &c.

De bloemen en vrugten geven ons meer als genoeg te kennen, dat beyde dese gewassen onder de Smak (Sumach) *behooren: want de bloemkens sijn kleen, vijfbladerig, geelgroen van verwe, versien van vyf seer korte en kleene bloem-*

ocu-

oculis vix ac ne vix quidem conspicuis, inter petala mucronata, ac repanda, emicantibus, ornati.

Ex horum umbilico umbo emergit, cujus apex in tres lacinias tenues, reflexas, teretes, ac trigono positu inter se distantes, dispescitur.

Ut genere, sic quoque viribus, convenire cum Sumach haud dubitandum; folia masticata, æque ac Sumach, linguam afficere observavit nobiscum Nobilissimus Author, & Botanicorum Dux J. Commelinus.

draden, (diemen sonder vergroot-glasen naaulyks sien kan) dewelke haar opdoen tusschen de buytenwaarts omgeslage bloem-bladerkens.

Uyt het midden of navelken deser bloemen, komt een schiltwyse verheventheid voort, wiens uyterste sig in drie dunne omgeslage rond en langagtige verdeeltheden komt te spouwen, dewelke driehoeks-wys van een wyken.

Gelyk dit gewas onder 't geslagt van Smak behoort, alsoo mede en isser niet aan te twyfelen, of het komt ook met deselve in kragten over een; De bladeren gekauwt zynde, veroorsaken ook een t'samentrekkinge in de mond, soo wel als die van de Smak, 't welk den Ed. Heer Johannes Commelin ook geobserveert heeft.



CAP.




NVX AMERICANA FOLIIS ALATIS BIFIDIS
Fig 95

C A P. XCIV.

NUX AMERICANA FOLIIS ALATIS BIFIDIS. *Cat. Hort. Beaum.*

SEU

KNIPPA. *Par. Bat. Prod.*

AMERICAANSCHE NOTEBOOM, MET GESPLETEN EN VLEUGEL-WYSE BLADEREN.

INter arbores exoticas, quibus humanissimè Hortum Medicum ditavit Vir Nobilissimus atque Strenuissimus D^nus. à Beaumont, (cujus curâ & sumptibus cum multis aliis ex America huc etiam advectis translata hæc, Insulæ Bonaire dicta, incola,) haud infimum locum occupat isthæc, ab Europæis degentibus ibidem *Knippel-boom* audiens.

ONder de uitheemsche Bomen, waar mede den Amsterdamschen Medicyn-hof, door den Wel-Ed. en Gestrengen Heer S. van Beaumont, is verrykt geworden, en is dese geensints van de minste, dewelke, nevens vele andere gewassen, door de besorginge en onkosten van den gesyden Heer overgestuurt is uit het Eyland Bonaire, in America gelegen, alwaar sy van de Hollanders geheten word Knippel-boom.

Radice sustinetur ligneâ: Caudex in bipedalem proceritatem jam excrevit in Horto Nostro, minimum digitum crassus, parte superiore in ramos diremptus, libro griseo tectus.

Dit boom-gewas heeft een houtagtige wortel, en is des selfs stamme in onsen Hof nu twe voeten hoog opgeschoten, een pink dik geworden zynde; van boven verdeeld sig deselve in takken, en is omvangen met een grauwe schorsse.

Folia nullo servato ordine pediculis longioribus alatis nituntur, duo paria sæpius eodem pediculo appendentia, Laurinorum subæmula, teneriora verò & molliora, magisque mucronata, margine nonnihil undulata, non crenata, nutantia, & terram spectantia; horum nervi secundum foliorum longitudinem excurrentes, & ex pediculo originem ducentes, uni lateri propius quàm alteri adnascuntur, exiguos laterales nervulos fundentes, similunamque quasi repræsentantes.

De bladeren staan sonder ordre op lange gevleugelde steelen, waar van datter dikwils twe paar aan een en deselve steel vast sitten, zynde die van de Laurier-boom eenigsints gelyk, hoewel sagter, teerder, en puntiger, aan de zyden zynse ook wat op en nedergaande, maar geenighsints geschaart, ook nederwaarts na de aarde geboogen; de zenuen, die na de lengte der bladeren loopen, en uit de bladersteelen haren oorsprong nemen, passeren niet regt door het midden der bladeren, maar hellen meer na d'eene als d'andere zyde toe, waar uit ook eenige halfmanig-wysse aderkens voortkomen, dewelke na de zyden der bladeren aflopen.

Fructus duplici vestitus tegumento, altero coriaceo, altero duriore, formâ & colore Pistachiæ similis, cujus quoque speciem esse censemus, multis autem numeris major; putaminis durioris pars inte-

De vrugt is van couleur en gedaante die van de Pistacien gelyk, onder welk geslagt wy ook oordelen deselve te behoren, hoewelse die in groote verre komt te overtreffen; en is dese vrugt van twe bekleed-

rior albicat, inquo nucleus albus, oleaginosus, pelliculâ fuscâ amictus.

sels overtrokken, waar van 't eene lederagtig, en 't andere hard-bastig, en van binnen wit is: hier inne is gelegen een witte olyagtige kerne, omvangen van een castanie couleurig vliesken.

Perpetuâ fronde viret, cum cæteris ex America devectis plantis, & in hypocaustis vitreis asservanda.

Dit boom-gewos staat altoos groen, en moet nevens d'andere Americaansche planten in glase-kassen bewaart worden.



CAP.





ARBOR CAMPHORIFERA IAPONICA, FOLIIS LAVRINIS, FRVCTV PARVO, GLOBOSO, CALYCE BREVISSIMO

Fig. 95.

C A P. XCV.

ARBOR CAMPHORIFERA JAPONICA, FOLIIS LAURINIS, FRUCTU PARVO, GLOBOSO, CALYCE BREVISSIMO.
Breyn. Prod. 2.

Quantumvis D. Breynius Cent. 1. ut & Prod. 1. nec non Nicolaus Grim Miscel. Cur. Germ. An. 11. hanc descripserint arborem; non inconcinnum tamen fore existimavi, eandem in Horto Medico Amstel. vigentem, hìc quoque repræsentare.

Hæc arbuscula, quam possidemus ex munere Nob. Vir. D. Andreæ Cleyeri, M. Doct. & Senatoris in Promontorio Bonæ Spei, & quæ anno septimo supra millesimum, sexcentesimum & octuagesimum, Mense Septembri, Hortum Medicum ornare cœpit, in hominis proceritatem jam excrevit.

Radice nititur lignea, Caphuram vehementer redolente.

Caudex qui longè latèque in ramos brachiatur, teres, erectus, cortice dilutè virescente, nitente, amictus, per adolescentiam inæqualis, scaber, & coloris grisei.

Folia Cassiæ ligneæ æmula, exceptis nervis, qui, perpetuo naturæ ordine triplices existunt in Cassiæ foliis, per foliorum longitudinem excurrentes, in hisce verò unicum salrem nervum medium foliorum secantem, & in multos minores dispersum, conspicere licet: si verò tres inveniantur nervi in foliis Camphoriferæ arboris, quod in junioribus plantæ foliis me observasse memini, id lusui naturæ adscribendum: Sunt autem folia pediculis longis, tenuibus ex fusco-spadiceis, nixa, alternatim posita, palmam longa, duos digitos transversos lata, margine æquali,

JAPANSCHE CAMFER-BOOM, MET LAURIERIGE BLADEREN, KLEENE RONDE VRUGTEN, EN SEER KORTE KELKJENS.

Hoewel de Heer Breyne in sijne eerste Cent. en in desselfs eerste Prod.; als mede de Heer Nic. Grim in Miscell. Cur. Germ. An. 11. desen Boom beschreven hebben; soo heeft het my nogtans goed gedagt, deselve, in den Amsterd. Hof vigoreuslijk groeiende, hier in te voegen.

Dit Boomtje, nu tot mans hoogte gekomen zijnde, is ons toegesonden in 't Jaar 1687 in de Maand van September, door de Heer Andreas Cleyer, Med. Doct. en Raad op de Caap de Goede Hoop.

Het heeft een houtagtige wortel, sterk na de Camfer riekende.

De stamme, dewelke sig wijt en breet in takken komt te verdeelen, is rond, regt op gaande, en omvangen met een ligt-groene, en blinkende schorsse; maar tot een hooger ouderdom gekomen zijnde, werd deselve rouw, ongelijk, en grauw van couleur.

De bladeren komen met die van de Cassia Lignea wat overeen, uitgesondert hare zenuen, dewelke in de bladeren van de Cassia Lignea perpetueel drie in getale zijnde, overlangs deselve lopen, in dese onse Camfer-boom en wert niet meer als een zenue gevonden, dewelke door de lengte harer bladeren loopt: Indien het in tegendeel komt te gebeuren, dat eenig Camfer blad gevonden werd met drie na de lengte loopende zenuen begaaft te zijn, 't welk ik in de jonge en eerst voortkomende bladeren wel heb geobserveert, soo is sulks 't geval, of de speling des natuurs toe te schrij-

in utroque extremo angusta, supernè nitentia, hilariore ex luteo virescente colore prædita, quæ contrita, odorem spirant validum, Camphoræ non dissimilem, quô tota quoque est imbuta planta.

Quamvis flores nunquam in conspectum, neque eorum descriptiones ad meas venerint manus, attamen haud dubitandum existimo, quin ob fructus analogiam, arboris Canelliferæ & Lauri generi sit accensenda, cui opinioni quoque suffragatur D. Jac. Breynius in Appendice Centuriæ primæ fol. 1. hisce verbis: *ex quibus patet, rarissimam hanc arborem*, (loquitur de Camphorifera) *quam Doctoris ten Rhyne ope cognoscendam Europæ primus obtuli, ad Glandiferas, vel si mavis Bacciferas Aromaticas, nucleum in binas partes sectum continentes, pertinere, & arbori Canelliferæ, vel Lauro veluti affinem, proximè jungendam esse.*

Perpetua fronde virens, culturam facilè patitur, sub nostro climate boreali, modo solo laudabili decenterque irrigato, enutriatur, & tempore æstivo, locô ventis vehementioribus minus perflato, soloque benè illustratô, hyeme verò in hybernaculo commodo locetur, in tantum enim à frigore geluque offenditur, ut ilicò pereat.

OBSERVATIONES.

Gaudet hæc arbor in justam proceritatem adolescens, cujus ramulum floridum ex India Orientali transmissum possidemus, floribus albicantibus hexapetalis, in racemulos expansis, laxioribus, biuncialibus, non rarò quoque longioribus, ex alis foliorum originem ducentibus: sunt autem flosculi minutissimi, quorum singuli pedicellis brevioribus fulciuntur, suntque magnitudine & formâ Ziziphæ sativæ similes, horum petala minus mucronata, quorum inter meditullium stamina ludunt numerosa, brevia, apiculata.

ven: Dese bladeren staan eensaam boven malkanderen, steunende op lange, dunne, rosagtig-bruyne voetjens; deselve zijn een hand-breet lang, twe vingeren breet, ongeschaart, spits, soo wel aan haar begin als eynde, boven op blinkend, bly- en geelgroen van verwe, dewelke, tusschen de vingeren gevreven zijnde, een sterke Camfer reuk van haar geven, met de welke den gantschen Boom ook begaaft is.

Hoewel de bloemen, nog ook hare beschrijvinge, my noyt voorgekomen zijn; soo en twyfele ik egter daar niet aan, of desen Boom moet gestelt werden, onder het geslagte van de Caneel en Laurier-bomen, en dat om de groote overeenkomste harer vrugten; van welk gevoelen mede is de Heer Jae. Breyne in Append. Cent. 1. fol. 1. alwaar hy, sprekende van de Camfer-boom, dese woorden komt te gebruiken: Waar uit het blykt, dat dese seer rare Boom, dewelke ik door het toedoen van Dr. ten Rhynen aan Europa het eerste bekent heb gemaakt, onder de Ekel of Aromatijke en harde Besie-dragende Bomen moet gerekent werden, welkers harde en riekende Besien in tween open gaan, en met de Caneel ofte Laurier-boom een seer groote overeenkomst heeft.

Desen Boom altoos groen staande, wil onder ons climaat wel aarden, indien men deselve maar goede aarde geeft, behoorlijk bevogtigt, en des somers niet en set op een windige, maar warme plaatse: des winters vereyst sy een bequaam Oranje-huys, waar in het niet en vriest, want de minste vorst zoude haar wegnemen.

AANTEKENINGEN.

Desen Boom, waar van wy een takje, met bloemen versien, uit Oost-Indien gekregen hebben, groyt tot een bequame Booms hoogte; wiens bloemen wit, en sesbladerig zyn, deselve staan op twe duym lange, ook wel langere yle trosjens, dewelke uit de oxelen der bladeren haren oorsprонk nemen; dese bloemkens sijn seer kleen, waar van yder, op een kort steeltje staande, van groote en maaksel die van de Jujube gelyk is, maar deselve zyn niet soo puntig van bloem-bladeren; uit het midden der selve komen veele bloem-draden te voorschyn, aan welkers uyterste kleene hoofsjens sijn gevoegt.



STAPHYLODENDRVM AFRICANVM SEMPER VIRENS FOLIIS SPLENDENTIBVS *Fig. 96*



C A P. XCVI.

STAPHYLODENDRUM AFRICANUM SEMPER VIRENS, FOLIIS SPLENDENTIBUS.

Cat. Hort. Med. Amst.

ALTOOS GROEN-STAANDE AFRICAANSCHE PIMPERNOTEN, MET BLINKENDE BLADEREN.

Semina fructibus inclusa ex Promontorio Bonæ Spei mihi transmissa, *Buxi Capensis* nomine, quorum nonnulla progerminabant.

De zaden in hare vrugten beslooten, zijn my toegesonden van de Caap de Goede Hoop., onder de benaminge van Caapsche Palm-boom, *waar van datter eenige opgekomen zijn.*

Fructibus seminibusque ritè perscrutatis, Staphylodendri speciem esse comperi.

De vrugten en zaden, nauw ondersogt zijnde, bevond ik deselve een soorte van Pimpernoten te wesen.

Hæc arbuscula, quatuor pedum altitudinem assecuta, crassitudinis ferè unciæ, materie solidâ, cortice cinereo-obscuro tecta, multis luxuriat ramis, quibus adnascuntur folia incondita, duas uncias longa, unam lata, rigida, in mucronem desinentia, margine nonnihil undulata, supernè obscuro virore, infernè autem dilutiore viriditate nitentia, non decidua, sapore adstringente prædita.

Dit boomken nu vier voeten hoog opgeschoten zijnde, is ontrend een duym dik, hart van hout, omvangen van een bruyne grauwe schorsse; 't verdeeld sig in veele takken, waar aan de bladeren geschikt zijn sonder ordre, twe duym lang, een breet, stijf, spits aan haar uyt-eynde, aan de kanten wat gefronst, van boven donker-groen, en blinkende, van onderen ligt-groen, t'samentrekkende van smaak, en vallen des winters niet af.

Floribus, quos nunquam conspexi, delapsis, succedunt fructus rotundi, membranaceo, sulcato, tumido, griseo-fusco obducti involucro, in quibus quatuor nuclei oblongi, consertim juncti, hospitantur: Horum singuli, peculiari membranula amicti, formam habent triangularem, substantiam intus albidam, extus fuscam, callosam, cornu instar perquam duram, ossiculi Dactylorum subæmulam.

Na de bloemen (die ik noyt gesien hebbe) volgen ronde dik- en hard-bastige vrugten, (omvangen van een opgeblase, geveurt, velagtig, bruyn-grauw bekleedsel,) waar in vier langwerpige seer digt by een gevoegde pitjesgeplaast zijn; yder der selve is drieboekig, van buyten rosagtig, van binnen witagtig van substantie, eeltagtig en hoorn-hard, gelijk de Dadelsteenen.

STAPHYLODENDRVM AFRICANVM SEMPER VIRENS FOLIIS SPLENDENTIBVS. *Fig. 96.*



C A P. XCVI.

STAPHYLODENDRUM AFRICANUM SEMPER VIRENS, FOLIIS SPLENDENTIBUS.

Cat. Hort. Med. Amst.

Semina fructibus inclusa ex Promontorio Bonæ Spei mihi transmissa, *Buxi Capensis* nomine, quorum nonnulla progerminabant.

Fructibus feminibusque ritè perscrutatis, Staphylodendri speciem esse comperi.

Hæc arbuscula, quatuor pedum altitudinem assecuta, crassitudinis ferè unciæ, materie solidâ, cortice cinereo-obscuro tecta, multis luxuriat ramis, quibus adnascuntur folia incondita, duas uncias longa, unam lata, rigida, in mucronem desinentia, margine nonnihil undulata, supernè obscuro virore, infernè autem dilutiore viriditate nitentia, non decidua, sapore adstringente prædita.

Floribus, quos nunquam conspexi, delapsis, succedunt fructus rotundi, membranaceo, sulcato, tumido, griseo-fusco obducti involucro, in quibus quatuor nuclei oblongi, confertim jnncti, hospitantur: Horum singuli, peculiari membranula amicti, formam habent triangularem, substantiam intus albidam, extus fuscam, callosam, cornu instar perquam duram, ossiculi Dactylorum subæmulam.

ALTOOS GROEN-STAANDE AFRICAANSCHE PIMPERNOTEN, MET BLINKENDE BLADEREN.

De zaden in hare vrugten beslooten, zijn my toegesonden van de Caap de Goede Hoop., onder de benaminge van Caapsche Palm-boom, *waar van datter eenige opgekomen zijn.*

De vrugten en zaden, nauw ondersogt zijnde, bevond ik deselve een soorte van Pimpernoten te wesen.

Dit boomken nu vier voeten hoog opgeschoten zijnde, is ontrend een duym dik, hart van hout, omvangen van een bruyne grauwe schorsse; 't verdeeld sig in veele takken, waar aan de bladeren geschikt zijn sonder ordre, twe duym lang, een breet, stijf, spits aan haar uyt-eynde, aan de kanten wat gefronst, van boven donker-groen, en blinkende, van onderen ligt-groen, t'samentrekkende van smaak, en vallen des winters niet af.

Na de bloemen (die ik noyt gesien hebbe) volgen ronde dik- en hard-bastige vrugten, (omvangen van een opgeblasé, geveurt, velagtig, bruyn-grauw bekleedsel,) waar in vier langwerpige seer digt by een gevoegde pitjesgeplaast zijn; yder der selve is drieboekig, van buyten rosagtig, van binnen witagtig van substantie, eeltagtig en hoorn-hard, gelijk de Dadelsteenen.

OBSERVATIONES.

Folia ab undiquaque parte pilis breviſſimis rufis ſunt obſita, præſertim eorum coſtæ, ut & pediculi.

Juniores rami, obſequioſi, & tenaces, piliſque quoque obſiti.

AANTEKENINGEN.

De bladeren ſyn ſoo wel van onderen, als van boven met korte roſſe hayrtjens beſet, voornamentlyk der ſelver ribbens en ſteeltjens.

De jonga ſcheuten ſyn tay en buygzaam, als mede met deſelve hayrtjens verſien.



CAP.




ARBOR VIRGINIANA CITRIÆ VEL LIMONIÆ FOLIO BENZOINVM FVNDENS
Fig 97

C A P. XCVII.

ARBOR VIRGINIANA, CITRIÆ VEL LIMONIÆ FOLIO, BENZOINUM FUNDENS.

BENZOIN BOOM.

ARBOR BENZOINIFERA.
Breyn. Prod. 2.

E radice fuſca, lignea, ſapore aromatico, ſurrigitur caudex rectus, cortice fuſco amictus.

DE wortel van dit gewas is houtagtig, bruyn, en aromatic van ſmaak: De ſtamme regt op ſchietende, is omvangen van een bruyne ſchorſſe.

Ramuli juniores vireſcunt, quibus folia alternatim inſident, Limoniæ aut Citriæ ſubæmula, tactu autem molliora, ſubſtantiâ tenuiora, margine non crenata, adverſa parte hilari viriditate, averſâ verò albidiore prædita, in utroque extremo anguſta & mucronata, pediculis uncialibus fulta, tres digitos transverſos lata, ſesquipalmam longa, quæ manibus contrita, odorem ſpirant ingratum, & maſticata, ſaporem præbent Ribeſiorum nigrorum foliis non admodum diſſimilem, aſt remiſſiorem, per quorum medium nervus modicè craſſus porrigitur.

De jonge takskens ſijn groen, en beſet met eenſaam ſtaande bladeren, die van de Limoen of Citroen-boom niet qualijk gelijkende, edog ſagter in 't aantaſten, ook dunder, en aan de zijden niet geſchaart, bly-groen van verwe, van onderen witagtig-groen, ſmal aan haar begin, ook puntig aan 't eynde, ſteunende op voetjens, die ontrend een duym-breet lang zijn; deſelve zijn drie vingeren breet, anderhalve handbreet lang, deweike in de handen gevreven zijnde, geen onaangename renk van haar geven, de ſmaak komt met die van de ſwarte Aalbeſien overeen, hoewel min kragtig, en vallen des winters af; door het midden der ſelve loopt een tamelijk dikke zenue.

Flos exiguus, luteo-herbaceus, pentapetalus, brevi deciduus, qui Menſe emicat Februario.

De bloem, dewelke niet lang in weſen blijft, en in February te voorſchijn komt, is kleen, vijfbladerig, geel-groen van couleur.

Perpetua fronde haud viret, hyemali enim tempore decidunt folia.

Deſe Boom is altijd niet groen, want des winters vallen de bladeren af.

De fructu, nunquam à me viſo, altè ſileo, D^nus. Grim in Miſcellaneis Cur. Anni 11. fol. 370. figuram hujus exhibet.

Van de vrugten en kan ik niets ſeggen, dewijl ik die noyt geſien hebbe, maar werd des ſelfs figuur gevonden in de Miſcell. Cur. Anni 11. fol. 370. alwaar deſelve voorgeſteld word door den Heer Grim.

Frigoris quidem ſatis patiens, attamen à gelu cautè præſervanda.

Hoewel dit gewas de koude redelijkerwijs verdragen kan, ſoo moetmen het nogtans voor de vorſt omſigtig bewaren.

Poſſidemus hanc arbuſculam munere Nobiliſſimi & Reverendiſſimi Domini Mylord Compton, Epiſcopi Londinenſis.

Het is ons toegeſonden door den Wel-Ed. en ſeer Eerwaardigen Heer Mylord Compton, Biſſchop tot London.



C A P.



Styrax arbor Virginiana Aceris folio

Fig. 98.

C A P. XCVIII.

STYRAX ARBOR VIRGINIANA ACERIS FOLIO, *potius* PLATANUS VIRGINIANA STYRACEM FUNDENS.
Ray. Hist. Plant.

ARbor à Recchio, lib. 30. cap. 8. nomine *Rochiocotzo*, *Quahuill*, seu *Arboris Liquidambari Indici*, descripta, maximum habet consortium cum ea hic recensenda, sicut ex descriptione liquet.

Radice figitur lignosâ, fibris capillatâ.

Caudex cortice griseo amictus, superiore parte ramosus; Ramuli per primam adolescentiam rubicundi.

Folia incondita pediculis teretibus, rubentibus, caudici & ramis anneсtuntur, divisurâ quinque partitâ, per ambitum profundè serrata, foliis Aceris similia, supernè saturè viridia, infernè incana, nervis purpurascentibus ad oras excurrentibus, horum sapor amariusculus, cum aliquali adstrictione.

Flores, nec fructus unquam vidi.

Rajô referente, similes sunt pilulæ rotundæ, Platani pilulis similes, cui generi proinde hæc planta foret accensenda.

VIRGINIAANSCHE STYRAX-BOOM, MET BOOG-HOUTS-BLADEREN.

D*En Boom, dewelke van Recchio lib. 30. cap. 8. beschreven is, onder de benaminge van* Rochiocotzo, Quahuill, *of* Indiaansche Liquidambar Boom, *heeft een seer groote gemeenschap met die gene, dewelke wy hier sullen verhandelen, gelijk sulks uit de beschrijvinge is blijkende.*

Dese bare wortel is houtagtig, niet sonder zazelingen.

De stamme, met een grauwe schorsse omvangen zijnde, verdeeld sig boven aan in veele takken; de jonge scheuten sijn rood.

De bladeren staan onordentelijk aan de stamme en takken, steunende op ronde lange, roode voetjens: deselve zijn in vijven gesneden, aan de kanten daar en boven diep geschaart, die van 't Boog-hout gelijkende, van boven hoog-groen, van onderen ligtgroen, welkers zenuen na de uyteynden der bladeren lopende, purpur-verwig zijn; de smaak deser bladeren is wat bitteragtig, en met eenige t'samentrekkinge verselt.

De bloemen, nog ook hare vrugten, zijn my noyt voorgekomen.

Na het seggen van Rajus, soo zouden deselve pillen-wijs en rond zijn, gelijk die van de Platanus, weshalven dese plante dan tot dat geslagte gebragt soude moeten werden.

OBSERVATIONES.

Perpetua fronde haud viret, folia enim tempore hyemali, colorem rubicundum induunt, ac deinde decidunt.

Fructus, Aceris æmulæ, neutiquam pilularem induunt formam: ita ut hæc planta non ineptè à Pluknetio decoretur nomine *Aceris Virginiane, folio majore, subtus argenteo, supra viridi splendente.*

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en staat niet altoos groen, maar laat sijne bladeren tegens de winter, ros van couleur geworden zynde, vallen.

Des selfs vrugten sijn geensints pillens-wys, maar komen met die van 't Boog-hout beter over een: soo dat dese plante niet ongevoeglyk van de Heer Pluknet geheten is Virginiaans Booghout, met groote bladeren, dewelke van onderen silververwig, en van boven blinkend groen zyn.



C A P.



APOCYNO AFFINIS PORTORICENSIS FOLIO HASTÆ CUSPIDI SIMILI. *Fig. 99.*





C A P. XCIX.

APOCYNO AFFINIS PORTORICENSIS, FOLIO HASTÆ CUSPIDI SIMILI.

Isthæc planta visa fuit Clarissimo Hermanno Tithymali species, qui illam donavit nomine *Tithymali Portoricensis, folio crasso, hastæ cuspidi simili. Par. Bat. Prod.*: verum Tithymali speciebus haud esse accensendam puto, quandoquidem hæc nobis nata semine lanugine obsito, cujus nos participes fecit Nobilissimus D. Simon à Beaumont, cui semen istud ex Americana Insula, Porto Rico dicta, transmissum.

Caudex in nullos divaricatur ramos, materià ligneà, molli præditus, qui in duorum pedum altitudinem attollitur, pollicem crassus, cortice griseo-albo amictus, succo lacteo, non admodum acri, turgens.

Caudicis apici annata conspicimus folià crassa, parte superiore obscurius virentia, aversà lætiore viriditate perfusa, ex angusto principio lata, cuspidata, nervo crasso, secundum longitudinem decurrente, prædita, hastæ cuspidem referentia, quæ masticata, saporem primò dulcem, posthac nonnihil acrem emittunt.

* Flores nunquam me conspexisse memini.

Summâ industriâ à Brumæ injuriis conservanda, propterea quod admodum tenera planta.

OBSERVATIONES.

Fruticosis stirpibus accensenda planta isthæc lactescens, quæ perpetui viroris non est; folia enim certo

APOCYNUM GELYKENDE PLANTE VAN PORTO RICO, MET BLADEREN DEWELKE DE PUNTE VAN EEN SPIETSE GELYKEN.

Dit gewas heeft den Heer Professor Hermans aangesien, voor een soorte van Wolfs-melk, 't selve de name gevende van Wolfs-melk van Porto Rico, met dikke bladeren, de punte van een spietse gelykende. Par Bat. Prod.: *edog, mijns dunkens, eu is het geen soorte van Wolfs-melk, nadien wy het opgekregen hebben uyt een zaad, 't welk met een donsigheid beset was, en is ons 't selve medegedeeld van den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, aan wie het zaad uyt Porto Rico overgesonden is.*

De stamme is sagt-houtig, en werd ook in geen takken verdeeld: deselve schiet twe voeten hoog op, en een duym dik zijnde, werdse omvangen van een ligt asgrauwverwige schorsse, vervuld van een wit, melkagtig en niet seer scherp sap.

De bladeren staan digt byeen aan het uyterste des stams; dese zijn dik, boven op douker-groen, van onderen bly- en ligtgroen, van een smal begin haar meer en meer verbredende, ook puntig, en begaast met een dikke zenue, die na de lengte der bladeren loopt; dese bladeren representeren de figure van een punte eener spietse, en gekauwt zijnde, geven sy eerst wel een soete, maar nabeen eenige scherpe smaak van haar.

Noyt zijn my desselfs bloemen voorgekomen.

Men moet dit gewas sorgvuldig voor de koude des winters bewaren, aangesien 't selve seer teder is.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas moet onder die heesteragtige planten gerekent werden, dewelke melk van haar geven; deselve en staan niet

quodam tempore decidunt, novis renascentibus; vestigia interim post casum relinquunt.

In quatuor ferè pedum proceritatem adolescit in Horto Medico Amstelodamensi, an proceriorem adipiscatur altitudinem in solo natali, nos latet.

In Catalogo Horti Beaumontiani proponitur nomine *Apocyni Portoricensis frutescentis, foliis crassis, hastæ cuspidi similibus;* ejusque semina ex Insula, Portorico dicta, Nobilissimo Domino Beaumontio, Botanophilorum omnium fautori & Patrono multùm venerando, per hortulanum suum, conquirendis & colligendis plantis rarioribus in Americam ablegatum, primo allegata fuêre, quæ (ut ritè ab Auctore observatum) plana & lanuginosa erant, an vero siliquæ inclusa fuerint, nos latet, nec ex prædicto Hortulano haurire potuimus, quippe ex cujus memoria exciderat, quali ex planta fuerint collecta.

Caudex ramis orba dici non meretur, nec caudicis materies lignosa, quæ potius fungosa, reliqua satis accuratè ab Authore Clariss. prolata.

altoos groen, want de bladeren vallen op sekere tijd af, en nieuwe komen wederom in der selven plaatsen: ondertusschen soo laten sy na haren val eenige voetstappen of tekenen na, daar se gestaan hebben.

Dese plante groeit in den Amsterdamschen Hof byna vier voeten hoog, en of sy in hare natuurlyke groei-plaatse hoger wast, sulks is ons onbekent.

In de Beaumontsche Catalogo, word deselve voorgesteld onder de benaminge van Heesteragtige Portoricsche Apocynum, met dikke bladeren, dewelke het puntig eynde van een spiets gelyken; *en zyn desselfs zaden uyt het Eyland Porto Rico eerst aan den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, die een seer eerweerdig en gunstig Patroon der Botanisten te bonden is, oversonden door syn Tuynier, den welke hy tot het opsoeken en versamelen van rare gewassen, in America gesunnt heeft; dese zaden waren (gelyk onsen Autheur wel geobserveert heeft) plat en met een wolagtigheid begaaft, edog is ons bekent, of deselve in een hauwe gesloten zyn geweest, 't welk wy ook uyt den bovengemelde Tuynier niet en hebben kunnen gewaar worden, aangesien hem uyt syn memorie gegaan was, van wat gewas dit zaad van hem vergadert was.*

De stamme deses gewas en behoord niet geheel en al takloos gehouden te werden, nog ook houtagtig, maar veel eer sponcieus; het verdere is van den Ed. Autheur wel in agtinge genomen en beschreven.



CAP.



LAVRI-FOLIA AFRICANA.

Fig. 200



C A P. C.

LAURIFOLIA AFRICANA.

INter alias plantas arboreas, & hæc quoque ad nos pervenit ex oris extremis Meridionalibus Africæ, ubi Promontorium Bonæ Spei est, nomine *Swarte Bast*.

Radicem observamus rubicundam, ligneam, è quâ caudex assurgit rectus, duro constans ligno, cortice nigro amictus, parte superiore in ramos brachiatus.

Folia alterno situ, pediculis brevioribus fulta, ramis adnectuntur tres, quatuorve digitos, transversos longa, sescunciam lata, imò non rarò quoque latiora, Lauri Nobilis non dissimilia, margine paululùm undulata, cuspidata, inferius dilutiore, superius intensiore virore prædita.

Virtutibus adstringentibus & exsiccantibus pollent folia.

Flores, fructusque mihi ignoti.

AFRICAANS LAURIER-BLADERIG GEWAS.

ONder andere Boomgewassen, heb ik dese ook uyt het uyterste en zuydlijk gedeelte van Africa gekregen, namentlijk van de Caap de Goede Hoop, onder de name van Swarte Bast.

Dit Boomtje heeft een roode, houtagtige wortel, uyt dewelke een hard-houtige, en regt op staande stam voortkomt, omvangen van een swarte bast, van boven in zyde takken verdeeld.

De bladeren eensaam boven den anderen staande, steunen op korte voetjens, drie à vier vingeren breed lang, anderhalve duym breet, somtijds ook wel breeder, die van de Laurus Nobilis, of Edele Laurier niet ongelijk; der selve kanten een weynig op en nederwaarts geboogen zijnde, loopen scherp toe, en zijn van ondere met een ligte, en van boven met een donkere groenheid begaaft.

Dese bladeren sijn verdrogende, en t'samentrekkende.

De bloemen en vrugten sijn my onbekend.



SIDEROXYLUM AFRICANUM CERASI FOLIO. *Fig. 101*

C A P. CI.

SIDEROXYLUM AFRICANUM CERASI FOLIO.	*AFRICAANS YSERHOUT MET KERSSE BLADEREN.*
Radice sustinetur ligneâ, caudex prædurо ligno constans, cortice furvo, insipido, tectus, in ramos fuscos, satis numerosos divaricatur.	*'T Heeft een hout harde wortel; desselfs stam mede seer hard van hout, en met een swartagtige, smakeloose schorsse bekleet zijnde, verdeeld sig in vele bruyne takken.*
Folia uncialia & longiora, ad Cerasi pumilæ folia accedentia, brevibus pedicellis, fuscis, alternatim ramulis inhærent, margine nonnihil crenata, splendentia, in mucronem abeuntia, hilariore viriditate prædita, sapore subamaro.	*De bladeren, eensaam staande, komen seer na by die van de Naen-kersse* (Cerasus Nana) *en steunen op korte, bruyn-roode voetjens; deselve zijn aan de kanten eenigzints gekerft, een duym breet lang, ook wel langer, blinkende, bleek-groen van verwe, voor spits toelopende, en bitteragtig van smaak.*
Hæc planta frigoris modicè patiens, viroris est perpetui, folia per totum anni decursum retinens.	*Dit gewas kan redelijkerwijs de koude verdragen, en behout sijne bladeren 't geheele jaar door.*
Nec flores nec fructus unquam in meum conspectum venêre.	*Noyt sijn my des selfs bloemen nog ook de vrugten voorgekomen.*
Africanæ sobolis est hæc planta, cujus facti sumus participes curâ & operâ Strenuissimi Viri D. Simonis vander Stel, Gubernatoris ad Promontorium Bonæ Spei, dignissimi.	*Door de liberaalheid en goede voorsorge van den Wel-Ed. en Gestrengen Heer Simon van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop, (dewelke de geboorte plaats desses gewas is,) hebben wy een jong plantje gekregen.*



PHYLLANTHOS AMERICANA PLANTA, FLORES E FOLIORVM CRENIS PROFERENS. Fig. 102



C A P. CII.

PHYLANTHOS AMERICANA PLANTA, FLORES E SINGULIS FOLIORUM CRENIS PROFERENS.

Par. Bat. Prod.

ARbufcula eft unciam circiter craffa, ligno admodùm duro, quæ in bipedalem proceritatem in Horto noftro adolefcens, in varios difpefcitur ràmulos, libro grifeo amictos.

Folia pediculis priva, incondita, fpithamam quam excedunt, longa, dimidiam ferè unciam lata, in utroque extremo anguftiffima, mucronata, rarioribus crenis prædita, nitentia, faturatè viridia, Palmæ Dactyliferæ inftar rigida, magna ex parte arcuata, & falciformia, fapore nonnihil aromatico, fubaftringente.

Horum vera conftitutio, fi microfcopii beneficio indagatur, plures vifuntur ftriæ, longæ, & albicantes fecundùm longitudinem protractæ, nec non gemmæ oblongæ, coloris purpurei ex eorum crenis oriundæ, è quorum fingulis, unicus emergit flofculus, admodùm exilis, pentapetalus, coloris fanguinei, punctis albicantibus notatus.

Neque fructus neque femina unquam confpexi.

Hanc acceptam referimus Nob. & Stren. D. Simoni à Beaumont, in cujus Horto, plantis rarioribus inftructiffimo, quotannis floribus onuftam videre licet.

Originis eft Americanæ.

OBSERVATIONES.

Ex Portò Rico, Infula Americana, herbarum arborumque rariorum feraciffima in Hortum Beaumontianum primò demigravit arbufcula hæc miranda, quæ præter vulgarem naturæ ordinem flores fuos ex folio-

AMERICAANSCH BLADER-BLOEM GEWAS, BRENGENDE HARE BLOEMEN UIT DE KERVEN DER BLADEREN VOORT.

DIt is een harthoutig Boomtje, een duym dik, en twe voeten hoog in onfen Hof groeiende, defelve werd in verfcheyde takken verdeeld, met een grauwe fchorffe omvangen zijnde.

De bladeren fteel-loos, en fonder ordre aan de takken gevoegt zijnde, fijn een fpanne lang, ook wel langer, byna een halve duym breet, aan beyde de eynden feer fmal, puntig, met ylftaande kerven ingefneden, blinkend, donker-groen, ftijf, gelijk die van de Dadel-boom, feyfenswijs geboogen, aromatic, en wat t'famentrekkend van fmaak.

Wanneermen met een vergroot-glas de ware geftelaheid defer bladeren befchouwt, foo bevintmen veele lange, witte ftrepen naar de lengte der bladeren te loopen, als mede datter uyt de kerven der bladeren langwerpige botjens te voorfchijn komen, yder een feer kleen bloemtje voortbrengende, zijnde defelve vijfbladerig, bloet-root, en met witte ftipjens befet.

De vrugten als mede de zaden fijn my onbekent.

Het is ons toegefonden door den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, die ons 't felve uyt fijn met veele rare planten rijkelijk verfiene Hof, waar in het alle Jaren bloeiend gefien kan werden, mede gedeeld heeft.

Het is oorfpronkelijk uyt America.

AANTEKENINGEN.

Uyt het raar Boom- en Kruyd-ryke Eyland Porto Rico, heeft dit wonderlyke Boomtje tot haar woon- en groei-plaats gekregen den Beaumontfchen Hof; 't felve brengt hare bloemen voort tegens de gemeene loop der nature, uyt de randen

rum falcatorum marginibus crenatis, imò ex ipsis foliorum crenis profert, non solitarios, uti vult Author, sed globosos, id est plures confertim nascentes, pentapetaloideos, coccineos quidem, ast punctulis albis, vel potius staminibus perexiguis apiculatis, albis præditos.

Reliqua satis accuratè ab Authore descripta.

haarer seyssens-wijse bladeren, ja uyt der selver op zy staande kerven, en dat niet eensaam, gelyk onsen Autheur wil, maar veele by een, en dat bolswys; deselve en zyn niet ten vollen vyfbladerige bloemen, aangesien der selver insnydingen (laciniæ) *niet tot de grond toe en gaan,* (Pentapetaloidei) *ook sijnse wel bloet-rood, maar met kleene witte stippes, of liever seer kleene witte gehoofde bloem-draatjens begaaft.*

Het overige is van den Autheur wel beschreven.



CAP.




ERYTHROXYLVM IAPONICVM NON SPINOSVM CORONILLÆ FOLIO. *Fig. 103.*

C A P. CIII.

ERYTHROXYLUM JAPONICUM NON SPINOSUM CORONILLÆ FOLIO.

SAPAN-HOUT SONDER DOORNEN, MET BLADEREN VAN CORONILLA.

HUjus arbusculæ semina accepta refero D°. Johanni de Jong, plantarum rariorum æstimatori maximo, cui dicta semina ex Japonia transmissa sunt, nomine *Japansche Blom-boom.*

DE zaden van dit gewas sijn ons vereert van Seig. Johannes de Jong, seer groot Liefhebber van vreemde gewassen, aan wie deselve uit Japan sijn toegesonden, met de name van Japansche Blom-boom.

Radix huic lignea, fibris capillata.

De wortel van dit Boomtje is houtagtig, alsints met veselen beset.

Caudex cortice griseo tectus, in Horto nostro altitudinem quatuor pedum assecutus est, nullis spinis armatus, qui parte superiore in multos sese spargit ramos, spinis quoque privos, quorum ramuli juniores, ut & folia in primo ortu coloris sunt ferruginei, & quasi tomentò obsita, quod in nullis Cristæ Pavonis speciebus evenit, verùm diu durabile id non est, temporis enim progressu folia virorem induentia, Cristam Pavonis Breynii æmulantur, paulò tamen minora, & saturatiore virore prædita.

De stamme met een grauwe schorsse bekleet zijnde, is in onsen Hof vier voeten hoog opgeschooten, en met geen doornen beset: boven aan werd deselve verdeeld in veele onordentlijk staande takken, die mede gauts doornloos zijn; de jonge scheutjens en bladeren sijn in het eerste van haar voortkomen yserverwig, en als met een dousigheid beset, 't welk in geen soorten van Crista Pavonis te vinden is, dog en is sulks niet bestendig, maar in korten tijd sietmen dese yserverwige donsigheid vergaan, waar na dese bladeren groen komen te worden, en die van de Crista Pavonis van de Heer Breyne te gelijken, uytgenomen dat dese wat kleender en hooger groen zijn.

Neque flores, neque siliquas unquam vidi.

Noyt sijn my de bloemen hier van voorgekomen, ook en hebbe ik der selver peultjens niet gesien.

Frigoris patientior eſt cæteris ſpeciebus, ita ut ſub noſtro climate duriore melius conſervari poſſit, hæc à nemine hactenus deſcripta.

Dit Boomtje, tot nog toe van niemand beſchreven zijnde, is niet ſoo teder, als de andere mede ſoorten, ſoo dat het beter onder ons koud climaat te conſerveren is.



CAP.



CORALLINVM LIGNVM

Fig. 204



C A P. CIV.

CORALLINUM LIGNUM.
Par. Bat. Prod.
SEU
ERYTHROXYLUM AMERICANUM, GLYZYRRHIZÆ FOLIO, FLORIBUS EX LUTEO ET RUBRO VARIEGATIS, SILIQUA LATISSIMA.

HUjus arboris Lignum, *Corallinum Lignum* vulgò dicitur, à duritie & colore intrinseco, qui saturè rubicundus est.

Radice fundatur ligneâ, intus albâ.

Caudex cortice rufo amictus, tres pedes altus, semunciam crassus (nempe ifthæc arbuscula, quæ tres ante annos semine nobis nata,) superiore parte ramosus.

Folia ramosa in longo pediculo utrinque sita; particularia autem foliola, contrariis semper inter se petiolis brevissimis numeroque paria, cohærent, sescunciam nonnunquam quoque duas uncias longa, in mucronem desinentia, per ambitum integra, octona, vel dena ad unam costam, supernè saturatiore, infernè dilutiore viriditate perfusa, sapore subdulci.

Flores Breynio referente ex luteo & rubro variegati *Prod.* 2. *fol.* 53.

Siliquæ compressæ, è pediculis longiusculis pendentes, quatuor digitos transversos longæ, plus quàm unciam latæ: siliquarum valvæ tenues, planæ, quæ exsiccatæ, colorem griseum induunt.

Singula semina in separatis cellulis locata, rotunda, plana, dura, mucrone exiguo prædita, colore extus dilotè spadiceo, intus substantiâ albâ, insipidâ, repleta.

CORAAL-HOUT.

H*Et hout van dese Boom werd in 't gemeen* Coraal-hout *geheten, wegens des selfs hardigheid en inwendige couleur, dewelke hoog rood is.*

Het heeft een houtagtige wortel, die van binnen wit is.

De stamme met een rosse schorsse bekleet zijnde, is in onsen Hof (alwaar het nu drie Jaar geleden, gesayt is) drie voeten hoog opgeschoten, en een halve duym dik zijnde, is deselve van boven in takken verdeeld.

De lange en getakte bladeren staan wedersijts over malkanderen, maar de particuliere bladerkens, aan seer korte voetjens vast sittende, staan twe aan twe dwers over den anderen, anderhalve ook wel twe duym lang zijnde, deselve sijn puntig, ongeschaart, waar van datter agt, ook wel tien aan eene gemeene ribbe gehegt zijn, van boven donker, van onderen ligt-groen, en zoetagtig van smaak.

De bloemen sijn geel en rood gemarmert, volgens de ondervindinge en beschrijvinge van de Hr. Jacobus Breyne, Prod. 2. fol. 53.

De peulen, die na de bloemen volgen, sijn plat, nederwaarts hangende aan langagtige steeltjens, vier vingeren breet lang, ruym een vinger breet; dese schellen sijn dun, plat, en gedroogt zijnde, grauw van couleur.

Ider zaadje deser peulen is gelegen in een apart celleken, 't selve is rond, plat, hard, hebbende aan 't uyterste een kleen puntje, van buyten ligt castanie bruyn, van binnen wit en smaakeloos.

Originis eſt Americanæ, in Inſula Aruba creſcens; frigus perferre nequit, ſolem auramque calidiorem amans, artificioque conſervanda in noſtrate ſolo, cœloque.

Het is afkomſtig van 't Landſchap Aruba, gelegen in America; 't en kan geen koude verdragen, maar vereyſt een warme lugt: ſoo dat het hier te Lande door konſt bewaart moet werden.

OBSERVATIONES.

Inter plurimas perraras ſtirpes arboreſque, etiam hanc profert Aruba Inſula; materia ligni ſolida & rubicunda (unde Belgis *Coraal-hout*, id eſt, *Lignum Corallinum*, vulgò dicitur, & in uſum tinctorum cedit,) in mediocris magnitudinis arborem excreſcit, cortice ſcabro, folia pinnata, ſed nullo certo ordine determinata, novem, decem, & pluribus pediculo communi adnaſcentia, impari alam rariſſimè claudente.

Flores ramulorum faſtigiis ſpicatim enaſcuntur, papilionacei, luteo-rubicundi, quibus defluxis, ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, coloris cinerei, cum phaſeolorum ſiliquis convenientes, ſed latiores, quorum aliæ in mucronem deſinunt, aliæ verò non, in hiſce ſemina plana, compreſſa, partim rotunda, partim cordi-formia, non apiculata.

AANTEKENINGEN.

Onder ſeer veele raare ſtruellen en boomen die het Eyland Aruba voortbrengt, is deſe boom ook gerekent, wiens hout hard en rootagtig is, (waarom het ook van de Hollanders Coraal-hout genaamt is, en van de Verwers gebruykt werd) de ſelve groeit tot de hoogte van een middelmatige boom, de bladeren ſijn gevedert, maar ſonder ordre negen, tien, ook wel meer op een gemeen ſteeltje ſtaande, en aan haar uyterſte met een ongepaart blaadje verſien zynde.

De bloemen ayrswyſe (ſpicatim) *uyt het uyterſte der takken voortkomende, ſijn papilioens-wyſe* (papilionacei) *uyt den geele-rootagtig, deswelke vergaan zynde, volgender peultjens die lang en asgrauw van couleur zyn, overeenkomende met die van de Boonen, maar deſelve ſijn breder, waar van ſommige puntig zyn, andere niet, hier in leggen ten deele ronde, ten deele hartswyſe, platte, en geenſints puntige zaden.*



CAP.



ACACIA IAVANICA SVLCATA, CAVLÆ ET FOLIORVM COSTIS SPINOSIS. Fig.



C A P. CV.

ACACIA JAVANICA SULCATA, CAULE ET FOLIORUM COSTIS SPINOSIS.

Cat. Hort. Beaumont.

DURII-SPINGE RICAT Javan.

E femine Javanico mihi tranfmiffo, nomine *Durii-Spinge ricat* , nara hæc Arbufcula; quæ protruditur è radice ligneâ, numerofis fibris capillatâ.

Caudex ab imo ad fummum ufque liratus, dimidiam unciam craffus, cortice grifeo veftitus , fentibufque aduncis pronis obfitus, quibus ramuli inordinatè difpofiti, ut & foliorum nervi pediculique etiam armantur.

Folia ramofa (feu frondes) inordinata, pinnata, feptem, octove fuffraginum ordines utrinque habentia, quæ fuffragines ex duodecim, quatuordecim , imò fedecim lobulorum oblongorum paribus conftant: funt autem lobuli feu foliola, Acaciæ Aldini haud diffimiles, dilutè virefcentes, guftu fubaftringentes, fole occidente, quafi triftitiâ affecti, fefe complicantes, manè illucefcente fole, fefe explicantes, quod multis quoque aliis plantis familiare.

Conftitutionem florum, à me nunquam viforum, ex aliis expifcatus fum, qui me certiorem fecère , flores effe niveos , in capitulum congeftos; quibus evanidis fuccedunt filiquæ, compreffæ, duræ, colore dilutè fpadiceo, in utroque extremo mucronatæ, quatuor uncias longæ, unam ferè latæ.

Semina fingula in ifthmo locantur peculiari, funtque dura, teretia, plana, in

GEVEURDE JAVAANSCHE ACACIA, WIENS STAMME EN RIBBENS DER BLADEREN MET DOORNEN BESET ZYN.

DURII-SPINGE RICAT *in 't Javaans.*

Dit Boomtje is uyt Javaans zaad opgekomen, 't welk my toegefonden is met de name van Durii-Spinge ricat; *het heeft een houtagtige wortel, rijk van vefelen.*

De ftamme, van boven tot beneden geveurt zijnde, is een halve duym dik, omvangen van een grauagtige fchorffe, en met nederwaarts hellende doorntjens befet, waar mede ook de onordentelijk ftaande takskens, en ftelen der bladeren gewapent zijn.

De getakte en orderloos ftaande bladeren, fijn in feven of agt gepaarde vleugels verdeeld, waar van yder twaalf, veertien, ook wel feftien paar feer kleene bladerkens befit, die van de Acacia Aldini niet qualijk gelijkende, ligt-groen van verwe, en een weynig t'famentrekkend van fmaak; wanneer de Son ondergaat, foo is 't datfe, als met een droefheid aangedaan, haar tot malkanderen voegen en fluyten; des morgens als de Son wederom opgaat, foo verfpreyden fy haar weder van den anderen, 't welk men in meer andere gewaffen komt te befpeuren.

De gefteldheid der bloemen hebbe ik noyt gefien, edog foo ik van andere verftaan hebbe, fijn defelve fneeu-wit van couleur, en bolwijs in de ronte by een ftaande; de bloemen vergaande, foo doen haar platte harde peultjens op, dewelke ligt caftanie-verwig, en aan harer beyder uyteynden puntig, vier duym lang, en ontrent een duym breet zijn.

De zaden leggen yder apart in een afgefcheide plaatfe, defelve zijn hard, fmake-

utroque latere foveolà seu impressione insignita, colore pullo, splendentia, intus alba, insipida, ad basin pediculo nutritivo tortuoso prædita.

Utrum hæc eadem sit, quæ *Intsia* audit Autoribus Hort. Mal. part. 6., affirmare non ausim, propterea quòd semina Intsiæ mollia sint & saporis amari, hujus verò nil sapiunt, unde differentiam aliquam inter hasce plantas esse conjicio.

Isthæc arbuscula admodùm tenera, & aëreis injuriis ferendis minimè par; culturam exposcit calidam.

loos, rond en lang, plat, aan beyde hare zijden met een kuyltje wat ingedrukt, van buiten swart-verwig, en blinkend, van binnen wit, hebbende aan haar grond een gekrult voetsel-toebrengend steeltje.

Of dit nu de Intsia *is, in 't seste deel van den Hort. Mal. beschreven, en derve ik niet verseekeren, om dat de zaden van de Intsia sagt en bitter van smaak zijn, dese in tegendeel smakeloos zijnde, geven eenige onderscheid te kennen.*

Dit boomtje, seer teder zijnde, en kan tegens geen koude, weshalven het sorgvuldig daar voor bewaart moet werden.



CAP.




ACACIA IAVANICA NON SPINOSA FOLIIS MAXIMIS SPLENDENTIBUS
Fig. 106.

C A P. CVI.

ACAÇIA JAVANICA NON SPINOSA, FOLIIS MAXIMIS SPLENDENTIBUS.

ANno M DC LXXXVIII Bataviâ mihi transmisit hujus plantæ semina D Cleyerus, nomine Javanico *Kaduwang*, quæ, (ni fallor) Acaciæ species nondum descripta.

Ex hisce telluri commissis, variæ mihi prognatæ sunt arbusculæ, quarum hanc, in usum Botanologorum, delineandam curavi.

Radix ei albicans, surculosa, multis fibris capillata.

Caudex articulatus, griseus, parte superiore ramosus, nullis sentibus armatus.

Frondes pedis longitudinem adæquantes, suffraginibus quatuor, quinque, paucioribus pluribusve in quolibet latere, ditatæ sunt: In harum suffraginum unaquaque foliola adeò numerosa, ut duo supra septuaginta numeraverim, pari semper numero sibi mutuo opposita: sunt autem hæc foliola adversâ parte saturè viridia, aversâ verò dilutiore virore prædita, nitentia, Acaciæ Indicæ similia, ast majora.

Semina, quorum siliquas nunquam offendi, sunt plana, oblongo-rotunda, ad

DOORNLOOSE JAVAANSCHE ACACIA, MET SEER GROOTE EN BLINKENDE BLADEREN.

IN't Jaar 1688 *heeft my de Heer Cleyer de zaden van dit gewas van Batavia overgesonden, met de benaminge van* Kaduwang, *zijnde, mijns dunkens, een tot nog toe onbeschreve soorte van Acacia.*

Uyt dese zaden heb ik verscheyde Boomtjens opgekregen, waar van ik dit heb laten uyttekenen, ten dienste van de Liefhebbers der gewassen.

Het heeft een witte, verdeelde, en zaelrijke wortel.

Dit stammeken is grauw, doornloos, in leden, en van boven in takken verdeeld.

Het groene loof is een voet langh, en aan yder zijde in vier, vijf, ook wel minder gebladerde steeltjens verdeeld, welkers getal van bladerkens soo groot is, dat ik'er aan een steeltjen tweentseventig paar geteld hebbe: dese zijn aan haare regter zijde boog-groen, en aan de verkeerde zijde ligt-groen, blinkend, die van de Indiaansche Acacia gelijkende, hoewel grooter.

Noyt zijn my de peul-vrugten hier van voorgekomen, maar wel de zaden, de-

corculum, ubi gemma enafcitur, nonnihil finuofa, perdura, nigricantia.

welke langwerpig-rond, hard, plat, fwart, en wat uytgebolt zijn, ter plaatfe daar fy komen uyt te botten.

Frigoris impatiens, cautè ab aëris injuriis confervanda.

Dit gewas en kan tegens geen koude, weshalven het forgvuldig daar voor bewaart moet werden.



CAP.



ACACIÆ SIMILIS SPINIS CORNIFORMIBUS MEXIOCANA. *Fig. 107*



C A P. CVII.

ACACIÆ SIMILIS, SPINIS CORNIFORMIBUS MEXIOCANA.

Breyn. Prod. 2.

MEXICAANSCHE ACACIA GELYKENDE BOOM, MET HOORNSWYSE DOORNEN.

INter admiranda Divini Numinis opera, haud infimum locum occupat arbor hæc, quæ patriam agnoscit Mexicum, ut & Insulam Cubam, inde semina in Belgium transvecta sunt, quibus terræ commissis, nobis nata dicta planta.

ONder de wondere werken des Alderhooghsten, en is desen Boom geensints van de minste, dewelke Mexico wel meest tot haar woonplaats heeft; maar werd ook op't Eyland Cuba gevonden, van waar het zaad hier te Lande overgebragt zijnde, van ons in den Hortus Medicus tot een Boomtje voortgeteelt is.

Radix numerosa brachia, seu ramos laterales subtus terram diffundit, fibris capillata.

De wortel verdeeld sig veelvoudig door de aarde, veele zazelingen van haar gevende.

Hujus caudex crassitiem in Nostro Horto obtinet unius unciæ, cortice griseo amictus, & spinis crassis, concavis, acutis, cornuum bovinorum æmulis, bicompositis, in unum ad basin conjunctis, exrorsum reflexis, armatus: quarum ex connexione folia ramosa pronascuntur pinnata, pediculis longioribus fulta; horum lobuli pari semper numero mutuò sibi oppositi sunt, Acaciæ Americanæ Aldini similes, majores autem.

De stamme is nu in onsen Hof een duym dik geworden en omvangen zijnde van een grauwe schorsse, is deselve versien van dikke, gepaarde, holle, scherpe doornen, die wel aan haar grond verenigt zijn, maar aanstonts van den anderen afwijken, en van gedaante der Ossen-hoornen gelijken: uyt dese hare vereniginge komen de getakte of gevederde bladeren voort, staande op lange voetjens, welkers vederen twe aan twe gepaart zijnde, en tegen over den anderen staande, die van de Acacia Americana Aldini niet qualijk en gelijken, boewel groter zijn.

Foliola partialia bina ac bina ad exortum angusta, in extremo rotunda, vesperascenre sole clauduntur, matutino rempore, sole lucescente, promptissimè sese rursus expandunt; sunt autem aversà parte lætè virentia, adversà verò saturo-virore perfusa, sapore ferè fatuo, cum lævissima adstrictione.

De verdeelde twe aan twe staande kleene bladerkens zijn donker-groen van verwe, van onderen ligt-groen, byna smakeloos, met eenige t'samentrekkinge: deselve zijn aan haar grond smal, en loopen rond toe, met het vallen van den avond sluyten sy haar twe aan twe toe, met het opgaan van de Sonne weder van den anderen afwijkende.

Flores lutei, numerosi, in globulum, Acaciæ supracitatæ similem, congesti; hosce excipiunt siliquæ supervenientes, fragiles, inquibus semina, ut in congeneribus Acaciæ speciebus, majora tamen & fusca.

De bloemen van veele seer kleene bloemtjens bolwijs te samen geset zijnde, gelijken die van de bovengemelde Acacia, en fijn geel van couleur: na de bloemen volgen de zaad-peulen, die seer broos zijn, waar in bruyne zaden gebuysvest worden, die van de andere Acacia gelijk zijnde, edog wat groter.

Hanc Arbusculam Acaciis esse adjungendam, notæ characteristicæ satis superque indicant.

Nardus Antonius Recchus, Hist. Med. Lib. 3. cap. 53. hujus arbusculæ speciem describit, nomine *Hoitzmamaxalli*, seu *Arboris cornigeræ*, de cujus foliis ipse testatur, *quòd venenis adversentur, venenatisque Serpentium ictibus, tusa, & vulneribus prius scarificatis admota, sex horarum, plus minusve spatio, venenum omne inbibeant, atque extrahant, & interim nigrum contrahant colorem; & quod præterea intra corniculos formicæ quædam tenues, nigricantes generentur, quarum morsus noxius sit, doloremque integrum diem durantem excitans. Harum quoque ova vermiculorum figuram referentia, in pulverem redacta, & auribus injecta, instillatusve foliorum succus, dolorem earum sedant.*

Dat desen Boom tot het geslagte van Acacia behoort, geven haare natuurlijke merktekenen genoegsaam te kennen.

Nardus Anthon. Recchus in het 53. *cap. van't* 3. *boek van sijne Hist. rerum Med., verhaald van een mede soorte van desen Boom, onder de benaminge van* Hoitzmamaxalli, *of* Hoorn-dragende Boom, *en zeid daar van*, dat des selfs bladeren gestoten en gelegt zynde op de quetsuren, door het byten der Slangen veroorsaakt, het vergift tegengaan, insonderheid wanneermen eerst de geseyde plaatse wat scarificeert; *ook zeyd hy*, dat in de hoornen of hoornwyse doornen van dit gewas, een soorte van kleene swarte Mieren komen te groeien, welkers beete den mensche een pyne toebrengt, die een geheelen dag lang duurt, waar toe dienstig sijn de eyertjens van die diertjens, dewelke van gedaante kleene wormtjens representeren; dese tot een poeder gemaakt zynde, brengtmen in de ooren der gebetenen, tot wegneminge der pynen. Ook druppeltmen 't sap der bladeren deses gewas in d'ooren.

Tenera admodùm frigorisque impatiens, quapropter in repositoriis conservanda, quæ fenestris vitreis undique sint instructa.

Dit gewas is seer teder, en't selve kan tegens geen koude, weshalven men het in kassen moet bewaren, die met glasen wel versien zijn.



CAP.



ARBOR CORAL AMERICANA

Fig. 108



C A P. CVIII.

CORAL ARBOR AMERICANA.

ARBUSCULA CORALLII, *Ferrarii Flor. Cult.*

HUjus arboris variæ existunt species, quarum diversitas magna ex parte provenit à loco natali; quæ Zeylonæ incola est, Zeylanensibus *Jacerabndu* audit, gaudetque seminibus pullis, quæ verò seminibus donatur majoribus, crassioribus, & saturè rubentibus, nomine insignitur Zeylanensibus *Erabudu*, seu *Errabudu*, Javanensibus *Dadap*, seu *Derdap*, Malabariæ incolis *Muricu*, Belgis autem *Olyphants-boom*, id est, *Arbor Elephantis*, ut & *Coraal-boom*, habita ratione coloris Corallini amœni & rubentis, quem flores præ se ferunt.

Tertia species, quæ hic repræsentatur, Americæ alumna est, vigetque in variis ejus locis, utpote Brasilia, Curacao, &c.

Radice sustinetur fibrosa.

Caudex, ut in cæteris speciebus, molliori & fragili ligno constans, sentibus brevibus hinc inde armatus, cortice obducitur griseo, brachiaturque in varios ramos.

Folia ad intervalla exeunt terna, in pediculo communi longo, particularia autem pediculo breviori nixa, formâ sunt subrotunda, ad exortum latiora, extremum versus angustiora, imò cordiformia, glabra, hilariore virore adversâ parte prædita, aversâ verò dilutius virentia, gustu nonnihil amaricantia.

Flores, in orbem & spicatim dispositi, è calyce rotundo, utriculato emergunt, suntque producti, angusti, monopetali, intensè rubentes, sex intus staminibus pallidis præditi.

Quamvis hisce in Regionibus flores decidant, nullo insequente fructu, haud absonum tamen fore existimavi, fructus iconem

AMERICAANSCHE CORAAL-BOOM.

DAar werden verscheide soorten van desen Boom gevonden, welkers verscheidentheid voor een groot gedeelte voortkomt, door de plaats daarse groeyt: die gene, dewelke in Zeylon wast, werd by des selfs Inwoonders Jacerabudu *geheten, en heeft dese swarte zaden, maar die gene, dewelke grooter, dikker, en hoog-roode zaden voortbrengt, werd in Zeylon* Erabudu *of* Errabudu *genoemt, en van de Javanen* Dadap *of* Derdap, *in't Malabaarsch* Muricu, *maar van de Hollanders* Olyphants-boom, *of* Coraal-boom, *van wegen de schoon-roode verwe der bloemen.*

De derde soorte, die hier verbeeld werd, is afkomstig uyt America, en groeit op verscheide plaatsen aldaar, als in Brasil, Curacao, &c.

De wortel hier van is zazelig.

De stamme is voos en sagt, gelijk mede die van de andere soorten, hier en daar met korte doornen beset, en van een grauwe schorsse omvangen zijnde, verdeeld sig in verscheide takken.

De bladeren komen op sekere distantien drie byeen te voorschijn, op een gemeene lange steel; de particuliere bladeren, op korte voetjens sittende, zijn rondagtig, breet aan haar begin, puntig toelopend, ja hartswijs, glad, van onderen bly-groen, van boven ligter-groen, wat bitteragtig van smaak.

De bloemen uyt ronde en holle kelkjens voortkomende, staan rontom de steel gerengeert, ayrswijs, deselve sijn lang, smal, eenbladerig, hoog-rood, van binnen met ses bleeke bloem-draden versien.

Hoewel de bloemen hier te Lande vrugteloos afvallen, soo heeft het my egter goed gedagt het afbeeltsel van een vrugt hier by ap-

Kkkkk

apponere, ad aridum fructum delineatam, qui filiquofis & quidem articulatis accenfendus; horum quisque fatis productus, in mucronem abit.

Semina funt oblonga, intensè rubentia, fabis fimillima, hilo fufco prædita, quorum fingula in peculiari utriculo hofpitantur.

Perpetuò non viret hæc planta, æftate enim folia decidunt, novis renafcentibus ineunte hyeme.

Sub climate noftro duriore difficulter ad flores perducitur, nifi exacta adhibeatur cultura, loceturque in hypocauftis vitreis; præterea tempore hyemali cautè à frigore cuftodienda, cujus injurias minimè fuftinet.

Hifce & fimilibus ritè à nobis obfervatis, floruit eleganter in Horto Medico, Anno M DC LXXXVIII. ut & M DC LXXXIX. quod in Italia nunquam vifum fuit, referente Ferrario Flor. Cult.

Pauco indiget latice aquofo, propter radicum exiguitatem, & fibrofitatem.

Propagatur non folùm femine, verùm etiam ramulis abfciffis, tellurique impactis.

te voegen, na een drooge vrugt getekent zijnde, dewelke voor een peul-dragende, en in leden verdeelde vrugt te houden is; yder defer is vry lang, en komt in een punte te eindigen.

De zaden fijn langwerpig, hoog-root, van fatfoen gelijk een Boone, verfien van een bruyn verbeve vlakje (hilus); *ider der felve leyt in een afgefondert kuyltje.*

Defen Boom en behoud hare bladeren niet altoos, want des fomers vallen fy af, waar na datter tegens de winter weder nieuwe voor den dag komen.

Onder dit ons koud climaat komt defen Boom befwaarlijk te bloeien, ten fy datmen een exacte en naukeurige oeffening in't werk komt te ftellen, en't gewas in een glafekaffe bewaart; daar en boven foo moetmen des winters alle koude weeren, aangefien defelve de minfte koude niet verdragen kan.

Defe en diergelijke zaken in agting genomen zijnde, beeft defelve in 't Jaar 1688 *en* 1689 *in den Amfterdamfchen Hoffchoon gebloeit, 't geen men in Italie noyt gefien beeft, na het feggen van Ferrarius, in fijn Flor. Cult.*

Dit gewas moet weynig water gegeven worden, wegens des wortels kleynheid, en fibreusheid of zazelighcid.

Het en werd niet alleen uyt zaad voortgeteeld, maar ook van takjens, dewelke afgefneden zijnde, in de aarde geftcken werden.

CAP.



DRACO ARBOR INDICA SILIQVOSA POPVLI FOLIO. *Fig. 109*



CAP. CIX.

DRACO ARBOR INDICA SILIQUOSA POPULI FOLIO.

ANGSANA vel ANGSAVA JAVANICA.

PEUL-DRAGENDE INDIAANSCHE DRAKE-BOOM, MET POPULIER BLADEREN.

INter fructus & semina, liberalitate D. Andreæ Cleyeri, mihi transmissa, hujus plantæ semina quoque reperi: quibus telluri commissis, prodiit nobis arbuscula isthæc, nunc tres annos nata.

Folia incondita pediculis longis, tenuibusque fulta, formâ Populi similia, in totum verò minora, duas uncias longa, vix sesquunciam lata, mucronata, tactu mollia, glabra, nitentia, hilariore virore ad flavedinem inclinante, perfusa, sapore fatuo.

Fructum ritè perscrutatum haud malè convenire reperi cum eo, à Monarde descripto, Hist. simplic. Med. ex novo orbe delatorum: & quamvis multi, (quibus nunquam data fuit occasio, hosce cernere fructus) pro fabula habeant, quod Monardes de figura Dracunculi, huic fructui à natura insculpta, tradit: Ego tamen veram esse historiam judicavi, ablatâ enim tunicâ exteriore, dispersæ per fructum visuntur plures venæ, è quarum distributione & concursu, Dracunculi figuram sibi imaginantur homines, sicuti facere assolent ex ignis flamma &c.

Hi fructus, pediculis longioribus innixi, colore sunt cinereo, rotundi, plani, utrinque tamen in sui medio tumidi, & duri, margine membranacei, costulis eminentibus præditi.

Semina in unoquoque fructu bina, ternave, oblonga, incurva, rubicunda, dura, glabra, splendentia, renis aut phaseoli gracilioris figuram nonnihil imitantia.

ONder de vrugten en zaden, die my door de mildadigheid van de Heer Andreas Cleyer overgestuurt zijn, heb ik 't zaad van dese plante ook gevonden; 't welk gezaayt zijnde, dit Boomtje voortgebragt heeft, 't welk nu drie jaren out is geworden.

De bladeren staan sonder ordre, en dat op lange dunne steeltjens, van gedaante die van de Populier gelijkende, maar in 't geheel kleender, twee duym breet lang, qualijk anderhalve duym breet, gepunt, sagt in 't aantasten, glad, blinkend, bly-groen, trekkende na den geele, en smakeloos.

De vrugt, na behoren ondersogt zijnde, heb ik bevonden, niet qualijk over een te komen met die, dewelke Monardes beschreven heeft, in sijne Historie der eenvoudige Medicamenten &c.; en hoewel veele (die noyt gelegentheid gehad hebben om dese vrugt te sien) voor een fabel houden 't geen Monardes, wegens de figure van een Draakjen, verhaalt, 't welk in dese vrugt van de natuur zoude ingeprent zijn; so houde ik het egter voor een ware Historie, want alsmen de buytenste bast van de vrugt wegdoet, soo vintmen vele aderen door de vrugt te loopen, uyt welkers verspreydinge en byeenkomste de luyden haar de figure van een Draakjen komen te verbeelden, gelijk sy gewoon sijn te doen uyt de vlamme des vuurs, en andere dingen meer.

Dese vrugten op lange steeltjens rustende sijn asgrauw van couleur, rond, plat, en in 't midden aan beyde zijden verheven, hard, en versien van uytpuilende zenuen of aderen, en is ook des selfs rant vliesig.

In yder vrugt vintmen 2. 3. langagtige en kromme zaden, dewelke root, glad, hard en blinkend zijn, de gedaante van een smal Boontje of Niere eenighsints verbeeldende.

Humor, quem fundit arbos hæc, in lachrymam rubram condenſatur, cademque eſt, quæ, tenuibus involucris junceis involuta, Sanguis Draconis in lachrymis audit in Pharmacopoliis.

E re quoque fore cenſui, ipſa Nobil. Cleyeri verba, ſuper hac re mihi ſcripta, hic loci inſerere, quæ ita ſe habent: *Angſana Javanica, arbor eſt ſiliquoſa, floribus gaudens luteis, odoratis, cujus truncus, ut & rami ſcarificati humorem fundunt, ſanguinis Draconis inſtar, qui ilicò condenſatur.*

Virtutibus adſtringentibus pollere & in affectibus aphthoſis præ cæteris remediis conducere, mihi quoque prædictus Dominus communicavit.

Hujus arboris mentionem etiam fecit D. Grim in Eph. Germ. Anni 13. Obſ. 37. cujus verba ſic ſonant: *Arbor eſt Javæ, quin ipſius Bataviæ urbis incola, ſuccum ſanguinis Draconis inſtar elegantem pellucidum deſtillat: Eſt proceræ magnitudinis, ligni durioris, foliorum oblongorum, florum parvorum, flavi coloris, amariuſculi ſaporis &c.*

De vogtigheid, die uit deſen Boom komt, word tot een roode hars, en is ook het ſelve, 't geen in bieskens gedaan zijnde, in de Apotheken Sanguis Draconis in Lachrymis geheten word.

't Heeft my ook goed gedagt, de eyge woorden, die my den Ed. Heer Cleyer over deſe zake heeft geſchreven, hier in te laten vloeien, dewelke aldus luyden: Deſen Boom Angſana Javanica (*ſoo werd deſe Boom geheten*) is een peul-dragende Boom, dewelke geele en riekende bloemen heeft, wiens ſtamme, of takken gequeſt zynde, een vogtigheid van haar geven, als Drakenbloet, dewelke van ſtonden aan komt te verdikken.

Deſen geſeyden Heer heeft my ook gecommuniceert, dat deſe verdikte vogt verſloppende is, en ook boven andere remedien dienſtig in de Sprouw.

Ook heeft de Heer Grim in Ephem. Germ. An. 13. Obſ. 37, ook gewag gemaakt van deſen Boom, wiens woorden deſe zijn: 't Is een Boom die in Java, ja ſelfs ook op Batavia waſt, dewelke een heldere en ſchoone vogtigheid van ſig geeft, dewelke Drakenbloet gelyk is: deſelve is hoog, hard van hout, de bladeren langwerpig, de bloemen geel, kleen en bitteragtig van ſmaak.

OBSERVATIONES.

Fructus, ſeu ſiliqua, ab Authore hic depicta, abſolutè completa non eſt; idcircò aliam, ex Muſæo Filii mei, omni parte perfectam, & aſteriſcô notatam, in Botanophilorum gratiam, appingi curavimus.

AANTEKENINGEN.

De vrugt of hauwe, van den Autheur verbeeld, en is niet volkomen, weshalven wy een andere, uyt het Kabinet van myn Soon, die geheel, volmaakt, en met een ſterretje getekend is, hier by getekent hebben, ten dienſte van de Liefhebbers der Botanie.

C A P.




CASSIA FISTVLA ALEXANDRINA
Fig. III.

CAP. CX.

CASSIA FISTULA ALEXANDRINA *B. Pin. & Alpini.*

An CONNA *Hort. Mal. p.* 1?

CAssia Fistula, cujus icon hic exhibetur, prodiit nobis semine è siliqua Cassiæ Fist. Alex. veræ desumpto, excrevitque in arbusculam triennem, cum eà, quæ describitur & exprimitur à Doctissimo Alpino, de plantis Ægypti, nomine *Chaiarxambar* convenientem.

Cortice tegitur cinereo.

Folia pinnata, & inordinatè disposita; Partialia autem foliola bina ac bina sibi invicem opposita, brevissimis pedicellis fulta, decem utplurimùm unicostæ, utrinque quina adhærent, volæ manus longitudine, duarumque ferè unciarum latitudine, Persicæ æmula, in extremo mucronata, ad basin lata, dilutè virescentia, parte inferiore, tanquam lanugine obsita, ad tactum mollia, margine haud crenata, gustu subdulcia.

Flores (referente Alpino) numerosi, veluti spicatim congesti, surculis seu pediculis longioribus Anagyridis instar, deorsùm propendent; horum singulares flosculi nituntur pedicellis uncialibus & brevioribus suntque pentapetali, coloris aurei, odorati, multis staminibus intus præditi.

Floribus emarcidis succedunt siliquæ teretes, fuscæ, sesquicubiti longitudinem non raró superantes, quæ intrinsecus in plura loculamenta distinguuntur, quorum singula semen solitarium, ut & pulpam per maturitatem nigram & dulcem, continent: sunt

CASSIA FISTULA VAN ALEXANDRIEN.

DE Cassia Fistula, wiens aftekeninge hier vertoont wort, hebben wy uyt zaad voortgeteelt, 't welke wy uit een bauwe van den opregte Cassia Alexandrina genomen en gezayt hebben, en is deselve tot een driejarig boomtje gegroeit, overeenkomende met die gene, dewelke van den seer geleerden Alpinus de Pantis Ægypti, beschreven is, met de benaminge van Chaiarxambar.

Dit boomtjen heeft een grauwe schorsse.

De bladeren staan vederswijse en sonder ordre; de particuliere verdeelde bladerkens, twee aan twee over den anderen staande, zijn meerendeels tien in getale, waar van datter wederzijts vijf op seer korte voetjens aan ydere rib geplaast zijn; deselve sijn een handbreet lang, byna twe duymen breet, die van de Persiken gelijkende, puntig aan haar uiteinde, of spits-toelopend, breed aan haar begin, ligt-groen van verwe, eenigsints als met een wolagtigheid van onderen beset, sagt in 't aanraken, aan de kanten ongekerft, en van smaak eenigzints zoetagtig.

De bloemen (na het seggen van Prosper Alpinus) sijn veelvoudig, en ayrs-wijse by een gevoegt, deselve hangen aan lange steeltjens, op de wijse van die van de Anagyris; en heeft yder nog een apart steeltjen van een duym lang, ook welwat korter, waar mede deselve aan de gemene steel vast sit: Dese bloemen sijn vijfbladerig, gout-geel van verwe, lieflijk van reuk, hebbende in 't midden veele bloem-draden.

Na de bloemen volgen ronde en lange bauwen, die niet selden anderhalve ellepijpt langte komen te overtreffen, bruyn van couleur, dewelke van binnen in veele eellekens afgescheyden zijn, waar van ider een eenig zaad, als mede een swart en soet merg

ſunt autem ſemina plana, oblonga, dura, ſplendentia, ſubflava.

Præter hanc ſpeciem dari & alias, haud ignarus ſum, quarum differentia conſiſtit in ſiliquarum forma, magnitudine, neque infimæ notæ exiſtimo, quam alit India Orientalis, cujus deſcriptionem, ut & iconem poſthac exhibere animus eſt.

De viribus ſic breviter Raius Hiſt. Plant. p. 2. *Caſſia pulpa bilem & ſeroſos humores purgat, convenitque in ardoribus tam internis, tum externis, ſanguinem temperans, & puriorem reddens: Affectibus pectoris à deſtillatione acutorum humorum concitatis, mire ſubvenit &c.*

Exactam requirit culturam, rigidiores injurias minimè ſuſtinens.

OBSERVATIONES.

Hujus arboris ramulum floribus onuſtum, ex America allatum rigidiori examini ſubjecimus, percepimuſque flores cum Connæ Hort. Mal. part. 1. tab. 22. ad amuſſim quadrare; Suntque pentapetali, ſeu petalis quinis oblongo-rotundis conſtructi, è calyce quinquepartito orti, ſtaminibus tribus majoribus falcatis, ſeptemque minoribus ditati.

in ſig komt te onthouden; *en ſijn deſe zaden platagtig, lang-rond, hard, blinkend, geelagtig van verwe.*

Datter nevens deſe nog andere ſoorten zijn, van den anderen verſchillende, in groote en gedaante van hauwen, zulkx is my ſeer wel bekent, als mede, dat die gene, dewelke in Ooſt-Indien waſt, geenſints de geringſte is, wiens beſchrijvinge wy hier na ook ſullen verbandelen.

Over de kragten heeft de Heer Raius in 't kort dit volgende aangetekent; Caſſia purgeert de galle en andere ſereuſe vogten, en is ook dienſtig in alle hitte en brand, ſoo uyterlijk als innerlijk gebruikt zynde, ſy tempert, en verbetert het bloed; ook komt ſe byſonderlijk te hulpe alle gebreken des borſts, die door ſinkingen van ſcherpe vogten veroorſaakt werden &c.

Dit gewas wil wel opgepaſt, en voor alle koude bewaart zijn.

AANTEKENINGEN.

Wy hebben een bloemrijk takjen van deſen Boom, uyt America overgeſonden zynde, naukeurig onderſogt, en bevonden des ſelfs bloemen t'eenemaal over een te komen met die van de Conna Hort. Mal. part. 1. tab. 22. zynde deſelve vyfbladerig, of uyt vijf langwerpig ronde bloem-bladeren te ſamen geſteld, die uyt een vyfbladerig bloem-kelkjen voortkomen, en met drie groote en ſeven kleene ſeyſenswyſe bloem-draden verrykt zyn.



CAP.



Cassia fistula Iavanica flore carneo. *Fig. 111*



C A P. CXI.

CASSIA FISTULA JAVANICA, FLORE CARNEO.

NObilissimi D. Cleyeri adjumentò, siliquæ hujus Cassiæ Fistulæ secundæ ad me pervenerunt, Anno M DC LXXXVIII, nomine *Tang-goeliwangwang*.

Hæc arbor in totum (florum colore, & foliorum longitudine exceptis,) simillima est Cassiæ Fistulæ Brasilianæ, cujus iconem Nob. Breynius illustravit Cent. I.

Nostra Javanica flore est carneo, Brasiliana autem incarnato, Javanensibus *Tapyracoaynana* dicta, partimque à Nobilissimo Pisone & Marcgravio descripta: Postea quoque hujus arboris Javanicæ siliquas accuratiore descriptione divulgavit supracitatus Breynius Prod. 2, cujus verba hic inserere fert animus. *Siliqua verò illa jam dicta, est foris nigricans, Cassiæ Alexandrinæ pari nonnihil tenuior, multò longior, cortice teneriore, tot subtilissimis circularibus lineis impressis, cincto, quot intrinsecus sunt distinctiones, seu ligna intergerina orbicularia, compressa admodum & valdè tenuia, fragiliaque. Unicuique horum lignorum intergeminorum pari, loculum seu cellulam constituenti, nulla quidem pulpa glutinosa, quemadmodum in Cassia Alexandrina cernitur, sed ejus loco orbiculus quidam tympani formâ arctè includitur, lignorum intergerinorum, jamjam commemoratorum facie & magnitudine, culmum autem latus, vel si mavis crassius, dum recens, carnosus, & fortè, ut existimo, albus, (in sicco verò ex cinereo & carneo ad ferrugineum tendens, nec non, qua substantiam sambuci medullæ haud admodum dissimilis,) intus cavus, se-*

JAVAANSCHE CASSIA FISTULA, MET VLEES-COULEURIGE BLOEMEN.

DOor teedoen van den Ed. Heer Cleyer, heb ik dese twede soorte van Cassia Fistula, in't Jaar 1688, *met de name van* Tang-goeliwangwang *gekregen.*

Desen Boom gelijkt in't geheel die van de Cassia Fistula Brasiliana, (uitgesonderd de couleur der bloemen en lengte der bladeren) wiens aftekeninge in de eerste Centuria van den Ed. Heer Breynius te sien is.

De bloemen van dese onse Javaansche sijn vlees-couleurig, maar de Brasiliaansche incarnaat, welke laatste by de Javanen Tapyracoaynana *geheten zijnde, van de Ed. Heeren Guil. Piso en Marcgraaf ten deele beschreven is; naderhand heeft ook den Ed. Heer Jacob Breyne de vrugten van dese onse Javaansche Cassia Fistula, met een volmaakter beschrijvinge in't ligt gebragt, in sijn twede Prodromus, wiens woorden ik voorgenome hebbe hier by te voegen.* Maar dese geseyde peul-vrugt is van buyten swart, gelyk die van de Cassia Fist. dewelke uit Alexandrien komt, hoewel wat dunder, veel langer, en teerder van schorsse, met soo veel subtyle rontom-lopende of circulaire linien, als'er inwendige platte, ronde, houtagtige, seer dunne en breuksame tusschen-scheytsels gevonden worden. Tusschen ider paar deser houtagtige en ronde tusschen-scheytsels wert wel een celleken geformeert, maar in deselve en werd geen slymerig merg gevonden, gelijk in die van de Alexandrische Cassia; maar in des selfs plaatse werd een rond schijfje vast besloten, van gedaante en groote overeenkomende met de aanstonds geseyde houtagtige ronde tusschen-scheyt-

men Cassiæ vulgaris semini simile claudens. Hactenus Breynius.

sels, een strohalm breet of dik; soo lange dese vers sijn, werden sy vlesig bevonden, en soo ik vertrouw (gedroogt zynde, is hare couleur uit den asverwig, vlesig, en wat na de roest couleur trekkende, en voor soo veel des selfs substantie aangaat, die van Vlier niet ongelijk) van binnen hol, waar in het zaad geplaast word, 't welk van de gemene Cassia gelijk is, *dus verre Breynius.*

Seminibus solo commissis, succrevit nobis arbuscula paucis ramis stipata, cortice ex cinereo albicante amicta; caudicem ramulosque folia vestiunt alata, in utroque latere uniuscujusque costæ duodecim adnectuntur foliola, brevissimis pedicellis directè sibi opposita, vix semiunciam longa, ad basin latiora, quàm in extremo, Sennæ Italicæ subæmula, supernè atroviridia, infernè dilutè virescentia, pilis vix conspicuis obsita, sapore herbaceo adstringenti permixto.

De zaden van dit gewas ter aarde besteld zijnde, hebben wy een Boomtje opgekregen, 't welk geensints takrijk, maar wel met een witte asgrauwe schorsse omvangen is; de bladeren des stams, en der takken, sijn gevleugeld (alata) *aan welkers ribbens wederzijds twaalf bladerkens, op seer korte voetjens vastgebegt sitten, en dat twee aan twee dwers over malkanderen, qualijk een halve duym lang, ook breder aan haar grond, als uiteynde, gelijkende die van de Italiaansche Senebladeren, van bovenen donker-groen, van onderen ligt-groen, beset met naulijks sigtbare hayrtjens, en is dese haar smaak kruydig en wat t'samentrekkend.*

Multo calore & humore indigens, arte enutrienda, ac fovenda, quibus adhibitis diu illam conservavi, tandemque depingi curavi, additis portione filiquæ, ut & seminibus.

Dit gewas heeft veel warmte en vogtigheid van noden, en moet door konst gekoestert en voortgeset werden, 't welk van my wel in agtinge genomen zijnde, heb ik dese plante lang bewaart, en eindelijk doen uyttekenen, de zaden en een gedeelte van de hauwe daar by gedaan zijnde.

In solo natali in arboream excrescit proceritatem.

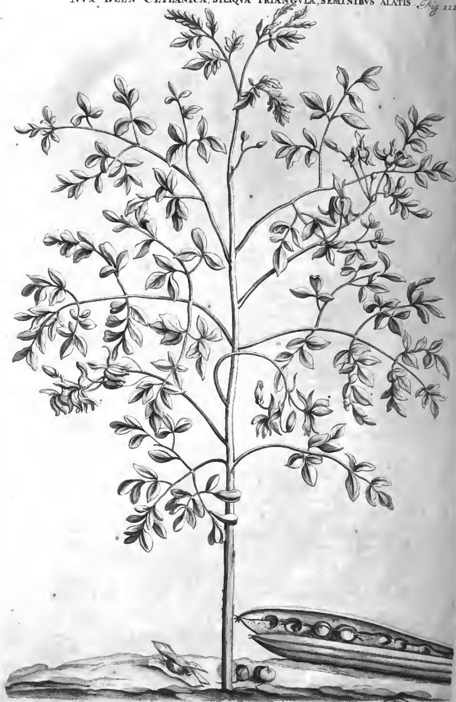
In de natuurlijke groei-plaats wast deselve tot een hoge boom.



CAP.



NVX BEEN CEYLANICA, SILIQVA TRIANGVLA, SEMINIBVS ALATIS. *Fig. 112*



C A P. CXII.

NUX BEEN CEYLANICA, SILIQUA TRIANGULA, SEMINIBUS ALATIS. *Par. Bat. Prod.*

MORINGO *Acostæ.*

RAdicem nanciſcitur ex albo flaveſcentem.

Caudex in tripedalem proceritatem excrevit in Horto Medico Amſtel., craſſitie minorem digitum adæquans, librò dilutè vireſcente amictus.

Frondes inordinatè è ramulis prodeunt, pediculis tenuibus præditæ; harum ſuffraginum coſtæ bicompoſitæ foliolis ornantur inconditis, mollioribus, oblongis, extremo rotundis, non rarò quoque mucronatis, imò cordatis, lætiore viriditate perfuſis.

Flores pediculis adhærent recurvis, candidi, mel redolentes, decapetali, quorum petala quina exteriora in prima expanſione ſtellam repræſentantia, randem extrorſum incurvantur, interiora autem minora ſtamina ex luteo-viridia, ut & ſtylum erectum ambiunt.

Sub noſtro duriore climate, floribus excuſſis, ad frugem nunquam perducta eſt in Horto Medico; omni quantumvis diligentià adhibitâ, ſuperſtes tamen fuit per quinquennium, floruitque A. MDCLXXXVIII & MDCLXXXIX. Menſ. Auguſt.

Siliquæ portionem, ad me tranſmiſſam, ſeminibuſque onuſtam, è quibus prodiit hæc arbuſcula, adjunxi, in gratiam Botanologorum.

Frigoris eſt impatientiſſima hæc planta, quæ modicam quoque exigit aquam.

MORINGO VAN ACOSTA.

DEſe plante heeft een wortel van couleur uit den witte geel.

De ſtamme is in den Amſterdamſchen Medicijn-hof opgeſchoten tot de hoogte van drie voeten, een pink dik, omvangen met een groene ſchorſſe.

Het lof komt ſonder ordre uyt de takjens voort, verſien van dunne ſteeltjens: de ribbens van deſe ſijn gepaart, en verſien van ſagte, langwerpige, voor ronde, ook wel puntige, en ſomtijds hartswijſe bladerkens, dewelke bly-groen van couleur zijn.

De bloemen ſtaan aan kromme ſteeltjens, deſelve ſijn wit, riekende na honig, tienbladerig, welkers vijf uytwendige bloembladeren in 't eerſte van haren opgang een ſterretje verbeelden, maar werden daar na buytenwaarts overgebogen; de binnenſte en kleenſte vijf bloem-bladeren ſitten rontom de geel-groene bloem-draden, als mede rontom de regtopſtaande bloem-ſtijl.

Na dat de bloemen vergaan ſijn, ſoo en ſijnder in onſen Medicijn-hof geen vrugten na gevolgt; hoewel alle vlijt en neerſtigheid aangewend is; ſy heeft gebloeit in 't Jaar 1688 *en* 1689 *in de Maand van Auguſti, en is vijf jaren oud geworden.*

Ik hebbe hier een ſtuk van de hauwe met des ſelfs zaden, ſoo als het my overgeſtuurt is, bygevoegt, ten dienſte der Liefhebbers van de gewaſſen.

Dit gewas en kan gants tegen geen koude, en vereyſt ook matige vervogtinge.

OBSERVATIONES.

Radicem habet hæc arbor tuberosam ac rapi formem, paucis fibrillis præditam.

Siliquæ per maturitatem fuscæ, liratæ, trivalves, pedales & longiores, pensiles, ad exortum tenuiores, brevibus, tenuibusque pedicellis annexæ, intus carne albicante præditæ, in qua semina simplici serie disposita, triangula, membranis tenuissimis niveis alata, putamine duriusculo, pullo, nucleo verò candido, sapore dulci, non sine adstrictione.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas heeft een raapwyse wortel, waar uyt weinig zazelingen komen te groeien.

De rype hauwen zyn bruyn, geveurt, drievaldeurig (trivalves) *een voet lang, ook wel langer, nederwaarts hangende, aan dunne korte steeltjens, schraal aan haar begin, van binnen met een wit merg begaaft, waar in de zaden in de lengte in een rye gerengeert leggen: deselve zyn driehoekig, en gevleugeld* (alata) *met seer dunne en witte vlieskens, van buyten hardagtig en swart, van binnen wit, soet van smaak, dog niet sonder t'samentrekkinge.*

F I N I S.

